BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

HUNDREÅRSUTGAVE

HUNDREÅRSUTGAVE

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

IX BIND

GEOGRAFI OG KJÆRLIGHED
PÅ GUDS VEJE

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO MCMXXXII

PRINTED IN NORWAY
CENTRALTRYKKERIET
OSLO

GEOGRAFI OG KJÆRLIGHED

(1885)

FØRSTE HANDLING

Et stort rum; dets vinduer vænder ut til venstre.[1] *På den motsatte væg er dør in til professor Tygesens arbejdsrum. I bakgrunnen er midtpartiet åpent ut til en bred gang. Svære portièrer på begge sider. Midt i gangen fører en trap, belagt med tykt tæppe, op til annet stokværk. Under trappen dør til kjælderen. Gangen og trappen utstyrt som et museum. Det samme er tildels værelset herinne. Gjænstandene skriver sig fra de forskjelligste folkeslag. På begge sider av døren står to bord, belagt med opslåtte bøker og en mængde papirstrimler, ordnet i små pakker, hvær med en sten over. Fremme til højre en sofa, foran den et bord med fruentimmersaker på. På den andre siden et staffeli, på det et portræt i naturlig størrelse. Stoler, et stort spejl o. s. v., alt stilfullt.*

FØRSTE MØTE

Døren til gangen står åpen, og derfra høres latter. Fru Karen Tygesen og fru Birgit Rømer er derute.

Karen. Jeg kjænte dig ikke straks.

Birgit. Og jeg dig — å, før jeg så dig!

Karen. Ha, ha, ha!

Birgit. Ja, på den latter kjænte jeg dig! Den er ganske som for 17 år siden.

Karen. Å-ha, du visste vi bodde her? *(De kommer begge in.)*

Birgit. Jeg hadde kjænt dig på den latter, om det var i Australien! — I har jo været der også?

Karen. Hvor har vi ikke været? — Ha, ha, ha!

Birgit. Ha, ha, ha, jeg må le med dig. Gud, hvor dette er morsomt! *(De omfavner og kysser hværandre.)* Nej, hvor du har holdt dig godt, Karen!

Karen. Æn du da? Du er jo næsten en ung pike!

Birgit. Den sender jeg tilbake!

Karen. Jeg visste du snart vilde komme!

[1] Venstre og højre i rummet.

Birgit. Ja, du visste jeg hadde arvet vor gamle slægtsgård.

Karen. «Hæsteskoen»! Vor ungdoms drøm!

Birgit. Gud, ja.

Karen. Jeg er derute minst én gang om uken.

Birgit. I «Hæsteskoen»?

Karen. D. v. s., jeg farer forbi til instituttet.

Birgit. Ja, der ligger jo et pikeinstitut like ved.

Karen. Og der har vi vor datter.

Birgit. Er hun der? Du har bare ett barn — og har henne i institut?

Karen. Å, det er så'nt et udmærket institut. For resten var det ikke bra at ha henne hjæmme. Tygesen må ha ro.

Birgit. Men så er hun jo ikke langt borte? En liten time derut.

Karen. Jeg besøker henne hvær søndag.

Birgit. Men hun var i byen igår?

Karen. Helga? Nej.

Birgit. Jeg så to unge piker i teatret igåraftes, og min nabo sa at den ene lignet din datter.

Karen. Lignet Helga?

Birgit. Det var således jeg fik vite I bodde her.

Karen. Vi har bodd her vel et år nu.

Birgit. Ja, det visste jeg ikke. Jeg kom her iforgårs. I «Hæsteskoen» var malingen ikke tør uten i et eneste rum — det store, du vet, midt foran — det med karnappet på.

Karen. Der hvor det spøker!

Birgit. Der hvor det spøker, ja! Og dit må vi ænda gå på brætter. Gud vet hvad slags fernis malerne bruker her hjæmme i Norge, siden den aldrig tørker. Vi hænger fast som fluer. — Nu, så flyttet jeg tilbake på hotellet. Men skulde jeg være i byen, så vilde jeg gå i teatret og se gamle ansigter. Det var jo søndag.

Karen. Det samme gjorde vi.

Birgit. Der var ganske fullt. Jeg satte mig helt foran i en snipploge. Alle glodde på mig, ingen kjænte mig. Jeg hadde også kikkerten foran øjnene den hele tid tæppet var nere.

Karen. Nu, hvad var dit intryk?

Birgit. Jeg tænker mig det måtte ha været det samme om jeg hadde været borte i 100 år! Det meste nyt, nej så aldeles nyt! Så noget som aldrig blir nyt. Fru Holm sat ænnu i parket, like varm og rund og blid; det var bare ikke fru Holm, men hennes datter, vor lille Augusta. Fru Holms gamle mor sat der også. Sammenkrøpen og tynn — og like glad i skuespill som altid. Men det var ikke fru Holms mor; det var fru Holm selv.

Karen. Ha, ha, det er virkelig sant.

Birgit. Og når der er en forandring, du, så er det den sort som at Brun-familiens store næse er flyttet. Den sitter nu i Torp'ernes bollefjæs.

Karen. Ha, ha! De familier er også svært sammengiftet.

Birgit. Men alt det jeg kjænte igjæn, var ingenting mot det jeg ikke kjænte.

Karen. Ja, har du set maken? De fleste her er nye!

Birgit. Nordmænnene må være et gruelig uroligt folkefærd.

Karen. På vore rejser traf vi Nordmænn overalt — bare der fløt vand. — Men du sa der var nogen som lignet Helga?

Birgit. Ja, der var. — Vet du, jeg må virkelig få ta kåpen av mig?

Karen. Kjære!

Birgit. Tidlig imorges gik jeg ut, og da var det koldt. Men nu —! For overganger!

Karen. De er vel litt kvassere æn i Odessa?

Birgit. Å, de kan være kvasse nok der.

Karen. Jeg skal ta din kåpe.

Birgit. Visst ikke! *(Lægger den over et av de lange bord.)*

Karen *(skriker)*.

Birgit. Gud, hvad er det?

Karen. Tygesens optegnelser! Utdrag! Du har lagt din kåpe nætop over dem han nu holder på med. — Gud, der kommer Tygesen! *(Skynder sig at hænge kåpen over en stol.)*

Birgit. Jeg glæder mig til at se ham. *(Begge står stille.)*

Karen *(går hen og ser ut)*. Nej, der var ingen.

Birgit. Var der ingen?

Karen. Nej. Men nu kommer han straks.

Birgit. Kjære, har han sine optegnelser liggende her?

Karen. Han har ikke plass til alle derinne. *(Hun løfter kåpen forsigtig og lægger den over en stolrygg.)*

Birgit. Men alle disse småsten?

Karen. Ja, dem må vi lægge op igjæn, hvær på sin pakke. Så! Det er fordi pakkerne ikke skal blandes om hværandre. — Dette er Rusland.

Birgit. Rusland?

Karen. Han skriver nu om Rusland. Og så længe er hele huset i Rusland. Du kunde let ha gjort ordentlig ugreje!

Birgit. Å, der er ugreje nok før der.

Karen. Her er optegnelser om Ruslands sprog.

Birgit. Det der?

Karen. Han holder nætop på med sprogene nu. Du kan ikke tænke dig hvor mange det er! —

Birgit. Sæt så jeg kom og blandet alle disse sprog sammen!

Karen. Ja, du kan tro det blev ikke spøk! Se så! — Nu håber jeg dog det er som det var —

Birgit. — før sprogforvirringen.

Karen. Ha, ha! Det er rasende morsomt at du er så uforandret!

Birgit. Synes du? *(De går under dette pány fremover igjæn; men stanser nu foran vinduerne.)* Nej, som her er vakkert her hjæmme! Jeg forstår ikke at jeg hadde glæmt det. Eller kanske hadde jeg aldrig set det. Jeg var jo så ung dengang.

Karen. Ja, vakkert er her!

Birgit. Og våren her! Jeg har aldrig set vår før.

Karen. Andre siger vi har ingen vår.

Birgit. Så er det sommeren da som ser ut som vår. Nej, jeg vil ta mig en rundrejse i landet! Der skal jo annensteds være ænda dejligere.

Karen. Å, her er blidt og storartet om hinannen.

Birgit. Noget så'nt som dette løvsprætt og denne græsvoll? Har du set noget så fint? Og den farve! Og farven over åserne, du? Slikt liv der er i det! — Men menneskene her er likesom ikke glade.

Karen. Ikke nok for dig.

Birgit. De går som de skulde hen og lægge kranser på en grav. — Kjære, maler du?

Karen. Nej, jeg males. Jeg skal dra staffeliet litt længer frem, så du kan se. —

Birgit. Men det er jo malet av en mester?

Karen. Han er det. Du har visst set hans navn ofte. Henning.

Birgit. Er det Henning? Hvor det er udmærket, Karen!

Karen. Finner du . . . . . ?

Birgit. Han er dog vel ikke forælsket i dig?

Karen. Nej, hvordan kan du falle på —? Ha, ha!

Birgit. Der er noget i den opfatning der —! Og så blev du selv så livlig, da vi —

Karen. Jeg?

Birgit. En glir så let i maling, vet du.

Karen. Nej, men Birgit! Taler du av erfaring?

Birgit. Tildels. Jeg kjænte en maler «på studierejse». Han var gift; men jeg tror ikke han rigtig visste med hvem.

Karen. Ja, denne er ikke gift, da.

Birgit. Nej-nej. Men han er jo så forælsket av sig.

Karen. Hvorledes vet du det?

Birgit. Jeg så ham i teatret igåraftes.

Karen. Henning?

Birgit. Det var han som sat sammen med de to unge piker. Og da hørte jeg et og annet om ham.

Karen. Av hvem?

Birgit *(mens hun bestandig ser på billedet)*. Den samme dame ved siden av mig. I den bakerste loge så jeg to unge piker og en herre le og more sig så kostelig. Jeg så det mellem første og annen akt; mellem annen og tredje igjæn, og så spurte jeg. De to piker sat og trykte sig langt bak for ikke at være kjænt. Og den ene, sa de, lignet din datter.

Karen. Nej, Helga var der ikke; fik naturligvis ikke lov til at ta i teatret uten vort samtykke. Det er så'nt et udmærket institut.

Birgit. Men på den måten fik da jeg høre at I var her. — Alle kjænner din mann. Han er jo så berømt.

Karen. Ja, han er blet det i de senere år.

Birgit. I Italien så jeg nætop nu hans navn i et tidsskrift. — Men han skal jo være så rar, du?

Karen. Jaså? Ha, ha; hvem har sagt det?

Birgit. Nå, det husker jeg virkelig ikke. Dog en kan jeg nævne: min mann.

Karen. Ja, der kommer Tygesen, så kan du selv se!

Birgit. Er det han som nu er i gangen?

Karen. Ja, nu er han i gangen. Han har nu gåt sin morgentur.

ANNET MØTE

Tygesen *(utenfor)*. Tattera — tattera — ta — san! — *(I døren.)* For et vejr! Det gyver av sol! Og som det dufter derute! *(Går mot sit rum.)*

Karen. Men ser du ikke —?

Tygesen. Hvad? Å!

Karen. Min mann — fru Birgit Rømer.

Tygesen. Birgit —Rømer? D. v. s. Birgit Hamre! Gift med gamle Rømer i Odessa, han med kalotten og de to papegøjer derinne i det store kjølige rum med porcellænsgulvet! Vi var der en hel uke! Og De var der ikke!

Birgit. Ja, det var forargeligt.

Tygesen. Visst var det forargeligt. — Så nu er De kommet flyvende fra det Sorte Hav! Og slår ned i «Hæsteskoen»? Gud hvor det sted ligger vakkert der i bakkerne! Ligger på sine to armer og ser utover. *(Folder hænderne under haken.)* Vi har vort pikebarn derute i instituttet. Et udmærket institut! — Når kom De, kjære? Bi nu litt: — jeg må se på Dem!

Karen. Min mann er meget nærsynt.

Tygesen. På mine rejser, ser De, har disse pokkers

kikkerter ætt øjnene ut av hodet på mig. Altså: — men De er jo en ung pike.

Birgit. Det samme siger jeg om Deres hustru.

Tygesen. Karen? Gift da hun var 16 år, har en datter på næsten seksten; seksten og seksten gir to og tredive år! To og tredive år er Karen! Men så må vi dra fra det år hun gik med Helga.

Birgit. Lægge til, mener De?

Tygesen. Om forladelse: lægge til! Det må vi! Altså: Karen er næsten 33 år, er Karen! Der kan De se!

Birgit. Og jeg er vel 35.

Tygesen. Er De? Men Karen ser ældre ut.

Birgit. De må være meget nærsynt.

Tygesen. Virkelig? — La mig se! *(Karen unviger og går med det samme ut i gangen. Døren står åpen.)*

Tygesen. Hun tør ikke! Det tænkte jeg nok! — Å, vi har gåt for langt idag: jeg er blet for varm. Unskyll, frue, at jeg ikke tar hatten av. Jeg må beholde den på, og frakken også, til jeg skifter. Nej, det var Turmans skyll. Pokkers Turman! Jeg kunde ikke få ham til at forstå mig! I grunnen har han ingen fantasi. Og uten fantasi ingen opdagelse, det siger jeg bestandig; det gjæller videnskapsmannen som alle andre. Men hvad gjør Turman? Han husker jo alt han engang har glodd på, og så tar han og lægger det stykke for stykke tørt sammen, alt det som vites om samme ting! Nu gjæller det Istar. De vet gudinnen Istar. Om hennes betydning er der megen strid, å, megen! Så sætter han op hvær linje, hvært ord, hvært tegn i alle de babyloniske og assyriske myter, som handler om Istar. Og på den måten, ser De — altså ved at sætte dette sammen akkurat som stykkerne i en billedæske...

Birgit. Jeg forstår —

Tygesen. ... og ved at flytte væk det som er senere tildigtet — for i alle myter, vet De, er noget senere tildigtet —

Birgit. Naturligvis!

Tygesen. — får han frem det oprindelige billede! Hvad synes De?

Birgit. Men det er jo sinnrikt?

Tygesen. Visst er det sinnrikt. Turman er en betydelig mann! Og vet De så hvad han får ut...?

Birgit. Det er da vel aldrig mig? *(Pause.)*

Karen *(som er kommet in)*. Dette kan jo ikke interessere Birgit.

Tygesen. Ha, ha, ha! Nej! Det kommer av at Turman har snakket mig full, og nu rænner det over. *(Karen begir sig in i Tygesens rum.)* Vi går morgentur sammen, Turman og jeg, og har hvær sin dag at snakke på. Idag har det været hans dag. — Geografi og sprog er nærmere i slægt æn folk tror. Det var nætop sprogstudierne som fik mig in på geografien. Jeg begynte som en ung sproglærd. Men når jeg holdt på med sprogene, især de gamle, var det som jeg i det ene hørte havet i fjærn brus — hørte dette lange, melankolske sug — og dette stadige småkvisker. I det annet sprog *(taler Norsk)* hørte jeg akkurat som ekkoet mellem fjællene. Det smald, og det spratt, og det lo. Og så slættesproget. *(På Tysk.)* Tunge, ensformige steg og noget i det som lignet hæstetramp, vognrassel. Men på den måten så jeg landskap og levesætt stige op av sprogene. Det fristet mig; jeg måtte læse om de land folkene bodde i, rotet mig så dypt in — og blev der for bestandig! Ak ja! — Lyden, det foniske, har fra første færd besat min fantasi. Men Turman har ikke den minste sans for det. Ikke et bøss! Så han ærgrer mig. Men, Gud, hvad han vet! Hele bærg av hukommelse! — Tross alt: jeg har den dypeste beundring for Turman! Jeg slår op i ham som i —

Birgit. — Er han gift?

Karen *(som nætop kommer in)*. Ha, ha!

Tygesen. Karen! Hun spør om Turman er gift!

Karen. Nej, han er født ungkar.

Tygesen. Hadde De set ham, frue, bare et øjeblik, så hadde De visst ikke spurt. Turman er fra Sætersdalen. Vet De hvad det vil sige? Han ligner en kobb. Det gjør nemlig alle Sætersdøler. Og så er han opdraget i Kristianssand, en by hvori der bare er fruentimmer.

Birgit. Nå —!

Tygesen. Ja, rimeligvis nogen mannfolk også. Men

en Sætersdøl væltet ner i Kristianssand for at opdrages der? Hvad? Han hader fruentimmer siden den tid! — Han har aldrig en time i sit liv været hæftet bort, Turman! — det er saken.

Karen. Skulde du nu ikke ville bytte, Tygesen?

Tygesen. Jo, straks. Skjønt jeg holder mig jo varm, når jeg driver på som nu. — Jaså, så De er kommet hit til os? Hvad synes De om våren i Norge?

Birgit. Å —!

Tygesen. Ikke sant —? Ja, De rejser ikke straks igjæn?

Birgit. Jeg blir her i sommer. —

Tygesen. De har jo ingen barn som vænter på Dem?

Birgit. Nej.

Tygesen. Vet De at jeg så småt tænker på en kort tur nerover til dere nætop nu?

Birgit. Nerover til Odessa?

Tygesen. Ikke fullt så langt. Til Bessarabien.

Birgit. Ja, det er jo like ved.

Tygesen. Åja. Her er sendt mig en avhandling som gjør mig usikker på hvad jeg selv har set. Hvem har ret? Har mine egne øjne ikke ret? En rask tur ditned, og det er avgjort.

Birgit. Men kan De da ikke vænte, så rejser vi sammen?

Tygesen. Nej, det haster.

Birgit. Hvorfor?

Tygesen. Rusland er under trykning. Og jeg selv er langt forbi det der. Jeg må ikke stanses. Bare til Kishenev, så er saken avgjort.

Birgit. Ikke længer.

Tygesen. Kanske ikke så langt. Jeg var der engang alene. Karen og Helga var i Pest. Så drømte jeg mor. Jeg drømmer mor, når noget står på. Aldrig ellers.

Birgit. Det var da besynderligt.

Tygesen. Ikke så besynderligt ænda. En mor, det er slægten.

Birgit. Var der da hændt noget?

Tygesen. Om morgenen sendte jeg telegram. Om

eftermiddagen svar, at nætop da (altså dagen efter drømmen) hadde de begge været i livsfare. Helga dårlig.

Birgit. De skyndte Dem til Pest!

Tygesen. Ja, De kan tro!

Birgit. Jeg kjænte Deres mor. Hun samlet på planter og insekter.

Tygesen. Min mor lærte mig at se. Sparte min barnefantasi for alt pjank og rettet den på selve livet. Jeg skyller mor hvad jeg er. En mor, ser De, fru Rømer, føder os ikke bare én gang; hun føder os tusen.

Karen. Tygesen, skal du ikke bytte?

Tygesen. Du har ret! Du har ret! Om forladelse, frue. En kan ikke være forsigtig nok. Jeg har ikke tid til at være syk, skal jeg sige Dem.

Birgit. At være så optat er den største lykke jeg kan tænke mig.

Tygesen. Ikke sant? Uten det vilde jeg ikke leve! Nej! Man taler om ungdommen som den lykkeligste tid. Jeg vilde pinedød ikke ha den op igjæn — al denne sanselige galskap, dumhed, forfængelighed, alt det sludder —, ikke for en rejse gjænnem Kina! Skjønt jeg har fælt lyst på en rejse gjænnem Kina.

Birgit. Så tror jeg nok at kvinnerne gjærne vilde ha den op igjæn.

Tygesen. Å — hå! Ja! — Ja, der er det! Ungdomstiden er kvinnernes paradis! Deres levende roman! Ballminner, måneskinskvæller, gule brev! Ho, ho! — Dermed er dere dømt! Gå hen og skam dere!

Karen. Men Tygesen!

Tygesen. Nu kommer jeg, nu kommer jeg! Ja, unskyll, kjære frue! Jeg virkelig glæder mig uhyre til at få se in i «Hæsteskoen»! Fra barn har jeg lagt alle eventyr dit hen. Jeg betinger mig at være alene i storstuen en nat for at se spøkeriet.

Birgit. Så får vi kanske ænde på det! Velkommen! *(Tygesen går; Birgit over til Karen.)* Med den mann skal ingen kjede sig! Jeg finner ham aldeles prægtig!

Tygesen *(in igjæn)*. Odessa, De? Komme landevejen til Odessa, som vi gjorde. Sitte inne i kupéen og ha det store øde rundt om sig — for der er frygtelig

øde deroppe på højslætten! — og så se i det fjærne *fata morgana* på *fata morgana*, d. v. s. hav med skib, dampere, hele byer, tårn, kupler, bærg. Og så er det ingenting... bare *fata morgana!* Kan De tænke Dem noget som mere ligner... Nej, jeg skal gå! Jeg skal gå! *(Går.)*

TREDJE MØTE

Birgit. Ja, er han ikke kostelig?

Karen. Jeg har latt lægge frem tæpper vi har med fra Asien; du må ændelig se på dem! Hele gangen deroppe, ja, trappen også, har vi gjort til et lite museum. Gå derop et øjeblik; jeg kommer straks.

Birgit. Ja—a.

Karen. Du træffer Malla der; hun vil forklare dig det.

Birgit. Malla? — Frøken Rambæk? Hun som på en måte var din plejemor?

Karen. Hun har været hos os hele tiden.

Birgit. Nej virkelig?

Tygesen *(innefra)*. Karen!

Karen. Bare et øjeblik, så kommer jeg til dig. *(Går in.)*

Birgit *(står igjæn og ser efter henne. Går i tanker tilbake til portrættet)*. *(Det ringer fra gangen. — Om litt ringer det igjæn. — Atter ringer det, og så uten ophør.)*

Malla *(styrter in)*. Ja, ja, ja!

Tygesen *(innenfor)*. Men Malla, da?

Malla *(foran døren)*. Hvad er det?

Karen *(på den andre side av døren, sagtere)*. Mavebæltet!

Tygesen *(brøler)*. Mavebæltet!

Malla *(gir et skrik og styrter ut. Så begynner det at ringe igjæn)*.

Malla *(in, syende et bånd fast på mavebæltet)*. Ja! — Ja! Her er jeg! Her er jeg! *(Døren åpnes på gløt innefra.)*

Tygesen. Men, Gud bevare dig, Malla! Jeg har aldrig set maken!

Karen. Men, Malla!

Malla *(uten at se in, stikker det gjænnem døren)*. Her er det! Her er det! *(Døren lukkes.)* Gud, jeg fik ganske vondt!

Birgit. Ha, ha, ha!

Malla. Er De her?

Birgit *(som har kommet frem fra portrættet)*. Så De hadde glæmt mavebæltet? Ha, ha, ha!

Malla. Ja, De ler, De! Jeg ryster sågu over hele legemet. — Men jeg må da få hilse på Dem.

Birgit. De husker mig vel igjæn fra den tid De ofte var så gruelig snill med mig? Det var morsomme dager. — Men hvorledes i alværden —? Ja, jeg vet ikke om jeg tør spørge?

Malla. Om hvad?

Birgit. For en stund siden de dejligste landskap. Og på én gang —?

Malla. ... Hyss!

FJÆRDE MØTE

Karen *(kommer)*. Er I her? Jeg tænkte I var oppe og så på tæpperne?

Birgit. Jeg blev stående og se på dit portræt. Det er bedre, jo længer jeg ser på det.

Karen. Det siger alle.

Malla *(går ut)*.

Birgit. Du skulde ikke ville gjøre mig en stor glæde, Karen?

Karen. Hvad er det?

Birgit. Mens malingen tørker derute i «Hæsteskoen», vilde jeg gjærne rejse litt i landet. — Du kan ikke være med?

Karen. Jeg?

Birgit. Naturligvis som min gjæst. Å, vi skal ha det så morsomt sammen. Som i gamle dager, du.

Karen. Du kan tro jeg gjærne vilde. Noget kjærere kan ikke bydes mig — men jeg kommer ikke løs her.

Birgit. Fra huset?

Karen. Nej. — Men Tygesen trænger så meget hjælp. Siden hans store sygdom ...

Birgit. Har Tygesen været syk?

Karen. Å, forfærdelig. Og siden den tid kan vi ikke være ombyggelige nok.

Birgit. Men han kan da ikke være svak, han? Han kan da visst tale overænde 10 almindelige mennesker!

Karen. Ha, ha, ha! Tænk om vi to fik være sammen igjæn en fjorten dages tid! Og ovenikjøpet på rejser.

Birgit. Ja, kan vi ikke det da?

Karen. Jeg fik aldrig lov til det.

Birgit. Lov? Ber du om lov?

Karen. Gjør ikke du?

Birgit. Nej! Da måtte min mann også be mig om lov! Men vi tar naturligvis hensyn til hværandre. —

Karen. Nu ja; jeg skyller Tygesen det hensyn.

Birgit. Når han har Malla? Bare for en fjorten dager? Eller tre uker?

Karen. Malla er så svak i den senere tid. Hun husker ingenting.

Birgit. Ja, jeg ser hun drikker snus for det.

Karen. Nej, har du set det? — Det er en stor hemmelighed!

Malla *(kommer. Birgit og Karen ser på henne og ler)*. Ler I av mig?

Karen. Du må vite, Malla, hun har straks set det!

Malla. Gud, hvad?

Karen. At du drikker snus!

Malla *(skriker og dækker sit ansigt)*. Nej, er det ikke skamfullt? men sig mig, kjære frue, hvorledes kan De se det?

Birgit. Hvis vi skal være dus som i gamle kjære dager, så skal jeg sige det.

Malla. Så gjærne! *(Gir hånden.)* Jeg kan ikke begripe —?

Birgit. Jo, de som snuser hemmelig, har lagt sig til en egen vane.

Malla. Nu —!

Birgit. Når de kommer nær til en fremmed, så, uten at vite det, gjør de så. *(Lar baken av sin hånd nogen ganger gå let over brystet.)*

Malla *(skriker)*. Så det gjør jeg! Der kunde jo være spildt nogen korn! At drikke snus er en stygg vane. Men jeg takker min Gud det ikke er morfin. Det skyller jeg altsammen det asen derinne!

Karen. Men Malla —!

Malla. Å, nu vi skal til at omgåes, kan det ikke skjules likevel. Ser hun det ene, så ser hun det andre også. Du må vite han tar livet av mig! Jeg har blet så nervøs at jeg ryster, bare jeg hører ham. Så har jeg også mistet al min hukommelse. Det er virkelig bare fordi jeg aldrig får fred! Jeg er for gammel til det, jeg tåler det ikke. Og var det ikke for Karens skyll, så var jeg rejst for mangen god dag siden! *(Sætter sig, gråter.)* Jeg trænger ikke at være her!

Karen. Men Malla! Kjære! *(Kaster sig på knæ hos henne.)*

Malla. Jeg har jo hvad jeg kan leve av. — Men jeg holder ikke ut at tænke mig at Karen skulde være alene med ham. Så går også hun tilgrunne. *(Karen bevæges også.)*

Birgit. Således .....! Og dette skriver sig fra hans store sygdom?

Malla. Det vil jeg ikke sige. Men dengang gallt det livet — og et kostbart liv er det jo. Måneder efter var han ganske hjælpeløs, så vi måtte bestandig stå færdige.

Birgit. Og så kom han i vane med det?

Karen. Vi har naturligvis skyll i det. Vi skulde ikke ha latt det komme så langt.

Birgit. Hør, mine kjære venner! Nu skal dere begge to følge med mig på en tre ukers tur! Det er sikkert det!

Malla. Vi?

Birgit. Jeg sa det til Karen for en stund siden. Da var det mest mig selv jeg tænkte på. Nu er det for Deres skyll.

Karen *(sagte)*. Men Tygesen?

Birgit (*likeså*). Og for Tygesens skyll! Naturligvis! Først og fremst for Tygesens! Hvorledes kan I vænte, at Tygesen skal opdage hvad I er for ham, når I aldrig forlater ham?

Malla (*likeså*). Hvor ofte har jeg ikke sagt dig det, Karen? — Å, mer æn hundre ganger, mer æn tusene!

Birgit. Og opdager han det ikke på de tre uker vi rejser, så ta in til mig, når vi kommer tilbake! Bare vænt!

Karen. Tygesen kan ikke være alene; Tygesen tåler ikke al den ugreje som da blir!

Birgit. La ham så lære at han ikke tåler det!

Karen. Hvad skal det være godt for?

Birgit. Kan du spørge? Så kryper han naturligvis til korset.

Karen. Tygesen? Det gjør Tygesen aldrig! Før sætter han livet til.

Malla. I den siste tid er han som gal, Vorherre vet hvad som går av ham.

Birgit. Altså skal I nætop nu forlate ham! Nætop nu!

Karen. Det vilde være hjærteløst! Nej, det går ikke! Stakkar, han kan ikke greje sig uten os.

Malla. Å, jeg ser ham rase og larme rundt her alene! Og kan ikke finne hjælp nogensteds! — Å, jeg fryder mig!

Karen. Men, Malla! — I forstår ikke Tygesen. Det er hans nervøsitet. Den jager op hans fantasi, og så er han som vill. Men det går straks over. I grunnen er han et ejegodt menneske.

Malla. Som biter! Et ejegodt menneske som biter! Enten pokker det er hans fantasi som biter, eller han selv — like vondt gjør det. Og så utaknemlig som han er! Vi gjør alt som det er muligt at gjøre for ham. Men når der er det minste i vejen, ber han os gå fanden i vold. Vi er i vejen!

Birgit. Nu — så gå!

Karen. Det er ikke utaknemlighed. Han er jo til andre tider utrolig taknemlig. Nej, det er bare utål-

mod. Vi må prøve at bære over. Vi har da ansvar, vi også.

Malla. Ja, ansvar? Vi må svare til han blir gal! Alting skal vi gjøre for ham, og samtidig skal vi være av vejen. Er han ikke gal? Hvis vi kunde spise og sove for ham, så tvang han os til det også; men vi måtte være usynlige! — Ja, du ler? Vet du han holdt et leven i måneder for at få Helga, sit eneste barn, ut av huset. Han gav ikke fred. Og hvad var det så?

Birgit. Nå —?

Malla. Han vilde ha hennes rum til sine karter. Ikke det ringeste annet.

Birgit. Til sine karter?

Malla. Til sine karter. Han har karter i hauger, og alle opklæbet, så de rummes ikke længer i kontoret. Han har også tat havestuen fra os. Den dejlige havestuen. Vi har bare dette værelse her og soverummene ovenpå. Men geografien begynner såmæn at krype in her også. Se bare! — Om en stund har han trængt os op på sovekammerne.

Karen. Ja, det er det han vil.

Malla. Det er det han vil! Men i det stykke er da Karen ændelig bestemt.

Birgit. La ham få hele huset! Flyt ut! Kom med mig!

Malla. Tænk at kunne slippe fri, Karen, få ånde fri luft! Få rejse, vi som har rejst i så mange år. — Hvad siger du, Karen?

Karen. Ja, med Tygesens samtykke; — og det gir han aldrig.

Birgit. Du har tusene ganger uret i det her.

Karen. Ja, det kan være.

Malla. Slik er hun.

Birgit. Jeg skal gå på ham for dig —!

Karen. Han vil ikke engang forstå det. Han selv lever bare for at arbejde.

Malla. Men forsøk det! Så må han i alle fall ut med sine grunner for at han ikke kan unvære os. Han vil så nødig tilstå dem!

Karen. Men ikke nu! — Nej, ikke nu. —

Malla. Hvorfor ikke nu?
Birgit. Er ikke portrættet færdigt?
Karen. Jo..... Men —. Nej, ikke nætop nu.
Birgit. Så skal jeg komme inom siden.
Karen. Eller jeg skal hænte dig. Du bor —?
Birgit. I Grand Hotel. — Når kan jeg vænte dig?
Karen. Er du hjæmme i eftermiddag?
Malla. Altså ikke i formiddag?
Karen. Jeg vænter — ja, jeg kan jo sige det — jeg vænter Henning her hvært øjeblik.
Malla. Idag?
Birgit. Er han ikke færdig? — Maleriet er jo ferniseret?
Karen. Han har væntet på at fernissen skulde bli tør; for så kan der males igjæn. Han vil rette på noget.
Birgit. Så kommer du i eftermiddag?
Karen. Det gjør jeg. Og inderlig takk! *(Kysser henne hjærtelig.)*
Malla. Takk fordi du også vilde ha mig gamle med! —
Birgit. Ja, du må ændelig være med!
Karen. Å, Malla har slik rejselyst!
Malla. Ja, jeg har! — Hvad søker du?
Birgit. Min kåpe. Der, ja! — Jeg trodde I ænnu var i utlandet. Og nu er jeg midt oppe i det med dere! Nej, takk, jeg skal ikke ha den på. Det er jo så varmt nu igjæn.
Karen. Så kan den ligge her til i eftermiddag. Eller jeg skal sende den.
Birgit. Takk, gjør det! *(Den lægges atter hen.)* Farvel så længe!
Karen *(følger ut, kommer tilbake og går foran spejlet)*.
Malla *(in igjæn)*. Jeg har travelt; men jeg må sige at make til besøk har vi ikke hat, siden vi kom her!
Karen. Deri er jeg da ændelig enig med dig.
Malla *(nærmere)*. Vi skal bli enige i det annet også!
Karen. Malla, Malla!
Malla. Ja, noget må vi forsøke! *(Det ringer på portklokken.)* Dette kan ikke gå! *(Mot døren.)*

Karen. Der er han!

Malla. Hvem han?

Karen. Henning. Kjænner du ikke hans ringing? *(Malla ut.)*

FEMTE MØTE

Henning. God morgen, frue!

Karen. God morgen! Jeg beklager at jeg igår ikke kunde sitte.

Henning. Det gjorde ingenting. Jeg hadde annet for. — Hvad var det dog for en vakker dame jeg møtte ved døren?

Karen. Ikke sant?

Henning. Så intelligent vakker. Og i et snit —! Hun var ikke herfra, hun?

Karen. Nej, hun kommer helt fra Odessa, og der går det på Fransk næsten altsammen, eller på Engelsk. Hun er gift med den rike Rømer, kornhandleren.

Henning. Å, den gamle, slappe fyren — —! Jeg så ham engang i Triest. Da bodde de der. Folk sa han hadde en ung kone. Hun levde svært flot, sa de.

Karen. Noget måtte hun vel «more sig med», hun også.

Henning *(bukker)*. Det glæder mig!

Karen. Ja, jeg visste det vilde glæde Dem. Derfor sa jeg det.

Henning. Jeg er så taknemlig! Menneskene må more sig, frue. Enhvær har ret til at more sig. *(Staffeliet sættes til rette; en kasse åpnes, pensler søkes, paletten tas i hånd, farverne sættes på. Karen intar stilling, idet hun støtter sig til bordet.)*

Karen. Jeg hører De har moret Dem så igåraftes?

Henning. Jeg?

Karen. I teatret med to unge piker?

Henning. Å —!

Karen. Kan man få vite hvad det var for to?

Henning. Nej, man kan ikke. I slike ting er jeg diskret, frue.

Karen. I slike ting —?

Henning. Det uskyldigste av værden! To unge

piker som også vil more sig. — Men kanske har de ikke lov til det.

Karen. Hvorledes tør de da gå i teatret?

Henning. De er ikke her fra byen. Ingen kjænner dem. Men det er alt jeg vet om dem.

Karen. Deres navn dog?

Henning. Ja, deres navn, og at de bor på hotel — formodentlig sammen med slægtninger.

Karen. Formodentlig?

Henning. Jeg har aldrig fulgt dem in.

Karen. Det har De forsøkt?

Henning. Av høflighed naturligvis.

Karen. Hvorledes træffer De dem i teatret? Er det efter avtale?

Henning. Så, det interesserer Dem, det der? Hvem har været ute og sladret?

Karen. Den dame som nylig gik herfra.

Henning. Å! — Det er også sant; hun sat jo i snipplogen og lorgnetterte os!

Karen. De må da ha været stærkt optat av de to, siden De næppe har lagt mærke til henne i snipplogen. De, portrætmaleren! De kjænte henne jo ikke igjæn!

Henning. Nej. Jeg kjænte henne ikke igjæn. Nå ja, om jeg moret mig igåraftes, er der noget galt i det? —

Karen. Har De aldrig tænkt på at gifte Dem, Henning?

Henning. Skulde det være morsommere?

Karen. Nå — om ikke morsommere, så —

Henning. — Så —?

Karen. Ja, vi lever vel for mere æn at more os!

Henning. Jeg arbejder jo også, frue.

Karen. Man blir ikke det De er, uten at arbejde.

Henning. Og det er morsomt at arbejde. Men kan vi så ikke more os litt ved siden av? Litt — hvad?

Karen. Jeg kan ikke annet æn le. Og likevel — det De kaller moro . . .

Henning. Tal ut! — Om forladelse, litt højere med hodet! — Rigtigt! — Litt mere utad! Så; — takk! — — Hvad var det De vilde sige, frue?

Karen. Jeg husker det ikke.

Henning. Jo, det var slikt som, at det jeg kaller moro —?

Karen. Ja — det går kanske ut over andre.

Henning. Hvorfor det? De morer sig, de også.

Karen. Ja, men...

Henning. Men? De stopper bestandig —?

Karen. Men om De tok det alvorligere?

Henning. Og blev hængende i det, mener De?

Karen. Hvis følelsen er ægte, så er det styggt at sige De blev «hængende i det».

Henning. Ulykken er, frue, at disse såkallte ægte følelser...

Karen. Såkallte? — Er der heller ingen ægte følelser nu?

Henning. Gud, jeg nægter ikke det! Jeg søker dem tvært om! Det er bare dem jeg søker. — Skjønt det er kanske noget meget sagt.

Karen. Ja, jeg tænker også det.

Henning. Nu står De ikke stille! — I grunnen har jeg dog ret til at sige som jeg sa. Så længe følelsen er ægte, er det morsomt. Men når den ikke er det længer, så holder jeg op. Just da begynner ægteskapet! Da begynner det!

Karen. Ja, De er imot ægteskap?

Henning. Bare ett av hundre ægteskaper er «ægte».

Karen. Med «ægte» mener De forælskelse?

Henning. Hvad skulde jeg ellers mene?

Karen. Ægteskapet er noget mere æn forælskelse. Forælskelsen bare inleder ægteskapet.

Henning. Hvad fortsætter det, om jeg tør spørge?

SJETTE MØTE

Tygesen *(kommer)*. Har du ryddet derinne idag? *(Går like mot et av bordene i bakgrunnen.)* Hvem fanden har rørt ved mine papirer? *(Ser Henning bak portrættet.)* Er De her? God dag! Det var altså De som ringte?

Henning. Ja.

Tygesen *(bestandig ved bordet, søkende)*. Jeg trodde De var færdig?

Henning. Når fernissen kommer på, sees næsten altid et og annet som må rettes.

Tygesen. Hvor er dog min ekscerpt blet av? Jeg må desværre ha været uforsigtig nok til inat at ha latt den ligge løs på pulten derinne? Og så er den pokker i vold!

Karen. Jeg har ikke rørt ved pulten.

Tygesen. Men du skulde heller ikke la nogen annen røre ved den!

Karen. Det har visst ingen gjort.

Tygesen. Nej, naturligvis! Ingen har rørt ved den.

Karen. Men Gud, Tygesen, at du går i den slobrok!

Tygesen. I den? Den er det stolteste plagg jeg ejer! Den er mit værdighedstegn!

Henning. Hvis det ikke var for ubeskedent: — Hvad er det for en værdighed den er tegn for?

Tygesen. Det skal jeg såmæn sige. Den betyr at jeg er herre over mine egne klær —!

Henning. Er det en ny værdighed?

Tygesen. Splitterny —! Aldrig kunde jeg ha mine klær i fred. Det går de fleste ægtemænn så. Når et plagg først rigtig begynte at bli mig kjært, så forsvandt det. Ubønhørlig! Kvinnfolkene, skal jeg sige Dem, utvikler i årenes løp en herskelyst, en sejg intrængen på fremmed område, som må slåes tilbake. Ellers får vi ikke engang beholde klærne.

Henning. Ja, kvinnerne vil altid ha nytt.

Tygesen. Altid noget nyt! Om denne slobrok har jeg værget som en løve. To ganger har jeg hæntet den tilbake fra fillekurven. To ganger! Siste gang — for et par dager siden — hadde de pinedød klippet i den! — Se her? Jeg har hæftet det sammen igjæn — så godt jeg kunde, da! . . . Nu bærer jeg den for at vise dem at over mine egne klær er jeg da i alle fall suveræn! Over mine papirer er det mig ikke muligt. Ja, De ler, De far. Men vænt!

Karen. Henning kommer nok ikke til at erfare det. Henning gifter sig ikke.

Tygesen. Så De gifter Dem ikke?
Henning. Nej. —
Tygesen. Jeg gratulerer!
Henning. Mange takk!
Tygesen. Av mit ganske hjærte! — En mann som har noget at leve for, bør ikke gifte sig. — Hvad siger Goethe?
Henning. Det husker jeg ikke.
Tygesen. Ja, ikke jeg heller. — Men han talte av erfaring. — Det var noget slikt som at det er et stort hæfte at være gift.
Karen. Det sa ikke George Eliot. Skjønt hun også var en stor digter. Ikke Lewes heller.
Henning. Også jeg har kjænt kvinner som har hjulpet sine mænn — og omvændt.
Tygesen. Med at male?
Henning. Nætop.
Tygesen. Nå ja, untagelser! Og plass for untagelserne! Det siger jeg altid. Jeg har intet imot kvinneemancipationen. La henne som kan det, bli præst — og han stelle barna! Når hun duger til præst og han ikke, hvorfor la klærne være i vejen? Overalt det som er naturligt. Ingen doktriner! — Men til syvende og sist er det ikke ægteskap, det der. Det som George Eliot og Lewes levde, var kammeratskap.
Karen. Jeg tænkte at ægteskapet bestandig skulde gå over til det.
Tygesen. Men når det nu ikke vil gå over? Det eneste de kunde sammen, det var at ælske. Når de skal til med mere, så går det ikke. Hvad så?
Henning. Ja, hvad så? Der er det!
Tygesen. Og selv om det går, og det blir til kammeratskap . . . er det sagt det varer hele livet? Når det ikke varer, hvad så igjæn?
Henning. Hvad så igjæn?
Tygesen. Desuten: kan vi ikke komme billigere til et godt kammeratskap æn ved giftermål? Dengang ægteskapet blev institution, kjænte man ikke til arbejdets deling.
Henning. Ha, ha!

Karen. Hvor du snakker!

Tygesen. En gift digter har engang sagt at han bar hjæmmet med sig på ryggen likesom sneglen. Han trodde derved at prise ægteskapet, den tosken! — Når jeg møter mine kolleger på gaten, de gifte, forstår sig — så hilser jeg bestandig to ganger. En gang synlig og agtelsesfullt på mannen, en gang usynlig og medlidende — på hans pukkel! — Nej, jeg må in og søke igjæn. *(Til sit rum.)*

SYVENDE MØTE

Karen *(går fra bordet)*.

Henning. Vil De ikke stå længer, frue? *(Hun svarer ikke.)* Hvad er det? — Men De tar Dem da ikke nær av hvad professoren går og finner på? Overdrivelser og billeder morer ham, som De vet.

Karen. Jeg vet det. Og han har ofte slike ilinger; især når han er overanstrængt; — jeg vet det. Men likevel —!

Henning. Men hvorfor tie og gråte — når en kan svare så godt for sig som De kan?

Karen. Jeg kan ikke mere! Der er noget i mig som oprører sig mot at svare! — Han har i den senere tid ... Nej, jeg siger ingenting! Jeg gråter heller ikke. — Unskyll! — Det er skam! *(Kommer efter en stund og stiller sig.)*

Henning. På højre øje må De så gjærne gråte. Men venstre holder jeg på med.

Karen. Ha, ha! — De må få underlige tanker om mig, at jeg sådan kan gråte og le på én gang. Det er blet så i senere tid. *(Brister i gråt igjæn og går.)*

Henning. Men frue —!

Karen. Ja, det er som jeg ikke var frisk! ... Men det er jeg dog.

Henning. Prøv nu at tænke på noget annet! Bare et lite øjeblik! — Så kommer resten av sig selv! Vi skal finne på noget som er «morsomt». De vet vi kan det.

Karen. Der er snart ikke mere som er morsomt!

Henning. Æn sommeren da? Nu kommer sommeren!

Karen. Til dem som kan nyde den, ja. Men det kan ikke vi. Vi har ikke engang havestuen. *(Gråter igjæn.)*

Henning. Men frue, De er næsten likeså nervøs som Deres mann! —

Karen. Ja, jeg er det. Jeg kan ikke hjælpe det. Det er for galt. — Men nu vil jeg prøve!

Henning. Igår stod jeg og så på åserne her, og da blev jeg med én gang som tullen av rejselyst. En tur på en fjorten dager, sa jeg mig selv. Jeg bestemte mig i samme stund.

Karen. Den dame De møtte, har også bestemt sig til det.

Henning. Hun også?

Karen. Ja. Hun søker følge.

Henning. De mener vi to kan slå os sammen?

Karen. Nej. Ha, ha! I to kan ikke rejse alene.

Henning. Så kan jo De være den tredje. Kan De ikke?

Karen. Heller ikke vi tre kan rejse alene. Det vet De godt. Hun inviterte mig ellers til at være med sig.

Henning. Men det er jo prægtigt! De trænger en tur! Vi finner os en fjærdemann! En gruelig alvorlig en. Tænk om vi et par-tre uker kunde se noget av det vakkreste i landet? Er nu ikke det heller morsomt?

Karen. Det kunde visst bli det.

Henning. Vet De hvad, frue? Nu tror jeg at jeg vil slutte. — Takk! — *(Karen bevæger sig.)* — Det kunde bli? Ja, det beror på Dem selv. «At ville . . . det er hele kunsten.» — Så! — Nu erklærer jeg mig færdig! — Kan De se hvad det er jeg har gjort?

Karen. Nej. — Jo, jeg tror dog —!

Henning. De ler? Hvad har De nu igjæn at sige?

Karen. Det samme som før, at hun der er friskere og ser yngre ut æn originalen.

Henning. Og mit svar skal være at vi sætter begge to *(drejer staffeliet)* sammen foran spejlet. Kom nu!

Karen *(kommer)*. Så må De gå bort!

Henning. Jeg? Må jeg ikke få lov at se? Jeg, som dog står i et slags forhold til en av dem der? — — — De er bare meget yngre, frue, meget friskere!

Karen. Der går Birgit forbi!

Henning. Birgit — hvem?

Karen. Fru Rømer —

Henning. Å —! Ja nu ser jeg —! Hør, tror De ikke jeg kan introducere mig selv? Og foreslå rejserute — bare rejserute? Ikke mere for det første — naturligvis! *(Griper sin hat.)* Jeg har en pokkers lyst! — Hvad?

Karen. Hvorfor skulde De ikke kunne det?

Henning. Så sender jeg en efter alt det der! Farvel så længe, frue! Unskyll at jeg må skynde mig! *(Ut.)*

Karen. Det møte må jeg se på! *(Går til vinduet, ser kåpen.)* Kåpen har jeg glæmt. Den skal jeg ta og sende, mens jeg husker det! *(Tar den, ser ut.)* Nej, han når henne ikke her. Jeg må ovenpå for at se det! *(Løper. Kåpen soper ned av det ene bord ekscerpter og stener, så det ramler og fyker. Karen skriker.)*

OTTENDE MØTE

Tygesen *(i døren fra kontoret)*. Jeg syntes jeg hørte... Men det kan da ikke være muligt? *(Kommer nær.)* Jo, så pinedød —! *(Ser Karen på gulvet i ivrig opsamling.)* Men er du fra forstanden?

Karen. Jeg kom til at —

Tygesen. Kom til at —? Kan noget menneske «komme til» at gjøre slikt? — Vil I drive mig ut av huset?

Karen. Nej, Gud, så skal heller jeg gå.

Tygesen. Du gå? — Hvor skal du gå hen?

Karen. Du mener jeg har ingensteds at gå hen?

Tygesen. Jeg mener du skal la mine ting være i fred! Hvorfor vil I ikke også flytte ovenpå og være der? I måtte dog forstå, at kan I ikke hjælpe mig, så må I dog ikke forstyrre mig? Jeg er jo bakefter med flere hæfter! Jeg går som på glør! — Og likevel

finner I på noget at hæfte mig med hvær dag! — Hvad skulde du nu her?

Karen. Jeg skulde —!

Tygesen. Ja, gråt har vi nok av. — La det være altsammen! — Gi mig det! Jeg skal ta op og ordne. Du kan så ikke likevel. *(Hun står op, og han på knæ.)*

Karen. Skal jeg ikke hjælpe dig?

Tygesen. Bare gå med dig! — Satans kvinnfolkene! — Dersom jeg ænda kunde forstå hvorledes det gik til! — Det skulde dog vel aldrig...? *(Rejser sig.)* Karen!

Karen *(som var gåt nølende utenfor)*. Ja. *(Kommer igjæn.)*

Tygesen. Hvorledes gik dette til?

Karen. Jeg skulde skynde mig og hadde kåpen på armen...

Tygesen. Hvorfor skulde du skynde dig?

Karen. Fordi... Ja, kan ikke det være det samme?

Tygesen. Du skulde skynde dig for at se efter Henning?

Karen. Tygesen!

Tygesen. Hvad skulde han her idag igjæn?

Karen. Han skulde høre dig være rå!

Tygesen *(bisner)*.

Karen. Det er du hvær gang han er her.

Tygesen. Og du er blet gal, siden han kom i huset.

Karen. Nej, det går for vidt. Det tåler jeg ikke!

Tygesen. Hvad? Det er nyt!

Karen. Ja, desværre, det er nyt. For jeg har tålt alt. Du lægger intetsomhelst bånd på dig! Du krænker både Malla og mig i det grænseløse! Også overfor fremmede. Men engang blir det for meget.

Tygesen. Å, gå pokker i vold!

Karen. Hvad er det du siger? — Gå skal jeg!

Tygesen. Du går! Bort fra huset!

Karen. Ja.

Tygesen. Tænker du at skræmme mig? Gå! Gå!

Karen. Er det dit alvor, Tygesen?

Tygesen. Om det er mit alvor? Nej, det er det

ikke. Men du må bare ikke komme og sætte mig stolen for døren, skjønner du.

Karen. Nu har du fåt rase ut. Og nu skal det være godt igjæn. Men denne gangen skal det ikke være godt igjæn. Det skal få være alvor! *(Hun går.)*

Tygesen. Hvad i al værden mener hun? Vil hun gå? Karen? Hvorhen? Karen? — Nej men hvad er dette? Siden den helvedes maleren . . .! Jeg kan dog aldrig tro . . .? Men hun var så bestemt. Der var noget nyt. — Svært vakker var hun —! . . . *(Roper ut.)* Karen! — Karen!

Karen *(ovenfra)*. Hvad vil du?

Tygesen. Hvad gjør du deroppe, Karen?

Karen. Jeg pakker mine kufferter, Tygesen.

Tygesen. Hvad mener du med alt dette? Kom og forklar det.

Karen. Ja, det skal jeg.

Tygesen. Har Karen nogensteds at rejse hen? Den sort skræmmeskudd bør jeg ikke tåle. *(Karen kommer.)* Hvad er dette for noget? Hvor skal du hen? Tror du jeg er et barn, som du kan gjøre rædd?

Karen. Jeg skal sige dig det som det er. Birgit Rømer vil rejse en tur i landet — og hun spurte om jeg vilde være med.

Tygesen. Birgit Rømer? Hun som stod her og var så blid —! For en falskhed! Men du tænker da vel ikke —?

Karen. Jeg sa først nej. Men som du har været nu igjæn . . . ja, nu gjør jeg det. Jeg har hundre grunner for at gjøre det.

Tygesen. Du rejser fra mig?

Karen. For et par uker — ja.

Tygesen. Det forbyr jeg dig, min pike!

Karen. Ja, det nytter ikke.

Tygesen. Så? Du tror ikke her er lov og ret? Du tror ikke jeg tør tale til politiet? Jo, jeg tør! Jeg sætter mig ut over al skandale. Jeg telegraferer hele landet rundt for at stanse dig.

Karen. Pytt!

Tygesen. Pytt til politiet?

Karen. Tror du jeg er så dum at tro politiet kan forby mig at pakke mine kufferter og rejse hvor jeg vil? *(Går.)*

Tygesen. Karen!

Karen *(stanser)*.

Tygesen. Du tør ikke gjøre dette! Du vil heller ikke. Ikke sant: du vil heller ikke? Det var jo synd. Du prøver bare nu ... om det gjør mig vondt? Vil du høre mig tilstå det? Ja, det gjør mig vondt. Jeg vil bli ulykkelig, hvis du rejser. Hvad skal jeg så ta mig for? Jeg visste ikke du kunde finne på sådant, Karen. Det er ikke av det gode, det der ..... Men du er også i senere tid kommet langt bort fra mig — utenfor. Ja, utenfor; det er ordet! Utenfor den usynlige ring, det samfund av godt som engang bant os sammen. De mennesker som lever der, kan aldrig mistyde hværandre. Du tar alt op i gal mening! Du hører ikke, du ser ikke, du lever i et annet land. Noget fremmed har lokket dig! Noget, noget, noget ... du taler til mig utenfra! Du — du — du vil ikke længer, du gjør oprør, du trosser. Ja, som du nu står der! Du angrer ikke, du anklager, du er i overmod! Jeg kan ikke tilgi dig! — Gå! Glæm jeg har bedt dig bli! *(Styrter in i sit kammers.)*

Karen *(går og høres i gangen sige)*. Han har jaget mig. Nu rejser jeg.

Malla *(høres svare)*: Hvad siger du?

Karen *(længer borte)*. Jeg går op og pakker.

Malla *(in)*.

Tygesen *(samtidig ut fra kontoret)*.

Malla. Hvad har du nu gjort igjæn?

Tygesen *(mot henne)*. Din skyll er det! Du har hisset henne! Og hvis du ikke straks fører henne her hit tilbake — så ve dig!

Malla. Jeg føre henne tilbake til dig? Nej, du kan være trygg — din tyran!

Tygesen. Hvad understår du dig —?

Malla. Ja, nu vil jeg, dyre død, en gang tale ut, jeg også! Jeg trodde du var en dannet mann. For de som skriver bøker, skulde jo best vite hvad dannelse var.

Men I er råest av alle. I er nogen overarbejdede, nervøse stakkarer, som aldrig kan styre dere! Gud fri og bevare enhvær for at bli gift med nogen som skriver bøker!

Tygesen. Amen! — Nu skal vi høre! Og dette er dig som jeg har båret over med i det utrolige?

Malla. Du!! Ha, ha, ha!

Tygesen. Vil du ut av mit hus!

Malla. Ja, det ved Gud jeg vil! Men først vil jeg ærgre dig! Nu er jeg ikke rædd dig — skjønt du næsten har tat livet av mig.

Tygesen. Jeg synes du har liv nok, jeg? — Hun er splittergal!

Malla. Å, at du kunde komme til at svi for hvad du har gjort mot Karen og mot mig — dit avskum!

Tygesen. Jeg et avskum! Nej...? Nej nu —!? — Vet du hvad jeg er? Jeg er den snilleste ægtemann her i byen; det vil jeg dø på!

Malla. Du er den værste av dem allesammen! Du skulde skrive dig *T. T.* — «Tygesen — Tyran»!

Tygesen. Ha, ha, ha! Nero, Henrik den ottende, Blåskjæg, urmaker Pel, han som brænte sine koner, og siden sine mætresser, og bar dem bort, en efter en, som kulsækker! Det er jeg, det!

Malla. Vet du hvad du har gjort mig til?

Tygesen. Til en kulsæk, hvad?

Malla. Nej, ikke fullt så galt. Men se her!

Tygesen. Hun drikker pinedød snus!

Malla. Ja, like for din næse også! For du har voldt det.

Tygesen. Ha, ha, ha, ha! Har jeg gjort dig til snus? Ha, ha, ha!

Malla. Næsten til morfindranker har du gjort mig. Men nu rejser jeg, innen jeg blir det med. Og Karen tar jeg med. — Så kan du gå der! — Adjø!

Tygesen. Gå fanden i vold! — det er aldeles alvorlig ment!

Malla. Jeg tviler ikke et øjeblik! Adjø! — *(Går, stanser i døren.)* Gud fri og bevare ethvært menneske for dem som skriver bøker! *(Ut.)*

T y g e s e n *(står litt, løper efter)*. Og dem som skriver bøker, for gale kvinnfolk! *(Frem, så tilbake igjæn.)* ..... Især for plejemødre! ..... Som drikker snus! Pokker skal la dem ha det siste ordet! *(In i sit rum.)*

M a l l a *(kommer igjæn, ser ham ikke, undres)*. Å — hå! *(Til kontordøren.)* Og især for dem som skriver geografi! *(Avsted igjæn.)*

T y g e s e n *(kommer om litt)*. Nej, så pinedød om hun skal ha det siste ordet, lel! — *(Møter i døren Ane.)* Skal du også avsted? — Lykke på rejsen! — Rent hus; hurra! Jaså, så I har overlagt at sætte mig i forlegenhed? Nej, det skal bli løgn, det!

A n e. Frua bad mig spørge professoren hvad vi skal ha til middag?

T y g e s e n. Hvad vi skal ha til —? Skal j e g avgjøre det? — Å —! — Så —! Ingenting! — — Jeg spiser ute. På restauration. Hvær dag går Turman og skryter av hvad han har spist ..... Også jeg vil engang spise som en uavhængig mann!

A n e. Skal vi ingenting ha til middag? Det blir lite det — for mig, så.

T y g e s e n. Ja, det blir ikke meget. Du har ret i det. Her har du en krone. Så kjøper du dig middag, du også. Vi skal ha fri idag, vi to! — Så du blir, du Ane?

A n e. Hvorfor skulde jeg ikke bli?

T y g e s e n. Udmærket! Hvorfor skulde du ikke det? Der har du en krone til! Ane, vi skal nok greje det. Nu vil jeg — ja, hvad vil jeg? Jeg kan gjøre alt jeg vil! Jeg vil gå ut. Det blir så ikke noget av arbejde idag. Men desto mer imorgen! Uten spor av uro; fra morgen til kvæll alene — og hele huset mit! Gå ut, du også! Rigtig mor dig, Ane. Vi er fri, vi to! *(Går.)*

ANNEN HANDLING

Samme rum. Høje rammer hvorpå karter er ophængt til begge sider. Trappen sees. De står så at man kan komme frem mellem dem. Hele bunker av karter ligger opstablet til venstre side.

FØRSTE MØTE

Tygesen *(inne fra sit rum)*. Er du der?

Ane *(foran døren)*. Ja. *(Døren åpnes så vidt at en arm kommer ut og tar noget Ane holder.)*

Tygesen. Kaffen var nederdrægtig!

Ane. Ja, når den vænter fra 7 til 10, så —!

Tygesen. Du kunde ha laget ny, for pokker!

Ane. Det vilde jeg jo. Men De ringte og ringte. så jeg blev rent vetskræmt.

Tygesen *(innefra)*. Å — vås!

Turman *(kommer nætop frem)*. Åsdan er det me'n, Ane?

Ane. Han har det visst bra. Han er nå sint nok, da.

Turman. Er han ænda ikke ståt op?

Ane. Jo, nu er'n så vidt. Han må sove om morningen, når han ikke sover om natten. Han er rent skiplet.

Turman. Hvad mener du med det?

Ane. Ja, jeg er nå rædd'n jeg. Han svæver om her på filttøfler og kjænner på dørene. Ret som det er, står han bak mig i kjøkkenet, uten at jeg har hørt ham. Han skræmmer mig, så jeg slipper hvad jeg har i hænderne. Engang stod han i mit kammers kl. 2 om natten! Han stod rigtig over mig. Siden har jeg stængt. Nu hører jeg ham somme tider på låsen. — Og i trapperne hører jeg ham, og dørene op og igjæn, så lang natten er.

Turman. Det der fortæller du mig hvær dag, Ane.

A n e. Jeg vet ikke mere hvad jeg gjør. Nejgu, om jeg vet. Disse tre dagene og nætterne har tat på mig. Før var det bare det at han kom, før han kom. Først hørte vi ham, så var det ikke ham. Så hørte vi ham igjæn, og så var det ham. Men nu er det ham både nat og dag i en eneste ening.

T u r m a n. Og grinderne har han fåt op, ser jeg?

A n e. Igår ja! Så måtte vi til at slæpe karter. Hele lass!

T u r m a n. I har begynt at hænge op?

A n e. Uten stige! Stigen gik straks istykker; jeg måtte til smeden med den. Men han kunde ikke gi tid, til jeg fik den hjæm igjæn. Nej da! Så stod ikke rammerne sikkert; så skulde jærnkroker skrues i deroppe i taket. Jeg holdt på at brække halsen. — Kjære professor, kommer frua snart hjæm igjæn? Skal dette vare længe? Hører De noget fra henne?

T u r m a n. Det siger jeg ingenting om. — Har du læst eventyret om «mannen som skulde stelle heme»?

A n e. Han der er jagu værre! Og blir ikke her snart forandring, så går jeg, jeg også. — Han begynner at bli farlig, skal jeg sige Dem! — Engang gik han rundt her med en stor kniv. Det må ha været kjøkkenkniven; for siden har jeg ikke set den. Somme tider taler han højt og fægter, som her var fullt av folk.

T u r m a n. Dette kaller vi at ha fantasi, Ane!

A n e. Hvad er det for en sygdom?

T y g e s e n *(innenfor)*. Taler du med nogen?

A n e. Professor Turman er her.

T y g e s e n *(innenfor)*. Jeg har ikke hørt at det har ringt? — Så har gatedøren ståt oppe igjæn!

A n e. Så! — Nu fik han d e t! *(Løper.)*

T u r m a n *(ved døren)*. Åsdan er det med dig, Tygesen?

T y g e s e n *(kommer med slobrokken i hånden, dragende)*. Hun er farlig, hun der. Jeg kan både bestjæles og myrdes i mit eget hus. Vil du tro det? Hun kjænner så mange besynderlig lumskt utseende folk. De kommer her og snuser og ser sig lurende omkring.

T u r m a n. Skal jeg hjælpe dig med slobrokken?

T y g e s e n. Slobrokken? Er det slobrokken jeg har tat? — Jeg vil aldeles ikke ha slobrokken. Siden jeg ikke kan ærgre nogen med den, er jeg så lurvelej den. *(Kyler den in i kammerset og går selv efter. Kommer straks igjæn med en frak.)* Du — hun er rasende uforsigtig med ild. Der er glør ænnu kl. 1—2 om natten! Jeg forsikkrer dig! — Jeg har set efter. Ikke er hun rigtig ellers heller. Engang så jeg henne med kjøkkenkniven. Hun stod og fægtet. Jeg har gjæmt den.

T u r m a n. Du går ikke mere morgentur, Tygesen? Jeg tror du hadde godt av det.

T y g e s e n. Jeg inretter mig anderledes æn før. Jeg har jo nu full rådighed over min tid. — Men den jænten gjør mig rædd. Jeg kjænner mig ikke trygg i mit eget hus. Jeg er jo aldeles alene her med henne. Hvorfor slipper hun alle disse folk in? Hvorfor stænger hun ikke? Hvorfor har hun ild på? Skal her først plyndres og så brænnes?

T u r m a n. Jeg kommer vel en morgen og ser huset nedbrænt og må lete efter dig i asken! I dit sted vilde nu jeg prøve at gjøre mig godvenner med Ane. Du har jo ingen annen. — Jeg bare gik inom for at sige dig at jeg har noget at tale med dig om. Men først skal jeg holde forelæsning. Vil du være hjæmme om en times tid eller vel så det?

T y g e s e n. Hvad er det? Er det noget ubehageligt? Jeg tåler ikke noget av den sort nu.

T u r m a n. Kjænner du dig ikke vel, Tygesen?

T y g e s e n. Aldeles udmærket! Har aldrig været friskere i mit liv. — Mere i stand, mere . . . Har du set på mine karter?

T u r m a n. Det kommer nærmest at ligne en fæstning, det der?

T y g e s e n. Det er det også. Min fæstning! Den skal aldrig mere intas! Nu er rummet mit.

T u r m a n. Hvis du får lov til det, Tygesen —?

T y g e s e n *(ser på ham).*

T u r m a n. Hvad er det for karter? *(Nærmere.)*

Tygesen *(iler til)*. Jeg så dem i manuskript på den geografiske værdensutstilling 1875 — du vet i Paris. De vakte den gang en uhyre opsigt.

Turman. Ja, du har talt om det. *(Læser, som oversattė han:)* «Den russiske generalstabs topografiske bureau».

Tygesen. Nu er de alt forældede. Jeg har nætop hængt dem op for at vise dig fremgangen siden da. Vænt litt! *(Tar et hæfte som de almindelige større atlas-hæfter. Slår op i det.)* Her er mine egne krasserier — alle de rettelser som er blet nødvendige. Rettelser efter Vegafærden nordpå. Se f. eks. her! *(Blader om.)* Rettelser i Østsibirien efter Krapotkin. Du vet — Krapotkin?

Turman. Socialisten? — Eller nihilisten er det vel?

Tygesen. En stor videnskapsmann, du! Han blev forvist til Østsibirien og opdaget, straks han kom dit, at landet var et andet, både geologisk og topografisk, æn det var skildret. Se her! De lange bærgkjæder Jablonoi Khrebet —

Turman. — «Æpletrækjæden» — «Apallrækka» —

Tygesen. — og Stanovoi Khrebet. Ryggraden.

Turman. «Ryggraden», det er rigtigt, det.

Tygesen. Dem har han reduceret til plateauer — se her! — fyllt med . . .

Turman. Ja, du, jeg har ikke tid til det der nu. Jeg vilde bare inom for at sikkre mig dig til siden. Ingen kan mere være sikker på at træffe dig. Du er jo blet så flygtig, Tygesen.

Tygesen. Jeg er fri, ser du! — Men kan du ikke bie litt! Kan du ikke spise frokost med mig? Jeg er så alene! — Jeg skal ta en gammel flaske médoc op? — Jeg vilde så gjærne fortælle dig litt om Poyarko's rejse over dette Stanovoi-plateau. Han hadde et følge på 130 mann, og de kom i øde egne, de led hungersnød, de utstod de ræddsomste kvaler; de døde, de spiste hværandre! Det er en rystende fortælling.

Turman. Jeg vil ikke rystes nu. Jeg vil holde forelæsning.

Tygesen. For én tilhører?

Turman. Nej, nu har jeg hele to, du!

Tygesen. Så kan de hjælpe hværandre med at vænte. Eller vi skal skikke avbud til de to Assyrere? Hvad? Ane marscherer til Ninive!

Turman. Nej, det er nok best jeg marscherer selv. Og avbud har jeg ænnu aldrig sendt. — Du er så uregelmæssig, du Tygesen; det har du fåt av kvinnfolkene. Farvel! *(Går.)*

Tygesen *(efter, bakom karterne)*. Vil du spise frokost med mig, når du kommer igjæn da? Så skal jeg vænte. Å gjør det! Jeg skal hænte noget lækkert!

Turman *(høres svare)*: Nej takk! Jeg vil ikke skjæmme ut middagen. Jeg har mine bestemte tider, vet du.

Tygesen *(kommer frem igjæn, mørk)*. Han har sine bestemte tider! Han kan ikke føle at jeg hungrer efter selskap! At jeg kan ikke arbejde — at jeg trænger til at drukne mig i snak. Han har ingen fornemmelser, det uhyre! Hans hud er minst en tomme tyk, og så er der spækk innenfor. — Det har du fåt av kvinnfolkene, sa han. Hurken! *(Det ringer.)* Se så! Der har vi pinedød nogen av Anes kjænninger igjæn! Hvad vil alle disse mistænkelige folk? Hør nu bare! Straks holder hun slabras med dem. Hvad fan har hun at snakke om? — Det er et fruentimmer, det der. Hvem er nu det da? — Jeg tror —? — Javisst! Det er —! *(roper)* Helga?

Helga *(utenfor karterne)*. Ja!

ANNET MØTE

Tygesen. Noget morsommere kunde ikke hænde, om jeg var kommet op i en eventyrbåt og sejlte over hav og land hele værden rundt for at søke efter det! *(Han har drat henne helt frem; hun holder en pose.)* Du, mit dejlige barn, du! *(Mot henne; omfavner henne, fører henne med sig, omfavner henne igjæn.)* Velkommen! — Velkommen, som om du hadde med dig i den posen din hele min geografi, færdig! Og forærte mig den færdig! — Det var da ellers en tung pose!

Helga. Ja, det er bøker i den.

Tygesen. Så det er det! — Du er altså flittig fremdeles? Prægtigt! — Den sætter vi her! — Men du er jo en voksen dame, Helga. Og så søt du er blet! — Vet du hvad vi skal gjøre? Vi skal spise frokost sammen! Vi skal spise frokost sammen!! Vi skal få op en flaske gammel médoc! Hurra! Nu skal vi more os! *(Ringer.)*

Helga. Hvor er mor?

Tygesen *(ringer, ringer)*. Mor —! *(ringer; Ane kommer.)* Sæt in frokosten! Helga spiser med! Noget godt, noget utrolig godt! Og her er nøkkelen . . . Skjønt jeg vet ikke —? Kjænner du til hvor den gamle médoc ligger?

Ane. Av den professoren tok op igåraftes?

Tygesen. Så, det har hun mærket sig. — Nej, jeg skal selv . . . *(Tar frem en nøkkelhank av lommen, idet han går opover mot trappen og åpner døren under trappen.)*

Ane *(efter)*. Men jeg kan da gå ned —?

Helga *(efter)*. Ane kan da gå ned —?

Tygesen. Jaja! — Gå ned, da! *(Hun går.)* Vi står her.

Helga. Javisst.

Tygesen. Til højre! Hyllen til højre. De nederste rækkerne.

Ane *(nedefra)*. Jeg vet det.

Tygesen. Hun vet det. Hun lægger mærke til alt; hun er klok.

Ane *(kommer op med flasken)*. Værs'go!

Tygesen *(lukker)*. Jeg skal dra den op. *(Gjør så.)* Nu vil vi være glade. Ikke huske på nogen ting uten det som der er vin i.

Helga. Kjære, hvor er mor?

Ane *(stanser)*.

Tygesen. Hvorfor blir du stående? *(Ane går.)* Mor? Hvor mor er, spør du? — Mor, min pike — mor er rejst på landet.

Helga. Mor —?

Ane *(har stukket hodet frem bak karterne)*.

Tygesen. Kan du ikke komme avsted? — Vet du, Helga, jeg er rædd det fruentimmer. Der er noget så lumsk ved henne.

Helga. Ved Ane? — Nej, far! Hun er da likefrem og troskyldig. —

Tygesen. Ane?! Da har du ingen menneskekunskap, mit barn!

Helga. Men mor? Mor på landet? Og var ikke ute hos os? Og ikke et ord til mig om det?

Tygesen. Bare for et par dager, forstår du. Herregud. Hun behøver da ikke at mælde dig at hun gjør en rejse på nogen dager.

Helga. Gjør hun en rejse?

Tygesen. Mor har rejst i tolv år! Hvorfor skal hun ikke få lov at rejse nu? *(Ser bak karterne.)* Står du der ænnu?! *(Frem igjæn.)* Et uhyggeligt menneske, forsikkrer jeg dig. At du ikke kan læse i det ansigt!

Helga. Jeg vilde i dit sted være snill med Ane, jeg.

Tygesen. Siger du også det?

Helga. Mor har rejst i tolv år, siger du; — ja, med dig. Men aldrig alene. Og hun rejser uten at sende mig bud? Kom det da så brått på?

Tygesen. Det var en veninne som fallt ner her og tok henne. Men mor vil naturligvis være hjæmme igjæn så betids at på søndag har du henne som vanlig ute hos dig.

Helga. På søndag? — Det er idag, det.

Tygesen. Er det søndag idag? — Det er Anes skyll. Søndagen skal jeg jo skifte!

Helga. Jeg forstår ikke dette. Hvor er hun rejst hen?

Tygesen. En ungdomsveninne av henne, hører du, Birgit Rømer, hun strøk avsted med henne.

Helga. Hun som ejer «Hæsteskoen»?

Tygesen. Hun, ja. Jeg vet ikke hvorhen. Det kan jo være det samme. De må ha sin frihed. Ikke sant? Norge er et meget stort land, og det er interessant at rejse i Norge. Især Vestlandet er overordentlig originalt. Dersom de tar ruten over —

Helga. Er mor rejst like til Vestlandet?

Tygesen. Det har jeg ikke sagt. Jeg vet ingenting

om det. — Nej, det har de naturligvis ikke! Det er jo så altfor langt. Men dem om det! La os unne mor den beste, den morsomste rejse! Skal vi ikke det? *(Åne med frokosten.)* Nu må vi spise frokost! Jeg er frygtelig sulten. Og her er médoc! Glas! Nå, her er de. *(Til Helga.)* Ta av dig hatten og sæt dig, min pike! — Skyv bordet mer ut i stuen! Jeg kan ikke sitte i sofaen, når jeg spiser. — Så! —

Helga. Hvad betyr disse karter, far?

Tygesen. De betyr . . . Hvis du er færdig, Åne, kan du gå! — De betyr, mit barn — at nætop i øjeblikket er jeg i Russisk Asien, og det er rasende ubearbejdet, motsigende fremstillet, Russisk Asien. Jeg må ha dem tydelig for mig, alle disse inviklede linjer som bestandig forandres. — Gå nu, Åne! — Mange av dem, ja de fleste av dem er bare gjætninger. Ja, du forstår?

Helga. Nej, ikke ganske. — Men har du ikke hørt noget fra mor, siden hun rejste?

Tygesen. Fra mor? Åtter igjæn om mor! Mor skriver, når hun —. Vænt litt! *(Bakom karterne, frem igjæn.)* Nej, den gang var hun der ikke. — At du kan sige jeg skal prøve at vinne henne der! — Jeg forsikkrer dig, Helga, hun er pinedød farlig. Noget lurende, du! Og så mange besynderlige mennesker hun kjænner! Jeg er ikke trygg hverken dag eller nat.

Helga. Men du kan heller aldrig vite hvem du er sammen med i værelset, når du har de store rammer stående her?

Tygesen. Hvad siger du der? Jeg kan ikke vite hvem jeg er sammen med i værelset? — Du har ret. Du har forfærdelig ret. Jeg bør selv ha gatedørsnøklen; og døren bør ikke kunne åpnes innenfra uten med nøkkel.

Helga. Men så må du jo selv gå og åpne, hvær gang det ringer.

Tygesen. Der er det! — Ja, der nævner du det! Det store problem! Den som kan løse det! Jeg kan jo ikke bli portner her? — Men ingen vet hvem den pike lukker in om dagen — og som kan komme frem om natten! Jeg kjænner mig som omgit av ånder. *(Går bakom karterne. Frem igjæn.)*

Helga. Er det da absolut nødvendigt med disse karter, far? Vil mor det?

Tygesen. Nu skal du høre, Helga. Du er forstandig, du vil forstå. Når jeg går og arbejder, så er der tusene ting på én gang. Og da gjæller det: at se det, ha det for sig, straks! Man husker det, og man husker det ikke. Just det er det farlige! Man må ikke tro sin egen hukommelse! Du forstår? Ja, du forstår? Og så er det så bredt behageligt at kunne gå gjænnem hele huset og bare ha min geografi foran mig. Overalt det jeg skal tænke på. Til alle sider dette uforstyrrelige ene. — Kom nu, Helga! Jeg er så utrolig sulten! *(Flytter hennes pose.)* Hvor den er tung? Hvad er det?

Helga. Bøker.

Tygesen. Det er sant! Hvorfor har du bøker med dig til byen?

Helga. Det er bøker jeg har byttet; jeg og en veninne. Vi er inne for det.

Tygesen. Er bibliotekerne åpne idag?

Helga. For dem som er kjænt, så —

Tygesen. Sæt dig! — Så! — Sandelig, vi skal ha det hyggeligt. — Unskyll, jeg forsyner mig; du begynner jo aldrig.

Helga. Hvor er Malla?

Tygesen. Malla er med mor.

Helga. Malla også —?

Tygesen. Herregud, forsyn dig nu, Helga!

Helga. Takk; — jeg har spist ganske nylig. Men litt vin —!

Tygesen. Ja, vinen er storartet! — En av fordelene ved at rejse er at vi lærer at vælge vin. — Altså: velkommen, kjære Helga!

Helga. Skål!

Tygesen. Å, for en vin! — Jeg har i senere tid fåt slik trang til vin. — Nu må du spise, Helga.

Helga. Takk, det kan jeg ikke.

Tygesen. Så fortæl mig noget, mens jeg spiser!

Helga. Fortælle dig noget, jeg? Det kan jeg visst ænnu mindre.

Tygesen. Noget som har gjort intryk på dig. Noget du har hørt eller læst; noget du holder av?

Helga. Jeg vet ikke noget så'nt.

Tygesen. Visst vet du! — Vær ikke unselig for mig! — Vi har jo aldrig talt sammen, og det er din skyll, Helga. Drik litt vin, så kommer det!

Helga. Takk! Jeg tåler ikke så meget, far.

Tygesen. Visst gjør du så! Skål! Velkommen, én gang til, Helga! *(De drikker.)* Du er rent som ny for mig.

Helga. Du også, far. — D. v. s. ...

Tygesen. Hvad mener du med det, min pike? Ser jeg dårlig ut?

Helga. Nej da! — Nej, jeg mente ... du er så snill.

Tygesen. Er det da så nyt at jeg er snill?

Helga. Langt fra, ha, ha! Men du har likesom aldrig brydd dig om mig.

Tygesen *(vemodig, idet han tar hennes hånd)*. Jeg har været så optat. Og det må du ikke misforstå. — Kommer du ikke på noget at fortælle mig, Helga?

Helga. Ja, siden du holder på det —. Der er virkelig noget som har gjort intryk på mig.

Tygesen. La høre! Å, la høre!

Helga. En liten kjærlighedshistorie ...

Tygesen. Udmærket! Slikt er for din alder, barn! Vær ikke unselig! Kom med den!

Helga. Altså: det var på en stor slædetur her i byen. Det brukte de før. De rejste ut til et sted og spiste fisk; vin hadde de med. Ja, de bruker det nok ænnu.

Tygesen. Ja da!

Helga. De kunde være intil halv hundre slæder, en herre og en dame i hvær slæde.

Tygesen. Akkurat ja.

Helga. Så var det to, da, som kjørte sammen.

Tygesen. Hm, hm.

Helga. De sat — han i en skinnpels og skinnhue, og hun i en skinnkåpe og skinnhue, og de pratet og lo hele vejen. D. v. s. han talte uavladelig, og det var især om fremmede land. Da de kom frem og gik til bords, satte de sig ved siden av hværandre.

Tygesen. Naturligvis.

Helga. Så, mens de larmet og snakket over hele bordet — sat han og var så uhyre begejstret og fortalte henne om Germanerne!

Tygesen. Om Germanerne? Det var da besynderligt. Jeg tænkte han vilde gjøre kur, jeg.

Helga. Ja, det vilde han nok også. Men det var nu hans måte. Han begynte hos Germanerne.

Tygesen. Nu har jeg aldrig hørt maken! Hvorfor ikke hos Adam og Eva?

Helga. Han sa henne at der var to slags Germaner, østlige og vestlige. Vestlige — det er Frankerne, Sakserne, Friserne, Germanerne i England.

Tygesen. Aldeles rigtigt! Frankerne, Sakserne, Friserne, Germanerne i England. Udmærket, Helga! — Så du vet det?

Helga. De østlige Germaner, det er Skandinaverne og Goterne.

Tygesen. Skandinaverne og Goterne. Den indeling er ikke almindelig. Men den er den rigtige! — Skål, Helga! Brillant! *(De drikker.)* Leve Skandinaverne og Goterne!

Helga. De leve! — De var slikt et uroligt folkefærd, sa han; de satte uro i værden. De var erobrere, og de var vikinger, og de var utvandrere. De var som elvene i landene deres. Så stride er disse elver. Og Skandinaverne og Goterne fløt fossende ut i andre folk likesom elvene i havet.

Tygesen. Prægtigt! Gud hjælpe mig, som jeg selv skulde ha sagt det! — Kanske du er min datter likevel?

Helga. Ja, det var han som sa det. Det er ikke mig. Den samme uro var i ham selv, sa han. Ut vilde han, avsted måtte han. Og det sa han, så det smittet henne, og hun ropte uten at vite det: «Jeg vil med!» — Bakefter blev hun så skamfull; men da var det for sent; for på det blev de forlovet. Jeg ser du kjænner det, far?

Tygesen. Nej, Gud velsigne dig, barn; sitter du ikke der og fortæller mig min forlovelseshistorie? —

Jeg hadde rent glæmt det der med Skandinaverne og Goterne. — Hvorledes har du fåt det at vite?

H e l g a. Mor fortalte mig det.

T y g e s e n. Gjorde mor?

H e l g a. Siste søndag hun var ute i instituttet. Idag otte dager siden. Hun husket altsammen så tydelig, at hun somme steder mintes ord for ord hvad du hadde sagt. Og du har glæmt det? — Du talte om Alarek — han som tok Rom, vet du. Navnet er det samme som Adalrek, vor Alrek, Alrekstad. Og Teodorek er vort Tjodrek.

T y g e s e n. Det . . . det husket mor?

H e l g a. Du kan jo høre på mig at hun husket det . . . . . Mors skål, far!

T y g e s e n. Mors skål! *(Han drikker; dækker sit ansigt.)*

H e l g a. Men hvad er det, far?

T y g e s e n. Det er ingenting. Det skinner så i øjnene. Nu husker også jeg det. For en dag, for en fryd! — Jeg hadde glæmt at jeg skrøt så av Skandinaverne og Goterne. Jeg var ung dengang; min tro, min fremtid, min kjærlighed også, var i det skryt! — Og hjæmturen du! Nej, hjæmturen! Den er det især som j e g husker! Da blev hun min! Å, jeg visste hun vilde bli det, da jeg tullet henne in i hennes skinnkåpe igjæn! — Så myk hun var, du, så varm! Og så duftet hun av en egen essens; jeg hadde sittet i den ved bordet . . . den var som av nyslåt hø . . . jeg hadde aldrig kjænt den før. Jeg stod og gav mig god tid med at pakke henne in! Hun skulde bli min på hjæmturen! Ingen i værden visste det; men jeg visste det! Og hun visste det! — Gud, hvor hun var vakker!

H e l g a. Mor er vakker ænnu, hun.

T y g e s e n. Alle siger du ligner ikke på mor. Men du har dog noget av mor, Helga, når du sitter så og ser. — Skål, Helga! Din skål! Takk! *(De drikker; han bevæges igjæn.)*

H e l g a. Nu tåler jeg slet ikke at drikke mere.

T y g e s e n. Ikke jeg heller. Men det styrter in på mig, det der! I din nærhed blir jeg ung igjæn . . . . .

Vi sat, mor og jeg, på dækket en måneskinskvæll over Middelhavet —

Helga. — over Middelhavet? —

Tygesen. — ikke længe efter! Vi giftet os straks og rejste; hun var bare 16 år! En måneskinskvæll på Middelhavet, vi skulde til Algier.

Helga. Gud, ja?

Tygesen. Alle stjærner oppe; det er over min fantasi i dette øjeblik mest som et gammelt sagn, du! Ungdomsforælskelse er ældre æn alle sagn; den har også skapt de fleste. Vi sat just og talte om et sagn derifra, et av de allerskjønneste. Sagnet om Hero og Leander. Det ligger stjærnestrødd over Sydeuropa som en slik kvæll; det har samme blå grunn. Ungdomskjærligheden, det ene menneskes dragning til det andre, har aldrig været tænkt i større stil; aldrig hat herligere scene. To værdensdeler møttes der. Kjæmpen svømmer fra den ene over til den andre, når frem, men dør i den ælskedes armer, nætop som han når frem. For en grænseløs overdåd i deres længsel! Romeo og Julie i stjærneskrift. — Dette sat vi og talte om; vi sat i vor egen første kjærlighedsrus, og på rejse. På rejse til alt stort og skjønt i den gamle værden, i de evige solriker. Til dette øjeblik kom intet følgende op! Nu levde vi vor Sankthansdag. Fra imorgen ... Jeg hadde ikke før tænkt det, så mørknet det i mig og omkring mig, sjøen var en grav, en sorg — nej en sorg tok mig, som måtte jeg ænde mit liv. Da stod hun over mig! Hun tok mit hode op mellem sine hænder, og hun så mig i øjnene ... å, så sundt velgjørende. Og hun sa — hun var jo ænnu et barn —; hun sa ...

Helga. Hun sa —?

Tygesen. Hun sa —

Helga. Hvad er det, far?

Tygesen. Jeg kan ikke —!

Helga. Gud ..... *(Rejser sig.)* Hvor er mor?

Tygesen. Jeg vet ikke!

Helga. Du vet ikke?! Men far!

Tygesen. Du misforstår mig! Hun er, som jeg siger, på rejser, på rejser! — Du skræmte mig! — Mor

fortæller dig alt, når hun kommer hjæm; eller du får brev. Herregud, tvil da ikke på hvad jeg siger! Det er så! Det er så! Jeg forsikkrer dig! — Sæt dig igjæn! Hvorfor lot du mig ikke i fred? Jeg drømte. Du rev det i stykker. Og det var skade. Det gamle gjør ofte det nærværende nyt. — Men så sæt dig igjæn! Er du rædd mig?

Helga *(sætter sig)*. Nej.

Tygesen. Nu er det borte det hele. I stedet for ungdom og solglans — bare skuffelse, møje! Strid, forbittrelse, dumme, slette mennesker! — Jeg vet det er galt! Jeg vet at livets mål ikke er nydelse. Ungdommens syn på det forfører. — Men det nytter ikke! Når hint ulidelige mørke faller over mig, så er det frygt og pest — å!

Helga. Fortæl videre! Det var så dejligt! Å, det var så dejligt! — Skål! *(De drikker.)* Hvad var dog dette for et sagn? Det du fortalte? Noget så storartet!

Tygesen. Kjænner du ikke sagnet om Hero og Leander?

Helga. Nej.

Tygesen. I læser ikke mytologi? — Ikke Shakespeare heller?! ..... Men når I er alene? Unge piker læser altid i smug. Ikke læst det i smug heller? Hvad læser I da?

Helga. Nå — vi læser mere — ja, hvad skal jeg kalle det? — mere moderne ting.

Tygesen. Mere moderne —? Romaner?

Helga. J—a. Romaner også.

Tygesen. Også? Læser I da annet æn romaner?

Helga. Nå — alvorlige ting naturligvis. Som vi kan lære av.

Tygesen. For eksempel?

Helga. For eksempel ... ja, for eksempel geografi.

Tygesen. I læser geografi? I fritimerne?

Helga. Med illustrationer til, forstår sig.

Tygesen. Her er jo posen? Det er jo sant! La mig se hvad I lejer for bøker? — Den lar sig vel åpne?

Helga. Men far, det går ikke an. Det må likesom være hemmeligt, skjønner du!

Tygesen. Så her er hemmeligheder? Jeg tænkte det nok! Kanaljer, I spiser forbuden frugt? Jeg kjænner dere! — Hvorledes pokker åpnes dette?

Helga. Du må ikke åpne, far! Nej, du må ikke. Du har ingen ret til det! For den stærkeres ret vil da vel ikke du bruke mot os småpiker; vil du vel? Du som er så nobel. — Jeg holder på posen! Ja, jeg gjør! Og tænk dig nu, far, at det er minst fire og tyve så'nne hænder som mine her. De holder allesammen. Og da åpner du vel ikke? Du misforstår også det hele. Jo, du gjør! Har jeg sagt hemmeligheder? Ja, da mente jeg noget annet. Jeg mente ... ha, ha, jeg tror virkelig jeg har drukket for meget vin. — Nej, nej, la mig få posen, far! Vi er to piker i byen med den. Vi skal gå og bytte, og jeg skulde bære den. Mig kan det jo være det samme; for bøkerne er ikke til mig. Men det er virkelig bøker blant dem som det er forbudt mig at la nogen se. Jeg vet ikke hvorfor; men det er så. Og det er skam at de ikke skal kunne stole på mig. *(Er ved gråten.)* Du, far, som nylig var så snill! — Du vilde være den første til at forsvare os, om der var nogen annen som prøvde på det der. Jo, du vilde; jeg kjænner dig! Sæt at hele øverste klasse nu stod i et værelse og hadde stængt døren, og så en vilde bryte in til os! — Å, du vilde skamme ham ut og jage ham; det vilde du. Men dette er akkurat det samme.

Tygesen. Hvor du er blet veltalende, Helga? Og som det går dig nær!

Helga. Nej, det vil jeg ikke just sige at det gjør; det er jo ikke mit. — Jo, det går mig nær at de andres hemmeligheder ikke skal være bevaret hos mig. *(Gråter.)* Gjør det ikke, far!

Tygesen. Jo mere du siger, jo mere ret får jeg til at åpne posen — synes det mig da! — Slip! *(Åpner.)* La mig nu se! De har nok været ordentlig brukt, disse bøker? Fransk. Hm—hm? *Cruelle énigme — par Bourget?* Er ikke den fortælling noget — hvad skal jeg sige —? Kanske du kan finne på et pent ord for det? Du hadde nylig så mange! — Nå, la os nu være godvenner igjæn! Ellers må jeg jo tro at dette også

angår dig? — *Cruelle énigme* — er ikke det noget —? Nu —?

Helga. Kanske du mener realistisk!

Tygesen. — realistisk, ja ..... Du er vel den eneste derute, du, som kan ordentlig Fransk?

Helga. Av eleverne, så —. Men den fortælling der tror jeg skal byttes for lærerinnen i Fransk. — Men du må ikke sige det!

Tygesen. *Cruelle énigme,* «Grusomme gåde —». Hvad er det for en gåde?

Helga. Ja, jeg hører jo de prater om slikt sig imellem. Jeg tror det er gåden i vor natur. Ja, jeg vet ikke heller.

Tygesen. I vor natur? En åndelig natur — og en som ikke er åndelig? Er det så?

Helga. Noget slikt, ja. — Men det er slet ikke rigtigt, det du der gjør, far.

Tygesen. Tror du? — Her er en som heter: *Samma frihet för kvinnor som för män.* Hvad er det for slags frihed? Det er ikke en roman, det der?

Helga. — Mon det ikke er filosofi? Det høres så.

Tygesen. Er det lærerinnen i Fransk, det også?

Helga. Nej. Ja, jeg vet for resten ikke hvem det er. — Ikke mer nu, far!

Tygesen. Alle gode ting er tre. *Autour du mariage, par Gyp* —? Gyp? Det var et pussigt forfatternavn!

Helga. Det skal være en adelig dame, jeg tror en hertuginne.

Tygesen. En hertuginne? — Naturligvis! Minst! *Autour du mariage* — «Omkring ægteskapet». Hvordan omkring?

Helga. Jeg forstår mig ikke på det.

Tygesen. Så det gjør du ikke. — Synes ikke du også at dette var en egen sort geografi? — Med illustrationer til? Eller skulde der være noget slikt længer neri posen? Hvad? *(Helga tier.)* Vet du, min pike, at du skal sige som det er?

Helga. Men Gud, far, når det nu ikke er min hemmelighed? Det er jo ikke mine bøker.

Tygesen. Hvorledes i al værden kom du til at

fortælle at I læste geografi? Med illustrationer til? Si mig det!

Helga. — Vi læser da geografi også.

Tygesen. I fristunderne? — En dejlig geografisk beskrivelse, den der! — Når du vet geografi er din fars fag, er det egentlig talt hensynsløst av dig at kalle slikt geografi.

Helga. Nej, far, det er bare mangel på fantasi.

Tygesen *(ler)*. — — Misforstå mig ikke! — Ha, ha, ha! — Fordi om du får mig til at le, så tilgir jeg ikke. — Ha, ha, ha! — Det gjør mig ondt hvad jeg har opdaget. Meget ondt. Du lyver jo!

Helga. Men lyve, far!

Tygesen. Jeg siger lyver. Ja, jeg gjør. Hvad skal jeg ellers kalle det?

Helga. Hvad er så det at lyve?

Tygesen. Det er at ville føre sin far bak lyset. Tænk, sin far! Det tyder på vane. Ingen begynner med sin egen far. Så meget forstår da også jeg. Skjønt jeg aldrig har løjet.

Helga. Men far!

Tygesen. Synes du virkelig jeg overdriver? — Så tænk dig, at det var jeg som førte dig bak lyset, mit barn! Tænk, at føre sit barn bak lyset! Sit barn ..... føre det ..... føre sit barn ...

Helga. Gud, far, hvor er mor —?

Tygesen. Mor —?

Helga. Hvorfor er mor og Malla rejst fra dig? Hvad er det du dølger for mig? Hvad er hændt? Far! Far!

Tygesen. Ja, det er noget jeg har dulgt.

Helga. Jeg forstod det straks. Men det er visst værre æn jeg tænkte. Å Gud, hvad er det?

Tygesen. Nej, bli ikke så rædd! Der hændte noget, så blev vi uvenner, og så rejste de fra mig, både mor og Malla. Ja, det er intet annet. Men det er nok! Jeg hadde ikke mot til at sige dig det, da du kom; for jeg blev så glad. Jeg visste ikke hvordan jeg skulde sige dig det. Og det samme har vel hændt mor, når du ænnu ikke har hørt fra henne. Hun visste ikke hvordan hun skulde sige dig det. Det trykker mig til jorden; jeg får

ikke bestilt et grand! Jeg kjænner mig som en forbryder! Skaf mor hjæm! Jeg kunde rope efter henne gjænnem mange land! Turman vet hvor de er, skjønt han ingenting siger! Gå på ham! Dig må han sige det! Skaf mor hjæm igjæn! Du rår da vel med din egen mor? Og bli nu du, Helga!

Helga. Uten mor? Nej, ikke om du bad mig så tynnt, så tynnt. Og ikke om du slog mig død. *(Hun tar sin hat på.)*

Tygesen. Men Helga!

Helga. Ja, når du ikke kan komme ut av det med mor, så — *(Gråter.)*

Tygesen. Hvad siger du, barn?

Helga. Uten dig og mor, og mor og dig, er der ikke mere mening i det! — Å, for en ulykke!

Tygesen. Ja, det er en ulykke for os allesammen. Og min geografi!

Helga. Ja, nu skal ingen forstyrre dig. *(Tar sin pose og går.)* Farvel!

Tygesen *(er en stund alene; sætter sig)*.

TREDJE MØTE

Turman. Åsdan er det med dig, Tygesen?

Tygesen *(springer op)*. Har det ringt? Stod gatedøren åpen?

Turman. Helga og Ane stod i døren og snakket. Og så kom jeg.

Tygesen *(ser på ham, sætter sig)*.

Turman. Det billede jeg nu har for mig, minder mig ikke så meget om Marius på Kartagos ruiner. Nej; mine tanker vandrer til det gamle Assyrien. Du minner mig om gudinnen Istar, Tygesen, der hun vansmægtet... *Atta lû mutêma anaku lû assatka.* — Jeg kan vel ta mig en pipe hos dig nu, siden du er blet ungkar? — Jagu sukker'n. Han har det vondt nå. — Jeg sa det til dig, jeg, Tygesen, at du stod ikke i det der'e. Det er bare stærke folk som kan ta på sig at leve alene. Det er ikke slike som kvinnfolka har fåt stelle med. De stakkarne blir det så bedrøveligt med uten kvinnfolk, som det blev

med Istar uten mann. Hun fôr op til guderne og ner til underværdenen, op og ner! Og like langt kom hun. Også du, Tygesen, er snart i de højeste regioner og snart nere igjæn. Aldeles uten nytte!

Tygesen. Jeg har tænkt meget over det i disse dager — og nætter med. Istar-sagnet, mener jeg.

Turman. Det er tørsommer'n, det, far.

Tygesen. Ja. Men sagnet er dypt. Vi vil alle øse av livets brønn. Naturligvis. Men jo mere vi får, jo mere vil vi ha. De højeste eksistenser har de største behov; kan minst mættes. Det er det forfærdelige! At nætop de som er kommet længst, blir de utålsomste, de ulykkeligste! Slægtens tragedie, Turman. Tragedie.

Turman. Nej, er det så dårligt med dig, Tygesen?

Tygesen *(ser op)*.

Turman. At du filosoferer, mener jeg. Du skulde gå lange turer og ta kolde bad. Og så skulde du lægge dig på tobak. Der er selskap i en pipe. Den uroer ingen.

Tygesen. Den slægt som kommer efter os, Turman, vil kjænne større behov æn vi kjænner; altså bli ænnu ulykkeligere æn vi. Har du tænkt over det?

Turman. De blir mere og mere nervøse, mener du?

Tygesen. Der nævnte du det! Nervøse! Du kjænner jo nogen av de fremmeligste videnskapsmænn og kritikere? Du har ofte nok gjort nar av dem. De er jo bare hjærne og nerver. Om hundre år er der ti ganger så mange av dem. Og så fremover! — Og så fremover!

Turman. Ti ganger så meget nervøsitet —?

Tygesen. — Ti ganger så mye ufordragelighed! Ti ganger så mye sinne! Naturligvis!

Turman. Jagu skal det bli hyggeligt at være til da!

Tygesen. Tilsist blir det slik at det ene menneske ikke kan utstå det andre. Når de ser hværandre på en halv kilometers avstand, så skriker de! Av smærte.

Turman. Slikt sitter du og hugsvaler dig med, Tygesen —?

Tygesen. Det hele følger av slægtens åndeliggjørelse. Jo længer den skrider frem, jo uhyggeligere bare ånd blir den. — Hvis ikke opfinnelserne også skrider frem og gjør menneskene uavhængige av hvær-

andre. Ved f. e. at la dem nære sig direkte av solen! Det er jo solen som nærer os nu også! Gjænnem jord og græs og korn og ku og gryte ... Kan det ikke ske uten dem? Rent direkte? Kan vi ikke tænke os det? At vi derved spares for det som nu gjør os så opslitende avhængige av hværandre? Bare møte hværandre i ånd. Eller næsten bare i ånd?

Turman. Næsten, ja. — Ja, bli nu bare ikke furten for det! Du kommer ingen vej med de byks du gjør, mener jeg. Bare fantasi, far. Du må få hjælp. Det er saken!

Tygesen. Hjælp? Jeg? Ingen kan hjælpe mig. Ingen vil heller.

Turman. Nå — nå! Si ikke det. — Ja, naturligvis kommer det an på hvad hjælp du mener.

Tygesen. Ja, du ler, du!

Turman. Du visste nok ikke alt du hadde, du, før du savnet det!

Tygesen. Jeg vil sige dig én gang for alle: jeg tåler ikke din spot. Jeg er nætop idag ikke oplagt til at tåle den. — Ellers er jeg et menneske; jeg tilstår det. Du vet ikke engang hvad det er.

Turman. Så de har det så vondt, de som er mennesker, Tygesen?

Tygesen. Turman, kan du ikke forstå, kan du ikke fornemme, kan du ikke ...

Turman. Hvad går der av dig?

Tygesen. Gud, han spør? Har du da ikke mærket, har du ikke smakt, lugtet, lyttet ut for længe siden, at det er med den største overvinnelse at jeg tåler dig hos mig.

Turman. Nej.

Tygesen. Nej, naturligvis! — Kan du da ikke ad rent logisk vej finne ut, du som altid taler om logikken ... kan du ikke regne dig til, at jeg i min ensomhed her længst må ha opdaget hvorledes alt dette er kommet?

Turman. Nej.

Tygesen. At dette ikke vilde være hændt uten dig? At det er din skyld?

Turman. Min —?

T y g e s e n. Ja, din! — Så længe ærtet du mig med disse dine fordømte store rum, fulle av bøker og papirer som ingen rørte! Så ofte dræpte du mig ner med din kolossale hukommelse, og gik og sa: de som er gift, taper hukommelsen også...

T u r m a n. Ja, men det er sant!

T y g e s e n. Der kommer han pinedød med det igjæn!

T u r m a n. Du er blet så svær til at banne, Tygesen.

T y g e s e n. En mann med litt skikkelig fantasi får ellers ikke rum i sproget. — Men kan du ikke føle det nu, når jeg forklarer dig det, heller, at det hele kommer fra dig?

T u r m a n. Nejgu om jeg kan!

T y g e s e n. Å nej, hvem kan forlange at et bokbind i tykt lær...

T u r m a n. — Si bøffellær med én gang!

T y g e s e n. Ja! Hvem kan forlange at en hel bokhylle full av bøffellærs-folianter med tobaksstøv på skal ha fornemmelser?

T u r m a n. Kanske når du slog op i dem —

T y g e s e n. Vorherre bevare mig!

T u r m a n. — så fant du din gode søvn igjæn, Tygesen!

T y g e s e n. Så fant jeg...! *(Med ett.)* Du vet noget? Du har noget at sige mig?

T u r m a n. Det turde hænde.

T y g e s e n. Men hvorfor siger du ikke det straks? Du vilde jo også tale med mig. Hvad er det?

T u r m a n. Jeg har et forslag.

T y g e s e n. Fra dem?

T u r m a n. Fra dem. De vil ha fred.

T y g e s e n. De vil ha fred? De vil komme hjæm igjæn?

T u r m a n. Som jeg siger.

T y g e s e n. Men hvorfor siger du mig ikke det straks? For så er der jo ingen syndflod mere over jorden; solen er på Ararat! Kan du se, Turman? Jeg er jo dog ingen menneskeæter heller? Unødige ord kan jeg la falle; ord vil så gjærne fly om på egen hånd. Men livet består ikke av ord. Livet består av realiteter.

Givne værdier, faste forhold, opgaver. — Det ser Karen. Når det gjæller, er det noget grejt ved Karen.

Turman. Men vil du ikke først høre —

Tygesen. Ingen «men'er»! Kom la os ta os et glas vin på det!

Turman. Gjærne det. Men —

Tygesen. Ingen «men'er», siger jeg! Denne vin fortjener intet «men», den. *(De drikker.)* Ikke sant!

Turman. Jo, den var god! Men —

Tygesen. Hvad for noget? Har du ænda flere? Du vil ha et glas til?

Turman. Gjærne det. Men —

Tygesen. Skyll «men'erne» ner! Skyll dem ner! Se her! *(De drikker.)*

Turman. Takk. Vinen er god. Men —

Tygesen. Ænda flere! Han er umættelig! Ta hele flasken!

Turman. Den er visst snart slut. Men —

Tygesen. Så ut med dem da, menneske! Ellers kvæler de dig!

Turman. Vilkårene, mener jeg! Vil du ikke høre vilkårene!

Tygesen. For hvad —?

Turman. For at de skal komme hjæm igjæn?

Tygesen. Ingen vilkår! Jeg skal omfavne og kysse Karen og bære henne in. Uten nogen vilkår — ja det skal jeg. Alt det dumme tøj vi har sagt — derom ikke et ord! Ikke til Malla heller! Hun er jo i grunnen så snill.

Turman. In med kvinnfolka da, og ut med geografien!

Tygesen. Ut med geografien?

Turman. De vil ikke ha geografien i stuen her; både karter og ekscerpter skal væk! De vil ha stuen for sig selv.

Tygesen. De vil ha stuen for sig selv.

Turman. Til et tegn, skjønner du, at geografien ikke mere skal fortrænge dem. Der skal skiftes like. Havestuen vil de også ha igjæn.

Tygesen. Havestuen også? Spøker du, Turman? Da vil jeg sige dig at til spøk er dette for grovt.

Turman. Derfor er det også alvor.

Tygesen. Du ler —? Du vil bare more dig over mig?

Turman. Du morer mig bestandig, Tygesen.

Tygesen. Det er altså ikke alvor?

Turman. Jo, det er.

Tygesen. At jeg skal flytte ut? Herfra og fra havestuen —? Å, det er ikke sant! Din skøjer!

Turman. Du skal flytte ut alt som her finnes av geografi; — og fra havestuen med. — De forlanger mere...

Tygesen. Mere?

Turman. Helgas rum. Og Helga tilbake. De vil ha retfærdig deling. De vil ha sit fullt ut.

Tygesen. Vil de? — Ja, da undres du vel ikke over, Turman, at jeg tar dem på ordet! Sit fullt ut? Så gjærne for mig! Dette er mit altsammen!

Turman. Altsammen dit?

Tygesen. Jeg har kjøpt for mine penger altsammen som nævnes kan. Huset og det som er i det.

Turman. Også rotterne?

Tygesen. Jeg svarer i yderste alvor at også rotterne er mine! Og hvorfor har jeg kjøpt huset? For at arbejde i det. Og hvad skal de andre her? De skal hjælpe mig til at arbejde. Disse simple grunnsanheder, på dem hviler alt. På dem bygges den retfærdige deling. Og da har de andre aldeles intet at kræve! Men så stræng skal jeg ikke være: la dem flytte ovenpå! Når de ikke vil hjælpe mig, bør de i alle fall ikke være i vejen. Der har du deres del!

Turman. Det var lite, det. På kvisterne?

Tygesen. Det går ikke an at kalle annen etage i et schweizerhus for «kvister». Tre store rum og den brede, lyse gang imellem dem — et helt museum. Er det ikke en standsmæssig bolig kanske? Ner ifra den en makelig trap belagt med tæpper, prydet med gjænstande som enhvær etnografisk samling vilde være stolt av. Er de dronninger at de tør ønske sig mere?

Turman. Fullt så gromt er det vel ikke deroppe. For de vil ikke.

T y g e s e n. De vil ikke. Hvorfor fan sa du mig ikke det straks? *(Roper.)* Ane! — De tror vel de skal trætte mig ut. — Ane!

T u r m a n. Du står ikke i det, Tygesen! Kom ihu Istar, Tygesen! Den assyriske!

T y g e s e n. Ane! Hvor pokker blir jænten av? — Jeg vilde være en forræder mot den hele menneskehed, om jeg ikke nu holdt ut. Her kjæmpes for et princip, højere æn *Mount Everest.* Og det uten nogen overdrivelse. — *(Ane kommer.)* Nå der er hun? Skynd dig og gjør dig færdig, Ane; vi skal til at hænge op karter.

A n e. Men Gud beva —

T y g e s e n. Ikke et muk! Nu på øjeblikket! *(Ane går ut for at gjøre sig i stand.)*

T u r m a n. Ja-ja, så skriver jeg til dem, jeg, at du har fåt principper. Højere æn jordens højeste fjæll.

T y g e s e n. Skriv! Skriv her! Gå in i kontoret! Skriv at du sitter i kontoret. At jeg bad dig om det. — Så vil de forstå.

T u r m a n. Men når du nu får det vondt igjæn, Tygesen?

T y g e s e n. Skriv hvad du ser her! Karterne! — Så har de svar nok.

T u r m a n. Å, du hellige ægtestand! — God fornøjelse, Tygesen! *(Går in i kontoret.)*

T y g e s e n. Først er han skyll i hele ulykken. Og så går han og nyder den. — *(Til Ane.)* Hvorfor holder du på slik og flytter dig?

A n e. Jeg?

T y g e s e n. Har hun noget fore? — Om jeg prøvde at vinne henne? De har ret: jeg har ingen annen — Ane!

A n e. Ja.

T y g e s e n. La os skyve bordet in igjæn! Så! Vil du ha et glas vin?

A n e. Jeg? Gud, hvad finner han nu på!

T y g e s e n. Hvorfor står du der bak mig? — Værs'go! — Jeg har liten tid. Værs'go! — Så. — Skål, Ane! — Når man får henne nær hos, er hun

ikke så lej ænda. — Ane, jo mindre hjælp en mann kan bærge sig med, des bedre! Des længer kommer han også. Nu har jeg foresat mig bare at ha dig. Forstår du?

Ane. J—a. Jo.

Tygesen. Du skal ha din løn én gang til. To ganger til! Det er ikke for at spare, skjønner du. — Vil du ha et glas vin til?

Ane. Gud, nej!

Tygesen. Nu skal jeg forklare dig hvorfor vi hænger karter op.

Ane. Kunde jeg ikke slippe for det? — Jeg skal gjøre alt annet —.

Tygesen. Vænt nu, Ane, så skal du høre! Ingen kan forlange at du skal forstå det, når det ikke forklares dig. Vel? — Nej! — Altså: Rusland er et meget stort land. Og det land skriver jeg om. Vet du hvor stort Rusland er?

Ane. Rusland? Det er stort, det.

Tygesen. Det er så stort, at om Norge er så stort som så, hele Norge *(går i en liten ring)*, så er Rusland så stort som så. *(Går i en overmåde stor ring.)*

Ane. Ja, som på kartet.

Tygesen. Som på kartet. Vet du da hvad et kart er?

Ane. Ja da!

Tygesen. Det er en annen sak! Så kan jeg fatte mig kort. — Altså: Det sværeste for mig er at huske alt det som er i et slikt st—o—o—rt land.

Ane. Skal De huske altsammen?

Tygesen. Altsammen. Ja, d. v. s. ikke altsammen. Men som med sprogene. Du har set de papirlapperne henne på bordene der?

Ane. Jeg er så rædd dem at jeg knapt tør gå forbi dem.

Tygesen. Vi skal ikke snakke om det nu. Disse papirlapperne, det er sprogene.

Ane. Er det sprogene?

Tygesen. Nej, ikke sprogene! Men optegnelser om sprogene! Du må forstå hvad jeg mener. — Hvor er du født?

Ane. På Galgebærg.

Tygesen. D. v. s. i Kristiania, d. v. s. i Norge. Alle som er født i Norge, taler samme sprog.

Ane. Taler de samme sprog på Vestlandet som vi på Galgebærg?

Tygesen. Ja, de gjør!

Ane. Ja, men —

Tygesen. Det er så! Du må ikke hæfte mig; for så blir det for meget bry for mig. — Jeg vilde sige — jeg vilde bare forklare, at de som forstår hværandre, de taler samme sprog. Du forstår dem på Vestlandet; men Engelsk? Forstår du Engelsk?

Ane. Ja.

Tygesen. Engelsk?

Ane. Her var to Engelskmænner, og den ene sa bestandig til mig: «*I like you very much.*»

Tygesen. Hvad er så det?

Ane. Jeg liker dig; vær med vors!

Tygesen. Vi skal ikke tale mer om sprogene, Ane. Vi skal ta det på en annen måte.

Ane. Men kan jeg ikke slippe for at hænge karter op?

Tygesen. Vær nu ikke utålmodig, Ane; du ser jo hvor tålmodig jeg er. — Gjør du så mange invændinger, så blir det jo større bry med at ha bare én til hjælp æn om jeg hadde dem allesammen. — Hør nu på mig! Altså: — Jeg regner nu op for dig de forskjellige folkeslag i bare én del av Rusland; i bare én del! Nemlig: Tunguser, Samojeder, Jakuter, Kamtshadaler, Korjak . . . *(Det ringer, Ane vil gå.)* Hvor skal du hen?

Ane. Det ringer.

Tygesen. Hvem ringer?

Ane. Jeg vet ikke.

Tygesen. Til mig kommer ingen. Og jeg vil ikke vite av alle dem som kommer til dig. *(Det ringer.)* Stå stille! La dem ringe! Så blir de kjed av at komme igjæn. Videre: Sirjæner, Voguler, Ostjaker . . . jeg kommer i evighed ikke så langt at du kan forstå nogenting, når du ikke vil høre på! Op igjæn: Sirjæner, Voguler,

Ostjaker, Mantshuer. *(Det ringer.)* Hvorfor fan ringer det? Hvem er det som ringer?

Ane. Jeg vet ikke.

Tygesen. Sirjæner, Voguler, *(nu ringer det vedholdende)* Ostjaker, Mantshuer, Jakuter, Korjaker, Tunguser ... Du hører jo ikke på mig! Du er en ren flane! *(Ringingen slutter.)* Hvor vil du nu hen?

Ane. Jeg tænkte ...

Tygesen. Så du «tænker» også nu? — Gi hit gatedørsnøklen din!

Ane. Gatedørsnøklen min!

Tygesen. Gi hit!

Ane. Men —

Tygesen. Gi hit, siger jeg! *(Får den.)* Jeg går selv til smeden for at få ham til at ændre låsen, så døren ikke mere kan åpnes uten nøkkel. Forstår du?

Ane. Men når her kommer nogen!

Tygesen. Her behøver aldeles ikke at komme nogen! Og kommer her likevel nogen, så åpner jeg.

Ane. Men når jeg skal gå ut?

Tygesen. Hvad skal du gjøre ute? Si mig det! Og skal du likevel ut, så kan du sige til! — Alt må inrettes på at jeg har ro. Alt må være bekvemt i huset, og aldrig forstyrres utenfra. Forstår du?

Ane. Kan jeg få lov at gå nu?

Tygesen. Hvad skal det være godt for? Nej. Nu skal vi hænge op karter.

Ane. Men maten —?

Tygesen. Den besørger jeg. —

Ane. De?!

Tygesen. Du får herefter ingenting at bestille. Eller næsten ingenting. Men din løn får du tre ganger. Gjærne fire, når jeg kan føle mig trygg. Og ha fred. Altså: — nu karterne! — Ja, det nytter dig pinedød ikke! Du skal! Først fæster vi rammerne.

Ane. Så må jeg klyve op igjæn?

Tygesen. Ja! — Jeg vil ikke ha alle disse invændinger! Til ro i et hus hører at der er én vilje. Og at

den lydes. Du kan være så uhyre trygg for at du ikke kommer levende ut herfra, før det er gjort. Altså: nu begynner vi! *(Går til bordet; tar frem av skuffen et hyssingnøste og en stor kniv.)*

Ane *(sætter i et skrik).*

Tygesen. Hvad går der av jænten? — Hvorfor skriker du? Nu skal du til — hvad du så finner på. *(Opover mot rammerne.)*

Ane *(som står der, skriker, flyr).*

Tygesen. Jeg mener satan står i dig? Hvorfor løper du?

Turman *(kommer in).* Kjære, hvad står på her?

Ane *(bakom Turman).* Hjælp!

TREDJE HANDLING

Samme stue. Alt er ryddigt, ingen karter, ingen stenet.

FØRSTE MØTE

(Tom scene. Det ringer ved porten. Om litt hører man)

Ane. Kjære, er frøkna i byen idag også?

Helga. Å, det er bare et snarærend.

Ane. Er Dere alene idag da? *(De kommer in.)*

Helga *(bærende noter)*. Ja, idag er jeg alene. Jeg skulde bare in og bytte noter. *(Ser ut av vinduet.)*

Ane. Bytte noter idag igjæn?

Helga. Vi er så mange. Og så var det ikke de rette noterne. — Hvordan har du det?

Ane. Å, takk, det er med det samme, det.

Helga. Du er like rædd?

Ane. Ja, rædd? Hvad vilde De sige, om huset var avlåst og stængt mot natten, og så en kommer klokka 12—1 og går rundt i gangene her, ner i kjælderne, op trapperne, in i stuerne . . .? Hvad?

Helga. Ja, så må det være nogen annen æn far. For her har jeg brev fra far, som jeg fik igår fra Bessarabien, fra Kishenev, en by dernere, det er jo næsten ved Sortehavet, Ane! Så kan du være trygg for far. Han kan ikke være her om natten, han? *(Ser ut av vinduet.)*

Ane. Jeg skulde kanske ikke kjænne'n på fotlaget? Han, som har forefærd og går dobbelt?

Helga. De siger det. Jeg har aldrig hørt det.

Ane. Å, jeg så mange ganger! Først plejde jeg at høre ham over stenhællerne i haven, så i gangen; men der var ingen professor. Så hørte jeg ham én gang til,

og da var det professoren. Derfor har jeg altid været rædd'n. Han er ikke som andre.

Helga. Nej, det er han ikke. — Han tænker bestandig på mig, skriver han, og får likesom ikke ro.

Ane. Kanske det er derfor at han høres her om natta? Han får ikke ro?

Helga. Da måtte han vel høres i instituttet, da? Der er jo jeg.

Ane. Ja, det var mye rigtigere han spøkte i instituttet.

Helga. Har du sagt det til Turman?

Ane. Ja. Vet Dere hvad han svarte? «Det er imot videnskapen,» svarte'n. Det som vi hører med vore egne ører! For de hører det jo, de også, som ligger her med mig.

Helga. Ligger du ikke alene —?

Ane. Nej, alene —! De'r knapt nok jeg tør være her alene om dagen. Jeg tør ikke gå in i nogen av de andre rummene; jeg tør ikke gå op trappen, og ikke ner i kjælderen. Jeg er bare her og i kjøkkenet, jeg.

Helga. Hvem ligger med dig her om natten, da, Ane?

Ane. Å — d'er som det træffer sig, det. Mor og andre så'n.

Helga. Hvad siger din mor?

Ane. Ja, hu vil nå ikke ligge her mere, hu da, om det gallt livet. Så mye fik nå hu av det.

Helga. Jeg turde ikke ligge her med dig, jeg heller. Du skræmmer mig.

Ane. Å — nej, det må nok være nogen som har mot . . . . .

Helga. Men Ane —

Ane. D'er til husets beste, det, frøken.

Helga. Ja, det er veninner av dig?

Ane. Ja da! Hvem skulde det ellers være?

Helga. Nej, naturligvis. — Det var noget jeg vilde spørge dig om —

Ane. Nå —?

Helga. Å nej, det kan være det samme. *(Ser ut av vinduet, derefter på sit ur.)*

Ane...... Har Dere læst noe nå da, frøken?

Helga. Ja, nu har jeg læst det morsomste jeg har læst i mit liv!

Ane. Å, nej da! Å, fortæl!

Helga. Jeg har læst om to som ikke kunde få hværandre, fordi de var for unge. Ja, de var ikke for unge, skjønner du, men hans far syntes de var for unge.

Ane. Så domt!

Helga. Men de lot sig ikke skræmme. Tænk de rejste bort sammen!

Ane. Uten at noen visste det?

Helga. Uten at noen visste det. Og så kom de til en liten by, og der lejde de sig et takkammers oppe på et lite hus; der var bare det kammerset deroppe, og der bodde de. Bare de to.

Ane. Bare de to.

Helga. De var altid sammen, de laget sin mat sammen, de læste sammen...

Ane. Var dom studenter?

Helga. Hvorfor skulde de være studenter?

Ane. Å nej, det blej vel ikke rar studeringa.

Helga. De hadde det så urimelig dejligt, og ingen visste om dem, ingen kom til dem. Bare de to.

Ane. Blej dom ikke kjeje av det, da?

Helga. Hvad siger du! — Men det blev snart småt for dem.

Ane. De hadde ikke penger?

Helga. Ikke mange penger. Men det brydde de sig ikke om! De solgte alt det de ikke hadde bruk for, først urene sine. Hvad kom tiden dem ved? Så gullsakerne hennes. Hvad skulde de med dem? Så alle de klær de ikke hadde på. Fortællingen heter: «Livets overflod». Solgte hvad som ikke behøvdes, skjønner du. En frygtelig kold vinter var det, og snart hadde de heller ikke ved.

Ane. Ikke ved heller?

Helga. Men de brænte møblerne.

Ane. Møblerne!

Helga. Behøvdes ikke! Bordene, stolerne, kommoden.

Ane. Kommoden!

Helga. Behøvdes ikke! Og da de ikke hadde mere at brænne, så hejste de op trappen, hugde den i stykker og brænte den.

Ane. Trappa!

Helga. Trappen behøvdes ikke! Men så kom far'en.

Ane. Jagu var det på tide han kom, da!

Helga. Faren var en stor sluing. Han visste altsammen; for værten var hans gode ven og hadde varskudd ham. Han bare væntet på at de skulde sultes ut — og så gi sig.

Ane. Men de gav sig vel ikke?

Helga. Nej, du kan tro! Den gamle måtte gi sig.

Ane. Rigtig.

Helga. Ja, det kan ikke fortælles, slik som det er; for det er fortalt så prægtig. Tænk om det gik slik til i livet nu om dagene også. For det gjør det nu ikke, da.

Ane. Nej, det er sikkert nok. Å, Gud, som De er lik far Deres!

Helga. Jeg? Jeg lik far?

Ane. Jeg mener d'er bare én ting ad gangen med dere. Med ham er det nå bare geografi, og med Dere er det —

Helga. Ikke si det, Ane.....!

Ane. Hvem er det De ser så ut efter?

Helga. Jeg? Det er så hyggeligt at stå her igjæn og se alle de kjænte ansigterne på gaten og i vinduerne. Der er kulmannen vor, også!

Ane. Her går en fyr forbi svært ofte nu på senere tia — en i grå frak.

Helga. I grå frak?

Ane. Snart med den ene og snart med den andre —

Helga. Hvem mener du?

Ane. Han som malte mor Deres, og som gamle frøkna ikke vilde ha med på rejsa.

Helga. Henning?

Ane. Javisst.

Helga. Han går forbi her — snart med den ene...

Ane. Og snart med den andre.

Helga. Pike, mener du?

Ane. Javisst.

Helga. Har du set ham idag?

Ane. Nej, ikke idag.

Helga. Men du mener da ikke —?

Ane. Jogu mener jeg så! Han er den rette, han!

Helga. Fy, Ane! — Jeg skal sige dig: — når der er nogen herrerne har rigtig kjær, så må de gå og spasere med andre også; for ellers skjønner folk hvem det er de har kjær.

Ane. Har Henning sagt det?

Helga. Det vet jeg ingenting om. Jeg vet ikke hvad Henning har sagt.

Ane. Ja, for dom siger så allesammen.

Helga. Gjør de.....?

Ane. Jagu er det best at betale med same mynta. Slik er de, og like for like.

Helga. Har du ingen du holder av, du da?

Ane. Holder av — det kan være så mange slag det.

Helga. Har du ingen kjærest?

Ane. Å, var det likt sig! Det er altfor plundersamt. Vi har lagt av slikt, vi jænter, nå.

Helga. At ha kjærest —?

Ane. Ja da! Vi har digta e' vise om det.

Helga. Å, syng den.

Ane. Det skal jeg så gjærne. Den har same tone som «Den siste rose». Ja, den har en annen tone også, og den er morosammere, men den kan jeg ikke rigtig.

Helga. Syng den du kan!

Ane *(synger)*.

Jeg vil ingen kjærest have,
jeg vil være som jeg er.
Jeg vil ingen mer bedrage,
jeg vil holde litt av hvær.
En idag og to imorgen,
det er min fornøjelse.
Derfor slutter jeg nu sorgen,
og lar sørge hvær for sig.[1]

[1] uttales: se.

Helga *(ser på sit ur, i det samme sangen er færdig, og springer)*. Farvel så længe!

Ane. Noterne, noterne!

Helga. Å, la dem ligge!

Ane *(til vinduet)*. Jeg kan ingen se. Jeg må efter. *(Ut.) (En stund tom scene.)*

ANNET MØTE

Turman. Birgit.

Birgit *(utenfra)*. Værs'go!

Turman *(likeså)*. Nej, værs'go, De!

Birgit *(likeså)*. Er her ingen pike?

Turman *(likeså)*. Nej, det ser så ut.

Birgit *(likeså)*. Og likevel er døren ikke i lås —?

Turman. Tygesen skulde ha visst det! *(Begge frem.)*

Birgit. Ja, De er —?

Turman. Jo, jeg er. — Og De er —?

Birgit. Jo, jeg er!

Turman. Jeg er som De ser, meget præcis.

Birgit. Ja, De unskyller jeg bad Dem møte mig —?

Turman. Bevar's! — Jeg skulde så hit likevel efter en bok for Tygesen.

Birgit. Han er i Bessarabien?

Turman. I Bessarabien, Kishenev. Fik brev fra ham igår. Jeg skal søke frem en bok i hans bibliotek og sende ham. — De har hat en behagelig rejse?

Birgit. Meget behagelig; men altfor kort. Fru Tygesen måtte og skulde hjæm igjæn.

Turman. Vi har snart Tygesen også.

Birgit. Jeg ønsket at tale litt med Dem, før de andre kommer. De andre tok av ved instituttet og er her om et øjeblik.

Turman. Jeg står til tjeneste.

Birgit. Det var jo dårligt med Tygesen, da han rejste? *(Ber ham sætte sig, og gjør det selv.)*

Turman. Det var så dårligt med ham, at bare jeg sa: «Åsdan er det med dig, Tygesen?» så skrek han.

Birgit. De har ikke stor medlidenhed med ham?

Turman. Jo da! — Jo, jeg har vondt av alle som gifter sig.

Birgit. Altså også av mig?

Turman. Ikke så længe mannen er i Odessa, og De her.

Birgit. Det der skal De ha igjæn! — Jeg for min del har vondt av dem som arbejdet gjør til egoister.

Turman. Arbejdet? Gjør det nogen til egoister?

Birgit. Arbejdet. Tilsist er alle og alt i vejen for dem. Bare arbejde! — Det er mange som har det så.

Turman. Men ikke Tygesen?

Birgit. Jo nætop Tygesen! Har han bruk for alle de karter han hænger op?

Turman. Ikke for et eneste.

Birgit. Ikke for et eneste! Det var værre æn jeg visste.

Turman. Han kan dem utenad. Og de nye med det samme han ser dem.

Birgit. Men hvorfor så fylle hele huset med dem —?

Turman. Han har sat sin fantasi på det. Og da ænser Tygesen ingenting.

Birgit. Men hvem har fåt ham til at sætte sin fantasi på det? — Jeg mener på at trænge sin familie ut, så arbejdet får hele plassen?

Turman. Kjænner De Tygesen?

Birgit. Nej, men jeg kjænner fantasimenneskene.

Turman. Så vet De også hvor blinde de kan være.

Birgit. — — De har aldrig tænkt Dem det kunde være omvændt?

Turman. Omvændt? — Hvad, frue?

Birgit. At fantasimenneskene — tross alle fejltagelser — er de eneste som ser? Opdagerne blant os?

Turman. Å —! Så'n! *(Flytter sig.)*

Birgit. Ja, De har grunn til at bli rædd mig; for også jeg er litt av et sådant. — Jeg mener, at den meste ugreje i værden kommer fra dem som har liten fantasi. Således også her.

Turman. Ja så!

Birgit. Hadde Tygesen ikke truffet igjæn en viss

gammel ven, så var her aldrig hændt noget galt. Og hadde hans ven ikke været i vejen, så var her nu forlik.

Turman. Men dette er jo akkurat Tygesen! Hvorav vet De at jeg har været i vejen for forlik?

Birgit. Av Deres egne brev.

Turman. Av mine egne brev? — Jeg vet ikke engang hvad jeg selv skriver?

Birgit. Nej, det er sikkert.

Turman. Nej visst, nej! Er det ved at holde brevene mot dagen at De —?

Birgit. Ved at læse likefrem. Ved at se. Det kan ikke De.

Turman. Nej, jeg begynner at tro det. — Jeg kan vel ikke nu se Dem?

Birgit. De? — Mig? — Nej!

Turman. De er usynlig. — Så vidt har selve Tygesen ænnu ikke drevet det.

Birgit. Kan De se den hånd?

Turman. Ja, den hånd? Tror De jeg ikke kan se den?

Birgit. De ser den virkelig?

Turman. Ja, ser den? — Er den også usynlig?

Birgit. Ser De da at det er min hånd?

Turman. Skulde det være en annens?

Birgit. Hvorav ser De at den er min?

Turman. Nå — derav at den hænger fast ved Deres arm. Ser ikke De det?

Birgit. Jo, men at Deres hånd er Deres, kan da jeg se av andre ting æn det.

Turman. Skal vi til med min også? *(Lægger den op.)*

Birgit. Jeg tror vi har mere æn nok med min. Hvad ser De?

Turman. En fruentimmerhånd. Med fem fingre. Noget lange. Og en ring. Og en håndflate også. — Ja, hvad vil De jeg skal se?

Birgit. Alt.

Turman. Det vil sige håndledet også?

Birgit. Hvis De kan.

Turman. Er det så særskilt vanskeligt? Hånd-

ledet? Der er et armbånd. Ja, gullsaker forstår jeg mig ikke på.

Birgit. Si hvad De forstår!

Turman. Om hånden?

Birgit. Nu ja, om hånden!

Turman. Den har ikke været i en vaskebalje, den er så hvit.

Birgit. Er det alt?

Turman. Ja, hvad mener De? Årerne? Neglerne? Kanske mener De invændig — linjerne? Skal jeg spå?

Birgit. Hvis De kan.

Turman. Nej, jeg kan ikke. Jeg tror da heller ikke stort på det. Det er ikke for det.

Birgit. Men en annen en, en med fantasi — vet De hvad han så?

Turman. Nå da?

Birgit. Han så min karakter i den. Så temmelig min historie også.

Turman. I hånden? *(Ser på den.)*

Birgit. I og utenpå. Han så hvorfor den hånd var min — med andre ord: han så den. Og kom den ham nær, ja så nær som nu Dem, så følte han den også — uten at røre ved den. Følte den støte fra eller dra til.

Turman. Å fan?

Birgit. Ha, ha, ha! Og De ser? De forstår kvinnen? De forklarer ægteskapet? De tør blande Dem i forhold så mangfoldige og fine som de mellem Tygesen og hans hustru? *(Hun har rejst sig.)*

Turman *(har også rejst sig)*. Det har jeg aldrig gjort!

Birgit. Jo, så stærkt, at var De ikke så stærblind som De er, vilde det være en forbrydelse.

Turman. Forbrydelse? Har jeg gjort mig skyldig i en forbrydelse —?

Birgit. Å, der er flere forbrydelser til æn de der står i lovboken. De største står ikke der.

Turman. For eksempel?

Birgit. For eksempel at smitte barns fantasi.

Turman. Har jeg gjort det!

Birgit. De behøver ikke at bli så sint, hr. professor!

Fantasimennesker — og især genier — er barn. Tar imot med åpen sans og troskyldig. De kan forme i Tygesens fantasi som i voks. Derfor er der ansvar ved at omgåes slike folk. — Og ham har De daglig inbildt at ægteskapet var til tap, til forlis for hans hellige videnskap!

Turman. Men det er det, min sæl!

Birgit. Tror De nogen taper på at leve et helt menneskeliv? Eller det han holder på med, skulde det tape på det?

Turman. Det spreder os, det... det hæfter os...

Birgit. At øve op kjærlighed, øve op karakter? Å nei. — At bli avholdt og hjulpet? Skulde det hæfte os? — De har gjort meget vondt mot Tygesen og mot fru Tygesen, De.

Turman. Jeg har, min sæl, gjort ham så mye godt som jeg formår, det har jeg. — Og vet De hvad han har gjort? Han har væltet over på mig alt det han fik bry med. Tygesen er en tyran, skal jeg sige Dem, og det er han fordi han er en egoist, og det har jeg funnet mig i. Der har De min forbrydelse! — — Jeg mener jeg er kommet in i et heksekjøkken.

Birgit *(ler)*. De blir sint? — Så skal jeg flytte vor strid over på et annet område — der De er kjænt. — Da Istar, den assyriske —

Turman. Hvad for noget?

Birgit. Da Istar, den assyriske, blev forlatt, og da hun vansmægtet, søkte hun til sin søster i underværdenen.

Turman. Det vet De —?

Birgit. Tænke sig gudinnen styrte sig fra illusionernes solrike dit ner!

Turman. Ja, der er ingen fantasi. Ha, ha!

Birgit. Ja, hun møttes bestemt av latter! Jeg synes jeg kan høre dens gjænlyd i de klamme haller dernere.

Turman. Det er nokså bra, det der.

Birgit. Men når nu Tygesen er mismodig, og det er den sort folk ofte, og så søker råd hos — ja, hos en mann som Dem...

Turman. Så jeg skal være underværdenen —?

Birgit. De siger jo selv, at De ser alting som det er — uten illusion. Ja, det er underværdenen, det.

Turman. Godt gjort. De er flink.
Birgit. Istar blev næsten vanvittig...
Turman. Tror De at Tygesen —!
Birgit. Nej. Han er meget stærk, Tygesen.
Turman. Ja, jeg skulde mene det.
Birgit. Men her er flere med æn Tygesen.
Turman *(stanser)*. Fru Tygesen —?
Birgit *(går hen til ham)*. Den som forsømmes av sin mann og er i fru Tygesens alder, kan komme til at vansmægte — og kan komme til at finne på meget, skal jeg sige Dem. Jeg taler om det jeg vet, jeg. — Men De er stærblind.
Turman. Men hun lider da ikke av fantasi, fru Tygesen?
Birgit. Vi har alle fantasi. De også. Jeg vilde rigtig ønske Deres kom til at spille Dem et puss! Med det fromme ønske vil jeg gå bort et øjeblik. Jeg skal træffe fru Tygesen. Au revoir! *(Går.)*
Turman. Det var fruentimmer, det! Også dannet: — Istar —! Hun kjænner Istar! Det gjør ikke en av tusen, ikke en av hundre tusen! Det må jeg sige! Men at ville forby mig at gjøre nar av Tygesen? Det er da aldeles umuligt. Tygesen vilde heller ikke like det.

TREDJE MØTE

Turman. Ane.

Ane *(kommer)*. Å, som jeg har løpt! — Er Dere her?
Turman. Døren var ikke i lås, og her var tomt.
Ane. Nej jeg glæmte nok at låse; for jeg skulde efter en som gik forbi.
Turman. En nokså lang tur; for jeg har været her et kvarter.
Ane. Det var frøkna.
Turman. Er hun i byen?
Ane. Ja — for at bytte noter.
Turman. Sender de henne til byen for at bytte noter? Alene?
Ane. Nej, hun er ikke alene.

T u r m a n. Jeg skulde likesom ha et øje med henne. Skjønt nu er moren kommet.

A n e. Er hun kommet!

T u r m a n. Hun er ute på instituttet, både hun og frøken Rambæk; men der træffer de jo ikke frøkenen?

A n e. Å, de træffer henne nok. — Gudskelov at de er kommet!

T u r m a n. Er det like galt fat med spøkeriet her om natten?

A n e. Ja.

T u r m a n. Jeg kan trøste dig med jeg fik brev fra Tygesen igår, fra Bessarabien. Og der er en sætning i fysikken som siger at et legeme ikke kan være på to steder på én gang.

A n e. Jagu er han her også; nu svor Ane og jeg.

T u r m a n. Hvorfor skulde han gå her bare om natten, Ane.

A n e. Han har vel for mye at bestelle om dagen, vet jeg.

T u r m a n. Jaja. Du vet det, du. — Jeg skal in her og hænte en bok. Døren er vel ikke avlåst?

A n e. Jeg vet ikke. Jeg går aldrig derin.

T u r m a n. Nej, den er åpen. *(In i biblioteket.)*

A n e. At ingen trur mig! Når vi er flere om at høre'n nat etter nat? — Om dagen? Han skulde kanske gå her om dagen også!

FJÆRDE MØTE

Ane. Tygesen.

T y g e s e n *(står i det samme i gangen).*

A n e *(får se ham og stivner).*

T y g e s e n *(ser hennes rædsel, går taus mot henne).*

A n e *(slipper sig bent ner).*

T y g e s e n *(går rundt henne).*

A n e *(letter på hodet for at se hvad han gjør, vænder sig og krabber bort fra ham på fire, til hun er utenfor hans rækkevidde og kan rejse sig og løpe — uten en lyd).*

FEMTE MØTE

Tygesen. Turman.

Tygesen. Hun er akkurat som hun altid har været, hun der. ..... Jeg skulde ha noget at drikke. Den jærnbanerejsen gjør en så forfærdelig tørst. *(Går mot kjælderdøren under trappen; tar en nøkkelhank av lommen for at åpne; men da han trykker på døren, går den op av sig selv.)* Står den også åpen? Naturligvis! *(Går ner. En stund tom scene.)*

Turman *(ut fra biblioteket med en bok)*. Nu var det at få den pakket in da og sendt. Jeg tror jeg går til min bokhandler; han gjør det best. *(Ser sig om.)* Den tossede jænten! Det er nu for galt at løpe bort fra huset uten at låse av. Han skulde visst det, Tygesen.

Tygesen *(dukker op i kjælderhalsen)*.

Turman *(vænder sig for at gå, ser ham, står aldeles stille. Derpå et par steg betænksomt bakover. Vænder sig frem og siger)*: Sludder! *(Atter drejer han sig om mot Tygesen, ser på ham, siger:)* Løgn! *(Går opover, men i forsigtig bue.)* Væv! *(Redder sig forbi, stanser ved utgangen.)* Sludder! Løgn! Væv! *(Ut.)*

Tygesen *(stiger op og kommer frem)*. Han blev rædd nå, Turman! — D'er ikke «logisk» at være både i Bessarabien og her. — Men her har nok været nogen her i huset istedenfor mig. I hele vinkjælderen fandtes ikke mere igjæn æn tre flasker, og de var knust ..... ! Tjuer! Tjuer har været her! Så er det bare naturligt at alle dørene står åpne! Hvad skal dører være for i et hus som er tømt ..... Jeg kan ellers ikke sige jeg unner dem den vinen; — de måtte ha hjulpet sig med en billigere. D'er hyggeligt at komme hjæm Tygesen! ..... Æn klærne mine? Trænger de vin, så trænger de vel klær også! Ja, de trænger da klær, før de trænger vin? *(Går in bibliotekdøren; kommer nokså snart igjæn.)* De drikker ikke nakne, de karene! Alle mine klær borte — untagen den der! *(Brer ut den gamle slobrok.)* Jeg synes de kunde ha tat den med. Jeg var ikke blet synderlig fattigere for det. — Egentlig skulde jeg ha været ute i instituttet, men nu må jeg sandelig se ovenpå også!

For de har vel tænkt som så: pokker skal spare på andres! *(Går.)* Jeg skjønner ikke hvorfor de lot huset stå! I Amerika vilde de ha sat det på en kjærre og kjørt det væk. *(Op trapperne.)*

SJETTE MØTE

Malla. Turman.

Malla *(høres utenfra)*. Kjære, her står gatedøren åpen. — Det skulde Tygesen ha set! *(Kommer.)*

Turman. Ja, det var nok mig det, frøken, som glæmte at lukke døren. For jeg skal sige Dem — *(ser sig om)* her hændte mig noget så —, noget så mærkværdigt.

Malla. Jaså — og Ane er her ikke?

Turman. Hun er kanske i haven —

Malla. Eller i kjælderen? . . . Jeg ser kjælderdøren også står åpen. De er så ulik Dem, professor! Jeg sa det til mig selv, straks jeg så Dem.

Turman. Ja, for her hændte mig noget så mærkeligt.

Malla. Hvad hændte Dem?

Turman. Naturligvis bare en syns-ville. — Ane har gåt her og snakket og vævet om Tygesen, om at Tygesen har . . . har . . .

Malla. Forefærd?

Turman. Nu begynner, Gud forsørge mig, hun også.

Malla. Å, så mangen en gang hørte vi ham komme, og så kom han ikke. Men en stund efter kom han.

Turman. Det der måtte da jeg også ha hørt, om det var så; for Tygesen kommer da ofte nok til mig!

Malla. Det er ikke alle som hører det.

Turman. Nej, jeg kan forstå det. Men det der snakket gik sådan rundt i hodet på mig, at, ja — De vil knapt tro det, men — sandelig synes jeg ikke at Tygesen stod der —!

Malla. Hvor!

Turman. I kjælderhalsen . . .

Malla. Tygesen?

Turman. Og drejde hodet efter mig, da jeg gik forbi.

M a l l a. Når var det?

T u r m a n. Nu for en liten stund siden.

M a l l a. Men De siger jo han er i —

T u r m a n. Jeg hadde brev fra ham igår — fra Kischenev. Og ænda stod han der, rigtig der, i den grå hatten sin.

M a l l a. Gud, hvor det ligner Tygesen!

T u r m a n. Ligner det ham —?

M a l l a. At finne på at skræmme folk!

T u r m a n. Har han skræmt Dem?

M a l l a. Ja, mer æn hundre mil borte! — Hvad er det nu?

T u r m a n *(har gåt baklængs bort fra slobrokken)*. Slobrokken!

M a l l a. Hvad den?

T u r m a n. Den . . . den lå ikke der for en stund siden.

M a l l a. Hans gamle slobrok? Mener De den også går dobbelt? Den er visst altfor skrøpelig til det.

T u r m a n. Men det er nu virkelig mærkeligt.

M a l l a. Er De ikke vel, Turman?

T u r m a n. Jeg må visst ikke være det. Jeg skal gå ut i haven litt. Og så kan jeg med det samme se om ikke Ane er der, og be henne komme in.

M a l l a. Jeg skal kanske følge med Dem?

T u r m a n. Nej, kjære! Nej, det er bare al denne fantasien her i huset. Jeg går utenfor, så blir jeg kanske kvit den. *(Går.)*

M a l l a. Den filla kan da Tygesen aldrig ha tat med sig til Bessarabien! Den kan aldrig være kommet hjæm igjæn alene, den? *(Hun vænder sig og ser Tygesen komme ned trappen.)*

SYVENDE MØTE

Malla. Tygesen.

T y g e s e n. *(Hans lydløse gang, hans uforanderlige mine, hans faste øje på Malla gjør at han vokser, jo nærmere han kommer.)*

M a l l a. *(Før Tygesen når helt ned til henne, sætter*

hun ut i et jammerrop og styrter ut, så nær væggen som muligt.)

Tygesen. Det er da ænda en trøst! — At hun rænner sin vej! Så kan det næsten være det samme med det andre. — For her er ingenting igjæn av det som mit var! Jeg skal ikke klage over at der ikke er gjort rent, mens jeg var borte! — Ikke det gran deroppe! Tjuer, tjuer over hele huset! Og den faens jænten — at ingen har tat henne! Hun går her igjæn, hun, som alting var i sin orden. Så længe ingen tar gulvet bort under benene på henne, så mærker hun ingenting. De burde stikke hoderne in ad vinduerne her og sige: nu går vi med det vi har stjålet! Når de ikke har gjort det, så kan hun jo ingenting vite. — Svært hyggeligt at komme hjæm igjæn. — Komme hjæm igjæn —? Hvor har jeg mine tanker —: Malla er jo kommet hjæm igjæn! Så må Karen også —? De rejste jo sammen, den ene kan ikke være kommet hjæm igjæn uten den andre. Karen må også være her, kanske kommer hun om et øjeblik! Ja, da kan det være det samme med vin og klær og lås og jænta; jeg vil holde fast i Karen, jeg, henne skal min sjæl og salighed ingen ta fra mig! — — Hyss! — Nej, det var ikke dem! ... Det er Turman! Han kommer igjæn. *(In i biblioteket.)*

OTTENDE MØTE

Turman. Malla. Ane.

Malla *(ivrig)*. De siger De har set ham i kjælderhalsen? Og jeg siger jeg har set ham i trappen!

Ane. Og jeg siger jeg har set ham der! *(Gråter.)*

Turman. Men jeg siger det er fantasi altsammen! Den ene smitter den andre! Videnskapen forbyr sådant, I må da høre!

Ane. Ja, da må videnskapen være et godt kjøtthue. For her stod han, så sant jeg lever, pinedød, i grå hat og glodde på mig!

Malla. Skal Tygesen være her, både når han er borte, og når han er hjæmme, så blir det ikke til at holde ut for andre folk.

Ane. Nej, det siger jeg også. Jeg vil gå straks, jeg.
Turman. Hyss — hvad var det?
Ane. Hvor —?
Turman *(peker på biblioteket)*.
Ane. Ja, sandelig! —
Malla. Er der nogen derinne også?
Ane *(hvisker)*. Hører dere.......?
Turman. Kanske...
Ane. Jagu er det noen! *(Bak de andre, ser slobrokken, gir et let skrik.)*
Malla. Hvad er det?
Ane. Slobrokken!
Malla. Ja, hvad den?
Ane. Den er jo kommet ut!
Turman. Kanske er det tyver?
Malla. Det er næsten ænda værre! *(Bakom de andre.)*
Turman. Nej, når vi vet hvad det er, så... kan ikke du, Ane, se efter!
Ane. Jeg?
Malla. Åpne døren — så ser vi allesammen.
Ane. Kan ikke dere det?
Turman. Skyv til! Den er ikke låst, jeg vet det.
Malla. Ane, skyv!
Ane. Ja, det er da vel ikke farligt? *(Prøver.)* Den er stængt innenfra! *(Bakom de andre.)*
Turman. Så er det virkelig nogen! *(Likeså.)*

NIENDE MØTE

Birgit (kommer).

Malla. Der kommer Birgit! Gudskelov!
Birgit. Hvad står på?
Malla *(hvisker)*. Der er nogen derinne!
Birgit. Derinne?
De andre. Ja.
Birgit *(går hen for at åpne døren)*.
De andre. Nej, nej, nej!
Birgit. Skal vi da ikke åpne! — Hvad ligger der? *(Vil ta slobrokken.)*

De andre. Nej, nej, nej!

Birgit. Men dette er jo som hos Maeterlinck. Hvem er derinne?

De andre *(hvisker)*. Tyver!

Birgit. Tyver? Men så hænt politiet!

Turman. Det skal jeg påta mig! *(Går, vænder.)* Tør jeg spørge — hvor er fru Tygesen?

Birgit. Like overfor her hos en veninne av Helga.

Malla. Å, hos Toresens!

Turman. Hun rår her, og jeg synes hun bør varskues først. *(Avsted.)*

Ane. Nu piler'n ivej! Og lar os fruentimmer bli alene!

Birgit. Jeg kunde ikke tale ut, så længe han stod her. — I må nemlig vite her er galt påfærde med Helga!

Malla. Med Helga? Hun var i byen, sa de.

Birgit. Ja, det er hvad vi nu skal undersøke. I instituttet er stor ståhej.

Ane *(går)*.

Malla. Og jeg, som rejste avsted.

Birgit *(til Ane)*. Stop, stop! Hvad er det nu hun der heter?

Malla. Ane.

Birgit. Stop, Ane! De siger du er med. Værs'go at bli!

Malla. Men hvad er det —?

Birgit. En kjærlighedshandel.

Malla. Med hvem?

Birgit. Med maleren Henning.

Malla. Han som også var efter...

Birgit. Hyss!

Malla. For en skurk!

Birgit *(til Ane)*. Og du har hjulpet til, siger de!

Ane. Jeg? — Nej, det er nu løgst løgn, det da!

Birgit. Her er vidner mot dig. Helga og hennes veninner har tat in her.

Ane. Det kan være. For det kan jeg ikke hindre. — Men er det noen som har sagt til Helga, at hu skal la bli med kjærest og slikt, så er det jeg, lel! Det er nå panta au, det!

Malla. Dette er hennes fars skyll, det blodtørstige menneske!

Birgit. Der har vi Karen.

TIENDE MØTE

Karen. Turman. De forrige. Tygesen.

Karen. Helga er ikke her heller?

Birgit. Malla. Nej.

Karen. Mit barn!

Tygesen *(ut fra biblioteket)*. Karen! *(Birgit, Turman, Åne og Malla forskrækkes.)*

Karen. Tygesen! Er du kommet hjæm? Å, Gud ske lov! Da skal alt bli godt igjæn! *(Brister i gråt.)*

Tygesen. Karen, Karen! *(De omfavner hværandre.)* Å, at jeg har dig igjæn! *(Sagte.)* Jeg kan ikke være dig foruten, Karen! Jeg kan ikke. — Jeg har hat det så vondt.

Karen *(hvisker)*. Jeg også ...

Tygesen *(som før)*. Jeg kan slet ikke alene!

Karen. Jeg forstår ikke jeg kunde gå fra dig, Tygesen. Og den forfærdelse jeg nu er i for Helgas skyll! Jeg forstår ikke jeg kunde rejse bort fra både dig og henne. Jeg forstår det ikke.

Tygesen. Jeg forstår det så godt, jeg. Det var mig som drev dig bort! Bare geografi, ser du, og slet ingen kjærlighed, det går ikke. Men bare kjærlighed og slet ingen geografi, det går ikke det heller. Nu har jeg rejst væk fra hele geografien, jeg måtte hjæm igjæn!

Karen. Å, søte Tygesen, som det var styggt av mig. — Men ikke noget opgjør!

Tygesen. Nej, ikke noget opgjør! Siger du også det? Ikke noget opgjør! For opgjør mellem ægtefolk, det er akkurat som at kaste sig ut av vinduet annen gang for at se hvordan det gik til første.

Turman. Tygesen, du skulde jo være i Bessarabien?

Tygesen *(ser på ham. Kysser sin kone. Til Turman)*. Tosk! *(Kysser henne igjæn.)*

Malla. Men, Karen —? Glæmmer du rent vilkårene?

Tygesen *(slipper sin hustru og går mot Malla).* Bøh! *(Tilbake til Karen, som han fører avsides.)* Vi to, du, vi må være alene.

Karen. Ja. — Men barnet vort, Tygesen! Der kom med én gang slik uro over mig, jeg måtte hjæm.

Tygesen. Og jeg —! Jeg drømte mor. Da vet du der står noget på. Jeg rejste dag og nat. — La os allesammen avsted og søke efter Helga!

Ane, Birgit, Malla og Karen. Ja. *(Ane og Birgit avsted.)*

Turman. Men hvad er det?

Malla. Å, det er —. Ja, det forstår De Dem ikke på. *(Tygesen og Karen går arm i arm. Malla og Turman efter.)*

Ane *(møter dem i gangen, triumferende).* Her kommer frøkna!

Birgit *(utenfra).* Her er Helga!

Malla. Er hun der?

Ane. Ja!

Turman. Alene?

Ane. Ja, naturligvis!

Karen *(utenfor).* Mit barn!

Helga *(utenfor).* Mor!

Karen *(likeså).* Å, at jeg har dig igjæn! *(Karen og Helga in, omsluttende hværandre.)*

Tygesen. Helga!

Helga *(mot ham).* Far!

Tygesen. Jeg har været i slik angst for din skyll. *(Helga drar sig unselig fra ham.)* Hvad fejler dig, barn?

Karen. Er det noget? *(Tar henne, drar henne frem; sagte.)* Å, Helga, si mig det! *(Helga kaster sig op til henne.)*

Tygesen *(efter, sagte).* Du har hat stævnemøte? *(Helga hulker inne hos moren. Tygesen tar henne i armen.)* Er han en skurk? *(Helga kan ikke tale; nikker.)*

Karen. Si mig det!

Tygesen. Gud, barn . . .

Helga *(løfter hodet, hulkende).* Han . . . han . . .

Karen. Tygesen. Han —?

Helga. Han kom ikke!

Karen. Han kom ikke!

Tygesen. Han kom ikke. Hurra!

De andre. Han kom ikke! *(Karen kysser henne, omfavner henne, danser med henne. Tygesen danser med begge.)*

Turman *(drar Tygesen i frakken)*. Nu skjønner jeg du vil av med Malla.

Tygesen. Nå, det skjønner du.

Turman. Ja, men ... jeg vil ikke ha a.

Tygesen. Professor Turman vil ikke ha dig, Malla!

Turman. Men, Tygesen —?

Malla. Så du tror jeg vil være hos ham? — Jeg vil såmæn ikke være hos nogen av dere! Nej, jeg vil drikke min snus alene, jeg.

PÅ GUDS VEJE
(1889)

MIN BESTE VEN

ETATSRÅD FREDERIK HEGEL

HANS MINNE

Aulestad 11te September 1889.

Du var her aldrig; men jeg går
her ofte og blir møtt av dig.
Her er ej stue eller vej,
der tanken om dig ikke står
og vænter mig fra hine tider,
da du i troskap og i dåd
var hjæmmets værn i mine strider.

*

Så tit, mens denne bok jeg skrev,
dit lune øje lyste mig;
da var vi ene, du og jeg
og det som tysst til tegning blev —
så boken hist og her må ligne
dit hjærtelag, din friske tro,
og derfor skal dit navn den signe.

I SKOLEDAGENE

I

I snesmæltningen over bærgknausen mot havet og i det siste solglim stod en fjortenårs gut helt betat. Han så i vest ut over sjøen; han så i øst mot byen, stranden og de brede fjæll; tinder av ænnu højere stak op bak dem, alt i klar luft.

Stormen hadde været langvarig; den hadde også været forfærdeligere æn nogen ældre folk kunde minnes. Tross den nye molo var skib drevet løs på havnen og nogen av dem gåt under. Telegrafen mældte om forlis langs kysten, og her i nærheden var nøter sprængt, garn drevet væk, båtlag forsvundet; ænda var folk rædd at de ikke hadde hørt det værste.

Nu for bare et par timer siden var det over, stormen sagtnet, vindstøtene, som fulgte rykkevis, også over — alt intil det siste efterdøn.

Men sjøen vilde ikke lystre; det går ikke an at røre dybderne og så rænne sin vej. Havbårer, længre æn en kunde se, højere æn hus, kom i ændeløse følger med skumhvite topper og brakende fall. Duren av det stod over by og strand, bredlagen og rullende dump, så en måtte tænke på land som gled ut i det fjærne.

Hvær gang bårerne i full højde stormet bærget, strålte sprøjten flere favner op; på avstand så det ut som sagnenes hvite havuhyrer vilde op og i land nætop på det sted. Men helt nådde bare enkelte salte skvætt; de brænte gutten på kinnet, der han stod, uten at han flyttet sig.

Almindelig blev sagt at alene det værste vestenvejr kunde kaste havsprøjten så højt; nu nådde den i stille luft; det hadde bare én oplevd, og det var han.

Allerlængst ute i vest fløt himmel og hav sammen i glød av solen, som dukket under. Det så ut derhenne som et gyldent fredsrike; alle de havsorte, hvittoppede bårer, som i synslængde væltet frem derifra, var fordrevne oprørere; de kom følge på følge, med millionmunnet protest.

Nætop nu var farvemotsætningen på sit højeste; nu var det forbi med al utjævning; ikke et rødt skjær engang nådde længer hitover. Der den varme glød, her det kolde sortblå over sjøen og over sneslasket på land; det som såes av byen fra kollen, krøp sammen og blev mindre for hvær gang han vændte sig utenifra inover igjæn. Men for hver gang kjænte han sig også mere urolig; dette bebudet noget ondt, skulde der virkelig komme mere? Hans fantasi var skræmt, og nattevåk som han var, hadde han ingen motstandskraft.

Pragten derute begyndte at slukne; alle farver dalte jævnt. Brølet nedefra, hvor uhyrerne vilde op, hørtes stærkere; eller var han nu blet mere lydhør?

Gallt det ham, dette? Hvad hadde han nu gjort igjæn? Eller skulde han snart komme til at gjøre noget? Også før hadde uklar angst været forvarsel.

Ikke stormen alene hadde skræmt ham; kort før den hadde en lægprædikant spådd at nu skulde værden forgå; alle Bibelens mærker slog nætop in, og tallene hos Jeremias og Daniel var ikke mere til at ta fejl av. Det vakte så vidt opstyr, at bladene måtte ta sig av det og meddele, at det samme hadde uændelig ofte været spådd, og bestandig paste tallene hos Jeremias og Daniel. Men da orkanen kom og blev sværere æn nogen kunde minnes, og skib slet sig løs og drev mot bryggerne, knuste og knustes, og især da natten la mørke over, og ingen lygt holdt lys . . . bråtene hørtes, men såes ikke, kommandoropene, skrikene, brakene og den lange jammer — og inne i gaterne slik forfærdelse, når taklængder løftedes av, husene skalv, ruterne klirret, stenene føk, folk flydde, og fjærne skrik økte angsten . . . ja, da var der mange som husket lægprædikantens ord; Gud trøste og hjælpe så visst, dette var den yderste dag; nu snart fallt stjærnerne. Især var barnene

rædde til døden. Forældrene hadde ikke tid til at sitte hos dem; ænnu i værdens siste stund var der nemlig tvil om dette også var værdens siste stund, og av gammel vane blev omsorgen for de jordiske ejendeler det sikreste like til slut; folk måtte bærge og stænge og løpe og se efter ilden og være alle steder på færde. Men de gav barnene bønnebøker og salmebøker og bad dem læse hvad der stod om jordskjælv og andre plager samt om den yderste dag; de fant skyndsomt stederne op for dem, og løp. Som om barnene nu kunde læse!

De puttet sig heller i seng og drog dynen over hodet; somme tok hunden med eller katten; det var tryggere, og de vilde dø sammen. Men ofte vilde hunden og katten ikke dø under dynen, og så blev der kamp.

Han som nu stod oppe på den øverste bergknaus, hadde været rent tullet av skræk. Men han var av dem som rædselen jog fra det ene sted til det andre, fra huset til gaten, fra gaten til havnen og hjæmover igjæn; ikke mindre æn tre ganger hadde hans far været efter ham og fanget ham in, ja stængt alle dører for ham; men ut var han kommet. Dette var av den sort som ellers ikke gjordes gratis; ingen gut blev holdt strængere, eller fik så overlag med pryl som Edvard Kallem; men ett gode førte stormen med sig: der blev ikke prylt den nat.

Natten gik, og stjærnerne stod; dagen kom, og solen var like frisk; stormen gik også og med den frygtens siste rest.

Men har den engang hersket så grænseløst over et menneskes sinn, står der senere skræk av skrækken. Ikke alene i onde drømme, også om dagen, når en tror sig aller sikkrest, lurer den i vor fantasi for at styrte sig over os ved det aller minste usædvanlige, sluke os med lumske øjne og tåket ånde, undertiden tunne os in i vanvid.

Gutten stod og kjænte sig ilde til mode i solfallet og brølet — og straks var helvedesangsten over ham; den yderste dags rædsler suste frem. Han skjønte ikke hvorledes han hadde været så ulykkelig at våge sig hitop, og det alene! Han stod lammet, han turde ikke sætte en

fot frem, det vilde kanske være at bli lagt mærke til; her var fiendemagter omkring. Han bad hemmelig til sin avdøde mor, at dersom dette var det siste, og opstandelsen løste henne ut, måtte hun komme hitop til ham og være hos ham — ikke hos hans søster, for hun hadde rektorens; men han hadde ingen...

Alt forblev som det var. Bare at det blegnet i vest og mørknet i øst; det kolde gik støtt videre og blev eneherre; det gav jævnere storhed og enhedens tryghed. Efterhånden vant han såvidt mot igjæn, at han drog pusten friere — først forsøksvis, så helt ut, og det mange ganger; så begyndte han at røre på sig, stille og umærkelig, og ikke uten frygt for at de usynlige heroppe, de som vilde ha ham, skulde fatte mistanke. Listelig gled han nærmere mot nedstigningen, bort fra stupet. Ingen flugt, langtfra! Han visste ikke engang om han vilde gå; han vilde bare prøve; han skulde gjærne komme igjæn. Men nedstigningen her var ugrej, og egentlig burde den være fullført, innen mørket fallt på; det blev svært så fort mørkt nu. Når han bare nådde ned så vidt at han atter stod på stien som førte over bærget herop fra fiskerbyen dernede, ja da var der ingen fare; men her —, å, forsigtig, forsigtig, et bitte-lite steg, et lite, ganske lite til. Bare et forsøk; han skulde komme igjæn!

Ikke før hadde han på denne måten klaret det øverste og vanskeligste av kollen og stod i ly av den mot de magter deroppe som han tinget med — så snøt han dem grundig; hopp i hopp avsted nedover; han spratt som en viskelærsball fra det ene fremspring ned på det andre — til han så en toplue stikke op, å, så langt nede, at det nætop var så vidt han skjelnet den. På sekundet stod han! Al flugt, al rædsel, alt det foregående var borte; ikke den minste tanke av det. Nu var det h a n som vilde skræmme; den gutten var det han hele tiden hadde væntet efter. Bevægelse, øjne, stilling viste hvor frydefullt han følte sig sikker på, at nu hadde han ham snart innenfor skuddvidde, nu skulde han få!

Den andre kom uten anelse om faren han steg op i; langsomt og likesom nydende sin frihed og ensomhed

kom han ruslende; snart hørtes hans tunge støvler, hæljærnenes klang mot stenen.

En velbygd gut, lyslett og kanske et år ældre æn han som væntet; klædd i vide vadmelsklær med et ullskjærf om halsen, store votter på hænderne; han bar en løp av de almindelige på bondebygden, blåmalt med hvitgule roser.

En stor hemmelighed gik nu mot sin løsning; i flere dager hadde skolen været spænt på ved hvem, hvor og hvorledes det sammenstøt skulde ske som nu truet — den opgjørets højtid komme da Ole Tuft foran en av skolens alvorsfulle politi ændelig måtte tilstå hvor han holdt til om eftermiddagene og kvællene, og hvad han da tok sig for.

Ole Tuft var en velhavende bondes søn ute fra stranden, eneste barn. Hans far, som var død for et års tid siden, hadde været den mest ansete lægprædikant på Vestlandet, og hadde tidlig bestemt sin søn til præst, hvorfor han nu gik på latinskolen. Ole var begavet, flittig og så ærbødig mot sine lærere, at han ubetinget blev deres yndling.

Men ingen skal skue hunden på hårene alene; denne troskyldige højst ærbødige gut var på en tid forsvundet fra kammeraternes eftermiddagsleker; ikke var han hjæmme (han bodde hos sin moster), ikke hos Schultzes, der han gik gjænnem lekser med to av barnene — det gjorde han fra sig like over middag; — ej heller hos rektorens, d. v. s. sammen med rektorens plejedatter Josefine Kallem, Edvards søster; Ole og hun holdt svært sammen. Undertiden så gutterne ham gå ind der, men ikke komme ut igjæn, og likevel var Josefine bestandig alene, når de kom efter og visiterte; de hadde nemlig sine vakter utstilt, undersøkelsen gik metodisk for sig. Så langt som til skolegården kunde de altså følge hans spor, men der forsvandt de; — han kunde da ikke være sunket i jorden. Gården blev gjennemrotet fra ænde til annen, hvær krok, hvært smuthul flere ganger; Josefine førte selv gutterne omkring, ja op på mørkeloftene, ned i kjælderne, in i alle rum som familien ikke selv opholdt sig i, og forsikkret på ære

og samvittighed at der var han ikke; ellers kunde de selv se. Hvor i al værden var han?

Duksen vant i de dager ved lodtrækning: *Les trois mousquetaires* av Alexander Dumas den ældre, et pragtværk med illustrationer; men da han snart opdaget at dette ikke var nogen bok for en lærd mann, satte han den ut som præmie for den kammerat som opdaget hvor Ole Tuft holdt til eftermiddagene og kvællene, og hvad han da tok sig for. Tilbudet slog ned i Edvard Kallems fantasi; han hadde nemlig levd i Spanien til for vel et år siden; han læste Fransk som Norsk, og at *Les trois mousquetaires* var den herligste roman i værden, det hadde han altid hørt. Nu stod han vakt for *Les trois mousquetaires*, hurra for alle tre da, nu hadde han dem!

Sagte, sagte listet han nedover, til han nådde stien; synderen var like ved.

Edvard Kallems hode hadde noget som minte om rovfugl; næsen var et næb, øjnene ville — både i sig selv og ved at det ikke var frit for de skjelte. Pannen skarp og kort, lysebrunt, tætklippet hår omkring. En påfallende bevægelighed lot føle hvor smidig han var; han skulde stå stille nu, men kroppen bøjde sig, føtterne flyttet sig, armene løftet sig, som vilde han i næste øjeblik kaste sig ut i luften.

«Bæ!» skrek han av sine lungers hele magt; det kvapp i ham som kom — han hadde nær sluppet løpen. «Jo, n u har jeg dig! Nu nytter det ikke at tie længer!»

Ole Tuft blev til sten. «Ja, nu står du der! Ho—ho! — Hvad har du der i løpen?» og han styrtet sig over ham; men den andre flyttet raskt løpen fra højre over i venstre hånd og holdt den bak sig; det var ikke Edvard muligt at få den frem. «Hvad er det du tænker på, gut? Mener du ænda at kunne komme fra det? Hit med løpen!» — «Nej, du får den ikke!» — «Vil du ikke lystre? Så går jeg like ned og spør.» — «Ånej!» —«Jo så pinedød gjør jeg så.» — «Du gjør ikke.» — «Jeg gjør!» Han vilde straks forbi og nedover.

«Jeg skal si det, bare du vil tie!» — «Tie? Er du på stell?» — «Jo, du m å!» — «Hvor kan du falle på

slikt vås! Hit med løpen, eller jeg går!» skrek han. — «Ja når du ikke vil si det —?» Tårerne kom Ole i øjnene. «Jeg lover ingenting.» — «Men du siger det ikke, Edvard?» — «Jeg lover ingenting. Ut med løpen; skynd dig!» — «Ja, det er ikke noget galt. — Edvard, hører du!» — «Er det ikke noget galt, så kan du vel komme med den! Skynd dig!» Dette tok Ole på gutters vis for et halvt løfte; han så bønfallende på ham og våget sig til: «Jeg går ditned for at . . . for at . . . ja, du skjønner . . . «på Guds vejer,» det siste sa han unselig, og brast i gråt. — «På Guds vejer?» spurte Edvard, men usikkert; han var i højeste grad forundret.

Han mintes at i en døsig time hadde læreren i geografi gjort det spørsmål: «Hvad for vejer er de beste?» I leksen stod: «Til transport av varer er havets vejer fremdeles de beste.» — «Nå — hvad for vejer er de beste? — Du, Tuft?» — «Guds vejer,» svarte Tuften. Klassen var med ett lysvåken; et brøl av latter forkynte det.

Men med alt dette visste Edvard Kallem virkelig ikke hvad «Guds vejer» vilde sige. Ole nede i fiskerbyen på Guds vejer? Nyssgjærrigheden fik ham til at glæmme at han var sædelighedspoliti; aldeles likefrem, som en annen gut, sa han: «Jeg skjønner ikke hvad du mener, Ole? Guds vejer, siger du?» Kammeraten la godt mærke til forandringen; de nylig så ville øjne var venlige; bare hadde de den underlige glansen som aldrig forlot dem. Edvard Kallem var av alle skolekammeraterne den Ole i hemmelighed beundret højest. Bondegutten led frygtelig under bygutternes overlegne gløgghed og raskhed, og disse egenskaper hadde sin aller ypperste repræsentant i Edvard Kallem. Æn videre stod en glorie om hans hode . . . av at være sin brunlokkede søsters bror.

En uutholdelig fejl hadde han; han var ærtevoren. Ret som det var, fik han pryl for det — nu av lærerne, så av sin far, så av kammeraterne; bare et minut efter begynte han igjæn. Dette mot gik langt over bondeguttens forstand. Derfor virket et venligt ord, et smil av Edvard med mere æn sit inhold; det hadde nådens, fornemhedens solskin. Disse insmigrende, milde spørs-

mål, som nu fallt fra det forhenværende rovdyr (hvorav bare næbbet var tilbake), strålte sammen med øjnenes glans; Ole gav sig over. Straks Edvard ændret taktik og bad uskyldig om at få se løpen, leverte han den ut og kjænte sig i den grad trygg og færdig, at han tørret øjnene med sine store votter, tok den ene votten av og snøt sig med fingrene — husket han til det bruk hadde fåt et tærnet lommetørklæ, søkte efter det, men fant det ikke.

Edvard hadde løst låket; før han løftet det av, så han op: «Ja, vil du ikke —?» — «Jo, du kan gjærne!» — Edvard la låket til side, tok op et tørklæ, og under det lå en stor bok; det var Bibelen. Han blev flat, næsten ærbødig. Under Bibelen lå flere uinbundne hæfter; han tok et par op, vændte på dem, la dem ned igjæn; det var gudelige traktater. Bibelen la han varsomt som den hadde ligget, bredde tørklæet over, og lukket til. Egentlig var han like klok, eller rettere ænnu mere nyssgjærrig.

«Du læser da vel ikke Bibelen for dem dernede?» spurte han. Ole Tuft rødmet: «Jo, somme tider så —.» —«For hvem?» — «Å, for de syke; men det er ikke ofte jeg når så langt.» — «Kommer du til de syke?» — «Ja, det er de syke jeg går til.» — «Til de syke? Du? Kjære, hvad gjør du hos de syke?» — «Å, jeg hjælper dem .... så godt jeg kan da.» — «Du?» spurte Edvard med al den forundring han ejde. Om en stund la han til: «Hvad med? Med mat?» — «Det også. Jeg hjælper dem med hvad de behøver — med at skifte under dem —» — «Skifte under dem?» — «Ja, de ligger på halm, da; og i den ligger de, til den lugter, skjønner du; somme tider sviner de den til også, når de er syke og ikke kan hjælpe sig selv; for om dagen er der ofte ingen hos dem, folk er på arbejd, og barna på skole. Og når jeg så kommer om eftermiddagen, så går jeg til båtene ute fra stranna som er med halm; der kjøper jeg og bærer op, og så tar jeg væk den gamle.» — «Kjære, hvad har du at kjøpe for?» spurte Edvard. — «Moster samler penger til mig, og det gjør Josefine

også.» — «Josefine?» ropte broren. — «Ja . . . ja, jeg skulde kanske ikke ha sagt det.»

«Hvem får Josefine penger av?» spurte Edvard med den ældre brors årvåkne strænghed. Ole betænkte sig, svarte derpå bestemt og grejt: «Av din far.» — «Av far . . . . .?»

Edvard visste, at selv om det var Josefine, som bad faren om penger, så gav han dem ikke til unytte; først undersøkte han hvad han gav til. Altså hadde hans far godkjænt hvad Ole tok sig for, og dermed var det i Edvards øjne hævet over tvil. Ole følte straks det fullstændige omslag; han så det også i øjnene. Nu fik han lyst til at fortælle mere, og det gjorde han. Forklarte at ofte, når han kom, hadde han slikt stræv; han måtte gjøre ild op og sætte over og koke. — «Kan du koke?» — «Ja da! Og gjøre rent og kjøpe hvad som trænges, og sende bud på apoteket med en eller annen som ror over; for doktoren kan ha skrevet op, men det er ikke blet hæntet.» — «Altsammen dette får du tid til?» — «Jeg gjør mig færdig hos Schultzes straks over middag, og læser lekserne mine utover natta.» Han fortalte vidt og bredt — intil han selv minte om at de måtte være nede av bærget, før det blev mørkt.

Edvard gik foran og i dype tanker; den andre efter med løpen.

Her hvor bærget tok av, hørtes havduren som kom den fra luften; som susen av et henover dragende følge, men svært højt oppe. Nu blev det koldt; månen såes, men ænnu ikke stjærnerne; — jo, en enkelt. «Hvorledes kom du på det der?» spurte Edvard, han vændte sig; Ole stanste også. Han sendte løpen fra den ene hånd over i den andre og tilbake igjæn; skulde han kaste sig ut i det og sige alt? Edvard forstod straks at her stak mere under, og at dette var det vigtigste. «Kan du ikke si det?» spurte han, som var det ham likegyldigt. — «Jo, jeg k a n nok;» men han blev ved at flytte løpen fra hånd til hånd uten at sige mere. Så kunde Edvard ikke længer dy sig, men gav sig rigtig til at nøde Ole, og det likte denne nokså godt, men betænkte sig

ænda. «Ja, det er da vel ikke noget lejt?» — «Nej, lejt er det ikke.» Han la til om en stund: «Så er det heller noget stort, da — ja rigtig noget stort også.» — «Noget rigtig stort?» — «Egentlig er det det største i værden.» — «Men kjære dig da?» — «Ja, når du bare ikke vil fortælle det! Ikke til et liv, skjønner du! Så kan jeg nok si det.» — «Hvad er det, Ole?» — «Jeg vil være missjonær.» — «Missjonær —!» — «Ja, hedningemissjonær, rent ut for de vilde, skjønner du, slike som spiser folk.» Han så at Edvard næppe kunde tåle mere; derfor skyndte han sig at lægge til noget om cykloner, rasende rovdyr og giftige slanger. «Mot slikt må en øve sig op, ser du.» — «Øve sig op —? Mot rasende rovdyr og giftige slanger —?» Edvard begynte at tro alting muligt. — «Menneskene er de værste,» sa Ole, han bøjde unda for dyrene; — «de er forfærdelige hedninger, de folka, og sinte og grumme og leje er de også. Så de er nok ikke at løpe til. En må nok ha øvelse.» — «Men hvorledes kan du få den dernede? De er da ikke hedninger, de dernede i fiskerbyen?» — «Nej, men de kan nok lære en at tåle litt av hvært, de; en får ikke gi sig over dernede, men ta på sig det mest svinske. Når de er syke og vrange, så er de også så mistænksomme; ja somme er rigtig nogen lejels. Tænk, her en kvællen vilde en slå til mig.» — «Slå til dig?» — «Jeg bad så Gud at hun måtte; men hun bante bare.» Oles øjne tindret, hans ansigt var i henrykkelse. «Det står i en traktat jeg har her i løpen, at det er fejlen med vore missjonærer, at de går til det uten at ha øvd sig op. For det er en svær kunst at vinne folk, står der; at vinne dem for Guds rike er den sværeste av alle kunster; egentlig burde vi øve os på det fra unge, ja fra barn av; således står der, og det vil jeg gjøre. For det at være missjonær, ser du, er nu det højeste på jorden likevel. Større æn at være konge, større æn at være kejser og pave; det står her i traktaten. Det står at en missjonær sa: om jeg hadde ti liv, jeg gav dem alle ti til missjonen. Det vil jeg gjøre, jeg også.»

De var kommet side om side; Ole hadde uten at vite det vændt sig mot de kommende stjærner; begge stod

litt og stirret ut. Under dem havnen med skibene i halvklar tegning, og bryggerne lave og mætte, byen med spredte lys; utenfor dem stranden, ullgrå av sneen, og det sorte hav optil; her hørtes det igjæn, men svakere; durens ensformighed passte i det stjærneprikkede halvmørke. Mellem gutterne rænte usynlige tråder frem og tilbake; følelser knyttet sig. Av ingen annen hadde Ole så gjærne villet bli trodd godt som av ham der i den lette skinnhuen, og Edvard tænkte hvor meget bedre Ole var æn han; for at han selv var skrækkelig, det visste han; det hørte han hvær dag, det. Han så fra siden av på bondegutten; topluen dradd langt nedover ørene, de store votterne og det tunge skjærfet, vadmelstrøjen for vid likesom vadmelsbukserne, de store jærnskodde støvlerne — bare øjnene vejde det op altsammen. Og det troskyldige ansigtet, ænda det var likesom gammelklokt . . . Ole blev en stor mann.

De travet på igjæn, Edvard foran, Ole efter, nedover mot «bakbyen», som den del kalltes der støtte nærmest op til bærget, og som væsentlig bestod av arbejdernes hus, små værksteder og mindre fabrikker. Ænnu var her hverken ordentlig gatelægning eller belysning; nu i snebløjten et forfærdeligt søle, som tok på at stivne til is i kvællskulden. Lygterne, de få som var der, hang midt over gaten på snorer, spændt fra det ene hus til det tværsoverliggende, og kunde hejses op og ned; de var upusset efter oljeosen og derfor i dårligt lune; et og annet lite værksted holdt selv lygt, og den var slåt op utenfor trappen. Under en av disse stanste Edvard; nu måtte han spørge igjæn. Nemlig hvem det var Ole tok sig av dernede. Var det nogen begge kjænte?

Frejdig satte Ole løpen fra sig på trappen og stod og holdt hånden på den; han smilte: «Ja, du kjænner Marte på værftet?» Henne kjænte hele byen; det var en ferm kone, men svær til at drikke, og somme lørdagskvæller hadde skolegutterne sin moro, når hun stod op mot en væg og skjældte dem ut, til hun vændte sig, og som tegn på sin agtelse . . ja, det kan ikke skrives hvorledes dette tegn så ut. På det var det imidlertid at gutterne væntet; det hilstes altid med jubel.

«Marte på værftet!» skrek Edvard; «kan du omvænde Marte på værftet?» — «Hyss! kjære, ikke så højt!» bad Ole, han var blet gloende rød og så sig forskrækket om. — Edvard gjentok hviskende: «Tror du noget menneske kan omvænde Marte på værftet?» — «Jeg tror jeg er på vejen,» hvisket den andre hemmelighedsfullt. — «Nej, det tror jeg ikke! Nej, du får unskylle —!» Øjnene skjelte, munnen drog op til smil. — «Ja, vænt nu og hør! Du vet ho fallt på hålken i vinter og slog sig fordærva?» — Ja, det visste han. — «Ja, ænda så ligger ho der, og nu er alle gåt træt av at hjælpe hinne; ho er så sinna og lej. Ho var arg mot mig i førstningen — å, det var ikke til at holde ut; men é lot som ingenting, é, og nu er det bare «gudsengelen min» og «lammet mit» og «gullet mit» og «snille barnet»; for é har vølt om hinne og samlet klær og mat til hinne og sengklær med, og tat på mig det aller værste; ja, det har é. Og likevel så var det ho som vilde slå til mig her ene kvællen é skulde hjælp' inne op, og ho kom til at gjøre den syke foten sin vondt. Ho skamskrejk og løftet staven . . . men så tok ho sig i det og gav sig til at banne og rigtig ramsalte mig. No er ho blet så snill igjæn, og nylig så våget é mig til at læse i Bibelen for hinne.» — «For Marte på værftet?» — «Bærgpræka, og ho gråt, gut.» — «Ho gråt? Forstod ho det da?» — «Nej, ho gråt så at ho visst ikkje hørte mye av det. Men det var nu Bibelen likevel da, skjønner du. Ho begynte at gråte, bare é tok'n fram.»

Gutterne så på hverandre; der lød hammerslag innenfor fra bakgården og en damppipe langt borte; så et sagte barneskrik tværs over gaten. «Sa ho noget?» — «Ho sa ho var altfor elendig til at høre på, sa'a. Og é forklarte at det var di værste Gud vilde ha. Men det lot'o ikkje som'o hørte. Nej, ho bare bad mig gå; med det samme måtte é ændelig se inom til Vaske-Lars, om han var kommet hjæm.» — «Vaske-Lars?» skrek Edvard, og Ole måtte atter hysse på ham; Vaske-Lars var nemlig hennes gode ven. — «Ja, vil du tru han har været svært snill i denne tia, han. Der er mye godt i Vaske-Lars, det siger alle. Han kommer hvær kvæll

og hjælper. Han kom tidligere i kvæll æn ellers, derfor kunde é gå; é plejer at bli der mye længer.» — «Har du læst oftere for henne?» — «Ja, idag. Straks begynte ho at gråte; men idag trur é ho hørte; for det var om den forlorne søn idag, og ho sa: é er nok et av svina hass, é, sa 'o.» — Begge gutterne lo. «Så talte jeg med hinne da og sa at é kunde ikkje tru det. Nu vilde é prøve at be. Å, det nytter visst ikkje stort det, sa 'o; men da é så begynte på Fadervor, blej ho rejnt tullete, gut, akkurat likesom rædd, og rejste sig og ropte ho vilde slet ikkje vite av det — ikkje på noen måte. Og da la ho sig ner og storgråt.» — «Det blej ikkje til noe da?» — «Nej, så kom Vaske-Lars, og da bad ho mig gå. — Men ser du som det tok? Trur du ikke dette er på vejen?» — Edvard visste ikke rigtig.

Det var grejt at hans beundring hadde fåt en liten rift.

Snart efter skiltes de.

II

I de højere skoler kan der undertiden herske en ånd stik motsat byens som skolen ligger i; og det er ændog regel at skolen i visse stykker lever under selvstændige påvirkninger. En eneste lærer kan holde eleverne på sin egen vej, likesom det kommer an på en eller flere kammerater om der er en ridderlighedens ånd blandt gutterne eller det motsatte, en lydighedens eller det motsatte; i regelen er der nogen som virker ledende. Også i sædelig henseende er det så; gutterne blir som eksemplet er, og oftest er der en eller flere som har magt til at gi det.

På denne tid ejde duksen Anders Hegge for en del den øverste ledning. Han var den kunskapsrikeste gut skolen hadde hat siden den blev oprettet; han gik nu et år længer æn han skulde, bare for at bringe skolen glansen av et utvilsomt præ ceteris. Gutterne var utrolig stolte av ham; de fortalte beundrende om hvorledes han hadde sat lærerne fast, og at han kunde vælge de timer han selv vilde, og gå og komme som han hadde lyst;

han læste mest for sig selv. Han hadde et bibliotek hvis hylder længst fyllte væggene, så nu krøp de fremover gulvet; en lang hylle stod på hvær side av sofaen; der gik sagn om det, så de minste gutterne fik lov at komme op og se. Og der inni, midt mot vinduet sat han da og røkte; i en fotsid slobrok, foræring av en gift søster, i en fløjelshue med gulldusk, foræring av en moster, i broderte tøfler, foræring av en faster. Han var et dameprodukt, bodde hos sin mor, som var enke, og fem ældre slægtninger betalte hans bøker, klædde ham og begavet ham med lommepenger.

En stor, førlagt kar med regelmæssigt, fint tegnet ansigt, en gammel slægts; ansigtet vilde ha været vakkert, hvis ikke øinene var utliggere og hadde noget på engang grådigt og spejdende. Noget lignende med hans velformede legeme; det vilde ha gjort et staut intryk, hvis han ikke ofte lutet, som var han tung i ryggen, og hadde en ujævn gang. Hans hænder og føtter var sirlige; han tålte ikke at røres, var forfrossen og pertentlig, og hans smag var gjænnemgående kvindelig.

Alt som engang var sagt ham, husket han, stort som smått, der var ingen forskjel; eller hvis der var nogen, da den at det små var det vigtigste. Få ting ungik ham; stille listet han sig in i et menneskes fortrolighed; det skedde ikke uten kunst. Han kjænte slægtshistorier landet over, kjænte også fremmede lands; at fortælle disse, og da helst skandalerne, og at sitte og fange in flere var livets intimeste lyst. Hadde lærerne forståt hvorledes denne beundringsværdige skuffeinretning med alt dens inneliggende fordærvet skolens luft, så hadde de næppe opbevaret den ænnu et år; skolen var lutter kritik og tvil; sladder og ærting hofdyder som lettest førte til gunst, smittende historier fæstunderholdning. Forsluken på nyt sat han inne i sit røkspinn mellem bokhyllerne, når nogen besøkte ham; og da Edvard kom samme kvæll og fortalte, at nu visste han hvor Ole gik, nu visste han hvad han tok sig for, nu vilde han ha sin præmie — rejste Anders sig og bad ham ændelig vænte til han fik gå efter noget øl; nu skulde de ha moro.

Første glas smakte fortræffelig, et lite halvt til også, og så fortalte Edvard først — at Ole passte de syke nede i fiskerbyen.

Anders blev omtrent så flat som Edvard var blet den gang han så Bibelen; Edvard lo hjærtelig. Men det varte ikke længe, så yttret Anders en liten tvil; dette var visst noget Ole inbilte dem for lettere at slippe unda, der stak noget under; bondegutter var så skjulte av sig, og som bevis herpå fortalte han et par historier fra skolen, ganske morsomme. Edvard likte ikke videre hans evindelige tvil, og for at skjære kort av (han var i grunnen så træt), meddelte han at hans f a r kjænte til det hele; h a n likte det og hjalp Ole med penger. Naturligvis, da tvilte ikke Anders heller; men der kunde æ n d a stikke noget under; bondegutter var så skjulte av sig.

Nej, dette blev for meget for Edvard; han spratt op, der han sat foran ham, og spurte om han trodde nogen av dem løj.

Anders smakte rolig på øllet, men utliggerne rullet forsigtig. «Løj» var slikt et underligt ord; — kunde han ikke få vite hvad det var for syke Ole tok sig av?

Dette var Edvard ikke belavet på; han hadde foresat sig nætop at sige så meget at han fik præmien, og ikke et ord mere. Han rejste sig på ny; vilde Anders ikke «tru», så kunde ha «la bli»; men præmien vilde han ha!

Det lå ikke i Anders Hegges vaner at bryte med nogen, hvad Edvard også godt visste. Naturligvis skulde Edvard få boken; men nu måtte han høre en morsom historie om hvorledes de syke bar sig ad der borti fiskerbyen. Fattigdoktoren og hans frue var igår hos hans mor, og der spurte nogen efter Marte på værftet, som ingen hadde set på så længe; lå hun ænnu av det fallet i vinter? Ja, det gjorde hun, og hun hadde ingen nød; for folk sendte henne ubegripeligvis alt hun behøvde, og Vaske-Lars hjalp hvær kvæll med brænnevin, så de hadde sig mangen en lystig svir. Hun stod visst ikke op for det første.

Edvard blev sprutrød, og det la Anders mærke til;

kanske Marte på værftet var en av dem Ole «hjalp»? — Jo, det var nok så.

Utliggerne videt sig for at ta mot dette bytte; Edvard så at det blev slukt og sunket, og det var som han selv kom med, blev både ændevændt og ætt. Men er det noget skolegutterne ikke liker, så er det at bli fanget i troskyll; han skyndte sig at fri sig for den fornærmelige mistanke, at han ikke gjænnemskuet hvor tåbelig Ole Tuft bar sig ad; tænk, han læste også Bibelen for Marte! — Han læste også Bibelen for henne! Utliggerne videt sig atter for atter at sluke; men drog sig straks sammen, latteren tok ham, han måtte skoggerle — og Edvard med.

Jo, han læste Bibelen for Marte på værftet, han læste om den forlorne søn, og Edvard fortalte hvad Marte sa. De lo i kor og drak resten av øllet. Alt der var elskværdigt og morsomt hos Anders, kom frem, når han lo; selve latteren hadde en let bilyd, som når folk kritles i halsen — den inbød til mere skøj, utrolig mere skøj. Så måtte Edvard fortælle alt — og litt til.

Da han senere sprang hjæm med pragtbindet under armen, hadde han en skidden fornemmelse. Øldunsten var gåt, latteren fristet ikke længer, og den sårede forfængelighed var betalt; men Oles gode øjne likesom møtte ham, straks han stod i frisk luft. Han skjøt det fra sig, han var så forfærdelig træt; i kvæll kunde han ikke tænke; men imorgen — ja, imorgen skulde han be Anders tie med det.

Men om morgenen forsov han sig; han fik så vidt rive klærne på og avsted med et smørrebrød i munnen og en flygtig minnelse om at *Les trois mousquetaires* nu var hans; i eftermiddag skulde han til at læse den. På skolen fægtet han sig frem fra time til time i angst og hast; for han kunde ikke en eneste lekse, og det var så meget om lørdagene. Han var optat like til to timer før skolen sluttet; da skulde de ha Fransk og naturhistorie, i begge fag var han fri — og ned ad trapperne før nogen annen!

Just som han stod utenfor skoleporten, så han Anders komme fra den annen kant; nu skulde han

ha en time i øverste. Straks husket Edvard gårsdagen, og der kom skræk over ham for hvad Anders nu kunde falde på at fortælle; men også aldeles i samme stund skimtet han mellem to brygger et uhyre av et dampskib, en havarist, som langsomt seg in; aldrig hadde der været så stort skib på havnen før, sa folk, som rænte forbi. Masteløs, med brutt skanseklædning, opstøttede damprør, hvite av saltvandet til det øverste, næppe god for at røre sig, slik kom han dragende; kanske var det en annen dampbåt som slæpte? Edvard kunde ikke se for bryggerne; folk løp ned, han med! —

Imens gik Anders in ad skoleporten. Just som han åpnet, tømtes klasserne; deres inhold styrtet gjænnem trapperne som gjænnem lange tragter ut i gården; et uvejr inne i en trollbuk, huset rystet; frem skjøt — først et enkelt skarpt kvin, den førstkomnes jubelforkynnelse av sig selv, så et blandet skrik av diskant og alt, så sprukne overgangsrøster gnidende litt mørk farve over, så en samlet opblussen som av et mot himlen luende ildhav, snart en halv utslukning på den ene kanten, en lystig opbrusende ildsøjle på den andre, så atter samlet og bred glans over hele gården.

Anders kom stilfærdig flytende; det var nok ikke som in i et ildhav, det var som frem gjennem farlige brænninger, vugget og skvulpet over fra den ene kant, vugget og skvulpet over fra den andre; dog hadde han sit mål: han vilde varsomt klare sig unda mot vedstablerne borte mot naboens plankeværk; der var stillt, og der kunde han opefter veden lægge av sig en del av kroppen.

Da han hadde nådd denne bakevje og utliggerne spejdet forsigtig rundt, om der også var trygt, gled de fornøjet ut over hoperne; han kjænte en nydelsesfull visshed av at dette oprør kunde han tæmme bare med trefire ord, hvisket i øret på den nærmeste. Som olje over en rasende sjø vilde de virke, og larmen lægge sig, efter hvært som de få ord fløt utover. Hvor var Ole? Jo, en stor gut hadde fat i ham; de holdt hværandre i trøjekraverne og slængte rundt; den store prøvde at få den mindre over ænde, og hjalp til med foten. Oles tunge

støvler svang i luften, hæljærnene glimtet; han lo så han kikte; for kammeraten blev vondere og villere uten at kunne få ham over ænde.

Så bøjde Anders sit hode ned mot den som stod nærmest: «Nu vet jeg hvad Ole Tuft tar sig til om kvællene!» — «Å, tøv med dig!» — «Jo, nu vet jeg det!» — «Hvem har fåt tak i det?» — «Edvard Kallem.» — «Edvard Kallem? Og han har fåt boka?» spurte den andre hastig. — «Javisst!» — «Nej, så Edvard Kallem —!»

«Edvard Kallem? Hvad for noget med Edvard Kallem?» kom en tredje, og den som nætop nu hadde fåt visst det, fortalte. En fjærde, en femte, en sjette fór utover med det: «Edvard Kallem har vundet præmien, gutter! nu vet Anders Hegge hvad Ole Tuft tar sig for om kvællene.» Hvor det kom hen, der døde helt rigtig larmen; de måtte høre og styrtet mot Anders Hegge.

Næppe var en fjærdedel kommet før farten i de andre tre fjærdedele også sluknet; hvad i al værden var på færde borte ved vedstablen? Hvorfor løp alle dit? De stimet sammen om Anders, de kløv op på veden, så mange som kunde få rum: «Hvad er det?» — «Edvard Kallem har vunnet præmien.» — «Edvard Kallem?» Atter luet det op, alle spurte, alle svarte — alle untagen Ole Tuft; han blev stående hvor kammeraten hadde sluppet ham.

Så var det blikstille, Anders Hegge fortalte; han hadde ret til det, han hadde betalt for det. Han fortalte godt, på en grej, tør måte, så alt fik et skjær av tvetydighed; fortalte først hvor Ole var, og hvad han tok sig for: — byttet halm under Marte på værftet, drog og bar på henne, kokte mat for henne og sprang på apoteket efter medicin; — så h v o r f o r han gjorde det: han vilde bli missjonær, han vilde øve sig nede hos Marte på værftet, han læste Bibelen for Marte på værftet, og Marte gråt, og når Ole så var gåt, kom Vaske-Lars med brænnevin, og de hadde sig en stor svir ovenpå bibellæsningen, Marte og Lars. Gutterne stod først stille som lys . . . de hadde aldrig hørt noget slikt før. De opfattet det mest som lek, og som det blev fortalt,

kunde det heller ikke forståes anderledes; men de hadde aldrig hørt nogen leke missjonær og bibellæser; det var morsomt, men tillike noget annet som de ikke grejde i øjeblikket. Da der ikke blev ledd, gik Anders videre. Hvorfor fant Ole på dette? Jo, fordi han var ærgjærrig og vilde bli apostel; og det var noget mere, det, æn at bli konge eller kejser eller pave, det hadde Ole selv sagt til Edvard Kallem. Men for at bli det måtte han finne «Guds vejer», og disse vejene, de begynte der nede hos Marte på Værftet: der skulde han lære sig op til at gjøre mirakler, baske med hedninger og vilde dyr og giftige slanger og stanse cykloner. Nu brølte det løs. Men just da ringte også klokken; gutterne bare kunde så vidt springe skoggerleende forbi Ole.

Engang før i sit unge liv hadde Ole Tuft stirret ned i en avgrund uten bund; det var den vinterdagen han stod over sin fars grav og hørte de første frosne jordklumper på kisten; luften gik full av drivskodde, og havet var sort som bek. Alt han visste om sorg måtte dit; nu stod han der igjæn; nu hørte han kirkeklokken derifra. Netop som det hule drøn i skolens trapper og ganger var over, den siste efternøler inne, den siste dør lukket — stillhed med én gang, fullstændig — da, i det tause, tomme, hørte han en klokke, ding-dang, og flyttedes derut til strandens tjærebredde kirke; de suste, de langarmede, gamle, løvløse bjørker ved muren og den ærværdige furu foran porten; klokkeklangen, skral og tynn, humpet i vej, og de skarpe jordklumper på kisten hugde mærker i ham for hele livet; morens ustanselige gråt — hun hadde holdt den tilbake like til nu, aldrig et kny før, ikke ved sengen, ikke da de bar ham ut — men nu med én gang — å så ustyrlig! . . . nej, far og mor og mor og far! — Og han brast i gråt, han også.

Bare av den grunn kunde han ikke følge kammeraterne op; han vilde heller aldrig mere på skolen. Efter dette kunde han ikke møte én av dem, ikke engang være i byen; om to timer vilde det bli kjænt, alle glane og spørge og flire. Nu var det jo også vanhelliget for ham, det han vilde; hvad skulde det så nytte at studere; ikke

til nogen annen by vilde han heller, nej, hjæm, hjæm, hjæm!

Men stod han her længer, blev nogen sendt ned fra klassen for at hænte ham; han måtte nok springe straks — ikke først hjæm til moster, der skulde han så til at fortælle; ikke ut hovedporten og ned på Storgata, der gik mange folk, og han, som gråt så. Nej han måtte finne det lille smuget som Josefine hadde fåt i stand til ham, og som hun hjalp ham ut igjænnem hver eftermiddag, uten at gutterne så det.

Veden stod opstablet mot naboens plankeværk; men til højre lænet den sig op til et skur, og in i dette sprang Ole. Han løste to bord i væggen som vændte ut mot vedstablerne, krøp imellem dem, lukket så efter sig. Dette kunststykke kunde ikke være gjort, uten at der var frit rum på den andre siden, og det var der ved hjælp av et stort naturhinder i form av en sten der var højere æn gutten, men stod et stykke fra væggen. Hadde stenen ikke været der, så hadde det annet vedlag lænet sig op til det første og rent stængt av: nu blev det frit rum på begge stenens ænder såvel som ovenpå den. Her hadde barnene laget sig stuer, en på hvær side og en på stenen; den borterste var den bekvæmmeste; der var et brætt til at sitte på, og når det var fæstet i stablerne på begge sider, kunde barnene så vidt komme forbi hverandre. Ovenover sig hadde de lagt bord og ovenpå dem igjæn ved, således at ingen fattet mistanke; barnene hadde hat et helt arbejd. Videre lyst var der jo ikke; men det hørte til for at gjøre det hyggeligt. Her fortalte hun ham om Spanien, og han henne om missjonærernes eventyr; hun ham om tyrefægtninger, han henne om kampe med tigrer, løver, slanger, om forfærdelige cykloner og skypumper, om ville aper og menneskeætere: h a n s fortællinger hadde efterhånden tat luven fra hennes; både var de stærkere, og de hadde et bestemt mål; hun levde av minner, han, av alt hans fantasi kunde krafse sammen, og selv vilde han midt op i det. Så længe og så glødende skildret han, til hun også vilde med! Først sendte hun ut nogen forsigtige spørsmål, om det også gik an at kvinner blev missjo-

nærer. Det visste han dog ikke; det var visst bare mannsarbejd det; men de kunde få lov til at være missjonærernes koner. Så spurte hun om missjonærerne var gift; han tok det nærmest som et dogmatisk spørsmål, og svarte at han engang hadde hørt sin far forhandle det; på et møte var der en som tvilte på det, for Paulus måtte jo kalles den første missjonær og den største også, og han var ikke gift, ja han roste sig av ikke at være det; men far hadde svart at Paulus trodde Jesus skulde komme igjæn en av dagene, så han måtte skynde sig omkring, det forteste han kunde, og fortælle det, så folk kunde holde sig færdig. Men missjonærerne nutildags, de skulde nætop leve på samme pletten, de, og da måtte der nok koner til. Selv hadde han læst om missjonærkoner som holdt skoler for små svarte unger.

Videre var ingen av dem gåt; men at hun tænkte så småt på det, var tydeligt av slike spørsmål som . . . om det var sandt at de svarte ungerne spiste snigler! Det likte hun ikke.

Inne i dette halvmørke, hvor hennes brune hår og hans lyse stak sammen over kviskrende eventyr, hadde de sittet under palmetrær, hadde der yret av svarte unger, og alle var de pene og artige og omvendte, og der var tamme tigerkillinger, de væltet sig i sandet like for føtterne på dem; godmodige aper tjente dem, elefanter bar dem forsigtig, trærne derinne hang fulle av den føde de behøvde.

Nu kom Ole for at se dette Eden for siste gang og sige det farvel.

Han hadde just rejst sig for at klyve over stenen, da han husket at det var lørdag, og lørdag fra kl. elleve av var hun fri (hun læste privat), og da plejde hun ofte at sætte sig bak stablerne der i gutternes store frikvarter.

Æn om hun sat der! Æn om hun hadde hørt altsammen! Op på stenen i største fart, og der sat hun nede på brættet og så nu på ham!

Bare synet av henne, æn sige den måten hun møtte hans øjne på, fik ham til at storgråte på ny. «E — vil — hejm,» hikket han, «aldrig — aldrig mere hit,» og han kom gliende ned til henne. Straks tok hun sig av

ham, skyndte sig at gi ham sit lommetørklæ, han skulde holde det for munnen, så gråten ikke hørtes; hun var erfaren i skolegården og visste at nu måtte nogen være der og lete efter ham. Han var lydig som altid mot hennes overlegne veiledning i hvad som hørte til god opdragelse; han trodde at nu var det den evindelige snytingen igjæn, og gav sig til at snyte og gråte, og gråte og snyte. Hurtig satte hun da den ene av sine grove småjæntenæver i hans nakke, den andre la hun med fast grep om hans hænder og lommetørklæet og presste det in i munnen på ham; samtidig rystet hun sit mørkhårede hode ildevarslende foran hans ansigt. Da fattet han det! Det var også på høi tid; for hans navn blev ropt på gården — atter og atter med mellemrum og fra forskjelligt hold. Han hadde slik møje med at kvæle gråten, at legemet rykket og skalv; men han holdt den. Holdt den, til kammeraten, som var sendt ned efter ham, hørtes storme op igjæn. «E — vil — heim!» begynte han straks og slap gråten løs, han kunde ikke annet. Så gav han henne lommetørklæet, nikket, rejste sig og drog de vedskier unda som stod foran hullet i naboens plankeværk, bestandig stortutende og bestandig forfærdet over sig selv. Ikke før var skierne fremme, så var han i hullet; den på skolebænken blankskurte bakdel og de skinnende hæljærnene drog sig længre og længre in, til de blev borte; han rejste sig på den andre siden, skubbet sig frem mellem plankeværket og et vedskur, videre forbi noget gammelt træværk som lå der og råtnet; derfra sprang han hen til bakporten, og først da han stod på fri grunn utenfor i en trang vejte, husket han at han hadde glæmt at ta farvel med Josefine, ja ikke engang sagt henne takk! Dette tillæg til al hans annen motgang i byen gjorde at han la på tvisprang bort ifra den, og stanste ikke før han ad omvejer hadde landevejen under sig. Den hørte likesom til hans skyllfolk, den gamle strandvejen.

Josefine stod en stund og så dit hvor hans hæljærn var forsvundet; men ikke længe. Hun hoppet op på stenen, gled ned igjæn frem til væggen, skjøt bordene fra, krøp igjænnem, skjøt dem varsomt til bak sig. Litt

efter så de henne i apoteket uten hat; hun spurte efter sin bror — først i selve apoteket, der han helst holdt til; men der var han ikke, ej heller hadde han sat in sin bokpakke. Ovenpå gjænnem alle rum, og der var han likeså litt; men fra vinduerne så hun den store fremmede steamer og en ti-tolv båter omkring; naturligvis, der var han! Åvsted mot bryggen; deres egen lille hvitmalte båt løste hun og skjøt ut.

Hun rodde, så sveden sprang, rodde og så sig om, til hun nådde den svære havarist, det grønne uhyre, som lå der og stønnet under pumperne. Langt borte så hun Edvard stå oppe på kommandobrættet med bokpakken under armen i samtale med sin ven røjert Mo.

Straks hun var nær nok, ropte hun hans navn; han hørte, han og alle; de så en brunhåret jænte uten hat stå oprejst, rød av roturen, holde på årerne og stirre mot kommandobrættet; de tænkte litt på hvad det kunde være, og de glæmte det igjæn. Men Edvard kjænte et sting: her var noget uhyggeligt hændt, og han gjorde ikke lang vej fra kommandobrættet og ned på dækket, over dette og ned siden av damperen over de andre båter og op i hennes, som han med det samme støtte ifra: «Hvad er det?» Bøkerne la han i skotten, tok årerne fra henne og satte sig: «Hvad er det?»

Rød og forpustet med flyvende hår stod hun og så på ham, mens han snudde båten; så flyttet hun sig tilbake i næste rum. Her gjorde hun løs det annet par årer og satte sig mot ham på bakerste tofte. Han gad ikke spørge tredje gang, men rodde — og så begynte hun, årerne holdt hun over vandet så længe.

«Hvad er det du har gjort Ole Tuft?»

Han blev blek, han blev rød; også han holdt årerne oppe. «Ja, nu er det forbi med ham på skolen; nu har han gåt hjæm, og han kommer aldrig mer igjæn.»

«Å, du lyger!» — men stemmen motsa ham; han ante hun sa sant. Han hugde årerne i sjøen av alle livsens kræfter, og rodde som vilde han efter.

«Ja det er nok best du ror på,» — selv begynte hun at andøve; «det er nok best du skynder dig efter, om det skal være like til Store-Tuft; for ellers går det dig

galt, og det både hos far og på skolen. Slik en usling du er!» — «Å, hold kjæften din!» — «Nei, du kan tro! Dersom du ikke sætter i vej efter ham på hellige timen og får ham med dig hjæm igjæn, så siger jeg det både til far og rektoren; det gjør jeg.»

«Det er nok d u som er en usling, slik sladderpose du er.» — «Du skulde ha hørt som Anders Hegge holdt på og hele skolen, og alle lo de av Ole, alle, alle, — og han stakkar, han gråt som han var pisket, og så løp han bent hjæm med det samme. Fy dig! fy! får du'n ikke med dig hjæm igjæn, så er det ute med dig.» — «Å, dit fæhode, ser du da ikke jeg ror alt jeg orker?» Hans negler stod hvite, ansigtet sprængtes ut, han bøjde sig hvær gang helt ned for at få længre tak. Uten at sige mere flyttet hun sig over på toften nærmest ham og satte årerne ordentlig i, hun også.

Som han reiste sig ved bryggen for at ta støt, sa han: «Jeg fik ikke spise frokost idag, og nu får jeg ikke middag heller; har du penger på dig, så jeg kan kjøpe mig nogen kringler!» — «Ja, et par skillinger har jeg;» hun la årerne in og søkte dem frem til ham. — «Ta bøkerne mine!» ropte han og sprang op over gaten. Ikke længe efter var også han ute på landevejen.

III

Dagen hadde ikke været helt klar; luften var i uro — skyerne jog i en annen retning æn den lette søndenvinden; det var mildt og tødde igjæn, føret jammerligt i sneslask og lejre, især her ved byen, der alt var trasket og trødd ihop til mørje.

Gutten hadde ikke gåt ti minutter, så var hans noget tynne støvler gjennemtrukket av vand. Nå, det gjorde ingenting; det var værre med den siste kringlen; for han var ikke mæt — ikke på langt nær! men heller ikke d e t gjorde noget; han skulde snart nå Ole igjæn; han var rappere på foten, han hadde et lettere lag, og det var svært som han kilte på. Nådde han ham først, skulde han nok greie det; derom tvilte han ikke et øieblik. Ole var medgjørlig, og han, Edvard, skulde gå

god for ham mot gutterne; det var det minste han skyllte ham — det moret ham også; han skulde nok få flere med, og så skulde der stå slag.

Men da han hadde gåt en hel fjærding uten at se spor av Oles støvler i al denne opstampingen, æn sige av ham selv — og især da han hadde dradd sig frem halve milen i det forfærdeligste uføre, dyvåt på benene, svedt og kold, halvtør igjæn og atter svedt — det truet med regn og blåst, og naturen var styggt ensom i de lange åser med ur og skog mellem hvær grænd — da sank hans mot betydelig.

Og så var det besynderligt at han efter første fjærdingen ikke møtte nogen. På vejen var nok av far efter hæster, folk, hunder; alle disse gik fremover med ham selv, og de fleste var friske; men ikke ett menneske at øjne, ikke engang i gårdene; han hørte ingen hund gjø, så ikke én skorsten ryke; her var som utdødd. Han passerte den ene tomme viken efter den andre; de var skilt av utskytende åsrygger, dannet av ur efter skred og utglidning, på hvær side av dem en vik, og i hvær vik en eller flere gårder og en elv eller bæk; men ingen folk. Så ofte hadde gutten strævd op en urbakke og frem på den så langt at han så over næste grænd uten at se Ole på landevejen, uten at se nogen, at han skjønte han nok måtte traske sulten og træt helt frem til Store-Tuft, det var næsten en mil; da blev han for længe borte, så fik faren vite det, så blev det huskestue med forhør og banning og bank likevel, kanske rektoren også kom op i det, og altsammen om igjæn; . . . det var ikke frit for at gråten vilde frem. Den fordømte Anders Hegge, å, de lystne fiskeøjnene hans, det fete smilet til alt som smakte, den kritle-latteren, den lurende venligheden, den sladderen, å, det avskummet! Her måtte nu han stampe i vej med sviende føtter i bløjten, lej og overgit. D e t t e betydde det, at han blev så forfærdelig rædd igår kvæll, dette betydde det!

Nej, pokker gråte og gi sig over, lel! Du når da frem engang, og pryl har du fåt før, tra—la—la! In i en lystig spansk vise drev han og sang vers efter vers, blev andpusten og måtte gå langsommere, men forskrække-

des, da han ikke længer hørte sig selv; derfor en vise til og op igjæn hele den lange grænd igjænnem.

Heller ikke d e r folk, men vognfar og fotefar efter voksne og unger og hæster og hunder ned fra gårdene; altsammen fremover. Stod noget på? Ildebrand? Auktion? Da hadde de vel ikke hat vogner med. Et skred var gåt ensteds? Et stort forlis fra igår? Ja, ham kunde det være slik slag. Nætop som han skulde over næste åsen, den skjøt ut i fjorden med et langt næs, så han for første gang Oles fotefar i bakken; her hadde han gåt på vejkanten; hæljærnene kjænte han, likeså streklapperne under hvær fot. Sporene var rent friske; nu var Ole ikke langt unda! Dette gav spænning; han kilte på.

Her var gild furuskog og stillt; da han mot bakken måtte stoppe med sangen, blev det jo stusle. Jo længer han kom op i skogen, jo tættere blev den også, sneen lå fastere, sten og lyngtuer skottet nyssgjærrige op av den som dyr; og så small det her og knatt det der, og somme tider skrek det; en skræmt storfugl fløj op med forfærdelige vingebask, gutten søkte svedende efter Oles fotefar for at få følge; rædslen fra igår var straks over ham. Bare han turde lægge på sprang, bare skogen vilde slutte! I den uforsvarlig lange stillhed ovenpå storfuglen kjænte han tilsist, at kom der yrlite gran til, så kunde han bli gal. Og den hulvejen han skulde igjænnem! — langt fremme stirret han in under dens høje svarte sider; de så ut til at kunne klappe igjæn over ham; nogen forfærdelige trær hang ovenover og kek lurende ned. Den gang han ændelig gik in i den, var han den fineste lille myre i skogen; bare det stod stille så længe, eller bare ingen deroppe vilde bøje sig ned og ta ham i luggen, eller la sig falle like foran ham, eller bak ham, eller gi sig til at blåse på ham . . . Han gik med stive øjne som en søvngjænger, furur øtterne drog sig krokete og barkete nedover lejrvæggen, og de var levende; men det lot han som han ikke ænste.

Langt foran og højt oppe i luften satte en fugl inover mot byen han kom fra. Å, den som kunde få sitte på! Han så tydelig byen, skibene inne på havnen; han hørte

de fredelige hejsesange og den kvikke ankerhivingen og tønneslagene fra bryggerne og det hjærteligste skrål og sjau og kommandoropene ... ja, han hørte virkelig kommandoropene! og en dampskibspipe! og en til, en grov en! og stemmer! Dette v a r stemmer ... og hæstevrinsk også! Og hundeglam! Og atter stemmer, mange stemmer. Han var ute av hulvejen, hulvejen hadde været kort, og mellem trærne skimtet han sjøen og fartøjerne — hvad var det? Var han kommet tilbake til byen igjæn? Hadde han gåt rundt? Nej, han hadde dog fulgt sjøen hele vejen. Han la på sprang, han syntes han kjænte sig igjæn. Kjære, han hadde da virkelig bare gåt bent frem? Jovisst — og der åpner skogen sig helt, den bugten ... ja, d e n hadde han set før, holmerne mintes han også, vejen var rigtig, nu var det ikke langt igjæn til Store-Tuft! ... Men hvad gjør alle disse båtene? Hvad betyr denne jævne, tætte larmen? Notestæng! Hurra, notestæng; han var kommet midt in i et notestæng, hurra, hurra! Og ingen sult, ingen træthed, ingen frygt, gutten fremover og ned bakken i lange byks.

En av nøterne var dradd, en stod, en skulde nætop sættes, her var stort insig. Men det var lørdagskvæll, derfor gallt det at stænge til søndagskvæll og at gane hvad som var tat. Han forstod det i ett blink.

Fjøren full av folk, opover mot vejen, på selve vejen, opover markerne, folk, flere folk. Og der stod vogner og slæder om hværandre, med og uten bøtter og tønner, hæster for- og fraspænt, hunder i flokker; allesteds unger og latter og larm. Ute på bugten båter om noten som skulde sættes, rop og sjau og en fugleflok i luften, næsvis, skrikende, baskende, langt utover.

Himmelen mørknet til, dampskibsrøken gjorde luften ænnu tyngre og mere truende, de nakne holmerne passte til opdragende uvejr, de så ut som de nætop var kommet; den træklædde ø langt ute ragende hemmelighedsfullt og alene op i regnbygen, damperne dampet in omkap og skrek omkap; de var konkurrenter.

Mænnene stampet om i sjøstøvler, i oljeklær over de vanlige; andre mere bondemæssig klædd i vadmelskuf-

ter og skinnhuer. Kvinnerne gante omkap med mænnene, inballet i tørklær eller i en mannsjakke over sin vanlige trøje; den almene stillfærdige omgangstone var brutt.

Allerede kom tunge regndråper drivende, og de tok på at tætne; de fleste ansigter Edvard så in i, var alt våte. På ham glante de dygtig: en spinkel bygut kom in i sjauen, tynnklædd, våt i ansigtet og andpusten, hans lette skinnhue lå klasket til hodet.

Hvem så han der like foran sig uten Ingebret Syvertsen, den lange sorthårede fyren, som handlet med far hans! Nu stod han der og akkorderte; høj og mager; i oljeklær fra top til tå; han hadde nok rigtig været med; raspet lå over støvler og armer som sølvskinner. «God dag, Ingebret!» ropte gutten glad. Den lange fyren, med vått ansigt under sydvesten, et stort næsedrypp hængende, tynnt sort skjæg og tre tænner borte av overmunnen, kjænte ham straks og lo; så satte han i: «Far din e utaføre, gut; han rir idag.» — Nogen talte til Ingebret i det samme; han vændte sig, han blev sint og brukte mange ord, så det tok tid; da han atter skulde vænde sig mot gutten, så han ham langt ute på vejen, forbi hele notesjauen.

Edvard hadde løpt av bare rædsel — og først ute på vejen husket han at nu løp han like mot faren! Var det sikkert han nådde Store-Tuft, før faren møtte ham?

Men hvad skulde han gjøre? De hadde set ham, alle disse mennesker, og de glante jo så på ham, at de nok skaffet sig at vite hvem han var; og når så faren kom ridende derigjænnem, fik også han vite det. Så nyttet det ikke stort at rænne unda da. Bank straks eller bank siden, det kunde komme ut på ett. Han vilde næsten ta på at synge igjæn; for n u kunde det da ikke bli værre æn det var. Han stemte virkelig op, og det var marseillaisen på Fransk, den passte til en som skulde frem for at få bank, den — hejsan! Men han var nok ikke kommet ut med første verset før motet ikke vilde være med; stemmen sagtnet, takten også, og det hele skiftet farve. Å, så blev det så tungt at gå; nu regnet det ordentlig. Sangen fallt nu av i strofer, til den stoppet.

Guttens tanker hadde tomlet in i noget han nylig læste i avisen om en svær kulgrube i England som hadde gåt full av vand. Menneskene søkte avsted ut, det forteste de kunde, og hæstene efter menneskene; dernere kunde de ikke hjælpe sig selv. De stakkars dyra! En gut hadde frælst sig, og han fortalte om en hæst som vaspet efter ham; gutten kløv op, og hæsten kunde ikke . . . Edvard så dyret tydelig for sig, hodet, de dejlige glinsende øjne, hørte pusten, knæggingen, og hvær gang blev han rent syk. Jo, det var noget at dø i slik rædsel! Og alt dette skulde få liv igjæn på den yderste dag! — Ja, æn alt det som skulde op da av jordens involder og gruber! Hvorfor skulde dyrene ikke være med? Jo, de drog sig nok frem og knægget og klaget på menneskene. Du store Gud, det blev klager! Og så mange — tænk like fra værdens skabelse! Og hvor var de at finne allesammen? På jorden og nede i jorden — æn de som lå i sjøen da, på havsens botten? Æn de som lå under den igjæn? for mange steder hadde der været land hvor nu var sjø. Jojo!

Å, som han var sulten! Og nu frøs han, han kunde ikke længer gå fort, og han var svært, svært våt.

Heller ikke var det just noget at længes frem til, ånej. Han kjænte så godt den nye ridepisken; han hadde selv ekspederet den gamle ut av værden; men hadde han visst at den nye blev ænda værre, så hadde han nok latt den gamle leve ænnu et par år. Huff, han begynte at få neglebit også, og fingrene blev så valne. Og føtterne! Ja, det var aldrig værdt at tænke på dem; for da blev de virkelig straks værre; hør hvor det sabbet i støvlerne! Han moret sig med at sætte føtterne frem korsvis; han drev på fra højre til venstre, fra venstre til højre; men han blev træt av det. Sejgere og sejgere gik det; lejere og lejere blev det; nu skulde han op en bakke. Kjære, var ikke det siste bakken? Lå ikke Store-Tuft i næste grænd? Like under bakken? Jovisst var d e t Tuftegrænden! Kanske kunde han nå frem, før faren kom? Det var ikke så lite ænda, det, at få utsættelse; nejmæn om det var. Det var nok værdt at en skyndte sig. — Nyt liv i gutten, frisk på!

Faren var ikke bare stræng heller; han var nu snill også. Især hvis Josefine vilde være med og be for ham; hun vilde nok det, når Ole kom in igjæn; hun gik nok med da. De skulde friste og få apotekeren med også! Han var gruelig snill, apotekeren, og det var altid best at være mannstærke. Herregud, var det ikke flere .....

Der stak det røde hæstehode op over bakkelinjen! De store halmskoene faren brukte som stigbøjler nu vinterdag, stod ut på hvær side av «Rauen» som labberne på et rovdyr; gutten stivnet og stod.

«Rauen» glodde på gutten ut av det svære spanske sæletøjet; han trodde ikke sine egne kloke øjne. Det samme gjorde nok heller ikke faren; for det runde hode i den grå ullhuen kom længre og længre frem over hæstehalsen, til han med begge hænder måtte stø sig på sadelknappen; — var denne dyvåte gutten med skinnklatten på hodet — han som blek og forskrækket stod der midt i vejen lik et spøkelse — var det den gutten som nu skulle sitte hjæmme og lære sine lekser, før han fik lov at røre sig? Lørdags eftermiddag? I slikt vejr og i slikt føre og så lite klædd her i bakken mot Store-Tuft? Og det uten lov? — «Fa'n satt'n, gjør du der?»

Hæsten stoptes; dens varme ånde fyllte luften omkring gutten og hyllet ham i tåke sammen med den ubehagelige svedlugten. Edvard kunde ikke røre sig, turde ikke svare. Han bare stirret gjænnem tåken op på faren, klomset, dum; tilsist visste han ikke av sig.

Uopholdelig steg faren ned, og med tømmerne om venstre arm, pisken i højre stod han snart foran ham. «Hvad på færde? He? Hvo'f' du her? — Fa'n satt'n, svarer d' ikke?»

Edvard gled mekanisk længer og længer unda; faren kom efter — og like mekanisk løftet gutten højre arm for at hytte ansigtet; venstre holdt han avværgende ut foran sig. «Hvor ska' d' hen?» — «Til Ole Tuft.» — «Hva' ska' der? — He? Ole Tuft hjæmme? He?» — «Ja.» — «Hva' ska' der?» — «Jeg ska' . . . jeg ska'» — «He?» — «be'n om forladelse.» — «Om for'l'se? Hva' nu? Hva' nu? He?» og pisken op. Gutten skyndte sig: «Han vil ikke komme mere på skolen.» — «Nå? Leje

me'n? He? Du først' fræmst? He?» — «Ja.» — «Din skyll. Hvorl's? He?» han kvinte. «Jeg fik vite —» han stoppet op. — «He?» — «. . . at'n — at'n . . . .» Gutten begynte at gråte. — «He?» — «. . . at'n hjalp de syke.» — «Sagt det? He? Sladdret? He?» Edvard turde ikke svare, og da begynte pisken at bli lej; begge guttens armer svang op og ned i takt med pisken, usikkre på hvor den vilde hen. Han flyttet altid længre unda. — «Stå stille!» kvinte det. I stedet derfor sprang gutten like til grøftekanten med én gang. Villt løftet faren pisken; hæsten bak ham fik, uten at han vilde det, et ordentlig rap, og rykket saa hæftig i at faren nær var dradd overænde. Edvard kunde umulig motstå det overlag muntre i denne kostelige avløsning; han small i med en stor latter. Men blev også selv så vetskræmt over at høre det, at han hoppet over grøften og løp in i skogen. Straks han vændte sig, var det ham umuligt at styre sig; han måtte le igjæn, og visste intet bedre at dække det med æn at gi sig til at storhyle.

Farens foragt for gutten var ikke til at måle. Selv blev han koldblodig på det, fik hæsten stille og svang sig op. «Kom nå!» sa han rolig — og pekte med pisken mot Tuftegrænden. — Nærmere avregning, når vi kommer frem, tænkte gutten.

Han adlød naturligvis og kom fort — men i passende avstand fra hæsten. Og siden holdt han avstanden ubrødelig; hæsten hadde raskt fotlag, så det kostet på.

Denne grå mann på den røde hæsten jog nu sønnen ubarmhjærtig foran sig i sneslapset, skjønt guttens føtter gjorde vondt — det kunde sees på fotlaget — og skjønt han hadde forfrosne hænder — han puttet dem stundom i munnen — og skjønt han måtte være våt helt igjænnem; skinnhuen klæbet til hodet som en vaskefille. Selv sat den grå mann tør i regntætte, varme klær, med pisken i hånden, med huggerten midt i ansigtet, to tindrende øjne på hvær side. En som så optoget, kunde ikke ane, at denne strænge herre intet højere ønske hadde æn at ælske den gut han rasende drev foran sig.

Men for at vi kan ælske en, må han være som vi vil — ikke sant? Og når nu gutten ikke vilde det? Og når

Kallem ikke var vant til motgang? Konens død var den første alvorlige han hadde hat, og den intraf bare litt før denne andre med gutten. Intil da hadde alle levd i utlandet, Kallem stille med sin hustru, sin forretning, sin sport og sine tause bøker (han var nemlig en ivrig læser) og aldrig været forstyrret eller plaget. Forretningen besørget hans hustrus bror; den gik udmærket; huset besørget hans hustru, også udmærket. Alting gik uten forstyrrelse eller frygt og aldeles som det skulde — like til hustruen døde.

Men siden!

Hverken han eller andre kunde i førstningen fatte den uvæntede forandring med ham; nogen mente tapet av hustruen hadde gjort ham galen; selv mente han at den spanske luft var for varm; han måtte bort, han vilde hjæm. Forretningsføreren istemte straks; det var nemlig en udmærket spekulation at flytte hovedforretningen til Norge og her holde en filial. Så brøt de op — nu for vel et år siden.

Men gutten, som i Spanien hadde fåt faren til at forløpe sig første gang, for resten også den andre, uheldigvis også den tredje, ja den fjærde, femte, sjette med, det var altid gutten — fik ham desværre også i ulag i Norge. I varmt som i koldt land — gutten var like lej.

Snart kom da også klager over ham fra skolen; så fra apoteket, hvor de bodde til leje hos Kallems gamle ven; så fra gården, så fra naboerne, så fra bryggerne. Kanske fik også andre forældre klager over d e r e s gutter; kanske var folk på de kanter av landet overhode snare til at klage; det visste Kallem intet om, for han var en eneboer. Derimot visste han at sønnen var den mest begavede gut på skolen; den ene lærer efter den andre kom og forsikkrede ham det; han visste at intet fejlte sønnen for resten heller, hverken hjærtelag eller vilje; han bare var så like nøjd og like sæl, vilde leke sig, vilde op i alt som ikke kom ham ved, var dristig og fejg på én gang, så skammelig ærtevoren, så bundløs uskikkelig. Han kunde ta tålmodet fra en av himlens engler, æn sige fra Kallem, som intet hadde.

Denne tynne smidige krabat, som nu hinket i vej der

foran ham med fejge sideblik til hæsten og pisken, hadde gjort ufred i sin fars liv. Ikke alene gjort ham usikker innerst inne, men stundom latt ham føle sin avmagt intil hjælpeløshed; da hadde han rent ut lyst til at slå gutten i filler.

Så kunde han ta ham for sig, true og tigge. Nu siste uvejrsnatten hadde han rigtig gjætet ham; på det mest intrængende prøvd at få bugt med guttens skammelige rædsel, formanet ham, oplyst ham med naturhistoriske fortællinger om at al spådom om værdens undergang var påfund, løgn — gutten svarte ha og ja — og trodde ikke et eneste ord av alt som faren sa! Straks det braket løs, var han like tullet; — ut og avsted i den elendigste ræddhug.

Og idag møter han ham her på åpne landevejen, en mil fra byen, i regn og blåst og bløjte — naturligvis uten lov! Først forulæmper han den beste gut på skolen, en liten fyr Kallem mange ganger hadde glædet sig over og hjulpet med småskillinger til hans lille missjon, når Josefine sat og fortalte om den; — og ovenpå det . . .

«Se der! Fa'n satt'n går'n ikke og ler!» tænkte han, men lot som han ikke så det.

Hvad var det? Jo, hæsten bak ham med «fa'n satt'n» på ryggen og pisken og de jævne tunge tramp i snesølen: «sabb-sabb, sabb-sabb; sabb-sabb, sabb-sabb» — vokste efterhånden så ubændig, vokste, til den blev til et uhyre, formløst stort og fordrejet . . gutten skyndte sig at tænke på noget annet! han styrtet in i den stenkulsgruben i England som gik full av vand, og fant frem den hæsten som d e r vaspet avsted efter gutten. Nej, han kom ikke in i gruben; bare lyse landevejen og «sabb-sabb, sabb-sabb,» og fa'n satt'n og pisken, og han selv foran på et og et halvt ben, hihi—i—i—i!

«He?» kvinte det bak ham.

Lyden trillet ned ad ryggen på gutten som et skarpt stykke is. Store-Tuft såes snart.

Det lå like under bakken de skulde ned ad; husene var mange, de fleste i en firkant om tunet. Elven larmet på andre siden med kværnhus og sag; holmerne

utenfor og næssene på begge sider stængte bugten så aldeles av at sjøen lå stille som i en dam med is i krokene. En række nøst side om side i fjøren; frugthaver ved alle gårder, tildels ret betydelige.

Fra stuebygningen på Store-Tuft slog røk op — ændelig! Der kokte moren middagsmat til Ole! Og hunger og savn og sorg brøt op i gutten, og tanken på en varm stue og tørre klær minnet om hans egen mor og deres hjæm i Spanien var nær ved at få ham til at gråte igjæn; men så tænkte han at faren vilde sige: «Fa'n satt'n, nu gråter han!» Og så tvang han sig.

Han så rædd mot gården.

Stuebygningen lå med langsiden mot haven og var et rødmalt tømmerhus i to stokværk, vinduskarmene hvitmalt. De bøjde op, gutten altid foran, faren efter.

Langs med kortænden kom de in mot gården; på den andre siden av den lå fæhuset, fjøset, stallen under samme tak; disse bygninger var ganske nye og dannet en ret vinkel med kornlåven, vedskjulet og flere hus midt imot dem. Inni den stod en flokk gjejt og gnagde bar, omfaret av spurv i utrolig mængde; forsamlingen holdt til like under kornlåven.

Der fik gjejta øje på de kommende; de løftet hodet og strakte hals alle på én gang, øjnene spænt, ørene rejst, stive, med siste tyggen urørlig i munnen, til det ytterste nyssgjærrige. Bare bukken tygde videre, mens han så på dem, tung, like nøjd. Spurveflokken fløj væk med et tusch.

Mellem hovedbygningens kortvæg og fæhuset holdt faren stille og steg av. Gutten var alt innenfor i gården og glante på låvetaket, som var brutt op og gjordes nyt, men der såes ingen arbejdere; væntelig hadde de for en stund siden gåt fra det til notesjauen; stigen stod ænnu fra kloppen og op. «Vænt!» ropte faren, og gutten stanste og vændte sig; faren holdt på at fæste «Rauen» til en av de slipestenene som lænte op til stuens kortvæg; gutten så på. «Svært så rolig han nu er blet,» tænkte faren, kom så frem og pekte med pisken; gutten skulde gå foran frem til den brede stenhællen ved ingangen midt på huset. Og det gjorde han. Forbi en grind-

slæde som stod der; han opdaget to kattekillinger som lekte med hværandre gjænnem sprinklerne, den ene innenfor, den andre utenfor. Vinduerne de gik langs med, lå så lavt at de så tværs igjænnem kammerset, som også hadde vinduer på andre siden, og derefter tværs igjænnem stuen. Der sat Ole i en hvit skjorte som gik ham til føtterne, foran gruen med benene oppi; moren stod ved siden, bøjd over nogen gryter. Edvard fik ikke tid til at se mere; han steg over stenhællen og in i gangen, og der møttes han av stram fiskelugt, både gammel og ny, samt lugt av noget til han ikke straks kjænte; faren pekte videre frem til højre; også til venstre var der en dør, en finmalt en med messinghåndtak på, og dit skulde han ikke. Nej, tænkte gutten, så vidt visste nu jeg også, at vi skulde dit in hvor der var folk, og ikke in i den kalde gjæstestuen! Han la sine valne fingre på klinken og trykte til.

Gruen var i kroken til venstre like ved døren, og det kan nok hænde at de to der fik øjne. Det var så vidt at krustoppens hode nådde op av hans fars blåhvite striskjorte. Moren var ret høj og hadde et fint ansigt; hun bar en sort hue; hennes lyse, vattrede hår lå ned efter kinnerne og gjorde ansigtet langt; hun rejste sig fra sine gryter mot de kommende, som hun begge kjænte; ansigtet var alvorligt, men venligt; hun var litt rædd, eller hun var usikker; øjnene vilde i førstningen ikke dvæle ved nogen av dem. Oles støvler stod i gruen; men hans klær, skjorte, strømper var hængt op over dem til tørking rundt om på nogen av de mange stokker som var slåt fra den ene takbjælken til den andre; på andre av dem lå stav-ved og annet æmne til tørking. Redskap og kopper omkring, som almindelig på en hværdag.

Stuen var ikke malt, men bordklædd; under vinduerne på begge sider løp rødmalte bænker; i kroken til venstre på andre siden vinduet stod bord med bokskap over; ved ænden av bordet, like ved døren in til kammerset, hang slag-uret; det gik så jævnt og muntert som hadde der aldrig før kommet ufred in i den stuen. Utenfor så han kattekillingerne i grindslæden, den ene med labben ut innenfra, den andre med labben in utenfra; og

her så han Oles ansigt like foran sig; han smilte, Ole, og det var fordi han var rædd, han også. Men gryterne! Sulten og forkommen som Edvard var, blev gryterne det beste. I den ene vesle var potetes, den stod nede og var færdig; men to gryter hang over; skal tro der ikke var fisk i en av dem! Men i den andre —!

Moren stod i forlegenhed med hvad som skulde gjøres; for de blev stående der, den barske mannen og gutten. Just som hun ændelig skulde til at be dem sitte ned eller noget slikt, begynte faren. Hun visste vel nu, sa han, hvad som var hændt; — he? Nu kom gutten her for at be «om for'l'se» og få sin straf; det var nødvændigt, for det var en dårlig gut, som ikke annet æn straf bet på; det gode nyttet ikke med ham.

«Å — er det værdt?» sa moren mildt, hun var helt rædd, og Ole blev så blåblek som skjorten han sat i. — «Jo han skal ha pryl! — Be om for'l'se først! Straks siger jeg!» — Ole begynte at gråte, ikke Edvard. Ole kunde ikke sitte stille, han rejste sig, han så på moren: «Kjære —!» sa han; han kunde ikke mere; men meningen var tydelig, hun skulde gå imellem.

«Be om f'l'se!» kvinte det, pisken blev urolig. — «Men mor da!» skrek Ole. Edvard måtte nu frem; Ole hadde vændt sig bort, han vilde ikke se mere av det; han var ikke vant til slikt. Edvard unda, faren efter, så sporerne klirret. Edvard i sin nød hen mot Oles mor med utstrakt hånd, hun tok den ikke, men Ole begyndte at ramskrike. Så stor medfølelse blev for meget for stakkars Edvard; han brølte løs, mens han fór rundt moren. Det blev slikt et leven at gjejta atter holdt inne med tyggen i munnen, glante in og lydde; spurvene, som også var kommet tilbake, vips avsted over taket.

Og hvad sker? Spurvene viste gutten vej. I et lynende hopp var han forbi faren og ut av døren, som stod vidåpen efter ham; de så gjejta fare til alle sider og gutten over kloppen op i stigen til taket; straks han stod der, begynte han at dra stigen efter. — «Der ser di'n! Der ser di'n!» skrek faren borte ved vinduet; «he —?» Og avsted.

Straks sønnen så ham komme, slap han stigen, som

fallt dundrende ned; gutten løp som en kat op efter bordene til mønsåsen, så ut efter den, balancerende, som hadde han aldrig drevet på med annet. Han kjænte nok ikke vondt i føtterne nu.

Farens forskrækkelse var overmåde stor: «Vogt dig, siger jeg dig; men så vogt dig, vogt dig! Vil du væk derfra og det straks! Vil du ned igjæn, dit avskum!» Han løp med i rytterstøvlerne der nede på gårdsrummet og truet op.

«Nej, du kan tro! Nu hopper jeg like lukt i gården, jeg!»

«Rasende gut, fa'n satt'n! Vil du la være!» — «Ja, vil du la være at slå mig da?» — «Det lover jeg ikke.» — «Så det lover du ikke?» og gutten længre utpå. — «Jo, jo! Å, din kjæltring! Å, din usling! —» — «Ja, du har lovt det!» — «Jeg har lovt fa'n, har jeg. Vil du ned igjæn!» — «Ikke lugge heller, ingenting!» — «Ned igjæn! Du kan jo falle der!» — «Ikke lugge heller, ikke slå, ikke nogen ting!» — «Ja, ja ja, ja! Men ned igjæn! Se der, der glir du jo! Edvard! Hører du!» han skrek. — «Ja, du holder hvad du har lovt? —» — «Å, hvor du skal ha!» han truet op med pisken. «Jo, jo, jeg lover det! Vogt dig!» Men gutten sa: «Får jeg være her til imorgen? Sammen med Ole? Får jeg?» — «Jeg svarer på ingenting, før du kommer ned.» — «Så det gjør du ikke, ja ja —!» — «Å, dit bakbæst, å, din elendige slyngel!» — «Ja, du går in på det?» — «Ja, for fa'n! Men så pak dig da i det minste bort fra ytterste kanten! Fan's gut.» — «Hør — det var visst best du rejste først, far!» — «Nej, det får du mig ikke til. Aldrig i evighed. Jeg vil se dig nede først.» Dette likte gutten nokså godt. Faren satte stigen op, og gutten kom langsomt ned; dog ikke før faren var gåt unda in på gården et stykke. Og han holdt sig på avstand, skjønt faren vilde tale med ham, og forsikkret han intet ondt vilde gjøre ham. Ej heller gik han in, så længe faren var der, og våt som han var, tvang han derved faren avsted.

Fem-seks minutter efter lå begge gutterne på gulvet og sparket, Edvard i en likeså stor skjorte som Ole, og

like naken forresten; de skulde dra på sig hvær sit par tykke ullstrømper av dem bønderne bruker, og som går langt op på låret. De hadde funnet det bekvemmest at forsøke at dra dem på nede på gulvet, som var overstrødd med sand. Der puffet de hværandre overænde og lo, som var der mange dager siden d e t foregik som vi nætop har været med til. Alt hvad Edvard gjorde fore, gjorde Ole efter; de lo så den stille moren tilsist måtte le med; det var nemlig ingen måte på hvad Edvard fant op. Strømperne skulde de ha på sig for at kunne sitte ved bordet og spise uten at fryse; der var ingen grue til benene der. Og de blev da så vidt færdige at de engang kom op. Nu viste det sig hvad den andre retten var; det var rømmegrøt; den hadde Edvard aldrig før smakt. Ole skulde bli litt muntrere æn han var da han kom; derfor hadde moren hængt den over. Edvard klappet og lo mot maten.

Men Ole sat med én gang alvorlig og stille. Kjære, hvad nu? Hænderne foldet, øjnene nedslagne? Der stod moren foran dem; — hun også alvorlig, hænderne foldet, øjnene nedslagne. Ansigtet var bøjd, det gled likesom længre og længre bort, eller der blev likesom skyvd skodder for, og alt lys slukt innenfor. Og så begynte hun langt, langt borte fra med en lang, lang bordbøn; en ensformig, sagte tone, som hun snakket stille med en annen, på et annet sted æn her. Edvard kjænte sig sat utenfor. Forlattheden, skræmselen kom over ham, de gamle billederne, den gamle længselen efter mor. — Så var det borte, rullet sammen som en skodde; den rant ned bak fjællet.

Edvard hadde aldrig før været tilstede ved nogen bordbøn, og hennes måte og væsen var aldeles, aldeles nyt for ham, og han forstod henne ikke, når hun mumlet slik; han sat stille længe efter. Ole talte heller ikke; hele tiden mens de spiste, var han fåmælt, og han næsten ikke smilte. Maten var Guds gave; derfor måtte der være alvor.

Men så spiste de med alvor da! Moren spurte tilsist om de ikke trodde det var best at gjæmme litt av det til kvælls. Nej, dette var jo kvællsmat med det samme,

mente de; de skulde jo ligge sammen i kårstuen, som bruktes til gjæsterum; der var alt lagt i, og nu vilde de sitte en times tid foran gruen, men så gå til sengs.

Moren skjønte de hadde mest hug til at være alene, og det fik de lov til.

Så siden in i kårstuen da! Først den aller forskrækkeligste støj; skinnfællerne og dynerne føk om dem; — så sakket de av efter hvært, og det kom ændelig til samtale. Ole fortalte om hvordan gutterne hadde båret sig ad, og Edvard lovte han skulde banke op den gutten for ham og den gutten — ja om det var Anders Hegge selv; — vilde han ikke tie stille med «Guds-vejene» og det der, så skulde Edvard dunke ham ordentlig; Anders Hegge var fejg. Han visste hvem han skulde få med sig til hjælp; det skulde bli et rejnt spell!

Da de blev trættere, kom det sentimentale; Ole talte om Josefine, og Edvard slog in i tonen og forsikkret ham hun hadde været makeløs idag; han beskrev henne som hun kom roende efter ham. Og Ole fant det stort. Ja, det var noget stort ved Josefine; de blev enige om det.

Edvard kunde ikke forstå hvorfor Ole vilde være missjonær. Pokker, hvad skulde det være godt for at rejse ut på ville eventyret, når en hadde nok at gjøre her hjæmme? Ole skulde bli præst og han selv doktor, og begge skulde bo sammen i samme bygda? Var ikke det likere?

Edvard malte og malte; de skulde bo gård i gård og være sammen støtt, især om kvællene med et glas punsch, som nu faren og apotekeren, og spille schak sammen som de. Så skulde de få sig en gild vogn og sætte hvær sin hæst for og kjøre sammen ut; det var hyggeligere. Eller de kunde bo ved sjøkanten og ha en stor båt sammen; — alting sammen.

Ole syntes at Josefine bestandig var med, skjønt Edvard sa det ikke. Men det var tydeligt at hun var med. Og Ole kjænte det så fint av Edvard og var ham så rasende taknemlig; og det bestemte ham. Josefine præstekone, stelle på gården med alting . . .

Jo, tilsist gav han sig på det; det blev bestemt at en

skulde være præst og den andre doktor, og de skulde bo sammen. Det siste de talte om, var fisketurer.

De hørte likesom stamp og tale av dem som kom hjæm fra noten, men de var så trætte.

I UNGDOMMEN

I. Første par ut!

På et landsted en 5 kilometer fra byen var ungdommen samlet. Haugen de sat på nede mot viken, var lystig farvet av deres sommerklær, især av pikernes:

«gule, sorte, brune, hvite,
grønne, violette, blå —»

— nogen ensfarvede, flere spraglede, tærnede, stripede; filthatter, stråhatter, tyllhatter, huer, bare hoder, parasoller. Harmonisk sang steg just nu frem av dette farverøre, toner av et forenet herre- og damekor i lange farvede buer. Ingen anfører; en ung mørk pike i en bruntærnet kjole lå midt i flokken, lænet på den ene albu, og sang fore med en sopran, friere, klarere æn de andres, og henne fulgte de. De var godt inøvd. På viken nedenfor dem lå en nymalt dæksskøjte med til halvten ophæftede nye sejl; vandet blikstille.

Sangen og skøjten ingik et lyst forbund der på den svarte viken, overskygget og inneklæmt av nakne bærg og bakenom disse av højere. Viken lignet et fjællvand, dannet fra engang flommen gik og siden efterglæmt. Fjællene — å, så tunge og stompete i linjer som i farver, knudrete og blyagtige; de borteste svartblå med skidden sne i huen, uhyrer allesammen.

I det svarte vand lå skøjten færdig til at danse; den hørte hjæmme i gladere samfund æn disse høje bisidderes ved naturens og menneskenes liv. Sangen og skøjten var protest mot alt overragende herskesygt, alt uvørent stompet og råt — en frit svævende protest, stolt av farvernes glæde.

Ellers mærket ikke bærgene mere til protesten æn ung-

dommen forstod at de gav den. «Det højbårne» ved at være født og fostret i en natur som Vestlandets i Norge er nætop at naturen nøder dem til at by imot, hvis de ikke vil kues; enten under eller over! Og de var over; for Vestlandets folk er Skandinaviens kvikkeste, højstbegavede. I så stort mon er de herrer over den natur de bor i, at ikke én av denne ungdom følte disse fjæll som tunge eller farvekolde; hele naturen her syntes dem stærk og frisk som intet annensteds i værden.

Ej heller hadde bare de lyse lier og det vide hav født og fostret dem som nu sat her og sang, eller som lydde på; nej, også fjællene var de barn av; av de første som av de andre. Like før sangen hadde de været oppe i et ordkast så stængende hårdt, så blygrått som noget bærg. Just for at overvinne denne stenens uhygge i dem selv hadde de latt den harmoniske sang bygge lange strålende buer mellem topperne over avgrunnene. Sommerdagen var i sig selv litt grå; men stundom (som nætop nu!) brøt solen in i sang og sejl og landskap.

Her sat et par som både sol og sang var spildt på. Se på ham litt nedenfor og utenfor til højre, liggende i græsset, lænet på albuen; en lang fyr i lyse sommerklær, uten hat; et rundt snauklippet hode, bred, kort panne, der så ut som den var stangvis; den pannen måtte i hans guttedager ha git gode skaller! Under pannen en næse som et næb og kvasse øjne, som nætop nu ikke var fri for at skjele; enten dækket brillerne det, så det næppe syntes, eller det var ubetydeligt i sig selv. Hele ansigtet hadde noget strængt, munnen var strammet og haken skarp. Men så man nærmere in i det, skiftet intrykket; det skarpskårne blev energi mere æn strænghed, og den vilje som hadde slåt op sin bolig i denne bærgegn, kunde visst være både venlig og skjælmsk. Selv nu han sat der og var olm og brydde sig fanden om sang og solskin, han ønsket mere slagsmål — selv nu skjøt glimt av skøj hen over de sinte bryn. Han var åbenbart sejerherren.

Tvilte nogen om det, så behøvde en bare at kaste øjet bort på den andre siden av klyngen, på ham som sat op

mot et træ til venstre og noget længre op. Det var billedet av en såret kriger, lidende og ænnu med slagets skjælvende uro i sine drag. Et langt lyst åsyn, som ikke hørte Vestlandet til, men fjællbygderne eller Oplandene; enten var han fremmed eller av inflyttet æt; han lignet påfaldende de almindelige billeder av Melanchton, men kanske øjelaget var noget mere smægtende, kanske øjenbrynene en liten smule for opskutt; likheden i det hele, især i pannen, øjestillingen og munnen var så stor at blant studiekammerater bar han navnet. Det var Ole Tuft, nu teologisk studerende, snart færdig; og den andre, sejerherren med ørnenæbbet (som nu hadde hugd vel hårdt), det var hans barndomskammerat, medicineren Edvard Kallem.

Det var flere år siden at deres vejer skar ut fra hværandre, uten at det derfor var kommet til sammenstøt; nu hændte det som skulde bli til et avgjørende.

Midt imellem dem, altså midt på haugen med sangerne rundt omkring, sat en storvækst kvinne i blommefarvet silkekjole, om halsen en bred gul knipling, som i dype rynker fulgte ned efter livet mot bæltet. Selv sang hun ikke; hun ordnet i krans en hel haug av markblomster og græs. En kunde straks finne ut at hun måtte være sejerherrens søster, men mørkere av hud og hår. Samme hodeform, skjønt hennes panne forholdsvis var højere likesom hele åsynet forholdsvis større, utvilsomt for stort. Slægtens skarpe næse hadde fåt langsommere bøjning i hennes regelrette åsyn, hans knappe læber var blet fyldige, hans hake avrundet, hans ujævne øjenbryn jævne, øjnene større — og dog var det samme ansigt. Uttrykket i dem forskjelligt, hennes, om ikke koldt, så taust og roligt: ingen kunde i hast tyde disse dype øjne; — og dog var også uttrykket i nær slægt. Hodet sat på en stærk hals, båret av utformede skuldre; bysten var også ret mægtig. Det mørke hår slynget i en knute, egen for henne. Halsen stod frit; men kjolen med den gule knipling sluttet tæt til dens fløtebrune form, likesom hele klædningen gav tanken på noget tilknappet; — og sådan hennes væsen. Hun ordnet som sagt en krans, og så hverken

til den ene eller andre av de to som hadde været oppe at slås.

Kampen hadde en stor sort hund voldt; nu lå han og lot som han sov; hans våte svære pels skinte i solen. Flere hadde kastet med kjæpper bort over sjøen, og hisset hunden avsted ut efter dem; de som kastet, hadde hvær gang ropt: «Samson, Samson!» — det var hundens navn. Edvard Kallem sa til et par som stod ham nær: «Samson betyr solguden.» — «Hvad for noget?» spurte en ung pike; «betyr Samson solguden?» — «Javisst gjør det så; ja, det vogter nok præsterne sig for at fortælle.» Han sa det friskfyragtig; mente ellers ikke at støte nogen eller sige mere. Men Ole Tuft hørte det hændelsesvis, og spurte litt overlegent: «Hvorfor skulde præsterne ikke våge sig til at fortælle barna at Samson betyr solguden?» — «Nej, så blev hele sagnet om ham ubrukeligt til forbillede på Kristusmyten.» — Dette siste ord stak, og det var meningen med det. Smilende og overlegent sa Ole: «Samson kan vel ændelig brukes til forbillede, enten han heter solgud eller ej?» — «Ja, enten han h e t e r solgud eller ej; men når han nu v a r solgud?» — «Så han var solgud?» ropte Ole og lo. — «Navnet siger det jo.» — «Navnet? Er vi bjørner og ulver fordi om vi heter efter bjørn og ulv? Eller guder fordi om vi heter efter guder?» — Flere av selskapet stod og hørte på; andre kom nu til, Josefine blandt dem, og begge henvændte sig straks til henne.

«Fejlen er,» sa Edvard, «at de historier som drejer sig om Samson, først får mening, når vi vet han var solgud.» — «Å, nu skal jo alle folks forfædre og første historie være solsagn.» Ole fortalte et par morsomme parodier på denne videnskabelige mode. Man moret sig, også Josefine lo. Straks blev Edvard ivrig og gav sig til at forklare at vore egne guder, som var indiske solguder, virkelig også blev gjort om til forfædre, da vi fik en ny religion; deres altere, som folk hadde offret på, blev gjort om til deres gravsteder. På samme måte blev Jødernes gamle solguder også til forfædre, da Jahvedyrkelsen fortrængte dem som guder. — «Ja, hvem

vet nu det?» — «Vet det? Prøv med Samson! Hvor meningsløst at tro at nogen har hat sin styrke i håret! Men straks vi går ut fra at det er solstrålerne, lange i sommertiden og klippet i vinterens skjød, får det mening. Og når strålerne vokste til mot foråret, så skjønner alle at solguden atter kunde favne om værdenssøjlerne. — Aldrig har bierne lagt honning i et åtsel; men når vi hører, at hvær gang solen gik gjænnem et stjærnetegn, f. e. løvens, så het det at solen slagtet løven — ja da forstår vi at bierne la honning i den slagtede løves åtsel, d. e. i sommerens varmeste tid.»

Alle var blet lutter øre og Josefine i højeste grad forundret. Hun så ikke op på sin bror, fordi hun mærket han så på henne; men intrykket var ikke til at ta fejl av. Hvad Edvard fra først av hadde begyndt uten nogen annen tanke æn at lapse sig litt, det fik et bestemt sigte derved at Josefine stod imellem dem. «Hos Ægypterne,» fortalte han, «børjet foråret, når solen slagtet lammet, d. e. gik gjænnem lammets tegn, og i glæden over fornyelsen slagtet alle ægyptiske familier den dag et lam. Derfra har Jøderne det. Det er en forfalskning når Jøderne senere har gjort dette til noget som skulde skille dem fra Ægypterne. Det er som med omskjærelsen, for den har de også fra Ægypten. Men sligt tier præsterne med.»

Om alt dette hadde Ole Tuft liten eller ingen viden. Hans ihærdige studium hadde været strængt teologisk, han hadde heller ikke tid til mere, og hans tro var gammel bondearv og altfor trygg i sig selv til at ænse videnskabelige tvil. Hadde han nu sagt dette like ut straks, så var der næppe blet mere av det. Men også han følte at Josefine stod imellem dem, og lot sig forlede. Så gav han sig til med hån at kalle altsammen løst påhit; idag skinner det, imorgen smælter det.

Dette tålte ikke den andres forfængelighed. «Teologerne savner den aller simpleste ærlighed,» skrek han. «De fortier at de vigtigste deler av deres tro ikke er åbenbaret Jøderne, men simpelthen tat op annensteds fra. Som udødelighedstroen; den er fra Ægypten. Det samme med budene. Ingen klyver op på et højt bærg for

i tordenvejr at få åbenbaret hvad folk har visst i tusen år. Hvorfra er djævelen? Hvorfra helvedesstraffene? Hvorfra den yderste dag og dommen? Hvorfra englene? Jøderne kjænte ikke til noget av dette. Præsterne er nogen — noksagt, som ikke ærlig undersøker og fortæller folk sligt.» Josefine dukket; ungdommen, især mænnene, var åbenbart på Kallems side; fritænkeri var på moden, og at få le litt av den nedarvede tro nokså gromt.

En ung mann kastet spot in over skabelseshistorien; Kallem hadde både geologisk og palæontologisk kunskap og brugte den godt. Her kunde Ole Tuft ænnu mindre møte op; han gjæntok alene nogen forsøk som engang var gjort for at forene Bibelens lære med visse nyere opdagelser, men blev ilde medfaren. Og nu gik det vælt i vælt fra dogme over i dogme; længst lå de og basket i forsoningslæren: den stammet fra så ældgammel rå tid, at individuel ansvarlighed ænnu ikke var til, bare stammens og slægtens. Tuft blev fortvilet; dette gallt noget for ham, han gav sig til med høj røst at bekjænne hvad han trodde, bevæget og stærkt. Som om det hjalp! Påstande, påstande — kom med beviser! Ole Tuft fattet for sent at han hadde forsvaret for meget, og derfor tabte alt. Han kjænte stor smærte, kjæmpet uten håb, men kjæmpet likevel, og ropte det ut, at hvis en eneste sandhed syntes tvilsom, var skyllen hans; han magtet ikke at forsvare den. Men Guds ord stod ukrænket til værdens siste time! Ja, hvad var Guds ord? Jo, det var Bibelens helhed og ånd, skabelsen (nej!), syndefallet (nej, nej!), forsoningsdøden (nej, nej, nej!) — h a n skrek, d e skrek; tårerne kom Tuft i øjnene, røsten skalv, han var blek og vakker.

Ungdommen er ikke fullt så ubarmhjærtig som barnene, men av samme art. Somme fik ondt av ham, mange vilde nætop nu «klæmme ham», og ikke minst Edvard Kallem.

Men Josefine gled bort til den mørke med sopranrøsten. Straks stemte denne i en av deres sange, og de andre kom efter — herrerne noget senere æn damerne. Selskapet bestod just — på nogen få nær — av et

dame- og herrekor, som hadde øvd sig de tre siste vintre med en flid og et samhold som bare er muligt i en småby.

Josefine gik hen og satte sig midt på bakken, de andre omkring henne. Hun sang ikke, hun hadde sine blomster.

Selskapet var kommet hit på den skøjte som lå spillfrisk i solen. Der hadde Josefine, Edvard, Ole sittet sammen, tæt sammen; for der var jo ikke stor plass. Ingen ante av deres muntre, ofte hviskende samtale, at der var det ringeste mellem dem annet æn venligt og godt. Nu, tre timer efter, sat Ole Tuft der som en forstøtt. Hvor ondt han hadde det! Et overfall på hans kall, på hans tro i alles øjne. Og nætop av Edvard! Så grusomt, så vedholdende hånligt! Og Josefine! Ikke et deltagende ord, ikke et øjekast fra Josefine.

Ole og hun hadde holdt sammen fra barn, skrevet til hværandre, da han var i Kristiania, han hvær fjortende dag, hun så ofte hun hadde noget at skrive. Når han var hjæmme i ferien, møttes de daglig. De to år hun var i fransk pensjon og i Spanien, gik brevbyttet raskere æn ellers også fra hennes side, og da hun kom hjæm igjæn — så ændret hun ellers var — mot ham tilbunds den samme! Han blev hjulpet av hennes far i sine studier, så han kunde lægge al flid i dem; han skulde ta sin siste eksamen til jul; alle spådde ham, at det vilde bli blant de første som var tat i teologi. Det skylltes utvilsomt henne, kanske dog også hennes bror, at han var blet hjulpet. Begge hadde i sin tid ført ham in til deres far, til rektorens, apotekerens, og videre utover; gjænnem henne kom han fremdeles med overalt. Til daglig var hun lite talende og ofte ret vanskelig; men i forholdet ubrødelig trofast. Hun kunde klandre ham (han var henne ikke altid tilpass); men dette var inordnet i deres samliv, han la ikke større brætt på det, og slet ikke hun; fra første dag hadde hun jo været hans formynder. Ænnu hadde han ikke turdet sige at han ælsket henne; det trængtes heller ikke, og i grunnen var det for helligt til det. Han var så tryg på henne som på sin tro. Han var bonde, hans væsen var samlethed,

hans grunntone trygghed. Gud sørget for hans tro; for hans velvære og fremtid sørget — naturligvis også Gud, men gjænnem Josefine. I hans øjne var hun byens, landets skjønneste, sundeste, grejeste jænte og meget rik. Det siste talte med; han hadde fra liten været en ærgjærrig drømmer, bare at drømmene nu gik i en annen retning.

Studiekammeraterne visste god besked med det; ved siden av «Melanchton» kallte de ham «bispeæmnet fra fjordene» eller «fjordbispen». Det var blet ham et behov at sees således på; noget barnsligt gjorde denne smilende trygghed klædelig — han var også så vakker av åsyn, åpen, rødlett — og da støter ikke ærgjærrigheden.

Nu kjænte han sig styrtet ned fra sin sikkre, smilende højde! Den som bare har været trygg, og første gang lider et grundigt nederlag, blir så rent ute av det. Det værste var at Josefine ikke vilde kjænnes ved ham; han så gjæntagende bort på henne, men hun ordnet sine blomster og græs, som om han ikke var til.

Tilsist blev det virkelig som de alle gled bort, eller som han ikke var der. Han sat uten at sitte, hørte uten at høre, så uten at se. Man dækket aftensbordet der oppe foran huset, de gik derop, straks bordet var færdigt, de spiste, de drak, de pratet, de lo; men han var ikke med, han stod der, han stirret, og det var hen på andre siden av viken — eller langt, langt bort. En ung handelsmann talte til ham om dampskibenes ruter, de var slet ikke heldig ordnet, en pike med skjæve tænner, røde flætter og fregner — han hadde været lærer for henne — forsikkret ham at sjømænnene ikke var så dannede som man kunde vænte av folk der rejste så meget. Værtinnen kom og spurte ham hvorfor han ikke spiste, og værten drak med ham; noget av den gamle agtelse viste de ham derved; men begge kastet et hastigt spejdende blik op i hans øjne; det fik ham til at bæve. Han fornam tvilen. I den uavladelige smærte der drog mere til sig, så han tvil og hån overalt, selv i at de andre var muntre. Edvard Kallem var overhændig lystig, og alle søkte frem omkring ham; det var jo

også for Edvard (som først var kommet for en fjorten dager siden) at hele utfærden var gjort. Ole så som i en drøm at Josefines blomster nu stod på bordet, og hørte at de rostes for deres farvesammensætning; selv hadde hun med to veninner tat plass ved et lite stenbord, der ikke flere kunde sitte; var det for at han ikke skulde komme med? Det stod til den andre siden. Han så henne snakke og le, alle de unge herrer opvartet, Edvard var der flere ganger; han fik dem også til at le. Altsammen mærket han under en besynderlig følelse av frygt. Larmen skar, latteren skammet ham ut, maten kunde ikke svælges, drikken var stram, menneskene hadde en mekanik innen i sig, huset, viken, skøjten, fjællene noget påtrængende nært.

Fordi det var blit blikstille, måtte selskapet gå til byen. De børjet marschen i samlet følge og under sang; men der kom næsten straks sommergjæster springende nedover fra gårdene, og da det var kjænninger, stanste man op. Så slog de nykomne følge med inover et stykke; så kom andre til senere; for hvær gang stans og for hvær gang opløsning i flere følger. Derved kunde Ole dra sig tilbake uten at lægges mærke til. Han holdt ikke længer deres selskap og munterhed ut.

Nu først samlet nemlig a l t sig om Josefine. Edvards omkast og overfall, nederlagets skam, den krænkede religiøse følelse ... altsammen gled over i at h u n ikke hadde støttet ham, ikke med et ord, ikke med et øjekast; skydde ham før, og gik nu fra ham! Dette kunde han ikke bære; ti hun var blet så meget for meget for ham, han visste det, og skammet sig ikke. Det som engang var det højeste på jorden, at være missjonær, hadde fallt av ham som et hudskifte, da hun ikke længer brydde sig om det. Så ofte moren hadde sagt at missjonær måtte han aldrig bli, skulde Gud adlydes mere æn menneskene ... Men da Josefine på sin stærke måte vokste in i en mere nær virkelighed, opgav han det, uten at hun behøvde at nævne et ord. Han sa sig selv det straffet sig at ælske ét menneske så højt. Men han kunde ikke for det.

Under disse og tusen lignende tanker seg han bakut,

og søkte fra vejen op i et skogholt; der la han sig ned og væntet på at sommergjæsterne skulde komme tilbake og forbi. Han væltet sig snart om på sit ansigt; de kjølige strå som stak mot kinn og panne, og den halvvåte jord han åndet in, talte til ham. Slikt smågræs i skyggen dufter ikke; således blev også han, for ved henne var han kommet over på solsiden; uten henne bare skygge.

Broren hadde tat henne fra ham, skrek det i ham.

Broren, som intil for nogen dager siden ikke hadde brydd sig det grand om henne, mens Ole hadde været om henne, fra de begge var barn, rodd med henne, læst for henne, været henne som en søster og bror på én gang, og trofast skrevet til henne, når de var fra hværandre; hennes bror hadde aldrig gjort noget av dette. Selv sit nederlag satte han over på kreditsiden; for hadde han ikke for hennes skyll tat det samvittighedsfullt med den eksamen hennes far hjalp ham til, så hadde han visst noget mere om det som det gallt idag, så hadde han kanske ikke lidt sit nederlag; — også det led han nu for sin troskaps skyll.

Edvard hadde, så længe Josefine var barn og halvvoksen, sjælden været sammen med henne uten at ærte henne. Hun var længe mager med store sorte øjne, for det meste uredt hår, røde hænder, dygtig «skanket»; han kallte henne «andongen», og en tid hun hinket på en skadd fot, «den halte andongen». Han kunde aldrig få greje på henne, trossig og sky som hun var — altid på avstand. Og så voldte hun gang efter gang at han fik pryl. Hun mente det var «retfærdigt» at fortælle det, hvær gang han gjorde noget galt. Og slog han henne for det, var det «retfærdigt» at fortælle det med. Han fik imot henne. Snart skiltes de også derved at han forlot sin fars hus. Efter hin ulykkelige dag da far og søn møttes på vejen til Store-Tuft, forbarmet apotekeren sig over sin gamle ven og tok gutten op som sin søn i alle stykker. Og hvad som ikke lyktes for faren, lyktes nu. Gutten blev straks tat ut av skolen og git til sin hovedinteresse, naturfagene. Kemiske og fysiske analyser eller botaniske utflugter var det højeste

han visste, og i to år hadde han ingen annen læsning æn alt herhen hørende. De nødvendige artiumsfag tok han siden privat og i en fart; efter annen eksamen begyndte han med sine medicinske studier. Så længe han var hjæmme, så han ikke sin søster oftere æn hun kom over i apoteket til ham, og da deres interesser var forskjellige, blev omgangen næsten ingen. Senere brukte apotekeren at ta ham med til utlandet i næsten hvær ferie; Edvard var jo så flink i sprog, og det var apotekeren ikke. Altså var det heller ikke ofte at bror og søster møttes i ferierne. Men like fra han som student hadde gjort sin første utenlandsrejse med apotekeren, og hun så og hørte den hjæmkomne voksne bror, moderne i dragt og tanker, ildfull, kraftig, hele ungdommens ideal, især kvinnernes, hadde hun i hemmelighed beundret ham. Han på sin side bare overså henne, eller endog ærtet henne; det kostet henne timers kval, men hun svælget den, for atter at kunne få være med hvor han var, om bare stille i en krok.

Ole forstod henne, skjønt hun ikke røbet sig. Også til ham talte hun sjælden om Edvard uten som «æklingen», «spirrevippen», «kværna» o. s. v. Men Oles tro tjeneste, hvær gang hun sat der overset eller krænket av broren, samlet ham «liggendefæ» i hennes hjærte.

Med Edvard var nu foregåt en stor forandring; hans nysgjærrighed var blet til videbegjær, hans uro til energi. Men samtidig gjænnemløp også søsteren en overgang i flere grader som han ikke kjænte stort til. Nætop nu var det halvtredje år siden han sist hadde set henne; hun var to år i Frankrike og Spanien, og i siste ferie, da hun var hjæmme, var han på rejse med apotekeren i England; også iår hadde de været ute et par måneder sammen. Den søster han nu så, kjænte han ikke. Efter første møte var han helt optat av henne.

Hun var ikke vakker, sa han Ole, straks de to møttes (til Oles aller største forundring). Men han blev ikke træt av at tale om for et nyt og særegent intryk hun gjorde her oppe blant alle de andre. Deres mor måtte ha forset sig på en Spanierinde, den gang hun gik frugtsommelig med henne. Hadde det ikke været dette usige-

lige med øjnene som skiller folk fra folk over hele værden — hadde det ikke været dette med øjnene, så kunde hun blant Spanierne tryggt ha gåt for deres landsmanninne. Som dette virker i et norsk hus! Hun talte godt for sig, kvikt og raskt; men var egentlig fåmælt — og holdt avstand. Dristig i klær, med stærke farver, helt moderne, så hun næsten utæsket folk, men var sky i alle andre måter.

Fra nu av var Edvard hennes bror. Deres far var borte, og imens bodde hun hos rektorens, og var ikke altid til at få tak i; men når det lot sig gjøre, var de sammen. Hun hadde en følelse av at han vilde opdage henne, og var på sin post; men det smigret henne, når flere var sammen, at hans tale blev rettet til henne, og hans øjne altid var over i hennes.

— — — — — — — — — — — — — — —

Mens Ole dypt ulykkelig trykte ansigtet ned i smågræsset i skogholtet, stod de for ham, de stunder hun sat på ball og så broren danse med den og med den — somme tider flere danse med en og samme, og bare én «nådetur» med henne.

Men nu!

Nu var hun blet Edvards dyrebare søster — og Ole og hun skulde skilles.

Hvorfor bryte in i et forhold Edvard ikke kjænte? Ta sig rettigheder han ikke hadde gjort sig fortjent til? Efter bare nogen dages samvær avgjøre hvem passte henne, hvem ikke?

Hvorfor foran alles øjne kaste sig over ham og håne ham i hans livssak? Ikke håne h a m alene, men håne Gud selv.

I det samme Ole Tuft tænkte denne tanke, bredte sig underlig stærk lysning, og i den rejste sig noget stort op over fjællene der langt bak på den andre siden fjorden. Selv lå han med ansigtet dypt i græsset og kjænte det i nakken. Da hvisket det, og dette hvisk fyllte hele rummet derfra og hit —: «hvad har du gjort av mig?»

Å, han knustes flat, han pressedes ned i jorden. Nu skjønte han hvorfor smærten skar med rakekniv det syke ut av hans kjød. Han tapte idag, fordi han stod

der som en løgner. «Du skal ikke ha fremmede guder for mig!» Nej, nej, tilgi mig, skån mig! — «Dine kjødelige, dine forfængelige drømme . . . ! Bruk nu natten som Israel til at brytes med mig, — orm, der du vrir dig! . . . . . .»

Rummet over ham suste av tusene vingers lyd.

Det var ikke første gang det gammeltestamentlige alvor styrtet ned over ham fra højderne og slog lejr. Disse spørsmål om stort eller lite; om han skulde våge «det største» . . . eller nøje sig med det middelmådige, han som de andre — var ikke ny.

Men møtte han Josefine i godt lune igjæn, så var spørsmålene ikke til. Hun strøk dem væk med et eneste godt håndtak. Også nu gjorde hun det. Uten nogen overgang steg fra henne en frisk protest i hans sinn. Aldrig kunde Josefine idag ha vændt sig fra ham, fordi broren ønsket det, aldrig! Hadde hun forståt det s å, da hadde hun gjort det motsatte. Nej, hun vændte sig fra ham, fordi han var ynkelig; alene derfor. Kanske også fordi hun nødig vilde op i strid; hun var så sky. Hun vændte sig heller ikke nætop til broren. Hun sat midt i flokken på haugen, og senere, da de spiste, med et par veninner ved et særskilt bord. Da de brøt op, holdt hun sig ikke der, broren samlet de fleste om sig . . . Hvorfor hadde han ikke før nu tænkt på det? Hun var jo tro; min sjæl var hun tro! Han rejste sig; hvorfor i al værdens rike hadde han ikke set det før?

Han hadde villet hun på en eller annen måte skulde hjælpe ham, i det minste trøste ham, vise ham hvor ondt hun hadde av ham. Men alt slikt var mot Josefines natur. Kunde han falle på slikt? Især når der var blet opstyr, og folk spejdet efter hvad hun gjorde.

Han hadde været en stor tosk. I denne glade opdagelse hoppet han ned gjænnem holtet over vejgrøften og hjæmover, han med.

Du himmelske Gud, som han ælsket henne! Han så henne for sig som hun kunde være, når hun fant ham for barnslig; han så et stort, godt blik ut av al hennes majestæt! . . .

Det sene solfall la ingen rød himmel efter sig, natten

var grå og slap, vejen fatteslig nedenfor en bar bakke; små bruk langs vejen med hus oppå bakken, smått stell, nogen tarvelige sommervillaer, hist og her lave trær og spredte busker.

Han så det, og han så det ikke, mens han tænkte på sit. Ikke én på vejen, jo langt borte en enkelt som gik mot byen. Han sakket av for ikke at nå denne ene igjæn og la ikke mærke til, at foran den som gik, var der en som kom. Der skilte han dem ut fra hværandre. Kjære . . . det var da vel aldrig . . . Eller tok han fejl? . . . Nej, han kjænte hatten, nu også gangen, figuren, der var bare én slik! Josefine kom tilbake for at hænte ham! Sådan var Josefine.

«Men hvor blir du av?» sa hun. I hennes store ansigt var der rødme, barmen gik, røsten var tilbakeholdt, parasollen hun holdt nede ved venstre hånd, var ikke ganske stille. Han svarte ikke, han så på hennes ansigt, klædning, hattefjær, hennes staute skikkelse, til hun uvilkårlig smilte; for så megen stum beundring og taknemlighed bryter igjænnem hvad panser som helst. «Josefine! å, Josefine!» Fra hans flate hattepull og ned til støvlerne bare gjænskin av lykke og beundring. Så gik hun muntert hen og la højre hånd på hans venstre arm og skjøt ham sagte frem; han skulde gå.

Hans ansigt var mærket av græsset han hadde gnuret nedi, hun trodde han hadde grått: «Du er dum, Ole!» hvisket hun.

Den grå sommernat, som ikke får sove og ikke får være våken heller, gir ellers følelse av noget halvnådd. For disse to blev den hvad et halvlyst rum er for hemmelige forlovede. Hun lot sin hånd bli liggende på hans arm, og da hans øjne møtte hennes, så hun på ham som når man brer over et barn. «Jeg tænkte, ser du,» sa han, «jeg trodde, ja tænk jeg trodde . . .» Tårerne stod ham i øjnene. «Du er dum, Ole!» hvisket hun igjæn. Og dermed var dagens storme behandlet.

Hånden blev liggende på hans arm; det så ut som hun førte en arrestant. Han bare så vidt kjænte trykket av den, men det rislet indtil margen. Nu og da rørte silken ved hans ben, de gik i takt, en elektrisk

strøm av hennes nærhed bar ham. De var aldeles ene, og der var aldeles stille; de hørte sine egne steg og silkekjolens knas. Han holdt armen hennes hånd lå på, ængstelig stille, som kunde hånden ellers falle ned og slå sig itu. Denne eneste ufullkommenhed var der — for altid skal der være noget ufuldkomment —, at han kjænte en stigende syndig lyst til at ta hånden og lægge til rette i armen på almindelig skikkelig vis; så kunde han gi den et tryk. Men han turde ikke.

De gik og gik. Han så ut for sig og opdaget at der var ingen måne. «Der er ingen måne!» sa han. — «Det vilde ha været lysere om den var,» svarte hun smilende. «Meget lysere.» Stemmerne hadde møttes, klangen hadde blandet sig, og lekte sammen længe efter som fugler i luften.

Men just derfor blev det vanskelig at la flere følge. Mens Ole gik og grunnet over hvad han næste gang skulde våge at sige, blev han rørt og stolt. Han husket den lørdagskvæll i sneslasket, den gang de hadde været slemme mot ham i skolegården, og han sprang avsted til Store-Tuft; han husket sin elendighed da; men fra den skrev sig hans ophøjelse nu han kom in til byen fra andre siden med henne under armen; . . . nej, ikke rigtig. Det var dette ufullkomne ved det.

Skulde han sige det? Vilde hun finne det for like på? «Vi er nok rent alene nu, vi to?» Ad listige omvejer vilde han stræve frem til det; men røsten var ikke til at lite på; den røbet ham. Og så svarte hun ikke. Der blev stilt mellem dem, meget stilt. Tænk, så gled hennes hånd av sig selv over i hans arm på vanlig vis mellem forlovede. Det bævet gjænnem alt hans væsen, og modig gav han henne et kraftig tryk, men turde ikke se på henne. De gik videre.

Snart lå byen under dem under slør, skibenes rigger fløt ihop til tårn, eller de lignet de sammenløpne rigger sukkertøjskibene har; husene i ullne omrids, næsten uten farve; alt inpakket og forvaret, fjællene stod og gav vakt. En eneste lang, svak, ubestemmelig lyd, en matt stripe gjænnem det lysgrå tause. «Vil du ikke fortælle noget?» sa hun fort, som kunde hun ikke mere på én

gang. Han blev helt forløst ved det, og spurte om han skulde fortælle om lyset. «Ja, om lyset,» svarte hun; var det ironisk —?

Han gik i vej med det, men gjorde det ikke klart. Første gang hun raskt spurte for at få det bestemtere, følte han at han kunde ikke; han var ikke hjæmme nok i æmnet. «Nej, la mig så heller fortælle det siste om Jeanne d'Arc,» sa han; «du vet vi blev avbrutt igår.» — «Ja la os ta Jeanne d'Arc!» sa hun ænnu lystigere; hun lo. «Du vil ikke —?» — «Jo, jo!» Og det sa hun snillere, som vilde hun gjøre det første godt igjæn. Så fortalte han slutten av Jeanne d'Arcs historie efter et nylig utkommet værk, som han nu i ferien hadde lånt av hennes far. Dette æmne lå for ham; hans vestlandske syngende tone gav det noget svævende, hans nøjagtig tillærte ordbehandling, egen for den forhenværende bonde og båret av bygdens tonefall, litt mildnet, høvde likesom gammel skrift; hans blide, lyse Melanchtonansigt sværmet; hun så op på ham, og hvær gang i hans rene hjærte.

Således kom de til byen. Fortællingen grep henne, og så ivrige var de begge blet, at de ænste ikke om de muligens møtte nogen, eller at de hadde fåt hus på begge sider; han dæmpet alene røsten og blev ved.

Men da de kom hen imot den gaten hans tante bodde i, og som han skulde op igjænnem, stanste han, uten at fortællingen var slut. Fik han følge henne hjæm? Rektorens bodde litt længre fremme; hvis ikke, måtte han gå fra henne her. Spørsmålet var ikke fra i kvæll.

Nætop derfor nævnte det sig også hos henne: hun hadde aldrig likt «den klænging» som lå i at følges helt til porten, når ens egen vej var en annen. Dette like fra deres barndomsdager, fordi hun var blet ærtet for ham. Men hun visste at h a n satte stor pris på det.

Den korte stubb som var igjæn, gik begge og drev dette op til en hel spænning. Skal vi ta farvel her, eller —? Oprindelig så barnagtig hadde det ved gjæntagelsen vokset sig stort. Hun kunde ikke gjøre sig rede for grunnen; men da de stod ved korsvejen, drog hun stilt sin hanskeløse hånd ut av hans arm, og bød den

frem til farvel. Hun så hans skuffelse. Og for at gjøre det godt igjæn straks, fik han en overstråling av hennes store øjne, et håndtak av hendes faste hånd og et: «Takk for i kvæll!» av en helt annen art og farve æn noget hun hadde sagt i alle disse år! Ordene sprang fra hjærte til hjærte som et løfte for livet, og det var meningen med dem. For hans troskap, for hans kjærlighed nu og altid takket hun. Han stod blek. Hun så det og overla noget; — drog hånden til sig og gik. I bakken vændte hun sig ænnu en gang mot ham, taknemlig for at han hverken i ord eller gjærning hadde annet æn søkt hennes vilje. Hun nikket op til ham; han løftet hatten.

Et par minutter senere stod hun i sit rum, altfor varm til at lægge sig, og tillike så lysvåken. Hun vilde overhode ikke sove; hun vilde i alle fall først se solen på takene eller lys dag. Hennes rum lå in til gården, den store skoleplass med gymnastikhuset som avslutning; enkelte gymnastikapparater stod også derute. Fra gaten av var det annet stokværk hun sov i; men til gården var det første; som barn hadde hun hundre ganger hoppet ut fra vinduet i steden for at gå døren. Hun slog vinduet op og tænkte så småt på at hoppe ut nu også og spasere på plassen. Mest lyst hadde hun hat til at drive hele natten med Ole; det forstod han ikke. Kanske var det fordi han ikke foreslog dette hun avskediget ham allerede deroppe.

Men ved at tænke nærmere over det turde hun ikke gå ut på plassen. Det hændte ikke sjælden, at unge mænn som kom fra landtur, båttur eller lag, fallt på, når de gik forbi sin gamle skolegård, at søke in til sin barndoms lekeplass og gjøre nogen kast i taugene; hun vilde ikke træffes av halvfull ungdom. Hatten tok hun av sig, og blev stående i vinduet foroverlænet — så ut efter det som nætop var hændt, og som drog henne ut ænnu.

Da hører hun steg i trappen derute og siden i sanden som fører hit in. Skulde det være Ole? Var han så sentimental at han vilde se op til hennes vinduer? Han

måtte ikke komme! Gud trøste ham, om han kom! — Hun lyttet i stor spænning; — nej ... det fotlaget var for fort; det var ... hun kjænte det, der stod han; det var hennes bror.

Ja, det var Edvard som kom. Han blev ikke forundret ved at se henne, han kom like imot. Og da han var nådd frem under det åpne vindu, rakte han sin højre hånd op, som hun tok. Hans øjne skjelte litt, det sikkre tegn på at han var bevæget. «Det var bra du var oppe, jeg vilde ellers ha banket på.» Hans øjne søkte forskende hennes, og hånden slap ikke. «Kom du nylig?» — «Nu nætop.» Hun var på én gang under hans magt; han kunde ha spurt henne om hvad i værden, hun hadde svart, når de øjne så således in i hennes. «Den gang du ikke var med de siste, skjønte jeg du var gåt tilbake efter Ole.» — «Ja.» Han holdt inne, røsten skalv: «Jeg gjorde galt; nu er I vel forlovet?» — Det varte litt, skjønt svaret straks skjøt op i hennes øjne. «Jeg tror det,» sa hun.

Kjærlig, men bekymret så han på henne. Hun kjænte det som den største trang til at stortute. Var det da galt hun hadde gjort? Hun blev så forfærdelig rædd. Da tok han op om hennes hode med begge sine hænder, bøjde det ned mod sig og kysste henne på pannen. Hun brast i gråt og la begge sine armer fast om hans hals; de lå kinn mot kinn.

«Ja, ja — er det gjort, så ... så til lykke, Josefine, kjære Josefine.» De trykte sig æn tættere sammen. Og slap hværandre.

«Jeg rejser idag,» hvisket han, idet han grep hennes hånd, hun gav begge sine. — «Idag, Edvard?» — «Jeg har båret mig dumt ad. — Farvel, Josefine!» Hun løste sine hænder ut for at ta lommetørklæet og presse det mot ansigtet. «Jeg vil komme og si farvel,» hulket hun in i det. «Gjør ændelig ikke det! Nej ... ikke én gang til!» Og for at komme fort over det, tok han atter om henne, kysste henne, og gik uten at se sig om.

II. Næste par ut!

I Mars året efter, nætop som Edvard Kallem laget sig til at ta annen avdeling av medicinsk eksamen, fik han helt annet at tænke på.

Det må vi nu fortælle.

Den gang hans spredte naturhistoriske studier mer og mer samlet sig om fysiologi — var den flinkeste fysiolog en ung realist, Tomas Rendalen, noget ældre æn Edvard Kallem. I og for sig var det sjældent at en ikke medicinsk studerende var fremragende i dette fag, så alle la mærke til det, altså også Edvard Kallem, men uten at han derfor sluttet sig nærmere til Rendalen, der heller ikke var av dem som stod åpen for den første den beste.

Det blev senere, ja egentlig først nu efter nytår (idet de kom til at rejse in på samme dampskib fra juleferierne) at de nærmet sig hværandre. Den første kvæll som Kallem søkte Tomas Rendalen i hans logis, blev han der natten over. Og et par kvæller efter, da Rendalen var hos ham, gik de og drev mellem sine to logier (som ellers lå nær ved hværandre), til klokken blev tre-fire om morgenen. Edvard Kallem hadde ikke truffet make til genialt menneske, og Rendalen føk op til ham tidlig en morgen, før Kallem ænnu var gåt på hospitalet, alene for at sige ham, at av alle han hadde omgåts, var Kallem den han likte best.

Rendalen var en oprindeligere, stærkere natur æn Kallem, sammensat av tæmmet og villt, av lidenskap, tungsinn, musik, med stor meddelelsesævne, men med lukkede rum, som sjælden eller aldrig åpnedes. Grænseløs energi — og stundom så magtstjålen at han intet kunde; hele maskineriet stod tvært, som var et hjul sprunget. Ikke en retlinjet plet, bare ujævnheder over hele karakterlandskapet, men stort åndens lys på det. Hvor uberegnelige omkastene var, hvor ubehagelige skuffelserne — personligheden var så vinnende ved sin umiddelbarhed og sit retsinn, at en måtte holde av ham.

Al hans tanke var skolegjærning og opdragelse, og det centrale i denne igjæn: at bære hvært enkelt barn

frælst over «den farlige alder», som faller ulike in. I den satte en del til, mange fik sår der sent lægtes; de som hadde god arv, bedre vilkår, kunde gå uskadde ut; men det var næppe flertallet. Al opdragelse og undervisning skulde samles om at bygge op et sædeligt menneske, dette var hans første og siste.

Han var uuttømmelig i at foredrage undervisningsplan, omgangsmåte; i at omtale skoleinretningen og samarbejdet med hjæmmene. Hans mor ejde en vidt kjænt pikeskole i en kystby, og den vilde han overta for at sætte sine planer i værk. Det store mål var fællesskolen; men først måtte undervisningen i alle hovedfag undergå en ændring, så de blev lettere, og ikke bare for de mest begavede. Og det vilde han øve in på pikeskolen.

Han ejde en ikke liten samling skolemateriel fra Amerika og flere europæiske land, og økte den altid, og han ejde et helt bibliotek av skolelitteratur. Han bodde sammen med en teologisk kandidat Vangen, som var blet færdig til jul, men nu var han inne for sin praktiske eksamen; men skjønt de tilsammen hadde tre rum, var alle fulle av Rendalens bibliotek og samlinger.

Hans utseende var mærkeligt. Rødhåret (litt i det lyse) og håret ænde til vejrs; fregnet med mysende grå øjne under hvite korthårete bryn, som næppe såes; næsen bred og litt op, munnen knepen; korte fregnete hænder, energi i hvær finger; ikke høj, men ypperlig skapt, hans gang på utadvændte føtter var let som på tangenter. Han var den første gymnastiker, på hvad parti han kom, og lå i taugene ret som det var. Også Edvard, som altid hadde holdt av det, fik gjænnem ham trefoldig iver; for ingen ejde Rendalens ævne til at vinne andre for det han selv ælsket. Hans store passion ved denne tid var at gå på hænderne; nætop det gjorde Kallem til hans henrykkelse; kanske satte det toppen på den agtelse Rendalen fik for ham.

De hadde mange berøringspunkter; begge specialister, begge magtfulle i det de hadde sat sig for; moderne i sin tænkning med reformatorisk mot, begge til det yderste agtsomme om sin person; begge klædde sig med

smag. Rendalen satte ændog overdreven pris på det. Begge med det livlige tankeskifte, som gjætter, så bare halvdelen siges; begge utfyllende hværandres kunskap. Rendalen var musikalsk, spilte mesterlig piano, og sang ret godt. Kallem sang bedre, og nu drev Rendalen ham.

Så inderlig Rendalen gav sig hen i det enkelte og til den enkelte, han holdt samtidig en avstand som aldrig nogen kom over. Han ælsket sin plejebror Vangen; men der såes best på denne at der likevel var et bestemt skille. Også i dette møtte Kallem Rendalens behov; han hadde selv av samme fjærnhed midt i hengivelsen.

Men så var der også nok av ulikheder som både holdt forholdet friskt og gjorde det vanskeligt. Vanskelighederne næsten alle sammen på Rendalens konto; for Kallem var smidigere og føjeligere. Når Rendalen var i det lune, spilte han som om ingen var i rummet, spilte timevis; en kunde gjærne gå straks. Overhode var det ham som stemte tonen i hvær omgangsstund. Han var lunefull med lange tungsinnets rier; i slike nådde få til at hugge et ord eller to av ham. En forfærdelig arbejdskraft, når han var optaget av noget som ejde hans sjæl — og atter da farvel til alle! Var han i det meddelsomme hjørne og rigtig oppe, small luften omkring ham av elektricitet.

Det medicinske studium var for Kallem en daglig opdagelse, og i kraft av deres fælles fysiologiske studier bar de trolig til hværandre, hvær fra sit. I Januar og Februar møttes de næsten hvær kvæll, om ikke ellers, så i gymnastiklokalet fra 6—7; de spiste gjærne hos hværandre bakefter — helst hos Rendalen, som hadde piano.

I begynnelsen av Mars kom Rendalens mor in på besøk, hun bodde hos sønnens værtsfolk, et par nykomne; en blind mann fra Nordland, som tillike var lam på den ene siden, og en overmåde musikalsk hustru, ganske ung, næsten et barn — det besynderligste ægteskap man hadde set. Rendalen talte ofte om dem. Så længe kammeratens mor var i byen, holdt Kallem sig borte; hvær gang de gik fra gymnastikken, forstod Kallem at Rendalen ikke ønsket han skulde følge. Men da hun efter otte dages ophold var rejst, blev det likeså;

enten øvde Rendalen længer æn Kallem, eller han gik straks, efter bare nogen få tak; han ønsket åbenbart ikke at Kallem skulde følge med. Denne tænkte han har vel en av sine tungsinnsrier.

Men en formiddag Kallem var kommet hjæm noget tidligere æn vanligt (i regelen var han borte hele formiddagen), hørte han det ringte på, piken åpnet, og Rendalens fotslag i gangen. Han kom hastig in, var mørk, ordknap; hans ærend var — om de skulde bytte logis!

Så godt kjænte Kallem ham, og så godmodig var han, at han ikke lot forundret, og slet ikke spurte om grunnen; han sa alene at hans to små rum ikke var nok for Rendalens samlinger og piano — og for Vangen? Eller skulde han og Vangen ikke længer bo sammen? Jo da! Men der støtte en stor sal til Kallems to rum, og den hadde Rendalen længe tænkt på; værtinnen vilde gjærne leje den ut. Den høvde ham fullkommen. Tænk at få spille i den sal! — «Har du n u talt med værtinnen om den?» — «Nej; men det skal jeg gjøre,» — og avsted fór han. De kom begge, både værtinnen og han, in igjæn; — og et par minutter efter var det avgjort! Om eftermiddagen var der ændogså flyttet! Da den skikkelige Vangen på lange ben nådde hjæm fra at ha spist middag, sat Kallem i første rum til højre for entréen i slobrok og tøfler og fortalte ham at Rendalen nu bodde i Sehestedsgaden, der Kallem før hadde bodd; de hadde byttet logis! Begge lo.

«Og her som han trivdes så godt!» sa Vangen; men det var også det eneste han sa.

Det kan være Edvard Kallem funderte på grunnen til denne hastige flytning og tænkte naturligvis at gi sig i god snak med jænten hvær gang hun kom for at passe ovnen, bære in frokost eller aftensmat, hvad han altsammen tok i huset; hun så ut til at vite noget. Marie hadde et eget smil, omtrent som det sa: «Å, jeg skjønner dere alle sammen — dig også, din lurifas!» — han fik det første gang hun åpnet for ham. Øjnene dækkedes mer æn til halvten av låkene, som lå over i en hængende fold. Næsen var lav opstopper og drog

munnen efter med to stramme smilebånd, så overlæben stod ut og viste en række gnavere der sloss om plass; de blinket altid med i smilene. Alt hun sa, syntes at ha en undermening av skøj og fanteri; det skjøt frem under låkene, og det spilte i munntaugene. Stemmen var blid. Ellers en ferm jænte, godt skapt, klok som pokker og med al sin lattermilde kritik tilbakeholden i ord og lag, forsigtig. Men latteren lå altid på lur efter en. Når han sa: «Jeg er Edvard Kallem, den som skal bo i Rendalens rum,» svarte hun smilende: «Å!» — som visste hun alle hans hemmeligheder fra gut av. Nævnte han noget om Rendalen, så hun ut som hun hadde et værelse fullt av løjer om ham; men likevel han fik ingenting vite.

Huset han nu bodde i, var en hjørnegård noget ovenfor universitetet. Porten vændte ut til den gaten som også Kallems rum vændte ut imot. De lå i annen etage og innenfor samme entré som værtsfolkets, d. v. s. hans ene rum, det annet, sovekammerset, var utenfor med fri ingang. Rendalen hadde hat et værelse til, hjørneværelset længre inne. På døren til entréen satte Kallem sit visitkort under en stor plate som der stod Søren Kule på; det var værtens navn. Næste dag, søndag, gik han in for at hilse.

Der sat den blinde, lamme mann i en stor hjulstol. Den ulykkelige var ænnu ung, knapt over tredive, overmåde sværladen i alle former, tung i ansigt og tale. Allerede hans: «Kom in!» den gang Kallem banket på, var tungfallent. Kallem sa hvem han var, den andre sat urørlig og svarte langsomt: «Jaså ..... Ja, jeg er blind ..... og kan lite røre mig også.» Det kom i nordlandsk tone, stavelserne i en sværlemmet gang som Londonner bryggerhæster. Ansigtet i sin fylle storladent skåret, grejt; der måtte være god stamme i karen. Kallem var mediciner nok til på flækken at skjønne hvad han sat der blind og lam av. En del stålstik, træsnit og fotografier fra Spanien utover væggene lot ham gjætte på, at kanske var det der han hadde fåt i gave hvad hint galante folk utdeler med stor gjæstfrihed.

«Værsgod, sit ned!» lød det ændelig. Den rørlige side

fik tilskyndelse til liv, idet han så hen mot en dør til venstre; «Ragni!» sa han. Ingen svarte, og ingen kom. Stillheden blev farvet grå av hans røst, av hans likegyldige utseende og tunge ro. Kallem sat der og så sig om. Jamen var der barneleker. Var det ikke det han syntes at han hadde hørt barnerøster? Så h e r var barn?

«Ragni!» drønet det langsomt én gang til. Sagtere sa han: «De er nok i kjøkkenet og steller med maten.»

Atter samme grå stillhed; litt bjælleklang fra gaten skar den i stykker et øjeblik, men des tyngre samlet den sig igjæn. Møblerne for svære og for mørke i en liten norsk stue om vinteren, og de var falmet og slitt. Kobberstikkene og fotografierne i store rammer, som ikke sluttet bra, så støv og tildels fugtighed hadde skjæmt papiret. Barnelekerne og et flygel skilte sig ut fra det andre; flygelet syntes aldeles nyt og av beste Pariserfirma, bestemt et koncertflygel. «Fruen spiller jo så vakkert?» — «Ja.» — Kallem visste hun hadde utdannet sig for musik fra barn av, og for at sige noget tok han dette op. «Hun har jo gåt på et konservatorium i Berlin?» — «Ja.» — Det ramlet med stoler inne i værelset til højre, det som støtte til hjørneværelset. Nu tok Kallem dette til æmne. «Jeg hører jeg skal få en nabo i hjørneværelset.» — «Ja.» — «En slægtning av Dem, hører jeg.» — «Ja — en tante.» — Atter så Søren Kule mot venstre og ropte likegyldig: «Ragni!» Ingen svarte, og ingen kom. «Jeg syntes der gik en dør derute,» sa han for at unskylle at han hadde ropt. Kallem rejste sig og sa farvel.

Et par dager efter gav han Rendalen et morsomt billede av besøket. Rendalen lo; selv hadde han sjælden været der, men hadde hørt meget om «Søren Kule». Han forsikkret han gav hele fyren fa'en, og vilde helst ikke snakke om ham; — han satte sig til pianoet og spilte.

Nogen dager senere — hvem møtte Kallem i entréen uten sin tilkommende svoger, hr. Ole Tuft, nu teologisk kandidat, inne i byen for at ta praktikum? Stor gjænkjænnelse! Den ene hadde ingen anelse om flytningen, den andre ikke om at Ole Tuft vanket her. Kallem bad

ham gå in med og hørte nu, at det også var første gang idag som Tuft kom der; værtsfolkets tante var flyttet in igår, og hos henne vanket Ole Tuft. Så forstod Edvard Kallem hvad menighed hun sognet til, og forlot straks det æmne. Han spurte videre om han kjænte Søren Kule. Nej, ikke anderledes æn gjænnem tanten; hele slægten var fra Nordlandene. Hvem var så Søren Kule? Jo, en velstående fiskehandler, som blev blind og delvis lam, måtte sælge og kjøpte denne gården i Kristiania for at leve av den og av litt til. De hadde adskillig slægt herinne, og kom først hitin i oktober. — Visste Ole Tuft hvad som hadde voldt hans blindhed og lamhed? Nej. Kallem fortalte at der næppe kunde være tvil om det. Ole Tuft blev meget skræmt. «Hvorledes tør han så våge at gifte sig! Og det to ganger!» — «Han er gift annen gang?» — «Ja, for vel et halvt års tid siden — eller kanske et år — med sin avdøde hustrus søster.» — «Altså barnene er av første ægteskap?» — «Ja. Men hun er selv bare et barn; tænk, atten år, og gift snart et år!» — «Var han slik da han blev gift annen gang?» — «Nej, det tror jeg dog ikke. Ja, skrøpelig, men ikke slik. Der er nok ikke mange som forstår det.» — «Har du set henne?» — «Nej, men hun skal være et «fint» lite menneske, siger tanten, og musikalsk. Hun har spilt offentlig.» — «Ja, i Nordlandene?» — «Deroppe skal de være uhyre kritiske.» Han gik over igjæn til ægteskapet. «Kanske forældrene har fåt det istand for barnenes skyll.» — «Da er det vel præstefolk?» hadde Kallem nær sagt; men husket sig om i tide. Han sa: «Ja, kræsen på det er hun pinedød ikke.» De talte litt om likegyldige ting; søsteren blev unævnt. En stund efter gik Ole in til den han var kommet for at hilse på. Kallem var tilfældig hjæmme den formiddag, og han fik høre fruen spille. Først skalaer og skalaer og skalaer, men derpå et stykke så ypperlig foredraget, at han satte sin dør på gløtt for at høre bedre. Hun spilte navnlig så sangfullt. Hvorledes i al værdens evighed kunde en kvinne, så ung og med den kunstsans og lyrik, ægte en bedærvet kjøttdynge? Her var en gåde som han gik på Rendalen med, og Renda-

len visste intet. Men han var den dag i friskt lune, talte med henførelse om hennes spill: der var lite mot i det, men en sang, en erotisk farve-ynde, som undertiden søkte sin make. Han kunde spille et russisk stykke efter henne — «så nogenlunde» la han til; han spilte det ypperlig. Kallem vilde vite hvordan hun så ut. «Dum ser hun ut!» skrek han. «Gud forlate mig det, dum! Pannen kunde redde henne; men den karer hun over med hår. Jeg sa det til henne; op med håret, sa jeg. Øjnene kunde også redde henne. Men aldrig har jeg set nogen være så unselig over at ha øjne.» — «Har hun da?» — «Store Gud, av de mangetonende! De fleste øjne synger unisont, i det højeste tostemmig; men nogen få synger strålende akkorder. Hvis hun ser op, når hun spiller, får du føle det! Men sædvanlig svøper de sig omkring bordføtterne eller klorer hul i krokene eller tænder i ovnen. Somme tider hopper de så vidt højt op på væggen som en rotte der ikke kan komme ut.» Han blev oprømt over sine egne billeder og satte sig til at spille halling. «Er det ikke fa'en at en slik musikalsk natur kan — ja, la os bare ikke bli sentimentale, far!» Han agtet sig i teatret, og fik Kallem med.

En otte dager gik, og Kallem hadde ænda ikke set henne, skjønt han hadde gjort sig megen umake for det. Men så danste han på et privatball — sønnen i huset var en studiekammerat —, og under inklinationstur kom denne hen til ham med to damer og spurte hvad han ønsket, en «nøttekjærne» eller en «nyperose»? Meget åndfullt var det ikke, men Kallem valgte nyperosen. Denne «nyperose» hadde en musik-panne og nydelig buede bryn; ellers var hun ubetydelig og taus. Ret høj, litt lutende skuldre, vakkre armer, ikke fyldige, men veldannede; egentlig måtte man vel sige det samme om hele mennesket. Hun danste godt, men syntes at ville komme fra ham så fort som muligt; han satte henne av, uten at hun hadde så meget som set på ham. Hvor blev han ikke forundret, da hun i næste tur tok ham op! Kanske kjænte hun ikke mange, og kanske var de hun kjænte, nætop tat. Hun så sig sky om, til hun med små forsagte steg kom og nejde, men uten at se op; hun

syntes likefrem rædd, og derfor fallt det ham in at være snill og sætte sig hos henne. Men da hun ikke svarte mer æn «ja», «nej», «ja så», «kanske» til hvad pokker han sa, blev det for meget for en kavaler som var i vinden; han gik fra henne. Noget efter fik han atter valg mellem «nøttekjærnen» han før hadde forsmådd, og en «bonbon», og nu tok han nøttekjærnen. Henne likte han bedre; en rundladen kvik en, som talte Nordlandsk med iblandet Bergensk. Han fik høre at hennes far var Bergenser, men nu præst i Nordlandene. Hun bodde hos sin søster her i byen, og var svært ofte på ball, for de hadde så mange slægtninger — ordet gik i mange buer, ægte nordlandske; men desværre nu måtte hun snart hjæm igjæn; i Nordlandene var de så rædde for henne; de gamle vilde ikke være alene heller. Kallem var naturligvis den galante mann, der lot som det var svært morsomt; de blev så gode venner, så —. Hun fortalte i et kjør at hun hadde været inne for at hjælpe sin søster med at ordne sig; søsteren var lite praktisk, men det var hun; søsteren kunde bare spille, hun hadde også spilt fra hun var barn, og hun hadde været to år i Berlin. — Da fik jo Kallem øren — og så begav det sig, at søsteren var henne han først hadde danset med og funnet kjedelig; det var hans værtinne, fru Ragni Kule! «Nøttekjærnen» var for resten i k k e hennes «søster»; de var sammenførte barn. Og «nøttekjærnen» var ikke som han trodde, den ældste, tværtom, «søsteren» var snart nitten år, og hun godt og vel sytten.

Øjeblikkelig tok han fru Kule op, og sa forundret at hun var jo hans værtinne. Visste hun det? Var det derfor hun hadde tat ham op sist? Hun blev som grepet i synd; hun kunde intet anføre til sin unskyllning. «Men hvorfor sa De mig ikke det da?» spurte han nærmere og ret intrængende. Over denne nye synd, at ha fortiet det, blev hun æn mere knust; hun kom sig ikke til at svare et muk. Og både overmodig og utålmodig sa han: «Fruen har kanske ondt for at tale?» Hun blev meget blek; i det forskræmte blandedes noget bristefærdig ulykkeligt. Uartigheden var naturligvis født av at han på forhånd tænkte forkastende om en der ned-

lot sig til at ægte alt det bedærvede kjøtt. Men hennes bleke hjælpeløshed vakte så umiddelbart hans medfølelse, at han rigtig skyndte sig: «Jeg vet jo De ejer et sprog der faller lettere for Dem æn for de fleste —»; og naturlig gled han over i hennes musik, fik henne til at sætte sig, fortalte at han hadde hørt henne spille, og nævnte Rendalens kompetente dom; han drejde samtalen over på de verdensberømte virtuoser han selv hadde hørt, og forstod at få henne med; for av dem hadde hun hørt en hel del. Hun fik efterhånden så megen tiltro at hun endog våget sig til at spørge efter Rendalen; hun hadde ikke set ham, siden han flyttet. Jo, han levde bare godt, og nu skildret han Rendalens besynderligheder, så hun måtte le. Hun så ikke «dum» ut, når hun lo, langtfra! Da kom et øjeblik også «det mangestrålende» i øjnene. «Hvorfor flyttet Rendalen?» spurte hun, det var også litt syngende Nordlandsk, men mindre æn hos søsteren. Røsten hørtes midt i surren temmelig svak, men tillike så søt. Han svarte med at spørge henne. Nej, hun visste intet; og nu så hun på ham; jo, det var øjne! «Om det var det med værelset?» — «Med værelset?» svarte han. — «Ja, at han fik vite at tanten gjærne vilde ha det — min manns tante,» rettet hun det til, og var atter unselig. — Hadde de da sagt ham op? — «Langtfra!» — «Men så kunde han da heller ikke bli støt!» — Nej, hun syntes da også det. Men Rendalen kom ikke engang og sa farvel. Forlegenheden forlot henne aldrig rigtig; den klædde henne, som undertiden et slør kan gjøre. «Var de ofte sammen med hans mor?» — «Ja,» sa hun og smilte. — «Hvorfor smiler De?» — «Ja, det er kanske ikke rigtigt; men hun var som en mann.» Da hun hadde sagt det, skammet hun sig og vilde ta det igjæn; hun hadde bare ment at hun var så dygtig. Kallem holdt det fast og skøjet med det; hun måtte atter le, og, som sagt, hun var søt, når hun lo. «Men De kan jo tale?» Hun skottet på ham; gjorde han nar? Så husket han Rendalen hadde sagt til henne at hun burde ha fri panne, og i kvæll hadde hun fri panne! Se, se!

Så vakker som hun virkelig var! At han ikke hadde

set det straks! At ikke andre så det, og talte om det! Ansigtet var barnligt, uutviklet, det var sant, og den slanke figur litt svak. Hennes panne dejlig; brynene hadde en fin bue, men var lyse og ikke stærke. Øjnene blev det fremdeles vanskeligt at få se; men nu visste han de var troskyldige i sin gråblå skyhed, og at de var rike. Bløte og ubestemte var kinn, hake, munn; den siste holdt hun åpen; kort var den og blev derved så «søt». Næsen gjorde lite av sig, var også en liten smule skjæv. Håret ikke kraftigt, men hadde rødligt skjær i det lyse. Men hennes hudfarve! Skjær hvit — ikke til at få øjnene løftet op ifra, når den engang var opdaget; men det såes ikke straks, når ikke kjolens farve hjalp til, og belysningen fallt klejn; hun bar intet smykke, ikke engang et armbånd. Håndleddene bebudet en lang, smal hånd, som han nok hadde lyst til at se. «De ælsker altså musik over alt annet?» — «Ja,» svarte hun, «det er jo det eneste jeg kan;» hun så ned. Han undredes hvad han skulde spørge om, så hun ikke følte det som en skam. Men han kunde bare passe på sig selv; sat han ikke der og blev forælsket! Desværre måtte han forlate henne for at danse med og konversere andre. Straks han kom bort fra henne, var det som han ikke fant henne igjæn; på avstand blev hun likesom usynlig. Straks han for anstændighedens skyll kunde, så var han hos hende igjæn. Hun hadde øjensynlig intet imot det; hun var litt tillidsfullere, ja hun så på ham et par ganger og smilte ham like in i øjnene! Ej, ej — mere æn Rendalen hadde nådd! Hans forælskelse begynte av hennes forlegenhed og vokste av hennes tillidsfullhed. Han spurte om han skulde få følge damerne hjæm. Han måtte ha en større ret til det æn andre, siden hun var hans værtinne. Det blev straks mottat; hun betænkte sig ikke! Rigtignok sa hun at deres søskenbarn, han som først hadde budt Kallem valg mellem en «nøttekjærne» og en «nyperose», skulde følge dem; men de kunde jo følge begge —! «Javisst kunde de så!» sa han muntert — og tænkte hemmelig at «søskenbarnet» skulde få «nøttekjærnen».

En kram kvæll med tynnt snefall. Snestjærnerne

dalte enkeltvis og betænksomt, som valgte hvær sit sted, og hadde hvær sit ærend; ikke et vindpust blandet sig i det. De to damer møtte vel inpakket med finsko på føtterne. Musikken og dansen i full gang, da de samledes, latter av glad ungdom i gangene og trapperne; utenfor bjælleklang av slæder som kom for at hænte. «Søskenbarnet» kunde ikke ta avsked saa tidlig, han var vært; men han skaffet en stedfortræder, og denne tok sin dame under armen og satte avsted nedover bakkerne i sprang; men da Kallem vilde gjøre det samme med sin, blev hans unge værtinne forskrækket, klamret sig fast og bad, mens hun måtte hoppe avsted, bad og hoppet, at det skulde han la være; hun bar sig ad som kunde hun ikke rigtig se. Han stanste og spurte om det var så. Nej, men hun var så dødelig rædd for at falle. «De er nok i det hele rædd av Dem, De?» — «Ja, jeg er det,» sa hun troskyldig. Hun var nok søt, men i grunnen et stykke av en sippe. Så nu gik de da en stund uten at tale; de to andre var ikke til at se. Pytt, tænkte han, det er vel ikke værdt at være fornærmet heller, hun kan vel ikke hjælpe det. «Klokken er ikke ett ænda,» sa han. — «Nej men det yngste barn er ikke bra; piken sitter hos henne, og hun skal tidlig op imorgen.» Den nordlandske sang i hennes røst førte ham ut til havet. «Jeg savner så det åpne havet nu om vinteren,» sa han; «her ligger isen. Det går vel alle Vestlændinger likeså?» Hun svarte at i Berlin, især når hun hadde spillet, kunde hun somme tider likesom høre havet. «Men er ikke det rart at havet gjør bestandig frisk, når en er hos det, og tungsindig, når en tænker på det?» . . . . . Der kom nogen kjørende nedover og meget fort; de måtte av vejen, hun drog ham med sig til det aller ytterste av vejkanten, mens det suste forbi, tre slæder efter hværandre i størst mulig fart.

De blev gående og lye efter bjælleklangen, til den tapte sig, atter fik sneflokkerne den stillhed de behøvde for at lægges mærke til.

«En skulde egentlig ikke tale, når der fallt sne,» sa hun.

Nu væntet de to andre på dem, og samtalen førtes en stund mellem «nøttekjærnen» og herrerne, til der kom en bakke som det første par tok i firsprang. Siden såes de gjennem snesløret, uten mere at høres. Men straks gaten var tættere bebygd, og færdselen større, drog parrene sig sammen og dermed var det morsomme ved turen også forbi.

Bakefter vokste intrykket fast i naturbilledet; hun kom in i snestjærnerne; hun blev det hviteste han hadde møtt, det fineste. Hvad hun hadde sagt om havet og om snefallet, hadde den musikalske fantasi i sig; tilsist stod hele personen i myk ubestemmelighed. Efter hvært som alle disse intryksperler steg op av bunden i hans sjæl, kom hans sanser i yr forælskelse. Innenfor i stuerne hadde han henne; hvær gang en dør åpnedes til gangen, gav det gjænlyd i ham; og gik det let i gangen, var det henne; han kjænte det næsten som over sig selv. I grunnen frygtet han for at møte henne igjæn; da svandt det vel in igjæn; nu var billedet så vakkert. Og ganske rigtig, det gik så . . . En fem seks dages tid derefter, han kom gående fra universitetet, møtte han henne og hennes søster og to småbarn; der var mange på fortauget og i vejen for dem, så han kjænte dem ikke, før de stod over for hværandre. Han hilste; «nøttekjærnen» smilte og hilste igjæn; men den andre blev rød og glæmte at hilse, nu så hun alt annet æn begavet ut. Han stanste dem og takket for sist, og gav sig til at tale med søsteren; den andre bøjde sig ned over barnene — to søte piker, utklædde som dukker, den ene på tre år, den andre på vel fire. Han bød selskapet in på forfriskninger; efter en del usikkerhed blev det tat imot; men fruen så ikke mere op, og derinne var det knapt han fik henne til at sætte sig. I sin unselighet holdt hun av bare uro på at klusse med ungerne, så de blev utålmodige. Han bød dem vin og kaker; men hun visste ikke hvad hun vilde ha, til slut lot hun søsteren vælge. Hennes ansigt var inrammet i en hue med sideklapper; den tok pannen aldeles bort, ansigtet blev rundt og ingenting; figuren var omsluttet av tøj, som altsammen var for stort (senere hørte han

det var arv efter hennes avdøde søster). Først da han selv gav sig av med barnene, som han hadde sjældent lag til, fordi han var barnekjær, møttes de; det var ænda nede på gulvet, fordi den minste hadde sølt sig til av en kake med fløteskum i, som fruen i sin kejtethed hadde valgt til barnet. Der de tørket den lille med hvær sit lommetørklæ, fløt fruen hen i ydmyg følelse av synd og takket og takket. Den lille, som hadde griset sig så velsignet til, vilde ha mer av samme sort og av ingen annen sort, og deri var naturligvis Kallem — skjønt han visste barnet ikke hadde godt av for meget — fullkommen enig; men han tok barnet i sit fang, fik en serviet og passte på til siste bit var spist. Hun stod og lærte og var ydmyg. Da vilde den lille ha nok en sådan kake, og også deri var Kallem fullkommen enig. Den ældste, som tålmodig hadde set på sin søster spise, våget sig nu til at be; han tok da henne op på sit annet knæ og matet begge to. Under denne vigtige handling moret alle parter sig; nu turde ændog fruen le. Og som før sagt, hun var «søt», når hun lo. De voksne drak ænnu et glas vin; hjæmover gik Kallem med den minste pike på armen. De blev frygtelig gode venner, han og den minste; hennes stedmor var modigere efter vinen og sa: «Er hun ikke søt, lille Juanita?» Hun gav hånden op, som barnet slog sin vott i; fruen gik en stund og holdt den fast.

Han bar den lille op trapperne og forsømte ikke at vise henne sit værelse og at be begge komme og besøke ham næste formiddag, som var søndag. Like efter middagen gik han hen og kjøpte appelsiner, æpler, fikener og andre tørre frugter for at ha, når de kom.

«Er hun ikke søt, lille Juanita?» — med litt av hennes nordlandske tonefall i — satte han i musikk og nynnet det hvær gang hun kom i hans tanker. Røsten, øjnene op på barnet, hånden ut mot det, fulgte så med. «Er hun ikke søt, lille Juanita?» blev en livstrofe han også lærte Rendalen; de hilste hværandre med den på gymnastikken om kvællene. — Men hos sig selv beholdt Edvard Kallem at hun var blet unselig ved at møte ham igjæn — kanske fordi det var lys dag. Han for-

talte hvor pussig hun var i disse for store klær, der så ut som sydd til en ung pike der vokser; men han sa ikke et ord om at hun inne på konditoriet var blet urolig, fordi han så på henne.

Barnene var ofte hos ham, han gav dem appelsiner og sukkerfrugt, og gik på hænderne for dem, og hoppet over stoler, og de var rasende glade. Men piken fordærvet det hele; han læste tydelig i hennes smil: «Du er en skjælm! Dette gjør du for morens skyll!»

Så blev han fejg nok til at sige henne at nu en stund måtte barnene ikke komme. Det skar ham i hjærtet, da han næste kvæll sat og hørte at den ældste hadde fåt op en dør og var i gangen for at løpe in til ham, men blev gråtende hæntet tilbake. Han ringte på piken og bad henne gi barna resten av det han hadde kjøpt til dem. Hun tok mot det; «det er for meget!» sa hun og så lumsk leende på ham; han kunde ha banket henne, men tænkte snart: «Mistænker hun mig, hvad pokker jeg gjør, så la barna komme!» Og næste kvæll hæntet han dem selv in fra kjøkkenet.

En dag møter han søsteren, som skal gå ut. Hun hilser glad og siger: Takk for sist! Tænk, lægger hun til, om nogen dager skal jeg rejse. Da fant han det passende at de tok en liten avsked, f. e. på konditoriet. Det fandt også hun, og de avtalte at næste dag skulde de møtes som sist, barnene med, og alt gjøres om igjæn. Så gik det. Fruen ikke fullt så unselig som sist, han ænda muntrere, barnene overgivne. Alle forælskelsens galne tanker var over ham, da de lystige gik derifra — han dansende med Juanita på sit hode, lærende søstrene at synge: «Er hun ikke søt, lille Juanita?» —

Den gang søsteren skulde rejse, møtte han på jærnbanestationen. Mange av slægten og mange andre var der for at sige farvel. Begge søstre svært ulykkelige, den gjænblivende kanske mest; hun gråt ustanselig, også efter at toget var gåt. Han tænkte et øjeblik på at dra sig tilbake og la slægtningerne være ene sammen; men hun sa: «Å nej, gå ikke!» Der var dog intet hun vilde ham; hun gik hjæm ved siden av ham som av de andre, gråt hele vejen; og da de andre drog deres vej, og han

og hun stod foran porten, hadde hun intet at sige, men gik op uten videre. I trapperne spurte han om hun og barnene vilde kjøre en tur; det kunde adsprede henne; hun bare rystet på hodet. «Imorgen da?» spurte han ærbødig, idet han åpnet for henne. Hun gik in, men kom tilbake: «Takk, imorgen!» sa hun, gav ham hånden og sine gode øjne, fulle av tårer.

Av denne store smærte trodde han at skjønne at hun kjænte sig forlatt. Til daglig kanske ikke, fordi hun fyllte tiden utav sin fantasi; men hændte noget som dette, der kallte henne frem av den, så vækkedes hun, så sig om og fant sig ene.

Næste dag hadde han henne og barnene i en bredslæde, selv kjørte han. Fra turen gik han in med i stuen til Kule, som på sin tunge måte sa takk, fordi han var så snill med barna. Kallem lot sig forevise alle deres leker, og Kule bad fruen spille et stykke, mens «barna» blev ført ut; selv sat han og dampet av en lang pipe, som fruen skulde stoppe, men som Kallem fridde henne for. For første gang så Kallem en svær kjøkkenjænte, et ældre karsligt fruentimmer, der sang Nordlandsk som fugleskrik over havsuget. Hun var kjøkkenpike og Kules opvarter. Fruen syslet utvilsomt frit med sit, d. v. s. med «barna» og sin musik. Hun spilte i dette øjeblik det samme stykke av Russeren som han hadde hørt fra sit rum, kanske ænda bedre. Ikke fordi han hørte stort på det; han så på henne selv. Det overansigt som nu lynte over noteblad og tangenter, var et annet æn han kjænte; dette var det vel Rendalen hadde set. Hvad for en utvikling hun først måtte gjænnemgå for at få underansigtet med! I de siste dager hadde han fåt brev fra en fætter i Madison i Wisconsin, som var blet professor ved universitetet der, og hvis hustru, en norsk dame, studerte under ham. Noget sådant måtte til for at vække og forme denne matte kinn og slappe hake, denne viljeløse munn med optafset hud på læberne. Men hvor var al denne barnslige umyndighed rørende! Like ved siden så han mannens uhyre næve om stolarmen — hele fyren lå i stolen som en død flodgud med bukser på.

Under spillet åpnedes døren til højre, og in kom det tredje overnaturlige Nordlandsvæsen, en gammel dame med hvitt hår, stort rundladent ansigt og hornbriller; det var hans tante, højere æn Kallem, og svær i forhold til højden. Den unge frue krysset mellem dem som en lystjagt mellem søkk-ladde Atlanterdampere. Nu så hun hen til Kallem som til sin fortrolige: hun hadde vistnok intet betrodd ham; men deres fælles ungdom søkte samråd mot det som var uforståelig tungt og i vejen. Hans kjærlighed blev utålmodig efter at gjøre henne fri; — det blev kvalmt i stuen av at han ikke kunde. Det pinte ham, dette ufattelige forhold.

Intrykket fra det hele besøk forstyrret hans eksamenslæsning, som til denne dag hadde været regelmæssig. Han utkastet de villeste planer, ja han skrev ændog til sin fætter i Amerika og spurte om de kunde ta imot en ung dame i huset. Han betrodde sig til Rendalen, der først protesterte med forargelse; men senere fik Kallem ham til at gå over. Hennes ansvarsfølelse mot sig selv måtte jo vækkes, farerne ved fortsat samliv skulde hun kjænne, fremfor alt måtte hun komme bort, komme langt bort, så hun fik åndsfrihed til utdannelse... Kallem blev altid sikkrere, og hans kjærlighed mægtigere av al denne selvtagne omsorg. Hvært møte med henne, hvor knappe de var, ja bare om de hilstes på gaten eller i gangen, styrket ham i at hun var hans og ingen annens, og skulde fries ut!

Dette — før han hadde sagt et ord til henne selv.

Ofte før hadde han været forælsket, ofte hengit sig uten at være det; men dette skjære og ufullkomne, dette begavede og forlatte hadde han trang til at redde og forme, det lå til hans natur, og derfor hengav han sig av al sin sjæl. Hun på sin side tapte litt av sin unselighed for hvær gang de møttes; han syntes at trøste henne over søsterens avrejse, ja, tok han ikke aldeles fejl, gav han mer æn vederlag. I alle fall var der ett ubedrageligt tegn: han hadde sagt henne at han holdt sig hjæmme om kvællene, væsentlig for at høre henne spille, og at han åpnet døren på gløtt; — og hvær eneste kvæll spilte hun, ofte længe.

Når han møtte henne med barnene, og tok dem hen på et konditori, hadde han den største lyst til at tale ut; men hennes væsen var ikke til det. Navnlig var hennes troskyll i vejen; han turde ikke skræmme. Energien i ham drev mot en løsning; men hans kjærlighed bøjde sig for hennes trang til poetisk lek, der kjærligheden ikke nævntes, men alt blev dens billedskrift. Forholdet fik en ynde som ikke lignet noget han før kjænte.

En kvæll om uken tok hun del i en privat koncert, eller hvad det skal kalles, hos en slægtning av hennes mann, den samme de i sin tid hadde danset hos. Til den skaffet Kallem sig adgang gjænnem sin studiekammerat, hennes søskenbarn. Naturligvis var det alene for at få følge henne hjæm han vilde komme med. Den tid var inne at sneen gik, og gaterne lå fulle av is. Da han sa henne at også han kom, og at han vilde få lov til at følge henne hjæm (hvad hun blev glad for), var det selvsagt at han kom med slæde eller vogn.

Efter en lang kvæll med altfor megen musik i snævre rum skulde de ændelig hjæm; hun skyndte sig at ta rejsetøj på og komme utenfor med ham; her tok han hennes arm; — «det er da heldigt at nætop nu steg månen op,» sa han. Hun trodde de skulde ha en av de slæder som stod der, eller den vogn som nætop kom; hun skrek litt, da der var glatis like ved porten, men gik trøstig på. Imidlertid drog de forbi den ene slæden efter den andre og vognen med. Ingen av dem syntes at være deres. «Skal vi ikke kjøre?» spurte hun. Skøjeren lo; han hadde tænkt ut at de skulde gå. Hun prøvde at skjule sin skuffelse, men efter nogen fortvilede forsøk bad hun rørende om at måtte få kjøre. Han kom til at huske hvor rædd hun hadde været første gang, fik samvittighedsnag og svor at de skulde gå til første holdeplass, som ikke var langt borte. Vejen var ikke så svært glat, men hældet; hun klynget sig op til hans arm, hun stirret ænde foran sig, hun skrek så smått; længer frem blev det litt værre, idet vejens hele bredde stundom var is, skjønt også der med faste punkter. Han blev litt motløs, især da han ikke kunde få henne til at skri. Noget så rædd hadde han ikke set,

selvfølgelig gik det fot for fot med mange og lange stans.

Haver og marker omkring dem var dels bare, dels med sne eller is — og dit ut vilde hun; men han synte henne at snart stængte et hus, snart en lukket have; det var ikke som på landet. Markerne så sønderrevne ut, også himlen; ti lange skyfloker drog hen over det sortblå deroppe, akkurat som is med mellemrum hernede. Månen syntes at løpe efter skyflokerne med rasende fart, at hænte dem in, fare gjænnem dem og videre avsted; deroppe måtte gå en orkan; hernede var stillt. Kallems fejlgrep gjorde ham ulykkelig og usikker. Det ustø lys over naturen med sønderrevne farver økte denne stemning; nu skulde visst hænde noget galt. Og aldrig en eneste gang kom den følelse på ham, uten at rædselsnatten fra hans barndom drog forbi med alt som fulgte av den. Skulde denne angstbebudelse av egne fejlgrep følge livet igjænnem? Han gik i den største spænning; ti hun måtte ikke falle. Uten hennes krysteragtighed hadde bakkerne været en lystig gli-dans; nu gjorde hun også ham rædd. Hvært glat sted blev til en virkelig fare, og han frælstes fra den ene og alene for at komme over i en ny; de talte ikke, så ikke på hværandre, rædde, utålmodige. De var minutter på det som ikke vilde ha tat sekunder; den ene skyllte hemmelig på den andre, mens de stred som for livet. Bare et stakåndet: «Å Gud»; eller «Å, vogt Dem her!»; eller et opgit: «Nej, nej, dette går ikke!» — og et «Prøv igjæn! Kom nu!» — tilsist ikke engang det. Hun kunde jamre sig, gi sig over, næsten gråte, han svarte ikke mere. Så optat var hun av sin angst, at hun ikke mærket overgangen.

Da så de langt henne frælsen, nemlig høje hus på begge sider, som hadde skygget for solen, så sneen ikke var brånet. Det gallt at nå derhen: holdeplassen var like ved. Ændelig lyktes også det. Hun stanste og drog pusten og prøvde at le, men kunde ikke; «la os stå litt,» bad hun og hæntet vejret dypt. De vændte sig til hvær sin side; længre nede hørtes dombjæller; begge lydde efter. «Bare ikke den siste hæsten forlater plassen,» sa

hun; «det er sent.» Hun gav ham armen, og de gik videre. Helt bra var det heller ikke her; sneen var trasket hård; men det var strødd på fortauget; de gik nu fortere og litt efter litt med trygghed. «Gud ske lov!» sa hun med en lettelse som kom hun frem av Ishavet. Hun hadde ikke før sagt det, så lå hun der. De hadde nådd et falskt sted, der det hadde frosset efter vandspild, og siden hadde det rimet over. Hun gled, og det like på en av hans føtter, så også han gled og fallt — den ene over den andre. Han satte i en ed av sit hjærtes opsamlede overflod, op på benene igjæn for at hjælpe henne; — men hun lå urørlig, øjnene lukket.

Han isnet. En hjærnerystelse? Han tok og la henne over sit knæ, bet i sin højre vott og drog den av, løste så op under haken på henne. Hennes arm hang ned, hennes åsyn var likblekt, han fik op kåpen, han vilde skaffe luft. Men da rørte hun sig. «Ragni!» hvisket han, «Ragni!» — bøjde sig længre ned mot henne: «Søte, søte Ragni! Tilgi mig!» Hun åpnet øjnene; «tilgi mig, hører du?» Rødmen kom op i hennes kinner, hånden vilde til kåpen, som var åpnet; hun hadde altså følt det, bare ligget i en forskrækkelsens døs. Han kunde ikke mere styre sin glæde, han tok hennes hode op til sig, kysste henne én, to, tre ganger: «Å, som jeg ælsker dig,» hvisket han, og kysste igjæn. Hun vilde op, han kjænte det, og straks rejste han både sig og henne. Men hun kunde ikke stå alene, vilde tomle, så han støttet henne bort til havegjærdet like foran huset; hun tok i det og lænet sig over det, som kunde hun ikke bære sig selv. Han slap for at se om hun kunde holde sig; jo, hun kunde. «Jeg løper efter hæst!» sa han — og borte var han. Under løpet husket han at dette kunde han ha gjort fra først av, så var alt sparet! Men var der også hæst at få? Var der ikke, så løp han videre. Bare hun kunde stå, bare ingen kom ... han løp, og han skridde, og da han så en hæst med slæde stå der, sprang han like i slæden og vilde kusken skulde kjøre av alle hæstens kræfter uten at vite hvorhen. Først da dette var rettet, og slæden i fart — san-

ste han hvad han hadde sagt og gjort, mens han holdt henne i sine armer! Det hadde nok tonet med, nu først trængte det frem til full melodi.

«Kjør på! Der står hun, der til højre! Vi fallt, hun fik ondt. D e r ja!» Han hoppet ut, og ilte til henne, mens kusken vændte og kjørte tæt til. Hun lænet sig ænnu mot rækværket, men halvt med ryggen, halvt med siden; hun hadde knyttet til igjæn og dradd ned sit slør. Hun gav hånden ut for at få støtte, da han kom; han tok den, men la den andre om hennes liv for at føre henne foran sig, han vilde ikke annen gang risikere at hun spændte benene unda ham. Det gik godt, han fik henne op i slæden, fik pakket om henne, betalte kusken og nævnte adressen. Hun bad ham ikke kjøre med; ikke sa hun farvel, ikke så hun op. De kjørte.

Han følte straks — at nu rejste hun fra ham . . . . .

Intet griper en bra kar som hans egen dumhed og ustyrlighed. Han blev drivende den natten timevis i gaterne, og sneg sig hjæm som en banket hund. Næste morgen turde han ikke spørge piken; men om kvællen fortalte hun uspurt at fruen ikke hadde været bra; hun hadde kastet litt op og lå ænnu; imidlertid var hun bedre. Maries medvidende smil satte ham i avmægtig harme. Hun hadde til og med den uforskammethed at forske i hans åsyn. Dagen efter måtte han likevel bekvemme sig til at spørge; jo, fruen var oppe og ganske bra. Men ikke den dag, ikke den næste fik han et glimt av henne, eller hørte han en lyd av barnene. Ej heller spilte hun om kvællen, han sat ens ærend hjæmme for at høre efter. Ikke kom hun selv, ikke barnene denne vej mere, når de skulde ut; de gik kjøkkentrappen. Aldrig traf han henne. Hun valgte nye vejer.

Hittil hadde hans kjærlighed været en hemmelig lykke med mange planer i. Nu hadde han med vold brutt in i helligdommen, og en ændeløs drøm, en unyttig grublen avløste hans klare dager og hans sunde nætter. Han gik igjænnem alt som var hændt, og hvær gang med stikkende selvpinsel, misagtet sig selv, lot sig dra med på rangel, og misagtet sig mere. Fra han

hadde rørt hennes læber, krænket hennes øren, var der som dradd slør for hennes billede; han så ikke det skjære duehvite, musikbårne i dets ynde og hjælpeløshed; — han så en som attrådde. Men han hadde komisk sans og sund natur; han vilde ikke ætes op av selvpinsel og dum attrå; han vilde straks flytte og gjøre det under påskudd av en rejse. Derved trodde han at stige over alle vanskeligheder som over en skigard. Han holdt ikke ut at huset var stængt for ham; han holdt ikke engang pikens uforskammede smil ut.

Nu slog ham den likhed som hans flytning fik med Rendalens! Rendalen gav heller ikke én dags tål! Det skulde da vel ikke ha været av samme grunn —? Han slog op en latter; naturligvis var det nætop det samme som var hændt også ham!

Rendalens mor hadde været i byen og bodd der: i den tid var Ragni ofte sammen med begge; Rendalen og hun spilte firhændig. Dette blev ved også efter morens avrejse — og altid på hans flygel, det visste han . . . Dette sammentræf følte han som ydmygelse.

Finere, ædlere natur æn Rendalens kjænte ikke Kallem; h a n hadde intetsomhelst tillatt sig. Men at hun også kunde gjøre h a m så urolig at han flyttet —! Der måtte altså være noget i henne av den art! Dette førte han sig til unskyllning. Mere æn det, han kjænte det som øket fristelse. Samme kvæll sa han til Marie, at han skulde rejse bort, enten næste dag eller den derefter, han visste ikke; men hun måtte spørge om regningen; naturligvis betalte han kvartalet ut. Piken så på ham; hun gjættet straks den dypere mening; gottet hun sig, eller hadde hun noget hun kunde fortælle? — Hun spurte på sin beskedne måte om han ønsket regningen straks. Nej.

Dagen efter blev ingen flytning av; næste skulde det bli. Han vilde ta bort på et par dager, men først leje logis og flytte sine ejendeler dit. Eftermiddagen gik han ut, og da lejde han, men på en helt annen kant av byen. Så grunnet han en stund på hvad han skulde anføre som årsak — navnlig for Rendalen. Han blev enig med sig selv om at han vilde sige ham

den hele sandhed, til andre, at han blev adskillig forstyrret, der han nu bodde; det var jo sant. Han kom hjæm igjæn henved femtiden, gik in i sovekammersdøren, tok på sig slobrok og tøfler, gik in i næste rum og la sig på sofaen, der han fallt i dyp søvn; han trængte vel til den. Piken kom in ved syvtiden og la i ovnen, uten at han mærket det. Han vågnet noget senere, og hørte det sprake og så det lyse — forstod derav at klokken var over syv. Tanken fallt straks på henne derinne i stuerne. Han hadde et hemmeligt håb om, at når hun visste han skulde rejse, fik han ænnu en gang høre henne spille. Deri hadde han hittil skuffet sig, men kunde likevel ikke opgi troen på at hans avrejse gik henne nær. Han lå på sengen og lydde. Om han kunde gå in til henne som ingenting for at ta farvel? Om han skulde tænde lys? Om han skulde gå ut igjæn? Han rejste sig og stirret i ovnilden. Da hørte han en dør åpnes i entréen og flere stemmer; et par fruentimmerrøster med stærk nordlandsk sang i; derav sluttet han at der hadde været nykomne slægtninger på besøk. Nordlændingerne fulgtes til døren; han hørte tantens langsomme foredrag, han hørte en mannsrøst også; var det Ole Tufts? Men ikke hennes som han lydde efter. Almindelig farveltagen, og døren igjæn; så tantens røst, så Ole Tufts, det var virkelig hans; han kom altså i det samme de andre gik; — der drog de in til tanten, døren lukkedes efter dem, samtidig lukkedes en dør længre borte. Atter ringer det; atter åpnes en dør, og ut kommer — begge barnene jublende; de har nyttet lejligheden, og vil in til Kallem, men det må de ikke, derfor jagt på dem gjænnem gangen under latter, de fanges, og en dør smækkes i bak dem; men samtidig åpnes entrédøren; en nordlandsk dame hadde glæmt sine galocher, og nu hørte han Ragnis røst, som tilbød sig at gå efter lys, her var aldeles mørkt; men det blev avslåt i nordlandske hejsesange. Her var galocherne like ved døren, var de; men de gik nok ikke på rigtig av sig selv, de var «ny-e!» — Så! der var de på! Atter yndelige «farvel, farvel!» og et «velkommen på fredag!» som svar.

Det siste var Ragnis. Bedrog han sig — eller lød det ikke som ens røst der tror sig i nærheden av en fare —? Ikke rigtig hennes egen? Talte hun om ham uten at ville? Op sprang han, og var ved døren, før hun fik lukket derute; — hvis han åpnet, stod de ansigt til ansigt. Skulde han —? Lydde som efter tegn. Hørte henne ikke gå; kanske var hun der utenfor? Hans hjærte slog generalstorm, med hånden aller sagtest på dørlåsen — lydløst op. For hans øjne, som hadde stirret i ovnilden, var entrégangen bælmørk. Han følte bortover mot døren, kjænte entrélåsen, følte sig længre frem; men der var ingen. Skulde hun være fulgt med ut? Nej, hun sa jo farvel og bød dem velkomne på fredag. Hvorfor hadde han ikke hørt henne gå? Ikke at åpne en dør inover? Hun måtte være her i gangen.

Hjærtet banket, så han kjænte det; men frem måtte han. Der tok han i klær, det isnet i ham; straks fik han sin forstand igjæn, for klærne var kolde og tomme. Nu harket det innenfor, det var Kule; så småsnakket det i kjøkkenet eller spiseværelset, det var barnene. Han stod stille som en forbryder ved de trygge lyd fra det regelrette. Han skulde ikke ha inlatt sig på dette. Der hørte han tantens langsugende spørsmål og Oles klare svar, d. v. s. tonerne, ikke ordene. Mon Ragni var i gangen? Hun kunde jo ha noget at søke efter og være stanset i forskrækkelse ved at se ham. Gik han længre, kunde han skræmme henne, så hun fløj like til en dør og åpnet den. Da stod han der i det fulle lys . . . . !

Nej, hun var for rædd til det. Atter nogen steg frem. Han gik i tøfler, det hørtes næppe, men han ønsket at hun ikke måtte være der. Barnene småsnakket like for ænden av gangen; de hørtes så tydelig nu han kom længre mot dem; han syntes se dem stå på knæ på hvær sin stol og bygge hus på bordet. Han skammet sig, hvad vilde han? Mens han spurte, gik han likevel videre; han tok fra den ene siden til den andre, fra en kåpe til et sjal, fra panelet på en dør til et av de stripete gangvinduer som han skimtet. En

vogn ramlet, snart efter hompet bjællelyd forbi, avdæmpet; i overgangsføret bruktes både vogn og slæde. Noget fallt i kjøkkenet, Kule harket igjæn; ham måtte tiden falle lang; han brukte vel ikke lys! Mellem barnenes rum derinne og kjøkkenet stod døren visst åpen; for nu var de derute for at spørge og se hvad som fallt; Nordlandsjæntens svære svar i lang, søtladen venlighed: det var et «kop—pe—fat» som fallt; det gled ned av «ræk—ka». — Fremover igjæn. Var Ragni der, så stod hun innerst inne. Hvor hun nu måtte være rædd! Hvad stod hun og trodde om ham! Vændte han, tok han sig ut som en mislykket tyv. Nu skimtet han en smule ved vinduet, men ikke længre in, ikke lys under eller over dørene, heller ikke i nøkkelhullerne, ikke engang like foran til barnenes rum. Hun stod vel ikke der? Han inbildte sig at han måtte se henne, om så var.

Kanske hadde hun gåt in i gangen til tanten? Like ved hans dør? Eller hun hadde simpelthen latt døren til barnenes rum eller til Kules stå åpen bak sig, da hun gik ut, og hadde lukket, akkurat som han åpnet sin? Og sat nu derinne og drømte? Dette blev han viss på; for dette ønsket han nu. Men han gik fremdeles. Ændelig helt inne ved døren, hørte barnene derinne og Nordlandsjænten til venstre skramle og gå fra og til i kjøkkenet. Nu vændte han, og kjænte sig straks friere. Med hænderne foran sig gik han tilbake og fortere; da tok han i en varm fast arm. Han skalv, han frøs, øjnene slog gnister; han stanste op. Men armen rørte sig næppe, og på det fik han sit mot igjæn. Så lot han hånden langsomt gli fra armen henover til livet og la den varsomt omkring. Varmt og mykt kjæntes det; hun stod stille, men der gik skjælvinger. Han gav et lint tryk. Med den andre hånd fant han hennes, trykte den; også den skalv. Han trykte også den — og nu gled de fot for fot fremover igjæn — uten motstand, men heller ikke godvillig. Han hørte så vidt sine egne steg, men ikke hennes! barnene snakket stille. Fra Kules rum eller fra tantens nu ikke en lyd; foran dem en svak gløtt ved hans dør. De nådde

derhen; han skjøt den sagte op, og vilde føre henne in; men her stanste hun, vilde dra hånden til sig. Han hørte hennes pust, kjænte hennes ånde, skimtet det bleke åsyn — mens han læmpelig skjøt henne in til tærskelen — og så over den, og skjøt døren bak dem til. Her slap han henne for at lukke igjæn, det sagteste han kunde. Hun stod som han hadde forlatt henne, med ryggen til, men med begge hænder op for sit ansigt; da han kom, begynte hun at gråte. Han tok omkring henne for at dra henne in til sig; da gik gråten over i hulk. Hun hulket så sårt, så ulykkelig, at alt hans blod blev ædru, og et nyt sætt tanker strømte in. Han førte henne til sofaen viljeløst; hun gråt så fortvilet at han fik trang til lys, som når en blir syk. Derfor skyndte han sig at gjøre lampen i stand, husket at først måtte gardinerne ned, rullet dem ned og tændte.

Bare en der har klæmt inne med sin sorg i dager og nætter, kan gråte således. Bordet hun lænet sig til ristet.

De hundre ganger hadde han spottet ælskere som i romaner og skuespill faller på knæ; — nu skjøt han den ene bordænde litt til side, og lot sig gli ned på knæ foran henne som den ydmygeste synder. Det var hennes ansigt han søkte; hun holdt lommetørklæet for med begge sine hænder. Hennes hode, barm og skuldre gik støtvis under hennes voldsomme gråt, han kjænte hvært rykk, og bad og bad hun måtte tilgi ham! Det han var kommet til at sige henne oppe på isen, var han ikke herre over. Han ælsket henne, de hørte sammen. «Å, nej, gråt ikke så!» bad han, «det holder jeg ikke ut!» Han tok hennes hænder, og han satte sig op ved siden, og han la hennes hode til sit bryst og armene om henne; han kysste hennes hår, han la hennes våte kinn op til sin; hun gråt i den ene stilling som i den andre. Han vilde gi henne vin at drikke. Nej, nej! — Men denne gråt var forfærdelig. Var det fordi han hadde ført henne herin? Han hadde længtes så, at han ikke kunde stå imot, da han hørte hun var i gangen. Hun vilde da vel ikke han skulde rejse uten at sige farvel? Og aldrig søke henne mere?

Hun ristet på hodet, løste sig fra ham, og la sig frem over bordet og gråt i sit lommetørklæ, stærkere æn nogensinne. «Vil du jeg ikke skal flytte?» spurte han; men hun hørte det ikke. Da lot han henne gråte; først om en god stund la han sig ned til henne og sa: «Jeg gjør alt som du vil.» Da løftet hun sig og al sin gråt op fra bordet og la den og sig in til ham. Han slog begge sine armer om henne og følte, mens han holdt henne, at hun tok det skjønnere og dypere æn han.

Da rørtes der ved døren, og den åpnedes; jænten kom med aftensmaten. Han slap forskrækket, og rejste sig; men Ragni bare la sig nedover bordet igjæn og hulket. Jænten skjøt brættet varsomt in på den kant av bordet som var ledig, flyttet lampen like varsomt, og skjøt brættet efter. Hun var rød og så ikke op på nogen av dem; men smilet var der, og sa tydelig: dette har jeg væntet længe! Så underlig forskjellig kan den samme ting sees, at nu syntes Kallem der var tysst, skjælmsk glæde i det. Stille var hun kommet, og stille gik hun ut, og lukket døren efter sig så sagte som han selv hadde gjort.

«Men Gud, Ragni!» brøt han ut. Hun svarte ikke, det syntes henne altfor lite til det; den sorg hun sat i, tok alt. Han kom igjæn og trykte henne atter op til sig; da sa hun: «Å, som jeg er blet ulykkelig!» — og dette var egentlig det eneste hun sa, så længe hun sat der. Han kunde intet svare som ikke syntes ham dumt. Prøvde nok, og hjalp efter med kjærtegn; men hun rejste sig fra det ene som fra det andre, hun vilde gå. Han kjænte sig ikke istand til at holde på henne, men fulgte henne til døren. Før hun åpnet, vændte hun sig mot ham smærtefullt hengivent som i en dødsstund. Han slukket lampen, og hun gled ut.

Men i det samme hun lukket til bak sig, fallt der en svak lysning over henne; den kom fra det inhuk som førte til tantens rum; for i det samme åpnedes tantens dør, og selv stod hun foran den — i Ragnis forskræmte fantasi stor som en oprejst hval. Naturligvis — tanten hadde hørt Ragni gråte derinne hos

den logerende og straks fattet hvad Ragnis underlige væsen i alle disse dager betydde. Nu stod hun vakt utenfor sin egen dør, og just som Ragni kom ut av Kallems, støtte tanten til sin, så lysning fallt over den kommende. Tanten strakte ut sin hånd; det vilde sige så meget som: «denne vej, min pike!» Og Ragni kom, og tanten lot henne gli forbi sig in. Hun var ikke alene. Foran væggen mot det rum hun nyss hadde forlatt, stod en sofa; fra hjørnet av den rejste sig en høj, blond mann med et mildt åsyn; det var Ole Tuft. Han var det som først var blet opmærksom på hennes gråt og også hadde været utenfor deres dør. Ragni lot sig gli ned på en stol mellem sofaen og døren.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Dagen efter lå hun. Men før Kallem gik ut, fik han en seddel fra henne, deri hun sa at tanten hadde hørt henne gråte inne hos ham, likeså kandidat Tuft; han hadde også været ved døren. Ikke mer stod der; jo nederst nede, næsten usynlig, ordene: «aldrig mere».

Midt i forfærdelsen, som nu også kom til ham, fant Kallem disse fattige ord «aldrig mere» så veltalende at de fyllte hans øjne med tårer, men også hans hjærte med mot. Nu måtte noget gjøres! Tanten og Ole Tuft hadde hat henne i forhør! Han hadde intet hørt, det måtte ha gåt stillt til eller ikke været i næste rum. Stakkars, stakkars Ragni!

Han bevægedes av den største medlidenhed, av den største harm, av frygt, hævnfølelse, grænseløs kjærlighed, skuffelse, raseri!

Han fik på sig og skyndte ut på gaten. Hvorhen? Jo, til Ole Tuft; det fordømte hængehode, som blandet sig op i hans saker! Var spion og angiver? Hvad fa'n vilde han? Hvad var meningen? Var det «på Guds veje», det også? At ligge i nøkkelhullerne og lure ved dørene? Denne fyren hadde «på Guds veje» tat hans staute søster fra ham, skulde han nu også ta hans kjærlighed fra ham? Hvorfor ikke komme til ham selv? Hvorfor sige det til tanten?

Han kjænte den største lyst til at gå op og rundjule ham, slå ham halvt ihjel. Ved Gud, det vilde være

fortjent! Han vændte virkelig for at gå derop; men da kom disse hans søsters store øjne og så fast på ham. Ja, de gjorde det; han kunde vænde sig som han vilde, de møtte, de dype øjne. Og så kjænte han hennes kinn mot sit likesom hin siste kvæll. Ænden på det blev at han gik forbi. — Men derved var han kommet i nærheden av sin forrige bolig, og han tænkte på Rendalen. Til ham vilde han gå op! Ikke det grand vilde han dølge for ham; det var bare den største lykke at få tale ut. Et stykke ifra porten så han nogen komme ut der. Skulde det være —? Ole Tuft! Han selv, skurken! . . . Det kokte i Kallem; men Tuft tok en annen vej og så ikke svogeren.

Kallem kjænte ikke Tuft som han nu var. Hadde han gjort det, så hadde han forstått at for ham gallt det at redde to sjæle fra undergang. For disse dyrebare to sjæle levde han i søvnløs feber, og kallte hjælp til; han unte sig ikke rist eller ro forinnen. Gå selv til Kallem — ja, det hadde sin fare, det vilde sikkerlig også være unyttigt. Her måtte andre skride in. Hadde Kallem anet dette, så hadde han — i steden for at gå op til Rendalen — fulgt efter Tuft hjæm og slåt ham, til han ikke kunde røre sig!

Men heldigvis ante han intet og ringte på hos Rendalen — fyllt av hvad han vilde sige. Rendalen åpnet selv og det straks; han stod nemlig færdig til at gå ut; han stod med hat på og sin ytterfrak i hånden, klædd og pusset på det omhyggeligste. Ikke før så han Kallem, så løftet han hodet som en hæst der ser en fiende. «Er du der?» ropte han. Kallem yderst forundret og rask in. Rendalen lukket, ja låste, og slængte fra sig hat og ytterfrak. «Jeg stod just færdig for at gå til dig!» hvæste han; han var hvit mellem fregnerne, de smale læber presset i hværandre, de grå små øjne sprutet. Og nu knyttet han sine brede, korte hænder, kjæmpens hænder, så de stod hvite. Hans opretstående røde hår syntes at gi ild omkaps med øjnene, den forfærdelige, personlige magt i fyren gjorde Kallem urolig og rædd. «Hvad fa'n står på?» Den andre svarte i

største raseri, men likevel dæmpet: «Tuft har været her og fortalt alt. — Ja, jeg ser du blir blek.» Han kom nærmere ænda: «Hun var det uskyldigste på jorden — din skurk!» Hans røst dirret.

«Nej, hør nu!» sa Kallem, han blev iskold. Den andre ejde ingen sindighed og avbrøt: «Du mener jeg ikke har noget med det? Alle mennesker har med sådant! *Og vet du hvorfor jeg flyttet? Tror du jeg har mindre magt over et menneske æn du? Din fejge, fordømte skurk!*» Disse understrekte ord brøt ut av det oprørte sinn som ville skrik, skjønt de sagdes æn sagtere æn de foregående. Slikt raseri og slik forhånelse smitter.

«Å nej, vær ikke skinsyk, gut!» ropte Kallem. Om en bøtte med blod var kylt ut over ham, kunde Rendalen ikke blet rødere, og ovenpå blev han hvit. Han prøvde forgjæves at snakke, og da han ikke kunde, gik han like in på Kallem, øjnene in i hans, så de rigtig brænte. Han fik bare sagt: «Jeg har den, den . . . den største lyst til at slå!»

«Kom an!» og Kallem tok stilling. Ikke før var dette hånende slynget ut, så suste Rendalens højre hånd. Kallem bøjde sig og stod uskadd, ærtende. Rendalen fløj på igjæn. Kallem atter behændig til siden. «Er du gåt fra forstanden?» ropte han meget stærkt.

Akkurat som nogen tok Rendalen bakfra og holdt ham, stod han, og efterhånden fallt avmagt over ham. Blek, stiv stirret han, intil han som med opbud av al sin viljekraft kunde vænde sig, gå bort, langsomt bort til vinduet, stille sig foran der og se tomt ut i luften. Åndedrættet gik så stærkt at Kallem trodde han skulde få slag. Kallem selv stod urørlig; ti så vidt sint var han at han ikke kunde gå hen til ham. Rendalen var ham en gåde, nylig under det værste opvæld av lidenskap, og nu lamslåt. Åndedrættet hørtes, ellers ikke en lyd; ansigtet så ulykkeligt — så rent utrolig ulykkeligt. Hvad i al værden betydde dette? Han så på kammeraten, til den gamle godhed for ham vågnet; og uten

nogen slags overgang gik han så til vinduet og stilte sig der, han og. «Du behøver ikke at ta dig dette så nær,» sa han; «det er ikke så galt som kanske d u tror.» Den andre svarte ikke; måske hørte han det ikke; han så ut av vinduet aldeles som før. Eller han trodde ham ikke, mente det var spot. Da smilte Kallem til ham — og det smil var ikke til at ta fejl av, det var godt og sanfærdigt. Rendalens ansigt fik rørelse og farve, han vændte hodet. Kallem sa med glad hast: «Jeg har min sjæl ikke gjort henne det gran, gut.» Rendalen fattet ikke straks hvad han sa; han kunde ikke straks vænde det hele om; men da Kallem la sit hode tættere til: «På min ære jeg har ikke!» da sang det op i Rendalen, han slog armene omkring ham.

Grepne som de begge var, blev fortroligheden derefter, nemlig ubetinget. Rendalen fik vite alt, nøjagtig som det var gåt til, hvorledes de to var kommet til at ælske hværandre. Det gjorde et svært intryk på Rendalen; han hverken kunde eller vilde dølge det. Så Kallem åpent spurte om også han ælsket henne? Da blev Rendalen atter blek og ille ved, og Kallem ulykkelig over sin ubetænksomhed; men den stod ikke til at rette. Samtalen stanste, Rendalens øjne unveg. Ændelig, da han hadde vunnet form for det han vilde svare, sa han: «Jeg har ikke lov til at ælske nogen. Det var derfor jeg flyttet.»

Det gik Kallem til marg og ben. Rendalen sat med armene på bordet og en bok mellem hænderne, som han blev ved at vænde, se utenpå, se inni. «Der er sinnssyke i vor slægt . . . vidt og bredt utover. Min far var sinnssyk. I mig . . . ja, du kjænner det ubændige i mig . . . det er på grænsen. Nætop slik var min far. Derfor, da du sa det der . . . ja, det der om forstanden, traf du. Min mors ord. Jeg tør ikke gi efter. Altså heller ikke i kjærlighed. — Likevel har jeg ikke altid kunnet. Ja, jeg gidder ikke skrifte. Jeg bruker musikken til at døjve med; men her forrådte også den mig. Den har gjort det før.» — Han la boken fra sig, tok en annen og la ovenpå den første, og lot dem dreje rundt på bordet. — Da hørte han Kallem halvt leende sige: «Og så valgte

du mig til stedfortræder?» — «Hvad pokker skulde jeg gjøre? Jeg holdt dig for en hæderlig kar.»

* * *

Om eftermiddagen strævde Kallem med et brev til apotekeren, som han vilde skulde hjælpe. Jo mere han skrev, jo umuligere blev det ham at gjøre den gamle pepersvenn og sære naturforsker forståeligt hvad kjærlighed var, og hvad nød hun led, som han nu bad om hjælp til; han rev brevet itu. Raskt bestemte han sig for sin far. Denne var jo nu færdig med at hjælpe Ole Tuft; kanske vilde han hjælpe en annen? Hans far var en raring, men en varmhjærtet kar, som hadet uretfærdighed. Noget uretfærdigere æn Ragnis selvtagne lod kjænte jo ikke Edvard Kallem; han var næsten sikker på at hans far vilde føle det samme. Så fortalte han ham nu om deres kjærlighed — aldeles uforbeholdent; han lovte ham, at hvis hans far vilde hjælpe henne, så skulde denne pakt bli ham til en invielse. Herefter mer æn nogensinne vilde han ta det alvorligt med sine studier; han vilde prøve på at nå det meste som kunde nåes. Og om det både for hans og for hennes utviklings skyll skulde vare længe før de giftet sig — han skulde vænte like trofast på henne som hun på ham; dette var hans højtidelige løfte. Og han håbet hans far ikke hadde grunn til at tro han vilde svige det, men meget mere ta ham på ordet og hjælpe henne.

Heri bedrog han sig ikke. Tre dager derefter hadde han telegrafisk svar, at det hele var ordnet efter hans ønske, med første post det fornødne. Med dette sejerstelegram på hånden begynte han at sætte sin og Rendalens fællesplan i værk: at få henne over til Kallems fætter i Madison. Straks skrev han til ham og bad om kabelsvar i et «ja» eller «nej».

Gjænnem piken, som viste sig at være Ragni fullkommen tro, fik han sit første stævnemøte; det var på gaten og utenfor byen, og det var kort; piken fulgte. Han fortalte henne straks hvad det gallt, og hvordan det kunde ordnes, og hvem som var med på det. Hun blev

så forskrækket at han trodde det var umuligt at gå videre; barnene vilde hun under ingen omstændigheder forlate. Efter dette møte var han fortvilet og gik til Rendalen for at klage. Denne foreslog straks at barnene kunde komme til hans mor; han vilde skrive derom. Da Kallem i næste stævnemøte meddelte dette, var det som Ragni betænkte sig; hun inrømmet ydmygt at så godt kunde hun ikke selv opdrage dem. Men hvad hun halvvejs hadde gåt in på den ene dag, tok hun igjæn den næste; hvær gang hun hadde været sammen med barnene, var det på ny blet henne umuligt. Og da hun også hvær gang kom i slik bevægelse at alle forbigående stirret på dem, kunde de ikke længer møtes på gaten. Da var der ikke tale om andre steder æn hos Rendalen eller ham selv; men Ragni var atter blet så sky at han tvilte på hennes samtykke. I brev forberedte han det, fik Marie til videre at overtale henne og til selv at følge med. Ændelig gik også det. Herefter var de et par ganger som snarest på hans rum, en enkelt også på Rendalens, men altid et ubestemmeligt frem og tilbake, om hvad hun vilde gjøre, og altid i stor fortvilelse. Hun skræmtes også for selve rejsen; tænk, at dra alene til Amerika! Og alene fra New York til Madison; det var det værste av alt! Umuligt, aldeles umuligt! Marie vilde gjærne rejse med; Kallem lovte også henne billet; men på ingen måte kunde begge forlate barnene; nej, det var urigtigt bare at tænke på sådant. Så skulde Marie bli til barnene var vel forsørget.

Skulde hun selv rejse, måtte hun ta ombord, uten at nogen visste det; altså måtte det nødvendigste som hun skulde ha med på rejsen, kjøpes; men dette måtte selvfølgelig omhyggelig forberedes. Her væntet han atter motstand; men så barnagtig var hun ænnu, at før noget bestemt var avgjort om selve rejsen, fik han narret henne til at gjøre inkjøp av rejsegarderobe; dette moret henne nemlig. Dersom han nu kunde få tale med henne længe eller bare en stund hvær dag; — men hun var til det yderste varsom. Så skrev han hele alner brev; hun turde ikke svare, hun trodde sig overvåket av tanten og Nordlandsjænten; men da brevene talte til henne av al hans

kjærligheds magt — og da de også brukte kjærlighedens list, idet de la an på hennes fantasi, utrettet de mere æn møterne. Det skylltes den slu Marie at disse brev nådde frem; hun var både tantens og Nordlandsjæntens mester. Så længe disse underhandlinger stod på og holdt hans kræfter spænt, levde Kallem for intet annet. Ihærdighed øker vort mot; og da kabel-telegrammet ændelig kom med «ja», våget han at utkaste en dristig plan. Den bestod i at gjøre alt færdigt til næste gang den store engelske damper gik, og ikke sige ett ord til henne selv, bare sikkre sig at hun den dag hadde et påskudd til at gå tidlig ut og bli længe borte, og ændelig lage det så at også Marie hadde fri. Til to timer før damperens avrejse var Ragni sat stævne på hans eget rum; der var længst tøj og billet.

På dagen og timen kom Marie og hun. Ragnis tøj var bragt ombord tidlig om morgenen, og vogn bestilt og betalt for at møte her. Intet såes i rummene som minte om avrejse; men hans mottagelse vakte hennes frygt for at nu var noget i gjære. Før hadde han været meget tilbakeholden — også fordi Marie var med, nu omfavnet han Ragni med al den inderlighed han ejde, og syntes ikke at kunne slippe. Hans smærte tok ingen hensyn; ej heller søkte han omvejer, men med begge hennes hænder i sine og øje til øje fortalte han i hast at nu var tøjet bragt ombord; om to timer gik dampskibet; — og her lå billetten.

Hun forstod straks dette var valg mellem ham og alt annet — og ingen betænkningstid. Og på det vant han. Først stod hun der i stum hjælpeløshed — så la hun sig stille op til ham, og blev værende der. Han kysste henne: «velkommen», de holdt hværandre tæt omsluttet og gråt. Piken så nogen komme utenfor vinduerne, rullet ned gardinerne, det blev halvmørke; inne i det hørte de også henne gråte fra det annet rum. Deres omfavnelse fløt ændelig over i hvisken, i førstningen avbrutt, senere fulgt av dæmpet hulk, der holdt inne og kom igjæn likesom et sordinspill. Der blev hvisket om den dag han rejste efter for aldrig mere at skilles fra henne; der blev hvisket om at han skulde være henne en tro

ven, at den fremtid de skulde få, nok var værd offre nu, at brevene skulde være dagbøker, hans og hennes; — korte, hastige ord om grænseløs kjærlighed, og alle var de hans; sordinhulkenen var hennes.

Skjønt den time de nu hadde sammen, var avskedstimen, var det den første i hel uforstyrret hengivelse som de hadde oplevd. Det nye heri skinte in i smærten, så den blev til soltåke omkring dem. Hennes sagte hulken fløt snart over i hvisken; ved det første hun sa, vilde han se på henne, men det måtte han ikke. Dersom han vilde sitte stille og ikke se på henne, så skulde hun sige ham noget. Han var den hvite pasha! Hun vilde ikke ut med hvad hun mente med det, det blev for langt; men hun hadde væntet på den hvite pasha fra hun var barn, d. v. s. like siden hennes far døde; da var hun tolv år. Hun hadde det ondt, mest ondt, da hun kom hjæm fra Berlin, og ikke ejde mot at spille offentlig; men heller ikke derom vilde hun fortælle; det blev for langt. Hele tiden drømte hun om den hvite pasha; — å, bare han vilde komme! Hun var aldeles trygg på at han kom. Selv da hun gik ned til «hvalerne», visste hun han kom efter; han fant nok frem. Engang trodde hun Rendalen var den hvite pasha; men da det ikke var ham, måtte han også flytte, forat den rette kunde komme. — Første kvællen møttes de inne i det stille snefall. Hvorfor skulde de møtes der? Da hadde hun set på ham og tænkt: mon h a n er den hvite pasha? Næste gang de møttes, bar han lille Juanita, og da blev hun næsten viss på at det kunde ingen annen falle på. Men så var alt gåt styrtende fort, og det hele kommet ganske anderledes æn h u n hadde tænkt. — Han spurte — også hviskende — om hun vilde fortælle hvad som for et års tid tilbake voldte at hun begav sig ned til «hvalerne»; hun gøs, da han spurte. — Og ænda hun blev gift, kunde hun vænte på den hvite pasha? — Stærkere æn nogensinne. — Hadde hun da ikke visst hvad ægteskap var? — Hun trykte sig tættere til ham og tidde.

Skjønt han nu var ved det han helst vilde vite, avbrøt han.

Han fortalte henne, at det var ordnet således at Rendalen møtte Ragni ombord; denne vilde samtidig rejse hjæm på nogle dager, og han skulde sørge for henne. De stod begge op.

Vilde da ikke Kallem følge ned til skibet? Han tok om henne, gjæmte hodet hos henne og sa han turde ikke. Dette blev det sværeste. Hun gav sig en stund rent over; atter satte de sig, og nu hadde de en lang, oprivende avsked. Marie stod som på glør. Til vognen vilde han i alle fall følge; men det forbød Marie bestemt; ingen måtte ha set dem sammen.

Han hørte vognen fare uten at se den, og i alle de år som nu kom, holdt han dette øjeblik for det grusomste han hadde levd.

Han gik ikke ut for at se skibet i det fjærne; han gik om eftermiddagen hen hvor det hadde ligget.

Derfra en tur vidt omkring — også således at tanten kunde se ham. Han hadde sin plan med det.

Dette avledet for en stund mistanken fra ham. Man tænkte sig ikke, at den som fik Ragnis flugt i stand, og for hvis skyld den foregik, blev igjen.

Enhvær som husker begivenheden, vil også huske at hun dømtes strængt. Fremmed, forholdsløs og sky hadde hun ikke fæstet noget minne — uten av et erotisk, sangfullt spill; og det kunde her ikke forsvare henne. For et års tid siden hadde hun tat på sig at leve for sin avdøde søsters barn; nu rømte hun fra dem. Den blinde mann hun hadde ægtet, var hennes eget valg; hun hadde ikke hat bryderi av ham.

Om hun angret det, hvorfor intet sige? Hvorfor bære sig så lumskt ad?

For Kallem var dette svært at høre; hadde han ødelagt hennes rygte? Allerede nu gik alle ut fra som givet at hun hadde ståt i forhold til en annen; og den time var ikke fjærn da alle vilde vite at h a n var den skyldige.

En dag traf han barnene med Marie utenfor universitetet, og begge pilte de like mot ham — hvad skulde han ikke ha git for at det var Ragni som nu kom smilende efter? Han tok naturligvis barnene ind på et kon-

ditori, hørte dem fortælle at «mama» var rejst på en stor båt, «mama» kom igjæn til jul med nye kjoler og nye dukker.

Der lå et illustreret blad på bordet; Juanita fallt på at alle damer i billederne var «mama»; når den ældre sa nej, flyttet hun bare sin lille finger over på en annen: «det er mama!»

Kallem hadde samme dag set på en mislykket operation; et uheld var ute, og den syke på vej at forbløde. Så nervøs han i denne tid var, hadde det gjort intryk. Men da han forlot barnene og gik for at spise middag, forekom det ham at han selv var den uheldige operatør. Han hadde villet fri Ragni, men gjort det galt; nu forblødde hennes gode navn. Også samfundslivet var en væv av muskler, sener, årer . . .

Nogen dager senere sat han i universitetsbiblioteket og læste med plancher foran sig, da Ole Tuft stod smilende og ny foran ham. Han kjænte ikke til hvor Kallem nu bodde, og søkte ham derfor her. Kallem steg op og fulgte ham ut.

Intet av Kallems ville mot truet længer svogeren; han attrådde ikke at slå ham «halvt ihjel», ikke engang at se bebrejdende på ham; han var mer æn tilfreds, dersom Ole ikke så bebrejdende på ham. Ole visste sansynligvis hvad snart alle måtte skjønne som stod begivenheden nær, at Edvard Kallem var synderen. Visste det gjænnem Josefine, som hadde hørt det gjænnem sin far. — Eller tok han fejl? Var der ikke tvil blandet in i Oles venlighed? Mistanke til hans fulle hæderlighed? En spådom om at en slik begynnelse ikke førte til sejer? Eller var denne hjærtelighed ægte, ublandet «broderlighed» — opspædd av en ung teologs lydighed mot budet: «Ælsker alle»?

Ole kom for at mælde at han var færdig og skulde dra hjæm; hans lykke herover var uskrømtet. Han spurte om han skulde hilse; han fortalte sit håb om snart at komme «i gjærning»; han lot forstå hvad som da vilde ske: — Vejen lå slagen, og målene var utvilsomt ikke små. Den staute kar blev set på av dem som gik ut og in i biblioteket.

Edvard stod barhodet igjæn på bibliotekstrappen, der Ole Tuft på sin litt tunge måte saget plassen over. Det var sant: der gik en mann avsted som var trygg i sig selv; h a n s begynnelse var hel som hans natur.

I MANDOMMEN

I

«. . . . . Retfærdiggjørelsen har sit ophav i Guds nåde. Den kan ikke ha det i synderen, i hans sædelige arbejde med sig selv; han er jo uretfærdig. Som sådan fortjener han den heller ikke, så litt som han kan gjøre retskrav. Bare Guds ophøjede vilje kan retfærdiggjøre ham.»

Præsten drev frem og tilbake, hviskende utenad efter hæftet han holdt i hånden. Solen stod stærkt på begge fag vinduer; de vændte ut mot sydvest og var vidåpne; gjænnem det borterste østes mælkehvitt ut over det grå ferniserte gulv; uroligt løv av ung asp tegnedes på vinduet; aspene stod og skalv utenfor ved gjærdet mot vejen. In fra haven strømte duft av aurikler, syrener og kjælderhals-trær; præsten skilte hvær blanding i luftstrømningerne; for han hadde selv plantet trærne og blomsterne; de rigtig kjælte for ham. Blev luftdraget bare yrlite stærkere, sendte nyutsprungne bjørketrær og nyt bar av grantrær som stod utenfor hans herrevælde, en skarp bølge in, der hensynsløst skylte over havens; hvær gang strømte efter et helt følge av allehånde fra den åpne mark; det lugtet gro.

Hyss!

«. . . . . Hvad kan få Gud til at være så nådig mot den stakkars uretfærdige, som av sig selv ikke kan det minste? Hans ubegripelige kjærlighed til synderen, hans uforskyllte miskunn kan få ham til det.»

Nu pep dampskibet tredje gang; — nej, dette blev uimotståeligt, præsten måtte se på damperen, som i en stor bue svang bort fra bryggen og ut over insjøen og skar spejlet over i to; den større del tilfallt øen derborte, den mindre stranden her langs byen. Præsten tok sin kikkert op fra pulten. Bryggen dernede var full av

spraglete parasoller, derimellem mannfolkhatter, mest i mørke farver, samt hist og her skaut og tørklær, oftest flere sammen.

Han hørte steg i sanden til højre; de kom fra hans mors have og skulde visst in i denne — steg av én voksen, og to barnesteg på hvært av de voksne. «Du mor, hvad er det dampskibet har i maven?» — «Ha, ha!» — Frem kom en kvinne som gav intryk av kraft. En stærk hals og rikt bryst, ualmindelig velskapt; mørkladent ansigt, ret stort, med bøjd næse; håret næsten sort. Hun hadde en crémegul musselins kjole, overstrødd av højrøde blomster; den var sydd med højrødt bærestykke av silke og bælte om livet av samme farve og stof. Til hennes mørkladne hud, sorte hår og dype øjne gav det betagende motsætning; hun priste den varme vårdag med erfaren farvepragt. Men straks hun så det smilende Melanchtonhode i vinduet, fallt hennes røde parasol mellem dem. Ved hånden førte hun sin fire års gut, en pen krabat med lyst hår og ansigt efter ham i vinduet. Gutten slap morens hånd og åpnet lågen mellem de to haver og sprang forbi for at åpne den næste ut mot vejen. Da fruen kom efter, hvisket præsten: «Gratule—e—rer! Du er dejlig!» Det hørtes bittersøtt. Kunde en præstefrue klæ sig som hun?

Uten at sænke parasollen skred hun mot den åpne port og videre nedover vejen mot byen; gutten skyndte sig at lukke og springe efter. «Hvor skal I hen?» — «Ned og se!» ropte gutten, mens han løp. Hennes nakke under hatten, hennes figur mot sollyset, gangen, farverne .... præsten lå i vinduet og trommet i karmen og fløjtet uten lyd. De varme øjne skjøt efter henne — til han med et kraftigt sætt av alle fem fingre i karmen rejste sig.

«..... Gud straffer ikke, han ynkes; han vil frælse. Dog ikke som en hærfører gir grid eller en konge amnesti (ja, kanske skjønner ikke alle «amnesti», la mig si — glæmsel? ... Nej, det er ikke nok; «nådesglæmsel»; altså —): Dog ikke, som en hærfører gir grid eller en konge nådesglæmsel, kan Gud retfærdiggjøre; nej, det vilde være mot Guds evige hellighed. Retfær-

diggjørelsen er vistnok en nåde; men den er også en domshandling. Den må ha et rettens grunnlag, d. e. lovskravet, som er Guds eget, må være gjort fyldest.»

Egentlig er dette svært juridisk.

Præsten kek ned i hæftet som lå opslåt på pulten mellem de to vinduer; han sammenholdt dette med det han bar i hånden. Herunder hørte han dampens stærke dur; den skar nætop forbi opover insjøen. Han måtte gløtte ut gjænnem det borterste vindu, og følgen blev at han uten at vite det la sig der. Solen stod på damperens hvite telt, skumlinjen mellem land og ø lå som en stram snor; over himlen ikke en skylap, så røken tegnet på fri grunn, og likeså hørtes larmen udæmpet. Præsten så fra damperen tilbake på byen, stranden, ut over insjøen, bort mot fjællene på den andre siden av insjøen, de fjærneste blå ænnu ikke ganske fri for sne. Duren av dampen la sig over hele synet som en tale der avløste hans egen. En beskeden duft av hans lille have drog øjnene fra det store ned på det små. Dette hadde han og lille Edvard gjort, altsammen, d. v. s. han hadde gjort det, og lille Edvard været med at gjøre ugagn. Præsten så især hen på de bed som ænnu ikke var kommet frem med noget, dernæst hen på de første som var blet færdige, og som desværre alt måtte lukes. Det kunde vesle Edvard også være med på. Kjedeligt var det; men nu hadde han lovt sig selv det at ingen annen skulde røre haven det år; desuten var det sundt at bøje sig; gallen blandet sig i blodet. Uten at ville det tænkte han på når konen så kom med et glas vin og litt kake; det ligger i kvinnens natur at ane vor svakhed og være svak for den. Han så nedover der hun var forsvundet; han rettet sig rak i vejret:

«. . . . . Lovskravet, som er Guds eget, må være gjort fyldest. Kunde dette ske ved synderen selv, så blev retfærdiggjørelsen ingen nåde; selvfølgelig må det ske ved ånden.

Men også denne fyldestgjørelse ved en anden må komme av Guds frælsende nåde, hvis den ikke skal ophæve retfærdiggjørelsens (isch, så juridisk!). Og skal

endvidere denne nye handling av nåde kunne komme alle tilgode, må fyldestgjørelsen gjælde hele den syndige slægt. Bare Gud selv kan få en slik fyldestgjørelse istand, et slikt «forlik», en slik «soning».
For den kristne er det en troens kjænnsgjærning, at dette grunnlag for en værdenssoning, denne løsning av hele slægtens skyll, én gang for alle er vunnet ved Jesus Kristus, og at dette kan komme hvær enkelt synder tilgode.»
Præsten så utover. Montro hvor langt dampskibet . . . nej, er det ikke alt der? Han gik hen i vinduet, og blev stående. I rak linje skjøt båten frem mot næsset, som gled så langt ut at det næsten nådde øen. Den mægtige bygd derborte til højre, den som næsset var næse på, skrånte også langsomt hitover; sjøen lå imellem. Gård i gård solte sig, grønne og frugtbare; svære bruk, avstanden mellem gårdene viste det. Men den side som fløt ut mot øen, blev til en flat tange; og gjænnem sundet derborte skulde dampskibet forsvinde i storfjorden.
Den dumpe dampduren! Er det ikke som naturen har fåt mæle? D. v. s. hele landskapet, ikke bare en del. Sæt at en stræng var spænt over landskapet, og at en bue strøk på den, da blev det som dampduren . . . . .
Hyss!
«. . . . . Gud har villet det, og han har fåt det istand, at en synder kan retfærdiggjøres av Guds nåde, ved at Kristus har gjort fyldest. Kristi fortjeneste, Kristi retfærd har kvitteret. Enhver kan likesom skjære sig sin del av den retfærd, Kristus har vunnet for værden.» — Nej, det blir kanske for flot? Skjønt meningen er det.
Snart efter lå han i vinduet, bredt ut på sine albuer, som vilde han ikke mere rejse sig. Han så nedover vejen, der Josefine blev borte med den lille, og ut over sjøen og øen, og tænkte på ø-ungen, lekende utenfor til venstre; herfra så han den ikke; men han visste den var der, og at den var så morsom. Fra fjællene en snartur til damperen igjæn; den strævde frem mot sundet. Derborte hadde øen en skoghat på, og den fik just nu flor av dampskibsrøken. Luftdraget gik bestemt en annen

vej derborte? Nej, nu gik det også her den samme! På denne tid slår det ofte om. Nu duftet det ikke længer in av haven eller trærne eller markerne, snart fik vi vel se en vinge rispe sorte striper i vandet. En damppipe stønnet og puffet til venstre nede ved sjøen; et jærnbanetog skulde igang, eller et godstog samle sig.

Gudbevar's som det ellers var stille! Han hørte et par barnerøster langt bortefra, ja alle svingninger i dem. Av og til banket og saget det inne i det nye hus dernede på hjørnet av Strandgaten og vejen hitop; klangen var som det kunde væntes fra tomt rum. Fjærnt fra fremdeles dæmpede staccato-strøk av dampskibsduren. Huset han stod i, lå frit, og dette skylltes at han hadde så langt omsyn og lydhørt stade; men når markerne blev lagt ut til tomter, så blev det forbi med det.

På dette fallt han i tanker; burde han ikke selv kjøpe op? Han vilde så gjærne; men det var hans hustru som åtte hus og grunn og alt de hadde. Hans egen lille formue-rest stod i det vesle huset med have her til højre, som hans mor bodde i.

Det har mange fordele at være gift med en rik hustru, selv om det står i ægteskapskontrakten at hun rår sin formue alene; der faller mange bekvemmeligheder av som gjør livet lysere og arbejdsvilkårene lettere; det gir også adskillig adkomst til magt — især for en præst. Der kan gjøres meget godt som andre må nægte sig, og dette slår om i magt. Han hadde følt det, og følt behaget av det. Han likte det.

Men —. Alle men'er kommer av hvordan hun er som rår formuen. «Likesom menigheden er Kristus underdanig —.»

Hyss! — Han gav sig atter til at læse, denne gang højt:

«Det ydre grunnlag for retfærdiggjørelsen var altså, at Jesus gjorde fyldest for lovene; det indre vilkår er, at synderen t r o r d e t t e. Hvor forlikt Gud kan være med værden, han kan alene skjænke den synder sin nåde, som står i samfund med Kristus v e d t r o e n p å h a m s o m f r æ l s e r.»

Hæftet sank, præsten visste ikke selv hvad han læste.

For stedet hos Efeserne holdt ham fast. Er kvinnen ikke underdanig i alle ting . . . ja, så lægger nætop det at hustruen rår over formuen, en ulikhedens sæd.

Så dyp var hans overbevisning herom, så stærke de bevis han la til rette for den, at han intet mere så eller hørte av det som var langt borte eller nær ved — anderledes æn som gjænnem en annens fortælling. Han trommet i vinduskarmen og så nedover vejen. To nyvakte sommerfugler i uændelige sving om hværandre over og under hans vindu hadde ingen anelse om alle de besværligheder der kan flyte av at ha en formue man ikke rår. Litt længre borte, i ly av guttens skammel, som hadde ståt glæmt der nogen dager, ringte en yndefull *diclytra* på lang blomsterstængel, full av røde klokker, til bryllup, til bryllup — uten det minste skjøn på brevet til Efeserne 5. 24. Derfor overså præsten den. Ja, ikke engang bierne fra gartner Nergård — kanske første gang heroppe for iår (jamæn husket de vejen nu da luftdraget slog om, så duften varskudde!) — ikke engang de blev hørt at burre ut over nye skudd i læ av huset. Ægteskabelige bekymringer over Efesernes 5. 24 væver hætte over hodet, ændog mens solstrålerne ligger på håret. Den langsomt skrånende bygden derborte til højre i tre slags grønt: markernes, akrenes, skogens, gled øjnene over så blinde som vinden. Nætop nu en stripe sort over sjøen som til prøve, nogen enkelte lange trill; — han var midt i det, og så det ikke. En tjoret ko ovenifra rautet hjæm efter vand, vand! Alt omkring ham væntende og uset . . . intil et fortvilet barneskrik skar gjænnem den varme frøstøv-luft . . . et eneste langt. I den hørte han hvær svingning, den grep ham som en skarp hånd i brystet; han spratt op, blev stående åndeløs for at høre det næste. Det kom aldrig, det næste skrik, barnet måtte blet borte i det første . . . nej, der skar det igjænnem! Det første hadde været fortvilet, dette var selve rædselen, og det næste igjæn, og det derpå . . . ! Præsten stod blek med alle sanser spænt. Da hørtes raske fotslag over sanden til højre; det var hans mor, som kom frem til havelågen mellem deres haver, en gammel, spæd kone i en sort kappe over krid-

hvitt hår, som lå langs efter kinnerne og rammet stivt in et forsigtigt, litt tørt ansigt.

«Nej,» bryter præsten ut, «nej, Gud ske lov, det er ikke Edvard; den krullen på gråten, den var ikke hans; nej, den gutten gjør ingen kruller, han; han bæljer i bejne linjer, han!»

«Det er nu ondt, hvem det er,» svarte hun.

«Du har ret, mor,» og han bad straks i sit hjærte for den vesle, som skrek så smærtefullt. Men da han hadde gjort det, takket han for at det ikke var hans gut; det måtte han ha lov til.

En høj mann i lyse klær og en Stanleyhat kom under dette opover vejen. Han så hele tiden op mot huset og haven; præsten så også på ham, men kjænte ham ikke. Han stilet over mot denne siden av vejen, nu like mot trappen — en høj mann med kort, solbrænt ansigt, briller, en egen rask gang; men i al værden —? . . . Præsten drog sig in i det samme mannen nådde trappen, som han måtte ha tat i to byks, for nu hørtes steg i gangen. Der banket det.

«Kom in!»

Døren åpnedes helt — men mannen stod igjæn utenfor.

«Edvard!»

Den andre svarte ikke. «Nej, Edvard! Du her! Uten først at varsku! Er det virkelig dig?» Præsten frem mot ham, gav ham begge sine hænder og drog ham in. «Velkommen! Kjære dig da, hjærtelig velkommen!» Hans åsyn var rødt av glæde.

Edvards solbrænte hænder trykte svogerens til svar, hans øjne fik glans bak brillerne; men han hadde ænnu ikke talt.

«Har du ikke et ord at si mig, gut!» ropte præsten, slap hans hænder og la sine på hans skuldre. «Møtte du ikke din søster?» — «Jo, det var hun som sa hvor I bodde.» — «Og så løp du fra henne? Du vilde fortere frem? Det gik for langsomt med gutten?» spurte præsten, hans varme øjne så in i den andres med udelt glæde. — «Ikke bare derfor. Her bor du vakkert.»

«Ja, likeså vakkert skal du bo, skjønt jeg vilde nu

ha valgt denne den nordlige del av byen for den i midten.» — «Men her var jo ikke valg?» — «Nej, du hadde ikke valg. Skulde du kjøpe sykehuset, måtte du kjøpe doktorboligen med; de to hører sammen. Godt kjøp for resten, det synes alle. Og der er bekvemt og så meget jord til! — Ja, nu har du da været længe nok ute. Jamæn er det længe i én pust. — Nej, hvorfor skrev du ikke, hvorfor varskudde du ikke? Herregud, hvorfor kjænte jeg dig ikke også straks! Du er så sandelig næsten uforandret.» Han så in i svogerens magre åsyn, som syntes ham mildere i uttrykket. Og han gav på i ett kjør. De gik ved siden av hværandre, eller de stod fremme ved vinduet. Nu vændte Edvard sig mot ham: «Men du, Ole, du er ikke uforandret!» — «Så? Det trodde jeg dog. Ja, det siger også alle.» — «Nej, du har fåt et overdrag av præst.» — «Av præst? Ha, ha! Du mener jeg er blet litt fetere? Jeg forsikkrer dig, jeg gjør alt et skikkeligt menneske kan, for at stoppe det der; jeg arbejder i haven, jeg løper lange turer; men nej! ... Ja, det er min kone som holder mig for godt, ser du. Og folk her er altfor snille mot mig.» — «Du skulde gjøre som jeg.» — «Hvad gjør du da?» — «Jeg går på hænderne.» — «Ha, ha, ha, på hænderne? Jeg i min stilling?» — «I din stilling? Om du gik hele kirkegulvet op på hænderne, det vilde være en præken det!» — «Ha, ha, ha! Kan du virkelig ænda gå på hænderne?» — «Ja, kan?» I det samme gik han på dem; hans løse, korte råsilkejakke la sig frem over hodet, præsten så på den og på bakstykkerne i vesten, på linnetet mellem den og bukselinningen, litt av sælerne, og siden på bukserne op til strømperne og de brune lærretssko på høje guttaperkasåler; nu snart hadde Kallem løpet rummet rundt. Præsten visste ikke rigtig hvordan han skulde ta det. Kallem rejste sig andpusten, rød, tok brillerne av og pusset dem, gav sig til at se nærsynt in i bokhyllerne.

Da følte præsten at her var noget i vejen. Noget svogeren var i ulag over. Hadde søsteren sagt noget som krænket ham? Nej, kjære, hvad kunde det være? Hun, som beundret ham? Han vilde likefrem spørge; hvorfor ikke straks få klarhed? Kallem hadde fåt brillerne på og

gik forbi bort til pulten; over den hang en Kristus av Michel Angelo i træsnit; den så han flygtig på, derfra ned i hæftet som lå opslåt på pulten. Og før præsten kom sig til at spørge, sa Kallem: «Johnsons systematiske teologi? Den kjøpte jeg straks i Kristianssand.» — «Den? Du?» — «Ja, den har aldrig før været at få. Nu lå den der på disken. Det var akkurat som at få landkjænning.» — «Nej, den betyr ikke længer Norge,» sa præsten. «Bare umuligt juristeri det meste.» — Forundret over præstens svar og tonen i det vændte Kallem sig mot ham: «Er det almindeligt blant yngre norske teologer at tænke så?» — «Ja. Jeg tok den frem nu for at lægge nøjagtig op imorgen alle de forskjellige meninger om forsoningslæren.» — «Å, sådan, det var en god måte.» Kallem så ut av vinduet; det var fjærde eller femte gang. Visst var der noget i vejen. «Der er de!» siger han. Han stod i det borterste vindu, og præsten frem i det andre, og derfra så han sin hustrus røde parasol over musselinkjolen; hun kom langsomt, og ved hånden holdt hun gutten, som utvilsomt talte hele tiden, for ansigtet var vændt op mot henne, mens han stampet i den ujævne vej. De holdt sig på den andre siden. Men her like ved gjærdet gik en dame. Nu nætop løftet hun en grøn parasol op (hvor var den vakker!) en dame, ikke så høj som Josefine, men slank; hun gik og så sig om, hun vændte sig så let, var blond med rødlett hår og i en skotsk rejsedragt, snittet fremmed; det måtte være en fremmed dame. Ja, da var det ikke at undres på at Edvard var løpt i forvejen; han vilde være alene og la dem være alene. «Hvem er den dame som følger Josefine? Kom hun med samme dampskib?» — «Ja.» — «Du kjænner henne?» — «Ja; det er min kone.» — «Din —? Du er gift?» — han sa det så højt at begge damerne så op. Han drog hodet in i stuen; men der møtte han den tomme luft; doktorens hode var fremdeles utenfor. Derutefra svartes også: «Det har jeg været i seks år.» — «I seks —?» Præstens hode ut igjæn, det mest forundrede ansigt så på Kallem. I seks år, tænkte han. Hvor længe er det siden at . . .? Kjære, det er da knapt seks år siden at . . .

Damerne var nu like ved, den fremmede ved det bor-

terste gjærde, mens Josefine og gutten var kommet over til dette: «Du mor, åfor faller en liten gut støtt på hodet?» Intet svar. «Du mor, åfor faller en ikke på bejna?» Intet svar. «Fordi overkroppen er tyngst, gutten min!» Det var Kallem. Alle tre så op.

Han forlot i det samme vinduet for at gå ut imot dem; præsten efter; men han stanste på trappens nederste steg.

Damens øjne løp fulle av tårer, idet Kallem kom; hun søkte forgjæves at skjule det ved at se litt til alle sider. Josefines var kolde. Den lille Edvard hadde løpt til sin far, og fortalte nu at Nicolaj Andersen hadde klyvd op «stegan» (gutten pekte ned mot det nye hus), «og så datt'n.» Og «den nye damen» hadde bundet lommetørklæet sit om hodet på'n. Dette lot ikke til nætop nu at interessere præsten så stærkt som gutten hadde væntet; derfor løp han rundt huset in til farmor for at fortælle det der.

«Jeg behøver vel ikke at forestille henne?» sa Edvard Kallem med hånden om sin hustrus og øjnene i præstens. Denne prøvde på at finne nogen ord, men kunde ikke og skottet over til Josefine, som just ikke så ut til at ville hjælpe ham.

For ikke otte dager siden hadde den ivrige præst skrevet mot de mange skilsmisser med påfølgende nyt ægteskap, skrevet i «Morgenbladet» med overskrift: «Ægteskap eller hor?» Og der hadde han med uigjændrivelige bevis godtgjort at der gaves ingen annen skilsmissegrunn ifølge Skriften æn utroskap. En som hadde grepet sin ægtefælle i hor, var fri og kunde gifte sig igjæn; dersom andre slags fraskilte giftet sig på ny, mens ægtefællen levde, så bestod det første ægteskap likefullt, og det andre var hor. For ikke otte dager siden hadde han med sin hustrus fulle samtykke skrevet dette. Og nætop fordi hint tilfælde med Kallem og Ragni Kule stod så friskt i hans minne, skrev han, at engang hadde en syk manns hustru blet træt av den stilling Gud hadde utvalgt henne til, og i smug plejet kjærlighedshandel med en annen, men straks dette blev opdaget, flygtet og latt sig skille. Sæt, skrev han, at en sådan kvinne ovenikjø-

pet giftet sig med den som hadde hjulpet henne til at bedrage sin mann! Hvem kunde kalle et slikt ægteskap annet æn fortsat hor?

Ord til annet hadde han skrevet dette. Hans hustru var fullt ut enig med ham; hun hadet på forhånd den kvinne som hadde forført hennes bror. Der stod nu begge foran henne. Og nu var Ragni brorens hustru.

Noget mere umuligt kunde gjænsynet ikke by. Og så sikkre som begge var blet på at broren var omvændt fra al letfærd! Nu en lærd mann, tilbudt at bli professor, kanske den blant alle yngre læger som kammeraterne trodde mest om.

Dette var en skuffelse, så det forslog! Og tænk at skulle leve sammen med, præsentere for deres selskap i menigheden disse to som hr. og fru Kallem? Efter med navns underskrift at ha erklæret deres samliv for hor?

Naturligvis hadde Kallem læst det; han, som så stærkt søkte efter sin norske samtids væsen, at han læste Johnsons dogmatik ... han læste naturligvis først og fremst bladene? Han hadde læst det, og det forklarte alt! Hun stod der og visste ikke hvorhen, bare trykte sig op til ham. Og han —? Hans højre arm holdt nu om hennes liv, som vilde han være sig henne fullt kjænt. Med sin højre holdt hun hårdnakket parasollen oppe, den skulde dække; men det gik ikke i længden, lommetørklæet måtte op, og da hun ikke hadde sit, listet hun sig Kallems til.

Præsten sa mekanisk: «Skal vi ikke gå in?» Det skedde som han vilde. Han viste dem rundt i huset, mens Josefine gik for at sætte forfriskninger frem. Fra kontoret, som vændte ut til haven, gik de in i den store stue ut mot vejen, in i spisestuen bak den, derfra til kjøkkenet langs husets nordre vægg med særskilt ingang bakfra. Langs samme vægg et spiskammer og et gjæsterum frem mot haven ved siden av præstens kontor og med en altan foran, som svarte til trappen på façadens andre ænde. Ovenpå flere soverum m. m. Opvisningen tog næppe fem minutter; fra præstens side de nødvendigste ord, fra Kallem et spydigt henkast, da han på flere tegn så at præsten for tiden lå i gjæsterummet, og

Josefine ovenpå med sin søn; æn videre et foran en sjælden utstilling av berømte teologer omkring Luthers billede på stuens store vægg. De forfriskninger Josefine væntet med, avslog han, tok farvel og gik.

Ragni hadde fulgt med som en usynlig. Nu til slut strøk hennes lange, smale hånd gjænnem svogerens og svigerinnens som en røskathale gjænnem et murhul. Øjnene listet skræmt over dem som skyggen av en vinge. Præsten fulgte ut på trappen. Josefine stod tilbake ved det store vindu.

Kallem gik så fort at Ragni måtte ta et hopp ved hvært tredje steg; præsten stod og så det. Denne fart skyndte yderligere på det oprør hun var i, så da de var kommet omtrent midtvejs mellem Strandgaten og præstens hus, bad hun om at få stanse. Hun begynte at gråte.

Kallem studset over en følelsesskala så forskjellig fra hans egen; for han var harm, men forstod snart at det kanske især var over hans egen måte at være på hun gråt. Han drog henne med op mot gjærdet, stilte sig selv med ryggen til det: «Har jeg ikke båret mig rigtig ad?» — «Du var så ond — å, så ond, og ikke alene mot ham og henne, men mot mig; ja, først og fremst mot mig. Du så ikke på mig, du tok ikke det ringeste hensyn til at jeg var med.» — «Men, kjære, det var nætop for din skyll —!» — «Ja, da vil jeg heller rejse tilbake! sådant kan jeg ikke tåle!» Hun kastet sig in til ham. «Men kjære, da! Så du som Josefine var?» — «Javisst,» svarte Ragni, idet hodet kom op igjæn, hatten bakover, håret i uorden: «Hun dræper mig engang!» og flygtet atter in til ham. — «Nå, nå,» sa han; «hun skal ikke nå til at gjøre dig det grand. Men skal jeg ikke så forsvare dig?» — Straks kom hun op igjæn: «Ikke således! Jeg kunde heller ikke trodd du var slik! Dette var så . . . så ufint, Edvard,» hun tok og rykket i hans frakkekrave. — «Hør nu,» sa han rolig, «det som den fyren har skrevet om os, det var ufint, det. Og hennes taushed? Jeg synes den var værre æn alt han skrev.» Dertil svarte hun intet. Om en stund hørte han: «Jeg passer ikke in i dette.» Han bøjde

sig over hennes hode, hatten fallt nu av, ingen av dem ænste det; han talte sagte nedover hennes rødlige hår; hun måtte da ikke gi sig helt over, ikke straks tale om at dø eller om at rejse. «Vi får ta det mandigere æn som så; skjønner du ikke det?» — «Jo;» hennes pjuskede hode kom op igjæn; «men du må huske at nu har du mig med; du kan ikke bære dig ad som du var alene.» — Nej, det skjønte han nok og stod der med ond samvittighed.

*

Samtidig var Josefine igjæn i stuen ut mot vejen; der var et eneste vindu, større æn to almindelige, og hun lænet nu sit hode op mot et av tværtrærne i det. Præsten stod bak henne. Han kallte det et ondt tilfælde at han hadde skrevet det der i «Morgenbladet». «Din bror fortalte at han hadde været gift i seks år.» — Josefine snudde sig helt om. Men da hun hadde fåt tænkt sig om, sa hun alene: «Tøv!» — og vændte sig til vinduet igjæn. Præsten fant også at det måtte være spas. De kunde da ikke være viet, før hun var blet lovlig skilt? — «Han var så konstig,» sa han; — «han gav sig til at gå på hænderne.» Hun vændte sig atter om mot ham med sine største øjne. «Han gik på hænderne,» forsikkret præsten, «hele kontoret rundt. Han vilde jeg skulde gå således op til alteret. Når han håner Luther, får sagtens jeg finne mig i at bli hånet.»

Hun ønsket åbenbart ikke at han samtalte om dette møte nætop nu; det smærtet henne for stærkt. Han drog sig tilbake til kontoret, men så ikke bare misnøjd ut, mens han stoppet sig en pipe.

Josefine hadde sat så umådelig meget in på møtet og samlivet med broren. Hun hadde ikke tålt en hentydning til, at det muligens kunde komme anderledes æn hun væntet. Hvad hun nu led, trængte hun kanske til.

Hadde han idag selv været som han burde? Han trodde da det. Gid han altid måtte ta det så sagtmodig; for med dette blev det ikke; det skjønte han nok.

Pipen smakte godt, og prækenhæftet toges op igjæn; — men tankerne på Josefine blandet sig in. Han kunde aldrig få den trygghed i deres ægteskabelige forhold som

andre nød. Hun hadde sine vanskelige tider, og denne siste hadde været slem. Utvilsomt fordi alle hennes tanker drejde sig om ham som skulde komme.

«Hyss!»

«— Retfærdiggjørelsen er en øjeblikkelig gjærning i os, færdig for alle tider. Alle synder er slettet; i Guds øjne er vi likeså rene og hellige som Kristus.»

II

De to som hadde sluttet fred nedi vejen, gik videre arm i arm.

På hjørnet av vejen og Strandgaten stod murer Andersen oppå stællingen, en svær kar med langt, brunt skjæg og solbriller for øjnene — hele mannen hvit av kalkingen. Han så den lyse damen igjæn som hadde hjulpet hans gut, og da hun kom arm i arm med brillekaren han hadde set gå opover, skjønte han det måtte være den nye doktoren; præsten var jo hans svoger, og fra ham kom de nu. Andersen stanste med arbejdet og hilste på dem; Ragni stanste sin mann og sa noget, det kunde Andersen se. Han hysset in på dem som banket, og spurte hvad fruen sa. Hun vilde vite om gutten var fallt i søvn. Jo, såvidt; men de vilde gjærne doktoren skulde se på ham, når han vågnet; «for det er vel den nye doktoren?» — «Jo, det var han.» Folkene inne i huset kom straks frem i vinduerne, likeså et par i næste hus; en som gik forbi, stanste og så på dem, gik så videre og fortalte det hele gaten nedover. Andersen nyttet lejligheden til at nævne sine dårlige øjne; også dem skulde doktoren se på senere. De fik tilskuere fra åpne vinduer og folk på gaten, da de gik videre; mange hilste. De var unge mennesker; der skulde ikke mere til, så glæmte de det som nylig var hændt, og hadde en følelse av at her kunde de få det hyggeligt.

Blant dem som uvilkårlig hilste, var en helt ung mann med altfor svært hår, et lyst, buet åsyn, smækker bygning, ret høj; noget fint og forlegent over ham. Da de så på ham, rødmet han. «Der har du sågu gjort en erobring,» hvisket Kallem. Like efter kom en underlig

fyr imot dem, høj, lutende i en bindingstrøje og fangskinn foran. Sort støvet hår, ansigtet uvasket, ændog sotet; han bar noget værktøj i de smalfingrede hænder, de hang på usædvanlig lange armer, der svang i en bue bak ham; hvis de hadde gjort svingen samtidig, måtte de ha støtt sammen. Han bar ingen hue, det snauklipte håret lot hele formen sees. Pannen hverken bred eller høj, men ualmindelig fint dannet; kinnpartiet langagtigt med fremtrædende knoker. Noget hånfullt ut av de iskolde, små øjne og den sammenknepne munn. Næsen lav og liten, og haken langagtig. «Nej, se på ham, du!» hvisket Kallem. «Fy!» svarte hun. Nu strøk fyren dem forbi med forskende øjne. Kallem så igjæn, og da de hadde passeret hværandre, drejde begge sig om. En gammel kone kom ruslende. «Hvem er den mannen?» spurte Kallem. Hun så på Kallem og derfra på mannen. «Det er Kristen Larssen.» — «Er han finsmed?» — «Å for slag?» — «Finsmed!» — «Å ja. Men han er nå urmaker også — og bøssesmed; ja, hå du vil.» —

Strandgaten var åpen mot sjøen og uten nogen stenvår. Der lå ting i sjøen og råtnet som på landsbygden. Over hele byen noget ufærdigt; et stort hus ved siden av et lite, så et stenhus, så et træhus, og alle opført som i hast og av tarvelig ævne. Husene lå ikke engang i samme linje, og gaten var bare tålelig. Folkene de møtte, ænnu ikke byfolk, heller ikke landsfolk længer; gjænnemgående «forsigtige og venlige», som Kallem sa: — «middelsvare».

Så stod de ved torvet, der vejen gik op til kirken; denne lå frit oppe, høj og slank. Her var det de hadde møtt Josefine, nætop som de vilde opover; for deroppe til højre for kirken, frit i en park med have foran, lå deres hus; herfra kunde de ikke se det.

Gaten kløvde sig like foran kirken og gik videre på begge sider; ved vejen til højre skulde deres hjæm ligge. Da de kom nærmere kirken, så de parken bak deres eget hus og inne i den takene av det store sykehus. Ændelig — de gik langsomt og spænt uten at sige et ord — ændelig den store have og deres hus i den! Et træhus i Schweizerstil, noget for bredt, vinduerne store og nu alle

åpne. Veranda mot en sandstrødd plass, og trapper ned til den. Blomsterhave nærmest denne åpne plass, længre ut kjøkkenhave, og til siderne og nederst mot byen frugthave, ret stor. De to ejere så det på én gang. Her var det! I seks lange år hadde de hvær på sin kant arbejdet for det, drømt det i mange former, bare ikke i denne, lagt det mangesteds hen, bare ikke hit. Alle de drømte billeder strøket ut av det som de nu så foran sig! Begge vændte sig og tok mål av landskapets vidde og glans, derpå smilende mot hværandre. Besynderligt, nætop i denne stund ikke et menneske at se, ikke en lyd eller larm, som minte om noget nær eller fjærn. De og deres hjæm! Den ene av dem så hvad den andre så, den enes syn og følelse øktes av at vite den andres med. Ragni løste sin arm ut av Kallems, gik over mot gjærdet (det var av enerstaver), bøjde sig in mellem staverne for at få tak i nogen græsstrå og en løvgren; med dette i hånden kom hun tilbake, og fæstet det ved hans frak. Længre oppe så han en flokk gjeteklokker, gik hen, stak hånden in efter dem og kom med dem; hun tok hans og samlet flere; da de blev mange, så det vakkert ut.

På siden av huset og bakover i gårdsrummet lå kasser, utpakkede møbler, halm, sagflis, matter. Ragnis store flygel var nætop løftet ut, og benene skruet på; men ingen folk at se.

Et stort, fritbygd dueslag stod der. «Tænk om der nu kom duer flyvende? Vi må holde duer!» — «Nej tænk om nu en hund kom løpende! — Vi må holde hund!» — Der gik ingen port in herfra; først fra vejen som skilte parken fra haven. Her stanste de, vændte sig ænnu engang utover mot det vide landskap.

I den rikeste egn som kanske landet hadde, den solgladeste, der var for dem deres eget hjæm, kompassets midte. Ragni skottet bortover om præstens kunde sees; ikke spor! Kallem ante hvad hun så efter, og smilte. Arbejdsfolkene hørtes fra stuen gjænnem de åpne vinduer; nu hørtes de gå ned verandatrapperne med bråk og latter; der kom de frem, og like på flygelet, ænste ikke de to som stod deroppe. De snakket, prøvde, strævde med al den unødige støj som ledsager arbejde

en ikke er vant med. Så drog de avsted med flygelet til verandaen, snart hørtes de atter trampe i dens trapper. Kallem og Ragni så tilbake i parken; høje, vakkre trær, og inne mellem stammerne sykehuset, et svært træhus på en høj stenmur med store, smårutete vinduer. Så gik de gjænnem porten in i haven ned mot sit eget hus.

Et lite uthus nærmest mot dem, ellers lå hovedbygningen frit til alle sider.

Frugttrærne var i vej med at blomstre, så her måtte være lunt. Og haven! Ragni hadde ingen tanke for at den velstelte have var Josefines værk, hun frydet sig til selv at ta fat. Huset trængte til maling; det måtte også ha annen farve æn denne tarvelige gule. D e r e s hus, d e r e s hjæm! Kallem trampet på jorden tre ganger; den var hans. Han vilde in straks her; nej, hun vilde in foran, op verandatrappen. Så gik de utenom kasser og halm, kikket in vinduerne. Huset lavt i forhold til længden og bredden, taket drog svært utover, lå tungt på huset. Men det var godt.

Også verandaen uten forhold; den var bred, og trappen op bekvem.

De to kom op arm i arm; det første som møtte dem, var en skuffelse: ingangsdøren, som var glasdør, stod ikke midt på stuen, men ytterst ved stuens søndre vægg. De så snart, at skulde verandaen stå midt på huset, kunde det ikke anderledes være; til højre var nemlig ænnu to rum i flugt med stuen. Mænnene som hadde båret flygelet in, kom alle ut imot dem, forstod straks hvem det var, og da Ragni så på dem, strøk først en, så alle huen eller hatten av. Kallem hilste, Ragni unveg in mot flygelet, der stod midt på gulvet, tok nøkkelen frem og åpnet, som skulde det nætop nu nøje mønstres, og hun kunde ikke annet æn prøve om det holdt stemning. Med hanskerne på slog hun an Longfellows «Sweet home». Ved de første toner av denne hymne til hjæmmet strøk Kallem hatten av. De andre så det, trodde vel det var en salme, og gjorde likeså.

Ragni stod med ryggen til, la derfor ikke mærke til to som nu kom frem til højre, en mann med et rundt

blankt ansigt, og bak ham en liten kone, som både vilde kikke og dog være uset. Men så åpnedes også døren like foran henne, og en bondejænte så stillfærdig in efter den rare låten. Ragni forstod det var deres pike som kom fra kjøkkenet, og gik mot henne. «Er du Sigrid?» — Jo, hun var da det. — «Ja, vi er doktorens, vi da.» — «Jeg kan tænke det,» sa hun og kom helt in. En førladen og tækkelig jænte. «Er det første gang du er hos fremmede folk?» spurte Kallem. — Jo, det var nok så. — «Og det er første gang vi holder hus,» sa Kallem; «det skal bli grejer!»

Ragni fulgte ut i kjøkkenet; der møtte hun deres nye bordstell, som nætop var utpakket og vasket. Så kunde ikke Ragni mere, gik ut i gangen og op trapperne for at være alene. Døren til deres soverum stod åpen like foran, hun gik derin og ut på altanen over verandaen. Hvormed hadde hun fortjent så stor lykke? Hvad vejde hennes arbejd og længsel mot hvad som her stod færdigt for henne i en rik manns hjæm? Men midt i denne store, ufortjente lykke var der en angst. Også herfra skottet hun over mot nord — om præstens hus kunde sees? Nej, det kunde ikke.

Josefine bar nag til henne; hun kjænte det straks. Og om broren fant dette styggt — han holdt dog av sin søster; ja, der var noget ved henne han likte ualmindelig godt; hun tok aldrig fejl i sådant.

Kallem gik rundt nede i stuerne. De to i døren til højre hadde trukket sig tilbake igjæn, og mænnene var i arbejd. Stuen var stor; den hadde vinduer både mot kirken og her foran mot haven; men de første vilde han foreslå at stænge. Ensfarvede lysegrå vægger, lyseblåt tak med gullstjærner i; farverne var gamle, bare gulvet var nymalt, også lysegrått. Derinne til venstre holdt de ænnu på at dra over et rum. Kjære, var man ænnu ikke færdig? Ikke i næste rum heller! To stykker til at arbejde, mannen og den kone som nylig var kommet frem i døren. «Goddag!» hilste Kallem. «Goddag!» svarte det runde blanke ansigt i dansk betoning. Kallem gik nærmere til bordet, der mannen stod og skar fore; konen holdt sig på siden av ham; nu krøp hun helt bak.

«Er det Deres hustru, det?» — «Jo, det er; ja, hun er også min svenn, både svenn og kone; men derfor er hun ikke min svennekone.» Den lille bak ham fniste, men næsten uhørlig. Mannen hadde utstående rullende øjne med skjælmer i. «Jeg tænkte at I var færdige.» — «Man arbejder med forhindringer, hr. doktor.» Hun skoggerlo, men som inne i en pakke. — «Er h u n også dansk?» — «Nej, hun er norsk; men vi hænger godt sammen for det.» Hun dukket ænnu dypere, altid leende.

Det rum de stod i, var avlangt; Kallem så straks at det måtte være spisestuen, men væntelig også forværelset for syke. Det derinne med vinduer både frem og i sydost var naturligvis hans arbejdsrum; her tok han imot, når han ikke var i sykehuset. Han gik ikke in der, men fra spisestuen videre ut i gangen. Her var kjøkkendøren til højre. På kjøkkendisken møtte han et sætt bayerske ølflasker; nogen var tømt, andre fulle. «Hvem ejer de flasker?» — «Det gjør sadelmakeren.» — «Tapetsereren, mener De?» — Så skjønte Kallem med én gang hvad slags «forhindringer» her hadde været på færde, og at han var full i dette øjeblik, og konen ænda fullere! Derfor var mænnene så længe inne før de kom og tok flygelet; de var blet trakteret. «Vær så snill at be Dansken komme herut!» Piken gik straks, også straks kom det runde blanke ansigt med hundre skjælmer i øjnene, og bak ham konen, litt frem på den ene siden av ham, litt frem på den andre.

«De flasker der er Deres?» — «Ikke ganske.» — «Er I flere om dem?» — «Ja, om at drikke dem.» — «Men De har kjøpt dem?» — «Ja, ølet, ikke flaskerne; de skal bringes tilbake.» Konen hørtes at knise.

«Tør jeg spørge, hvad heter De?» — «Søren Pedersen; jamæn gjør jeg så.» — «Hør, Søren Pedersen, må jeg få kjøpe de flasker av Dem?» — «Ølet, mener De?» — «Ølet.» — «Så gærne!» — «Da har vi noget at drikke utover natten; for vi må arbejde inat, vi vil være færdige imorgen. Vi arbejder med. Går De in på det?» — «Når doktoren befaler det.» — «Så er De så god at spise til aftens sammen med os?»

Nu tok Kallem trappen i tre-fire byks; Ragni stod i solglansen derute på altanen. Hun vændte sig mot ham. Han spurte om hun hadde holdt sin bøn. Jo, nu var hun færdig.

Også han stod litt på altanen og så på den ø-ungen som lekte utenfor sin mor — herfra kunde den sees — og sjøen med vindstriper i, og fjællene derborte i ædelmodig fjærnhed. Han så bortover til højre, dit præstens bodde, hun mærket det. «De kan da for pokker ikke behandle os som vi ikke var gift? hvad? Det skal bli moro at se!»

Hun drog ham in og pekte på væggfarven i deres soverum; den var, som hun hadde bedt om, hvit, matt oljefarve. Alt skulde bli hvitt heroppe untagen de lange gardiner og portiérer i draperier fra loftet ned over begge senger, foran altanvinduerne og foran døren; de var blå av farve og mønster, svarende til ornamenteringen på sengene og det øvrige møblement. Nu blev hun snaksom; men Kallem måtte se sykehuset, og det vilde hun være med til.

Det første han vilde ha ændret, da de stanste foran det der inni parken, var, at en del gamle, vakkre trær som stod altfor tæt inpå, skulde væk. I deres sted så han i ånden en stor plæne med springvand og derfra vejer utover parken. Sykehuset var gulmalt i to høje stokværk, med ualmindelig svære vinduer, men ruterne små. Bygningens sokkel av vældige mursten var bolig for betjeningen og økonomen; der innenfor så hyggeligt ut med gardiner for vinduerne, blomster oppi dem. Ingangsport på husets venstre side; et tæt, højt gjærde inhegnet et meget stort gårdsrum. Kallem var glad, da han så løntrær plantet langs gjærdet; han visste at om 14 dager skulde her stå amerikanske telt for de syke i sommertiden.

Porten var åpen og ingen portner; i portnervinduet gudelige bøker og traktater tilsalgs. Intet opslag ved porten mældte når de syke kunde besøkes. Portneren så de siden i den indre gård; han var en ældre mann med et alvorligt, granskende øje; han bar briller, men så over dem og tok dem av, da han forstod hvem dette

var. «Er det den nye doktoren?» — «Jo.» Da tok han også sin hue av: «Velkommen!» Patienten han hadde talt med, seg fremover; han var blek med et tykt ullskjærf om halsen sommerdag; han holdt sig på avstand og hilste ikke. Portneren fulgte dem.

Huset hadde et sætt rum på hvær side av en lys gang, de foran store, de mot gården små, således i begge stokværk. Portneren var ikke alene portner, men økonom og husets ældste tilsynsmann; som sådan forestilte han det øvrige opsyn, efter hvært som de møttes. Pene folk, både mænn og kvinner; blant de siste to diakonisser, de venligste av alle.

Det første Kallem vilde gjøre, var at renske huset for de gamle ingrodde tyfusstuer og opføre en særskilt tyfuspavillion til vinterbruk. Operationssalen var rigtig lys; men nyt bonet gulv måtte in straks. Ventilationsapparatet elendigt. Med untagelse av disse og flere mindre mangler — f. e. de smårutete vinduer — var huset godt, højt under loftene, gangene rummelige, intrykket lyst; han var glad i det.

Belægget ikke så lite, når man husket årstiden; hans specialstudium, tuberkulosen, repræsenteret av tre individer, to gutter og en jænte i ti-årsalderen, magre og voksbleke stakkarer, som han glædet sig til at kunne flytte ut i sine amerikanske telt. Sykehusets ældre ejer, gamle doktor Kule — farbror av Ragnis forrige mann — var død; Kallem hadde kjøpt det meget billigt, fordi der ikke i øjeblikket var nogen annen som kunde inlate sig på det. Her kunde han inrette sig og sin tid som han ønsket; han hadde lange mål. Amtet gav bidrag, en komité, bestående av distriktslægen og en til, førte tilsyn; men han var sin egen herre. Dette første besøk glædet både henne og ham. De kom tilbake til sit hjæm med godt mot, men frygtelig sultne, tok en liten eftersvælg i kjøkkenet med et glas vin til, drak nok et på den store begivenhed: at spise første gang i sit eget hus.

I stuen stod alt hulter til bulter; men likevel gik Ragni til pianoet. Hun hadde forsøkt sig i oversættelser fra den fremmede litteratur — hennes egen i femseks år — især oversættelser av vers. Litt varm av vinen,

og litt unselig slog hun akkorderne an — bad ham ikke stå foran — atter akkorderne an, og med en liten sagtmodig røst, der mere reciterte æn sang:

Her skal vi bo!
Av vor slægt, av vor smag,
av vort liv til idag
skal her gro —
i ting som i tanker,
i træ som i toner,
i røster og ranker
om os.

Her skal mit sinn
åbenbares ved dig
for mig selv og for dig,
som var blind —
og frodigt og syndigt
dig fryde og såre;
men stunde ad åre
at ene sig yndigt
med dit.

III

De vågnet den næste morgen av en stor vedholdende dur. Da de fik sanse sig, skjønte de det var kirkeklokkerne som ringte til kirkegang; de hadde sovet længe, men de hadde arbejdet til vel tre, det vil sige til full lys morgen.

I et nu var Kallem ute av sengen og inne i baderummet ved siden av og tok sig en vældig styrt; dette hadde da den gamle læge hat sans for! Og næppe var han halvklædd, så løp han ut på altanen til det store utsyn. Han ropte in at Ragni også måtte under styrten og ta på sig og komme og se; men hun hadde kjænt igår hvor græsselig koldt vandet var, og lå med store øjne og vejde om hun skulde skulke eller virkelig våge det. Hun valgte at skulke, og stod derfor snart i en nydelig morgenkjole, som hun hadde slåt om sig, ved siden av

ham. Men så fromt hun æn så på ham, og så ivrig som hun roste den dejlige utsigt, den vidunderlige dag — han glæmte ikke styrten. Hun hadde højtidelig lovt igår at ta den fra første morgen; så let forkjølet som hun blev, måtte hun gjøre sig det til dagligt brød og især her der varme og kulde kom i stærkt skifte. Altså —! Hun satte det ynkeligste fjæs op, hun prøvde at spøke det væk; — men han pekte in mot styrten; vilde hun svige sit løfte? Sveg hun det første gangen, sveg hun det for ofte siden også. Hun kysste ham og sa han var lej; han kysste henne og sa hun var søt; men styrten! Så fór hun in og løste kjolen op, som vilde hun gå under styrten, men vips lå hun i sin seng. Da han kom, trak hun tæppet over hodet; men uten videre tok han både tæppet og dets inhold og bar mot døren; da bad hun rørende for sig, og hørtes så rædd at han gik tilbake med altsammen. Hun slog armene om ham og holdt ham ned til sig; hun kysste og hvisket, og inne ved hennes varme legeme brast logikken.

Det ringte og ringte; vogner kjørte forbi, bort fra byen. Knapt hørte en op, så kom en annen. Døren stod åpen; hvær gang klokkerne gjorde stillstand for de kjænte tre slag, hørte de fluesurren i rummet og utenfor fuglene. Da fornam de også dundret av en liten damper ute på insjøen; de hadde set den skjære over fra det andre landet, væntelig med lystrejsende. Ensteds måtte være fæst som folk strømte til.

Let luftdrag av sydvest, og hvær gang det kom, fylltes kamret av vellugt; det rigtig gøv in fra trær og mark. Imellem klokkeduren hvisket og blistret det; luften var yr.

En stund efter stod de igjæn ute på altanen og så folk gå i kirke; men fremdeles drog vogner fullpakket med folk forbi kirken og opover. Damperen kom helt nær; nu pep også jærnbanen. De fik begge øje på to svaler som åbenbart lekte med sin egen skygge over sanden utenfor verandaen. De fløj over og forbi hværandre, skyggerne på sanden gjorde svingene efter; fuglene var nede ved dem og et stykke oppe ifra; når de hadde været for højt, og skyggerne kom bort, dalte de og fant dem

igjæn. Hun hvisket at til næste år skulde de sætte rugekasser.

De klædde sig helt på, gik ned og spiste frokost. Søren Pedersen og hans hustru var længst kommet og hadde længst spist; de var i fullt arbejde.

Nu hørte de at alle folk rejste til et nabosogn, fordi sognepræst Meek hadde femtiårsjubileum og avskedspræken. Hele morgenen hadde gående været på færde; nu kom de kjørende; et dampskib fullt med folk fra det annet land. Meek hadde været alle disse femti år i samme kall — «en grumme rar mann».

Kallem og Ragni spiste i den store stue; men deres frokost blev avbrutt ved at nogen banket på, og in kom en ældre, mager mann med hornbriller, smilende, stillfærdig; det var doktor Kent, han som midlertidig styrte sykehuset; derfra kom han nu. De rejste sig begge. Han hadde en behagelig, stille røst og et lunt smil til det han sa. Han satte sig et stykke ifra, mens de spiste videre, og kom med korte oplysninger om de syke over i «anstalten» og om sundhedstilstanden både i byen og på landet. På spørsmål gav han tør besked om de embedsmænn Kallem måtte hilse på, om ordførerne i by og bygd og de av herredsstyrelsen han helst måtte kjænne. Selv det rent forretningsmæssige blev fornøjeligt i doktor Kents munn. Da hans trille kom for døren — han skulde ut på landet i sykebesøk —, bad Kallem om at få kjøre med, men straks også Ragni. Så fik de låne en større vogn, og snart sat de alle tre i den. Som de skulde kjøre, husket Ragni at flygelet trængte en let overstemning, og spurte Søren Pedersen om de kjænte en som kunde stemme, i alle fall til videre? Jo, Kristen Larssen. — Så børjet kjøreturen med oplysninger om Kristen Larssen. Kent fortalte at han var født oppe i en av de værste avbygder, hadde været under justitsforfølgelse for noget lapperi — han syntes huske for at ha kallt en slått han spilte, «syndernes forladelse». Kristen Larssen var opfinner; en nu ret almindelig strikkemaskine var av ham og adskilligt værktøj. Han var en kold mann — kold som jærn om vinteren. Søren Pedersen og hustru de eneste han om-

gikkes. Hvem var så de? — Deres *antecedentia* kjænte han ikke; hun var her ovenfra, og han fra Fyen. Dygtige til at arbejde begge to; men folk lærte snart at de drak. Det prøvde præsten at rette på; han hadde fåt dem kjær fra de arbejdet hos ham i hans nye hus. Mærkeligt nok lyktes det: de ikke alene sluttet med at drikke; men Søren blev en overvættes ivrig avholdsmann og meget gudfrygtig; Bibelen kunde han til slut utenad. Bokstavelig sant, han kunde den utenad! Han fortalte ofte selv hvorledes det var hans største lyst at Åse hørte ham, og i mindre forsamlinger foredrog han utenad kapitler efter Bibelen, mens folk sat og fulgte. Præsten fik ham inmældt på en bibelskole, og selv hadde han intet højere ønske æn at komme der; men han vilde ha Åse med. Da de ikke gav efter i det, forsaget han bibelskolen og blev usikker på altsammen.

Nu traf han tusenkunstneren Kristen Larssen, som just da nedsatte sig her i byen. Kristen Larssen hadde hørt om Søren Pedersens ævne til at lære utenad og prøvde at komme efter mekanismen i det. Men der var slet ingen; det hele var Guds nådegave; for Gud var intet umuligt.

Dette står i Mattæus, svarte Kristen Larssen; men i Dommernes bok står at Herren var med Juda, men Juda kunde ikke fordrive fienden fra dalen, fordi fienden hadde jærnvogner.

Den ærlige Søren Pedersen blev svært forskrækket over at Jødernes gud ikke vant over jærnvogner. — I samme Mosebok, fortsatte Kristen Larssen, står: «Du skal ikke slå ihjel»; men der står også at Herren fortvæk befalte at slå ihjel. Så der er motsigelser.

Dette var aldeles nyt for Søren Pedersen, og dog kunde han Bibelen utenad. Han vilde vite hvordan dette hang sammen, og i hvært gudeligt møte æsket han besked. Tilsist hadde han minst hundre motsigelser at spørge om, der var ikke mere fred at få. Den ene part lo sig fordærvet, den andre forargedes. Ændelig blev han stængt ute fra møterne, både han og Åse. «Jeg vet ikke om jeg tør fortælle Dem,» sa doktor Kent, «at Deres svoger med egne hænder har kastet ut både Søren

Pedersen og hustru Åse — ut av bedehuset! De hadde sat sig in før nogen annen, og vilde ikke gå. Deres svoger er meget stærk; men Søren Pedersen holdt sig fast, til præsten fallt på at ta Åse først, og da sletes de om henne, som var hun et vedtræ.» Kallems og Ragnis latter var overgiven. «Jeg har selv set et sammenstøt,» sa doktor Kent. «På skolen var overhøring ved præsten; jeg er med i skolekommissionen. Søren Pedersen og hustru Åse var tilstede, og alle ante uråd. «Gud kan ikke lyve,» sa præsten. Da rejste Søren Pedersen sig: Der står at Herren gav en løgnagtig ånd in i profeterne. — Atter måtte Søren Pedersen avsted.»

Det landskap som de drog frem i med disse snurrige historier, var en højtliggende, vårlys slette, delt av større og mindre skogtejger — eller omvændt en skog, delt av dyrkede marker. Gårdene velbygde, markerne frugtbare, vejen avvekslende gjænnem skoger, over marker, i bakker og bøjninger over bækker. Stenrøjser på de mest uvæntede steder, og stier og vejer på kryss og tværs. Den som kom fra Amerikas prærier og Mellemeuropas jævnhed, blev i godt humør over al denne uro. Samme tindrende solskin som igår, samme kraftige duft av eng og skog — og for en blomsterpragt og fuglesang; — der gol gjøken!

Det var kort før Sankthans og flora derefter; Ragni frydet sig over dens rigdom. Av alle fag var botanik hennes kjæreste, og motsætningen mellem den flora hun hadde studeret, og denne her optok henne levende. Hun spurte om det var mange steder i Norge berberissen og akkelejen vokste villt. Dr. Kent mente at de måtte være indført langt tilbake, kanske av munkene ved klostret dernede.

Som de atter kom fra engen in i en liten strime skog, især granskog, var det tredje gang hun så linnæa'n; da holdt hun det ikke længer ut i vognen; de steg alle av.

Den hadde nætop begynt at åpne sine klokkeformede, lyserøde blomster; dens kryddrede duft silret gjænnem skogen; Ragni kom straks i hvisk og tisk med den; kunde hun nu bare få være alene; — de hadde ikke

set hværandre på seks år, eller, da det var i foråret hun rejste, ikke på halvsyvende. Hun løftet nogen av dem op til sig, og fik også øje på *pyrola uniflora* i vemodig bøining og ensomhed; Kallem hadde i det samme funnet maken; han spurte hvad den het på Norsk? Han spurte Kent om det ikke var Hellig Olavs lysestake — spurte som en apoteker, og fik svar fra et herbarium. Ragni søkte længre og længre bort fra dem begge. Blomstens vellugt, da hun tok den op til sig, minte henne om at søke dypere in; den var sendt frem for at dra henne inover. Altså længre in, men også litt bakover — bort fra de andre. Hun hørte dem prate; i skogen er jo så lydt; hun hørte et par opskræmte småfugl. Men her likeved bare kviskret av hennes egne steg i skogbunden. En eneste gjøkesyre fant hun i blomst, en «attegløjme». Den så forstemt ut gjænnem alle sine kløverlignende blad; — visste den at den hadde tapt sit følge?

Længre frem sa alle; ja, ditin var det både linnæa'er og skogens hellige lysestake og gjøkesyren drog henne; den siste stod så længe igjæn bare for det. Og nu var Ragni der — hos skogstjærnerne i stort familiemøte; de væntet alle på at få se henne; her var ikke trådt fot iår. Ragni sat sig på knæ iblant dem og fortalte at hun var kommet svært langvejs fra, ja fortalte som de uten ord; det behøvdes ikke dem imellem. Nu hadde hun lukket op dør efter dør for at komme in i Norge; aldrig så snart hadde hun åpnet en, så var der en innenfor igjæn . . . intil hun nu stod hos dem. Hun skjønte straks hun så linnæa'en, at nu stod hun ved den siste. Her var innerst inne. Alt dette store farlige utenfor like fra havet, alt dette stærke og sinte, spraglete og travle, al denne herlighed og skræk . . . viste længre in; hitin må vi for at forstå at ikke alt faller i tusen stykker. Det er dere herinne som holder styr.

«Vi har også væntet på dig. Her er den innerste hemmelighed.» — «Å, lad mig høre?» — «Vær snill!» — «Ja, det tror jeg er det eneste jeg rigtig har anlæg for. Men når nu de andre ikke —?» — «La de andre være hvad de vil; men du skal være snill.»

Nu forstod hun fordi hun var kommet helt in. Nu forstod hun hvad som var stærkest. Skogstjærnerne.

«Ragni,» ropte Kallem langt borte, det klang i skogen av hans klare røst. «Ja!» Nogen av familien vilde med, hun løftet dem op til sig.

Så skyndte hun sig nærmere mot vejen igjæn. I skogbrynet stod en *actæa* — stod der for at vise vej inover, om hun hadde steget av der. Nu vilde den være med. Og like ved vejen stod et kjærr, in under det, rigtig vel gjæmt, liljekonvaller, et helt selskap; hvor hadde hun hat sine øjne? De skjønte hvor hun nu kom fra; også de var sat på vakt for at vise vej ditin. Straks de så hværandre, skjønte de hværandre; de har det så, de som er av slægten. Nogen vilde med.

«Ragni,» ropte Kallem. «Ja—ja!» og hun kom ut på vejen, og så hvor langt tilbake hun var. De to mænn stod ved vognen og talte sammen; det var på det øverste av haugen, Kallems ranke figur, den andres spinkle og lille stod skarpt. Begge hadde hænderne fulle. Hun skyndte sig og hørte på avstand Kallem holde foredrag; det var over en ung torshjælm som han stod og svang; han gjængav på Tysk en tysk botanikers henrykkelse over denne statelige giftbærer han hadde møtt i Norge. Doktor Kent overrakte henne elskværdig en *polygala amara;* den blå blomst visste han var ny for henne, som kom fra Amerika. Hun takket meget. De satte sig op, og begynte straks at ordne sine fund og bad henne søke sig ut; de kom fra en liten myr; Kent hadde blomsten av en myrgran fæstet i frakken, og de hadde tat alting med like til tætteblomsten — «det rovdyr», sa Ragni; hun vilde ikke eje den; den var også så «sølet». — «Du er en æstetiker i alt,» bemærket Kallem — han fik et kryddret øjekast, omtrent som duften av hennes linnæa'er. «Lægger De mærke til at vi er aldeles alene på vejen?» spurte doktor Kent; han fortalte at alle var ved kirken, der gamle Meek prækte til avsked på sit femtiårige jubilæum; tyve år gammel var han blet kapellan hos sin far — det var i de tider, og kallet var gåt i arv til ham. Nu var han sytti år — og vilde

foreta en utenlandsrejse sammen med sin datterdatter! — En stærk mann altså? — Ja, og sund levemåte; altid gående, og altid på færde. Han var mellemmannen her. — Mellemmannen? Ja, det beror jo på om hvær bygd har sin mægler mellem videnskap og praksis. Fra ham er meget av denne bygds velstand gåt ut, og gjænnem den til andre bygder. — Han er altså avholdt? — Den mest avholdte heromkring. — Hvordan er han «på stolen»? — «Jo, han har nu ståt der i femti år og fortalt historier. Dette blev i sin tid spottet; somme fant det endog vanhelligt; nu er der flere som tar efter.» — «Hvad slags historier da?» — Jo, den siste doktor Kent hadde hørt, var om en kvinne som i Saint Louis i Amerika hadde sittet 30 år i fængsel, og som var 70 år gammel og likevel den værste av alle fanger. Så skulde de flytte fangerne over i et annet hus, som ledede av en kvinne der var kvæker. Den gamle vilde ikke flyttes; hun satte sig til motværge med alle sine kræfter, og måtte bindes og bæres bort i en stol. Da de kom med henne, stod den som rådde i fængslet, hun stod i døren og tok mot det rasende menneske. «Løs henne!» sa hun. «Men går det an?» — «Løs henne!» Det blev gjort. Straks den gamle var fri, bøjde hennes nye foresatte sig ned over henne, la armen om hennes hals og kysste henne velkommen som den ene søster den andre. Da sank den gamle kone ned på sine knæ og spurte: «Tør du virkelig tro der er noget godt i mig?» Siden var hun henne lydig.

Nu steg Kallem og Kent av; de skulde bøje in til en bondegård et stykke oppe fra vejen. Der rejste sig en sort hund foran svalen; han så på vognen og gjødde, men bare et par ganger, gik nogen steg nedover mot dem og snøftet på dem, gik tilbake og la sig.

Ingen andre at se. Gutten vændte hæstene og kjørte dem til side. De to læger gik in til den syke, Ragni frem og tilbake på tunet. Gjænnem vinduet så hun en olding til sengs og hans gamle sitte hos ham; hun sang for den syke med skjælvende røst, blev ved, selv da døren gik op bak henne.

Ragni så sig om på tunet; så satte hun sig på stabburstrappen.

Ingen kan gjøre det så stillt i en som en bondegård i hvile. Ikke skogen, for der pusler det støtt: en må lye eller sitte på utkik; ikke havet, når det ligger: i full fred kommer det aldrig; ikke engen, for der kryr det av liv, og så ser vi det annensteds. Men i en bondegård som er stængt, der hønseflokken piller og snakker og gjør dig trygg, og hunden ligger nede, og katten går et par steg, står, og går et par steg igjæn, og plogene læner ved siden av harverne, slipestenene står tørre, vognene med skjækerne nede, matklokken hænger stum; alt det som gik, hviler som du, og det som ænda pusler, øker freden. Om du ser svinet langt borte stå og rote, det er dypt fæstet i sit; om hæsten gnager og vifter sig mot fluerne, det er dens velvære; om småfuglene kommer og hilser på, det gir den sorgløshed som er bundet i al fred.

Midt i hvilen skjøt hin angst in fra møtet med Josefine. Var der noget i hennes egen samvittighed som anklaget? Nej, og tusen ganger nej! — Ikke engang hennes søsters barn? — Nej, på de vilkår kunde hun ikke engang ha levd for dem. Hvad så? Hvad hadde hun gjort? Ælsket ham. Hvorfor ikke få gjøre det?

Stillheden var borte; hun gik op ovenfor husene, og der fant hun to slags *orobus*, ikke langt fra hværandre, først fugleærten ute på engen og en til i et løvkjærr; men den husket hun ikke navnet på. Da hun gik nedover igjæn, fant hun en prægtig hanekam og en tredje slags viol; to hadde de andre git henne. For en flora! Se der! Den aller dejligste *veronica;* au, kronen falt av; men der er en ny; den holder. Hun fik siden høre at her heter den skjøre blomst også «mannstro».

Atter in på tunet; hun så gjænnem vinduerne i kårstuen Kallem ligge med øret in til brystet av den gamle syke. Snart kom doktor Kent ut og med ham konen; han skrek, men hun hørte næsten ikke. Kallem stod så høj der i døren, og nu kom han mot henne. Hvor hun ælsket ham!

Om eftermiddagen sat de sammen i doktorens arbejdsrum mot sydost; på bøkerne nær var det nu som det skulde være. Søren Pedersen kom in fra gangen gjænnem spisestuen, fulgt av hustru Åse, han polisk, og hun forskræmt; præsten og frue kom just in porten!

Kallem så at Ragni blev blek. I de andres nærvær lot han det bli med at sige friskt: «Kom så!» — gik in i storstuen, derfra videre ut i gangen imot dem.

Møtet var stivt. Pastoren bad unskylle tiden; for ham var dette den belejligste, han kom fra aftensangen. De vilde egentlig bare spørge om svogeren og frue vilde være med hjæm og spise til kvælls? Om søndagen er en præst i almindelighed ikke sin egen herre før om kvællen. — Stemmen hadde litt av det højtidelige fra prækenen, og åsyn og væsen gjænskin fra kirken. Josefine stod og så sig om, noget som også præsten snart gik over til.

Han fant det «koseligt» her, flygelet «et prægtig stykke». Mens de så på det, sa Josefine sine første ord vændt til Ragni, meget raskt: «De spiller jo så vakkert?» — «Å —». — «Kan De ikke spille litt for os?» Præsten la til: «Gjør det!»

Ragni så på sin mann — som en der drukner, ser efter hjælp. «Ragni må være i stemning for at kunne spille,» sa han. «Hun er naturligvis træt,» unskyllte præsten; de satte sig, præsten og Kallem like overfor hværandre, Josefine til siden; Ragni satte sig ikke.

«Naturligvis må I begge være trætte,» blev præsten ved; «I har jo rejst så længe og nu ordnet dere her; jeg hørte av doktor Kent at I næsten var færdige?» — Jo, de var det; men de hadde også hat udmærket hjælp i Søren Pedersen og hustru Åse. Ragni blev rædd disse ænnu skulde være i spisestuen, og skyndte sig ditin; nej, de var borte; de var heller ikke inne i doktorens rum.

Præstens ansigt hadde fåt et eget faderligt uttryk. «Søren Pedersen og hustru måtte vi bruke, fordi de vi ellers bruker, ikke var til at få. Men det er ikke slike man burde gi arbejde.» — «Så?» — «Flinke nok; men de drikker op alt de fortjener, og blir borte fra arbej-

det hele dager, således også her. De vækker stor forargelse i menigheden.» — «Det var som pokker.» — Ragni strøk like forbi Kallem med hånden over hans hode, hun skulde nok hænte noget på flygelet. Præsten lot sig ikke skræmme av doktorens letsindige tone. «Vi har fristet at gjøre hvad vi kunde for dem begge — ja, h u n drikker nemlig like meget som han. I skulde forundre dere om I hørte hvor snille folk har været med dem. Alt forgjæves, og værre æn forgjæves. — Ja, jeg skal ikke komme dypere in på den historie;» han så på sin hustru, som sat der i sin tætsluttende kjole, stærk og uigjænnemtrængelig, et eneste stykke uten skade fra isse til fot. Øjnene med det vel inøvde lag til at se uten at se bestemt. Kallem skulde helst ha sprunget op og skreket til henne. Men Ragni stod længre tilbake, uset av de andre, men midt imot ham.

«Det er da kjedeligt,» sa han, «at gamle doktoren har bygd et hus op like ved sykehuset. At ha fremmede folk så nær inpå sig?» — «Ja, han bygde det for sin svoger, gamlingen. Og nu er også han død.» — «Jeg hører det; hadde jeg råd til at lægge ænnu flere penger i hus, så kjøpte jeg det, skjønt jeg ikke har bruk for det.» Josefine vændte litt på sig, utvilsomt for at se om Ragni stod der. «Jeg tror ikke det er tilfals,» sa hun; «jeg kjænner arvingerne.» Der blev en stund stillt.

Præsten tok op et nyt æmne; samme formiddag hadde han læst i «Morgenbladet» om den usikkerhed der var i Amerika i alle forhold. Han talte som den der kjænte til det, og altid henvendt til sin hustru; så han på en annen — som nu til Ragni, der jo kom fra Amerika —, var det forbigående; hustruen vændte han tilbake til.

Præsten Tuft var en statelig, vakker kar, siden en viss førlighed hadde fyllt ansigtets knokete undergrunn, røsten var frisk, og Melanchtonøjnene strålte virkelig in i det som blev sagt. Hans ord og væsen var nærmest overtalende; men en følte magt bak mildheden.

Rent uvæntet gjør hustruen en opadgående bevægelse med hodet. «Ja, det er naturligvis på tide at gå!» sa

han og rejste sig; «jeg glæmmer mig bort. — Nå — I følger med?» Josefine rejste sig, likeså Kallem. Men denne hadde også en kone som gav øjekast, grå og meget myke. «Takk, vi er trætte. Vi skal ha det til gode.»

Og dermed fulgtes de andre ut. Kallem gik til vinduet og så efter dem, der de høje og stærke drog avsted. Snart hadde de kirken til bakgrunn; alle som gik forbi dem hilste ærbødig. Han stod ænnu, efter at de ikke mere såes, slentret et par ganger over gulvet; så gjorde han et rundkast. «Å, hent mig Søren Pedersen og hans hustru Åse!» — og gik selv efter dem. Men de var ikke til at finne; Sigrid fortalte at de gik, straks præstens kom. «Nu skal du pinedød se de drikker sig fulle! Å, spring efter dem, og bed dem spise til kvælls med os. Sig vi er alene.» Piken avsted; Kallem ropte efter henne: «Slip dem ikke, enten de vil eller ej.»

«Hør nu, sadelmaker!» sa doktoren, da de begge stod i storstuen igjæn, hun bak mannen; hør nu —: Præsten siger at De drikker, Pedersen, både De og Deres hustru, og han kan ikke få Dem til at la være?» — «Der siger præsten sant.» — «Men det er en slem sygdom den, Pedersen.» — «Å ja — bakefter.» — «Vil De overlate til mig at kurere Dem?» — «Ih, så gærne, hr. doktor; — men alvorlig talt: det vil ta lang tid!» — «To minutter.» — «To minutter?» han smilte; men før smilet var forbi, var Kallem over ham med sine øjne, de kunde ha et voldsomt, et forvildende uttryk. Sadelmakeren skiftet farve, han rykket bakover. Doktoren efter og bad ham sætte sig. Det gjorde han uopholdelig. «Se på mig!» Åse var ved at få ondt. «Sæt De Dem også!» sa doktoren bakover til henne, og hun blåstes hen på en stol. Doktoren hadde straks igår skjønt hvem han hadde for sig; det tok i k k e to minutter, så var Søren Pedersen væk og hustru Åse med, skjønt hun bare hadde set på. Doktoren befalte dem at åpne øjnene igjæn; begge gjorde det straks. «Hør nu, Søren Pedersen! Nu lar De være med at drikke brændevin eller spiritus i nogen form, ikke mere vin heller, ikke stærkt øl — ikke på 1 — én måned. Hører De! Når

den måned er forbi — nu er klokken halv syv, så kommer De her på minuttet.»

«Og De også, Åse. Hvær gang han vil drikke, så skriker De. Og bakefter synger I begge to.» «Men vi kan ikke synge.» — «I synger likefullt.»

IV

Josefine forlot byen; hun tok sin gut med over til Vestlandet for at få havbad; snart skulde også præsten komme efter; han hadde ikke hat fri, siden han blev præst. Han var like fra sin eksamen kommet her som hjælpepræst, og hadde vunnet menighedens tillid i så højt mon, at da byen blev utskilt fra landsognet for to år siden, søkte hele menigheden for ham, og han fik kallet. Han hadde arbejdet strængt i snart seks år; han trængte til en smule ferie. Josefine var oppe hos sin bror en dag han ikke var hjæmme, fortalte hun skulde rejse, tok farvel og bad broren hilset.

Ragni var straks på det rene med at denne rejse var funnet på for at ungå at forestille henne for selskapet; de vilde ikke gå god for henne. Til den mindre mistænksomme Kallem sa hun intet. Han glæmte snart hele forholdet, fordi han fik så forfærdelig meget at gjøre. Doktor Kent vilde utenlands, og Kallem måtte skjøtte begges praksis til takk for at han hadde set til sykehuset, før Kallem kom. Den tredje læge på stedet var en ung militærlæge og nu ved øvelserne. Han het Arentz og utmærket sig ved et overmåde stort renstrøket bryst. Kallem gjænkjænte i hans korrekte viden lærebokens ord; i førstningen hadde han møje med ikke at kalle ham Niemeyer, men syntes om hans ubetingede hæderlighed. Da dette liv på landevejen og i gaterne blev Kallem uutholdeligt tænkte han på at få Arentz til hjælp; vilde han selv bli en fri mann, måtte han indrette sig anderledes æn nu.

Ragni så ham slurpe maten i sig til middagen og komme hjæm til kvælls. Kanske sat han så litt på verandaen med henne, eller gik om i haven, hjalp, om der var noget hun stelte med, men sjælden — han måtte

in til bøkerne. Anderledes artet det sig, da hans kollega kom hjæm igjæn; han syntes han måtte inhænte den forsømte tid, så nu sat han fast i laboratoriet eller kontoret. Der flyttet også Ragni ændelig in; hun fik sin egen stol, sin egen bokhylle; kontoret blev dagligstue.

I timevis læste de i hvær sin bok og byttet næppe ti ord. Han var glidd in i et langt, ensomt studium, og ante ikke som det tok sig ut, når han mellem læsningen lå på sofaen, så lang han var, og så på henne uten at tale, eller (og det var det almindeligste) stod og så ut av vinduet. Om han kom frem — det var bare for atter at vænde om til vinduet. Han påstod han tænkte aldrig så godt som da; det hadde han efter sin far.

Hjæmmet var han svært glad i, han vændte sjælden hjæm uten at prise det, og da gik han rundt, trygg og munter som en svale. Efter middagen vilde han gjærne høre musik, men la ikke altid mærke til hvad hun spilte.

Og hun? for hvær dag kjælte hun sig fastere til hjæmmets væsener og ting. Ham kallte hun atter sin «hvite pasha», flygelet «eventyret». «Nu et eventyr!» sa hun, når hun vilde spille, og vænnet ham til det samme. Sengkammerset kallte hun «mellem stjærnerne», duerne som hun fik over pinse, «mine pinseliljer», Sigrid «den syvarmede». Når hun og Kallem sat og læste i kontoret, hadde hun følelsen av at de sejlte avsted, hvær i sin båt, hvær til sit land. «Skal vi nu in og sejle,» sa hun.

Han kjænte til denne hennes billedtrang fra Amerikabrevene. «Vi arbejder i hvær vor ænde av en værdenstunnel, langsomt frem til hværandre,» skrev hun, og dette med tunnelen kom hun altid tilbake til; tilsist «var de hværandre så nær at hun kunde høre ham tale!» — Om damperne, «som svømte ovenpå», forbi hværandre, med deres brev, skrev hun at «den enes længsel drog, og den andres skjøt efter».

En kvæll på verandaen det regnet, men de selv sat tørre under det fremskytende tak, sa hun: «Slike hus skulde ha hode.» — «Hode?» — «Ja, mellem vingerne som en annen skikkelig høne.» — «Å således!» — «Jeg

kjænner det altid som jeg er under vinger, og blir ruget.» — «Hør, hvordan kom det sig at du ikke i din barndom flyttet in i Bibelens billeder?» — «Fordi jeg hadde en far der gik og fortalte mig om arternes oprindelse, mens jeg var 10 år gammel; planter, dyr og mennesker blev til én familie — og det var noget for mig! Da jeg fik en stedfar som var præst, og vilde ha at jorden og menneskene hadde begynt med at være fullkomne, og at alt var til for menneskenes skyll, trodde jeg det ikke. Desuten var min far en stille, sykelig mann, som jeg ælsket, min stedfar en stærk, rasende mann, som jeg frygtet.»

Kallem spurte om hun ikke vilde skildre sin barndom og utvikling. Hun svarte bestemt nej.

*

Kristen Larssen var kommet i arbejde hos doktoren ved inredningen av hans laboratorium og av ventilationsapparatet m. m. Tausere, mistænksommere mann hadde han aldrig hat med at gjøre, men heller ikke med en klokere. Han kom en søndag i begyndelsen av August op i sin beste puss, en langskjøtet, brun klædesfrak, ærmerne usædvanlig trange, en rutet vest, som var for kort, og et par grå bukser av såkallt engelsk skinn. Til hværdags brukte han at gå barhodet; til stas gik han med hatten i hånden; han tålte intet på hodet, når ikke vejret var meget koldt. Han stod der i kontoret, lang, mager, snauklippet, renvasket, svart i skjægroten. En hvit skjortelinning, brættet ut over et rødrutet tørklæ, lyste litt op. Doktoren bad ham sætte sig, og spurte da hvad som fejlte ham. Han fik til svar — først et grunnende øjekast, så den oplysning, at han ikke hadde klaget over at noget fejlte ham.

Kallem så det fallt ikke Kristen Larssen let efter det svar at komme med hvad han ønsket, men tænkte: nu kan du ha det så godt.

Jo, ændelig sa han at han visste «doktorfrua» hadde været en fem—seks år i Amerika; kanske hadde hun engelske bøker at låne ham? Kanske kunde hun også

sige ham hvordan han skulde bære sig ad; han hadde lært sig litt på egen hånd.

Tænkte han på at vandre ut? — Jo, det var ikke frit; «men komme over og bli slave for de Norske... der også, det hadde jeg likesom ikke hug til». — «Hvor gammel er De?» — «Å, en fyrti år og vel det.» — Han så ut som han var femti og vel det. «Det faller mig in at min hustru visst gjærne lærer Dem Engelsk, Larssen, f. e. om kvællene.» Nej, det vilde han på ingen måte. Men Kallem gjorde ham begripeligt at uttalen måtte læres av levende munn; Ragni kom in i det samme, og doktoren forklarte henne at for Kristen Larssen vilde Engelsk være det samme som et par vinger. Hun blev jo først litt rød, det var nemlig ikke det eneste ubehagelige arbejde Kallem fik in på henne; han måtte bestemt gå ut fra at hun skulde ha mere at gjøre. Selv gik hun ut fra at hun helst vilde være fri. Men ved at stå og se på Kristen Larssen og huske hvad Kallem sa, at klokere mann hadde han aldrig møtt, grepes hun av medlidenhed. Han fordypet sig nætop nu i en engelsk bok; han skjønte såvidt hvad den handlet om. Hun ikke alene bød sig til at hjælpe ham, men hun nødte ham til at ta mot det. Ænnu samme eftermiddag ved femtiden kom han, og de sat der og stavde sig frem i en let tekst. Kallem kom hjæm og så disse to hoder stikke sammen over samme bok, et langagtigt, sort og kantet — et lite, fintformet, rødligt; et iskoldt, sortsmusket ansigt, furet, sammenknepet — et varmt vårøje, en blændende farve, et friskt lune. Hun sat med lommetørklæet for munnen og gjorde åbenbart vold på sig for at sitte ved siden av ham. Da husket Kallem at også han hadde lagt mærke til Kristen Larssens ubehagelige ånde. Kallem sørget straks for at de fik to bøker, og sat på hvær sin side av bordet. Straks hun kunde, reddet hun sig unda. For at bøte på det bad Kallem Larssen bli der til kvælls, og prøvde at tø ham op; men han var like kold og forsigtig, da han gik, som da han kom. Nu optok denne mann ham. Hvem i al værden var han, og hvorledes var han blet slik?

Ved lejlighed gav han sig et ærend ned til ham i

hans hus. Her traf han et magert, tørt kvindfolk, hans hustru, hodet inne i et stort tørklæ; hadde mannen for lite på sig, så hadde da hun for meget. Ingen barn. Ingen ild på gruen; hun kokte for flere dager ad gangen, sa hun. Hun gik og strikket, varsom og mistænksom. Kallem gjorde sig den tanke at de var kommet overens om at leve så tarvelig for at tjene op til rejsen. Alene for at gi sig ærend hadde han tat med en revolver der ikke vilde gå av; den lå i en kasse, og han hadde tat hele kassen, men sanste nu først at også munitionen lå der. Han lot henne se det. «Å, her er mye slikt her,» svarte hun uten spor av frygt, og tok revolveren op. «Den er lækker,» sa hun og la den ned. låste av, og satte kassen hen på en hylle over mannens værkstedbænk. Både hyllen og den lå full av saker til reparation; «han har for mye utearbejde nå,» sa hun; «slikt småtteri må vænte.» Dette ene rum var værksted, kjøkken, soveværelse. En klokke på væggen, et bord, en seng, en sengbænk, tre træstoler; ellers aldeles nakent — og en stram, vond lugt.

Han tok hjæmvejen forbi Søren Pedersens sadelmakerutsalg; Kallem hadde hjulpet ham til at åpne et sådant, og det gik godt. Der stod Kristen Larssen, i den ene hånd holdt han et glas, i den andre en flaske, og Søren Pedersen og hustru skrek eller sang foran glas og flaske — det lignet lange, ulykkelige hundehyl. Kristen Larssen lo med en latter ut av et menneskes grunnvæsen. En bred salighed i dette gap-op, et ondskapsfullt hjærtes inderlige opladelse, en opdagers halleluja i villeste fryd. Kanske også interesse for de to; hvem vet? Gjorde han dette hvær dag?

Det talent Kallem hadde til at sætte folk i arbejde, kom Ragni til ænnu stærkere at prøve.

I et mindre selskap hos doktor Kent skulde de træffe sammen med gamle pastor Meek og hans datterdatter, Tilla Kraby; de var vændt tilbake fra en utenlandstur for atter at drage. Under sit korte og antagelig siste ophold på disse kanter blev de svært feteret; dette sel-

skap var også for dem, og Kallem og hans hustru, som ellers holdt sig tilbake, gik derhen alene for engang at ha set dem. Æresgjæsterne lot vænte på sig, og imens blev en overmåde svær dame, næppe tredive år gammel og kvik og vakker, forestilt for Ragni, som hun skræmte ved at sige: «Jeg vet ikke om det er Dem ubehageligt; men jeg er søster av Søren Kule.» Ved at se Ragnis dype forlegenhed tok hun henne raskt avsides: «Tænk nu bare ikke annet æn at jeg vilde ha gjort akkurat som De,» hvisket hun. «Og når en desuten træffer på en mann som Deres» — hun trykte Ragnis arm. Hun var ferm og flot og hadde ingen anelse om som hun pinte det fine menneske hun hadde under armen. Allerede at hennes ansigt og figur var av «hvalarten», var jo nok; Ragni kjænte igjæn intil det særegne lag med «lufferne»; hun stod og tænkte spækk. Da såes gamle Meek og datterdatter at komme; værten og hans søster — doktor Kent var ikke gift — gik mot dem og næsten hele selskapet efter. Under de fremstes «goddag!» og «velkommen!» hørtes de fjærneres: «Nej, som han ser godt ut!» og «som Tilla får rejse!» —, og imens stod Kallem og Ragni og undret sig over hvem de to var lik; de husket ansigterne.

Pastor Meek var over middelshøjde, bredskuldret, litt førladen. Han bar hodet stærkt opad, det var bredt og gav lysning; stort, hvitt hår omgav det. Ragni hvisket: «Nu vet jeg det! De er i slægt med den unge fyren vi møtte første dag — Du husker ham som var så vakker?» — «Ja, der er det! Samme buete ansigt. En kunde tro de hørte til Bourbonerne.» — Den gamle takket for alle «velkommen» med en lav røst, som hadde vellyd og gik langsomt. Øjnene var ikke frejdige, heller spejdende og resignerte. Han gav ikke intryk av sikkerhed, men av megen velvilje og tænksomhed. Hvær gang et par av de højere embedsmænn talte til ham, blev han ceremonielt tilbakeholden i gammel stil. «Den nye doktor» forestiltes og fru Lilli Bing sa til Ragni ut av en inskydelse: «Nej, I to må da passe hværandre! Må jeg få forestille fru Kallem, frøken Kraby.» Litt unselige hilste de på hværandre, kom i tale om den unge

mann hun lignet; han var hennes søskenbarn, og var musikalsk. Derved kom de in på musik, og var ikke fra hværandre hele kvællen.

Sjælden — ja med untagelse av Kallem, måske aldrig — hadde Ragni funnet en som hun med én gang følte sig så helt optat av. Dette både stille og livlige blonde menneske hadde et så ælskeligt lag, og det hun sa, var tænkt av henne selv. Og så skulde hun om nogen dager forlate byen for bestandig! Det gav en egen vemodig dragning til hværandre at det kanske var den eneste gang de møttes. Dette gjorde også at Ragni vilde spille, da værten senere hen bad om det på sin skjælmske måte; hun vilde gi sin nye veninde så meget av sig som hun var istand til.

Hun hvisket til henne: «Kjære, stå sådan at jeg har et kjænt ansigt foran mig,» og slog an for Solvejgs sang av «Peer Gynt». Man hadde vel væntet et bravournummer og ikke en simpel sang; men da den var «sunget» til ænde på flygelet, var de alle så med at byfogden, som ved slike lejligheder gjærne var talsmann, bad om den én gang til; de fik den. Derefter trollmarschen av samme suite, så uforlignelig humpende; umiddelbart derpå Selmers «Barnelek» — den fineste, yndigste motsætning; hun spilte den med samme intrængende forklaring av det minste; dernæst en stilfull gammeldags sang av Sinding, hvær tone som et særskilt ord; så en munter, kjærnefrisk av Svendsen — og ændte i fæstmarschen av Selmer. Idag var hun ikke rædd, hennes øjne gik med rike bud til Tilla og fra henne til flere — rene eventyrbud. Selskapet var henført; byfogden drog gjænnem salen som en smællende trompet. Gamle Meek kom i gammeldags ærbødighed; Tilla hvisket: «Bestefar er så musikalsk.»

En times tid senere gik gamle Meek; han var aldrig længer i selskap; hans datterdatter fulgte, Kallem og Ragni sluttet sig til.

Kvællen var mild for at være sist i August med de kvasse overganger efter solfall, dog ikke mildere æn at de måtte ha vårkåpe og vårfrak på. Spaserende overalt.

Da de kom forbi Kallems, spurte Ragni, der ellers var så tilbakeholden, om de ikke vilde være med in, og den gamle svarte galant, at hvis der var et lite håb om at få høre mere musik, var inbydelsen altfor kjærkommen. Så blev lamperne tændt i stuen, flygelet slåt op, og en italiensk barcarole rodde ut gjænnem de åpne vinduer. Gamle Meek frydet sig og våget sig til at spørge om ikke hans sønnesøn, som var her ved skolen, måtte få komme og høre fruen spille — naturligvis, når det ikke var til ulejlighed. Desværre, han var så optat av musik, at han var blet nitten år uten at ha sin studenteksamen; men når nu ulykken var der, måtte han helst høre god musik. Ragni svarte at det vilde være henne en fornøjelse. Kallem spurte om han kunde gå til ham og sige det. Den gamle var ham overmåde taknemlig, og ænda mere vilde han være det, om doktoren med det samme undersøkte hvad det var som fejlte ham; noget var det. Kallem sa at han hadde lagt mærke til det; han trodde nok at skjønne hvad det var.

Den gamle satte sig til flygelet:

«Her skal De høre en av hans sange,» sa han. Og med mindre stive fingre æn en skulde vænte, og med helt lav røst, som når man fingrer ved en kirkeklokke — især med en ejendommelig bruk av fistel, nynnet han:

N å r blir det rigtig morgen?
Når stråler i gullglans hopper
over de snelagte topper,
ner i de mørke kløfter,
løfter
den mot lyset kravlende stængel
op til at tro sig en vinget engel.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
  Men når vejret er styggt,
  og mit sinn er sykt,
  ingen morgen for mig.
  Nej.

Visst er det rigtig morgen,
når blomsterne op har lukket,
og fuglene spist og drukket
og sætter sig hen at love
skove-
ne ny store kroner i gave,
bækken, at snart får den skue havet.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
  Men når vejret er styggt,
  og mit sinn er sykt,
  ingen morgen for mig.
  Nej.

Når blir det rigtig morgen?
Når kraften som gjennemgløder
uvejr og sorger, føder
sol i din sjæl, så barmen
varmen-
de omfavner værden i kallet:
helt at være god mot alle, alle.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
  Største kraft som du ved
  — og den farligste med —,
  det er den du vil ha?
  Ja.

Tone som akkompagnement var særeget. Ragni ropte: «Nej, som det kaster sig utover!»

Kallem spurte hvad det var for en fruentimmertekst. Tilla svarte at den stod i en avis; det var visst en oversættelse. Men da de andre gik, betrodde Ragni Kallem at den «fruentimmerteksten» var en av hennes oversættelser! Hans fætter hadde fåt den in i et norsk-amerikansk blad; derfra var den vel gåt videre. Dette sammentræf gjorde at allerede dagen efter var Kallem hos Karl Meek — og at tre dager efter var denne med piano og bøker og klær oppe på et stort kvistrum i Kallems hus, det som vændte ut mot parken. Kallem hadde overvunnet Ragnis stærkeste motstand.

V

Siden sat der ved bordet et langhåret opløpet menneske med benene snodd om stolens, med smale, røde fingre, der led av frost, og var så klamme at Ragni ikke kunde røre ved dem. Ej heller kunde hun tale til ham efter det Kallem hadde sagt henne om ham; alt det vakkre hun så i ham ved første møte, hadde de ord gnidd av ham. Han kom raskt in, som hadde han øvd sig på det, og så tok hans frak eller hans ærme in i lasens håndtak, eller han fik ikke døren lukket ved første tempo, eller hans ben slog sludder, eller han drog en stol med sig, eller han støtte mot piken, som hadde sat noget fra sig på bordet, og skulde ut igjæn. Han så ikke på folk, de vakkre øjne var søvnige og slukte, kinnernes farve askegrå; han studerte tallerkenens tegning og Kinabrødkurven, som hadde plass foran ham. Han talte aldrig; talte nogen til ham, skræmtes han op og svarte «ja» eller «nej», som tok han glør i munnen. Men han åt — efter Ragnis mål og mate — som en tømmerhæst. Når han da strøk sine klamme hænder av på bukserne eller op i det tykke, fettete håret, var han værre æn Kristen Larssen.

Denne ækle Gutten til bords hvær evige dag, og til kvælls Kristen Larssen! Dertil alle de gamle kjærringer Kallem drog in, for at hun skulde forsyne dem med ulltøj, unger som stundom skulde klædes fra top til tå — hans tuberkulose-venner!

Ikke alene ubehaget ved personerne, men alle dører stod jo åpne; hun ejde ikke fristed, ejde heller ikke sin tid. Tale med ham om det kunde ikke nytte, så længe det som var hennes værste pine, var hans højeste lyst. Der løp ogsa litt skinsyke in med; han så ikke henne og hennes. Dette med søsteren lot han også stå hen; præstens var længst kommet tilbake, Josefine hadde avlagt et flygtigt besøk en morgenstund i deres have med blomster fra gamle Kallems grav; svogrene møttes på gaten og ved sykesengene; der møtte Kallem stundom også sin søster, som var flink med de fattige; men ikke kom hun til ham, ikke han til henne — heller ikke blev der

gjort selskap i præstens hus for dem, som alle væntet; der var overhode ikke mere selskap. Ragni tvilte ikke et øjeblik om grunnen. Kallem forstod ikke som dette uopgjorte pinte henne, ej heller at det på en viss måte stængte byen av for henne; og hun kunde ikke plage ham med det. Han hadde den optagne manns frihed til at kaste alt til side som ikke syntes ham «grejt». I hans daglige tuberkulosejagt var kjærringerne og ungerne han kom slæpende med, mer æn «alle religiøse kranglerier» — desværre også mer æn den hygge og skjønhed som hun umulig kunde unvære.

Bakerst i den store hospitalsgård var et langt forrådshus med vedskur o. s. v. Der inrettet Kallem en gymnastiksal, og derop bar det med ham og den askegrå fyren hvær kvæll fra seks av. Så længe dette stod på, kom han præcis hjæm, tok selv sine øvelser, fik et parti dannet, og var den ledende. I begynnelsen gik det jammerlig; men med vanlig kraft fik han orden og fart i det. Den forknytte gutten hadde knapt rørt sit piano, siden han kom, han turde ikke for fruen. Så flyttet Kallem derop med en bok en halv times tid hvær kvæll; imens måtte Karl spille. Som læge hadde han brutt sig in i hans fortrolighed; med årvåken venlighed holdt han vakt, og snart kom gutten tryggere in i stuen, og sneg sig ikke straks ut igjæn. Og ændelig tok også hun mot til sig — efter intrængende tilskyndelser av Kallem — og sa en søndag morgen til gutten: «Nej, gå ikke op; — kom, skal vi prøve at spille litt firhændig! Vi skal ta lette stykker,» la hun til. Han blev fortvilet; men lykken vilde at han nær væltet sin pianostol, da han skulde sætte sig, og var ved at vælte hennes, da han skulde redde sin egen — og derved kom de begge til at le; det hjalp over det værste.

Ja, så sat hun da frisk og slank i en rød silkekjole, kniplinger om armled og hals, de lange, hvite spillefingre borte ved hans smale røde; hennes åndfulle ansigt ofte vændt mot ham, en resedaparfym av hennes klædning og duft av hennes hår . . . han skalv av unseelse. Og som han fandt sig selv stygg! Og den lugten av hans hår! Han strævde og spilte, så han snart gik træt og

gjorde dumheder. «De er visst ikke oplagt idag,» sa hun og rejste sig.

Han drog sig ut som en fynen hund; han krympet, han vred sig, han vilde for ni og nittiende gang rømme. Til middag kom han ikke, fantes ikke i huset, så Kallem tok på at spørge; hun fortalte da hvor elendig det var gåt; han blev træt efter bare en halv time; et ungt menneske som ikke orket mere, æklet henne. «Å, du evige æstetiker!» — Han gik for at lete efter gutten, offret sin dejlige søndags eftermiddag på det, og kom mot kvællen hjæm med ham. Da hvisket hun inne på kontoret at hun vilde være snill. Kristen Larssen kom, og tålmodigere æn en banket pudel satte hun sig nu in og læste Engelsk med ham.

Fra først av hadde hun følt medlidenhed med denne besynderlige mann, men hun frøs til is i hans selskap og i hans ånde. Derfor syntes hun selv det var gyselig fejgt, at hun uten at kny blev ved; av medlidenhed var det sandelig ikke. Sejgt og på slaget kom han i sin lange, brune, trangærmete frak, og med arbejdsmannens uutholdelige årgamle svedlugt av klær og krop. Ånden nådde over bordet; hun kjænte den også, når den ikke nådde. Han drog stolen frem, satte sig og åpnet sin bok, og når han hadde funnet stedet igjæn, sendte han sine kolde, frygtelige øjne over efter hennes rædde, varme duer, der skræmtes ut over alt rum. Hans lange, sortsmuskete fingre, lodne av sorte hår likesom hele hånden, tok fast, den ene hånds i boken, den andres som pekepinn; så kræmtet han op halsen, og ændelig børjet han, i regelen med at spørge om noget fra sist, altid klokt, mistænkende en fejltagelse av henne, en mangel på insigt eller logik. Han gjorde henne utrygg selv i det tryggeste.

Når han langsomt, vel overtænkt sat og brøt sig frem ord for ord, og hun da understod sig til at forstyrre ham, fordi han gjorde en fejl — da satte han fingeren fastere på for at mærke hvor det var han blev skiplet; derefter så han op, uvillig, mistroende. Så gjæntok hun i stor usikkerhed sin rettelse én gang til; men aldrig lyktes det henne at gjøre det grejt nok; han måtte be om tydeligere forklaring. Tredje gang sa hun det da,

og ændelig var han nådig nok til at la det gå — for hennes regning. Hvær gang hun avbrøt, visste hun hvad som nu vilde komme — og visste at nu slog de onde åndedrag in over henne, bølge på bølge.

Hvad det kostet denne mann for et arbejde at møte op så sikker som han bestandig var, aldrig at begå en fejl som én gang var rettet, og hvad det var for ævner som gjorde alle disse mærkelige spørsmål, der undertiden måtte ha været til ære for en filolog — det overså hun ikke. Men han var henne så hjærtens forfærdelig. Han lignet så altfor stærkt en gammel ape hun hadde set adstadigen spise med sølvske. Dette billede svævet vrængende over ham til hævn.

I hennes daglige liv fløt et forhold in som var hyggeligt; det var samarbejdet med piken; de blev så gode venner. Begge var også så flinke sammen — Ragni til at finne på, den andre til at utrette det. Ragni arbejdet gjærne, og var rask, piken begavet og videbegjærlig; de fant moro i hværandres selskap.

Fjorten dager efter det mislykkede forsøk med firhændigt spill sa hun til Karl Meek: «Hvad tror De? Skulde vi prøve én gang til?» — «Nej takk, det . . . det går visst ikke!» svarte han skrækslagen. — «Jo, nu har jeg sat ut noget firhændig, som De nok kan klare.» Hun la det frem, han stod på to alens avstand og kek — blev rød og strøk hænderne travlt i håret. «Kjænner De det?» Han svarte ikke; det var jo et stykke av ham, som han kallte «fjællbækken», og som han oftere hadde spilt deroppe for Kallem; nu var det sat ut for fire hænder; hun vilde på den måten gjøre godt igjæn.

«Kom nu!» I samme røde silkekjole, med samme kniplinger om de lange spillefingre sat hun der, samme byste, samme drømmefulle besynderlige øjne, og stundom så de på ham, så det gyste i ham. Men nu sat han selv i nye klær, og hans hår var klippet og velstelt som hele hans person. Og fjællbækken kom hoppende under hennes rappe fingre; kunde han ikke følge, væntet hun og tok ham med. Tilsist gik det, om ikke godt, så i alle fall ikke værre æn at hun lovte nådigst herefter at bli ved.

Han bukket og vilde gå. «Det er søndag,» sa hun; «De har vel ingenting at gjøre?» — «Nej.» — «Skal vi gå en tur?» — «Ja, dersom fruen . . . jo!»

Han kom pilsnart ned i ytterfrak og skinnhue, og hun viste sig i sit nydelige slag og den raske amerikanske baret med fjær.

«La os gå opover og møte doktoren.» De gik. Hun følte hun måtte tale hele tiden, og så gav hun sig til at skildre snestormene over de amerikanske prærier, og hvad følger de kunde ha for folk og fæ. Han så hvor hun efter hvært fik rødme i kinnerne, og hvor hennes små føtter kunde spille i vej. Oktoberdagen var uten sol, men ikke kold; markerne mørke og matte, løvskogen på overgang; men han så intet av det; han var ør over at hun vilde gå med ham, den fineste, mest musikalske kvinne han kjænte. Han kunde så gladelig rulle sig i støvet, skyte sig med pistol eller hoppe i insjøen til hennes ære. Dette var ingen tænkt kvinne, det var fru Ragni Kallem i rød silke under det bløte slæng, i den amerikanske baret med fjær på — den kammeraterne sværmet for. Disse øjne så på h a m, og han turde ikke gå til bunns i dem. Foran alt folket gik hun med ham og fortalte. Også han tok på at fortælle, da de fra vinteren i Amerika gled in i vinteren i skogbygderne. Hans far, præsten Meeks søn Otto, var doktor, men hadde giftet sig in på en av skogbygdens store gårder, og levde der som bonde. Karl hadde været med ham over elvisen op i den uændelige ensomhed in over skogfjællene; hadde været med ved tømmerhugsten, snarefangsten, jagten; han gav landskap og intryk hun ingen anelse hadde om. Han skildret en årfugls utseende, frieri, lek, vingeflaks og skrik så livagtig at hun siden kallte ham «årfuglen».

De møtte ikke Kallem, og gik derfor samme vej tilbake. Atter spilte de det firhændige stykke og bedre; de måtte inøve det godt for at spille en kvæll når Kallem sat på kontoret! Kallem var det øverste han visste.

Efterhånden fik hun magt over «årfuglen», vænnet sig til hans ovale ansigt, hans ujævne væsen, snart i lysglans, snart i mismot, opfarende utålmodigt, ydmygt

undergivent med korte rykk av flid, med lange *dolce far niente,* meget pyntet og ikke lite slusket; hun begynte at finne ham nokså vakker igjæn, og tålte at ta ham i hånden. Hun hjalp ham med hans lekser, især med hans Engelsk. Han hadde ujævne kunskaper, så Kallem foreslog, at han skulde gå ut av skolen og inhænte privat hvad han stod tilbake i, og skrev straks til Karls far. Siden sat Karl ofte i den store stue med sine bøker og stiler, spilte og læste og læste og spilte — alene og sammen med henne.

Om eftermiddagen såes de på lange spaserturer. Straks sneen lå — og den kom i begynnelsen av November —, gik de Kallem i møte, og stod så på hvær sin mej hos ham hjæmover. Fra fjorden frøs, var de på isen, og blant de aller flittigste der. En enkelt sport hadde Kallem og han for sig selv, det var at få Karl til at gå på hænderne. Med uhyre alvor løftet doktoren hans lange ben op og holdt dem, mens den andre prøvde, til han ikke orket mere. I førstningen bare oppe i gymnastiklokalet, men snart også i stuen, i gangen, ja i trapperne, like før middagen, like før kvællsmaten: «Op med bejna, gut!» Som Ragni lo, hvær gang han datt ned igjæn! Men blev efterhånden ivrig for at det dog engang skulde lykkes; — det lyktes nemlig aldrig: han var «for vek». Så blev det et æresspørsmål for ham, i grunnen også for henne. Hun tok nemlig stærk del i at han blev «en kar»; hans veke væsen, hans hang til at drømme og fjase tiden væk kjedet henne; hun sa ham det. Men han tålte ikke meget, og var snart uartig. Så straffet hun med tilbakeholdenhed. Det hjalp ikke at han var sønderknust, at han gjorde de hundre inbydelser, ja at han gråt; — hun lot ham leve i dødelig angst for at hun vilde klage til Kallem; hun hjalp ham uten en mine eller et ord som ikke hørte æmnet til, hun avslog at gå tur med ham, hun så ham ikke — intil hun i Kallems nærvær atter talte som var intet hændt. Om disse skygger over deres samliv hadde Kallem ingen anelse.

Kallem omgikkes ingen; han hadde ikke tid. Sin praksis måtte han minke, hvorfor han gjorde alvor av

at komme overens med doktor Arentz, den unge militærlæge, om at bli hans medhjælp. Dette ordnedes i slutten av November, og fra den dag av var han mere med i undervisningen og samlivet, som derved fik fastere hold.

Karl Meeks far rejste ens ærend in for at takke dem og be dem ændelig at følge med sønnen op til skogbygden i julen. Otto Meek var højere og sværere æn sin gamle far; ansigtet mere storstilet, mere virkelig «bourbonsk»; men det var tungsinnt eller rettere tungt. Inbydelsen mottok Kallem, og traf straks avtale med sine kolleger, så han kunde komme løs. Men da tiden nærmet sig, blev doktor Kent syk. Ragni måtte, så nødig hun vilde, rejse med Karl alene; Kallem skulde komme efter. En kjørepels blev kjøpt til henne, lodne støvler, fotpose; også en kostbar skinnhue, foræring av Karl. Hun lignet en Grønlænder, da hun fik det på.

Kallem fulgte dem på jærnbanen; Ragni hadde jo grått litt — til ære for første skilsmisse siden de var gift. Da hun sat i vognen, og Kallem stod utenfor, vilde hun til igjæn; han måtte in og skjænde. Så snart sorgen var stanset, steg han ned og så op på Karl, som sat der sund og glad. «Hør, kjære årfugl, herefter vil jeg sige du til dig og kalle dig Karl; for du er en bra gut!» Men Karl sprang ned og kastet sig om halsen på ham.

Så rejste de.

Kallem læste og fandt det ikke ubehageligt at være i fred; i den siste tid hadde de hæftet ham dygtig. Alt den tredje dag, som var julekvællen, var det dog stusle; han tænkte at komme uvæntet på dem; doktor Kent var bedre. —

Juledagskvæll kom han just fra Kent og skulde op til sykehuset, da han på avstand så en forsamling foran porten. En hæst og en langslæde kjørte nætop ut derifra; slæden var full av halm og sengklær; en syk måtte være kjørt in. Der var barn som gråt, hørte han. Hvem var kommet til skade? Jo, murer Andersen — den mann som hadde hilst på Kallem og frue oppe fra det nye hus første dag de var i byen. Murer Andersen drev

omkring med småhandel om vinteren, mens håndværket stod stille, og på vejen over en skogås hadde han gåt sig vill, forslåt sig og blet liggende; ved en hændelse var han funnet. Inne hos diakonisserne traf Kallem hans utrøstelige hustru, og hørte at hennes ihærdige husbond nu hadde drevet på like under jul, og skulde skyte en gjænvej for at nå frem til julekvællen; Andersen var jo så «hjæmkjær». Men han hadde dårlige øjne, og gled på finskoene, skrapte og brøt det ene benet; og der lå han uten at kunne røre sig. Således holdt han jul. «Vi vænta og vænta,» sa hun, «og barna da!»

Kallem op til den syke, som var i seng i varmt rum. Den svære karen med det store, brune skjæg svømmende over skjorten var ukjænnelig; øjnene sammentrykt, øjenlåkene hovne, stive. Øjets slimhinde viste sig tændt, hornhinnen truet, og da det smærtet ved det minste lysglimt, var der kanske større fare på færde. Blålig-røde flækker med hævelse i ansigtet; fingrene på begge hænder hvite og uten følelse, håndryggene én gang til så store og med vandfyllte blæmmer. Højre fot var brutt i øvre ænde av læggbenet, og bruddet gik in i knæleddet; såret stort som en krone, en bensplint stak frem som en finger. Mot dette var al annen beskadigelse av foten intetsigende.

Andersen kunde lite tale, men rølte nu og da om at foten ikke måtte sættes av. Næste morgen ved dagslys skulde de avgjøre det, svarte Kallem gjæntagende, mens han hjalp ham. Rummet blev straks gjort halvmørkt, bordvand-kompresser lagt over øjnene, årvåkent tilsyn med skiftningen insat, ansigtet smurt med olje og tullet in i et tynnt vattlag, hænderne likeså, bensåret utsprøjtet med karbolvand, en liten blødende pulsåre underbundet, såret strødd med jodoform og omvundet med vatt og lagt i ståltrådsbandage. Hvis han vågnet, og var matt, da nafta hvær annen time, og hvis for store smærter, morfininsprøjtning.

Efter denne sov han, klaget, hvær gang han vågnet, over ulidelige smærter — mindre i bruddet, men særlig nedover skinnebenet mot ryggen av foten; han var i stadig angst for at foten skulde sættes av.

Kl. 9 næste dag fant Kallem ham i alle deler bedre. Også tankerne var klarere nu, men drejde sig altid om foten, at den måtte skånes. Han ønsket at se sin gode ven præsten; hustruen var der, og gik straks for at be præsten komme op litt før kirketid. Imens blev øjnene behandlet; de var mindre hovne, men lyssky; atropin brukt, og omslagene byttet med et let bind. Kallem passte på da Andersens hustru kom med præsten; han gik imot dem. Efter hvad han trodde, måtte Andersens højre ben utvilsomt *exarticuleres*, d. e. benet tages av i knæleddet; men dette skulde den syke foreløbig ikke vite. Konen, som like til nu hadde tat tilskikkelsen med styrke, brast sammen, så Kallem turde ikke la henne følge med in; præsten gik med.

Det gjorde et svært intryk på denne at stå hos sin syke ven i dette store halvmørke rum og litt efter opdage kjæmpen liggende uten øjne, med ukjænneligt ansigt, hænderne i poser, og at høre ham klage. Men han måtte snart beundre så stærk han var og så sikker hans tro. Andersen ønsket de skulde be for ham i kirken idag; «de kjænner mig allesammen,» sa han. Præsten tilsa ham det, men holdt så på stedet en hjærtelig bøn for ham og for alle som levde ved ham. Bønnen livde den syke; han hvisket: «Jeg har gåt i pakt med Gud om foten» — lå stille hen, mens præsten lyste Paulu's velsignelse. Ikke en time efter kom doktor Arentz, og Andersen førtes in på operationssalen. Her skulde han kloroformeres, for at de til bunns kunde erfare skaden, sa de ham; og da smærterne fremdeles var grænseløse, samtykte han straks; «men foten må ikke sættes av.»

Den nøjere ransaking synte at øverste ænde av læggbenet var splittet på skrå op i knæleddet, desværre også at en større blodåre lå trykket mellem bruddænderne, så dens lumen var fyllt med en større blodproptrombe; den trak sig nogen tommer op over låret.

Benet blev selvfølgelig tat; det var gjort på et kvarter.

Alle som skulde få med ham at gjøre, blev strængt tilholdt at la ham tro at benet var i behold. Han måtte skånes for al sinnsbevægelse, så han ikke kom i det til-

fælde at rejse sig, rykke i foten, ændre stilling; dersom en blodprop løsnet sig fra tromben, kunde det være forbi. Han blev lagt i en ståltrådbandage fra hofteleddet ned mot ænden av sengen, stumpen forbundet med karbolgaze og jute og på yttersiden surret fast til en langkloss.

Nu vækkedes han i sin seng, og pålagdes at holde sig helt i ro. Han fik vin, men spiseskevis, for ikke at røre sig, likeså bouillon, æggeblomme; snart fallt han i søvn.

Straks Kallem hadde klædd sig om, gik han ned til diakonissernes rum, der hustruen væntet, og fortalte henne den hele tilgang samt faren som nu truet, hvis Andersen kom i bevægelse. Han fik dette brede, kloke ansigt med ørnenæsen så kjært; renere sjælsstyrke hadde han næppe set. «Går det galt,» sa han, «så har I mange venner.» — «Gud lever,» hvisket hun.

Kl. 3—4 vågnet Andersen, fik atter skevis vin, bouillon, æggeblomme, mælk; han forsikkret han hadde det bra med untagelse av at skinnebenet gjorde ondt; stundom kjænte han smærterne i hælen. Utover eftermiddagen styrkedes livsånderne, og da ønsket han præsten vilde komme igjæn. Nætop som konen skulde hænte ham, kom han av sig selv. Kallem hadde pålagt ham at late som foten sat på.

Det viste sig straks at Andersen bare lå og tænkte på den. «Nu tror jeg nok jeg tør si at Gud har bønhørt mig,» sa han; «derfor må Gud takkes værdeligen.»

Dette rørte præsten, og han blev istand til at sende en varm takk for at foten var blet den syke et pant på Guds nåde, og hadde ført ham dypere i pakt med sin Frælser. Andersen syntes at overveje det; ændelig sa han: «Be nu om at han ikke tar foten siden heller.» — Hvorfor fallt han på det? — «Jo, for det går slike smærter i den.» — Men nylig trodde han jo at være bønhørt? — «Ja; men det hjælper at be uten avladelse.» Præsten vægret sig; straks blev den ihærdige mann urolig, og da hvisket hustruen sagtmodig at Andersen ændelig måtte føjes. Så gjorde præsten det. Men dette var mere på hennes ansvar æn på hans eget, og det drog efter. Kallem var just gåt hjæm, da præsten også kom

meget blek og fortalte hvad som var hændt. «Dette gjør jeg ikke én gang til,» sa han.

«Jeg kan forsikkre dig du har gjort en god gjærning.» Præsten stod i ytterfrak og hue med hånden på dørlåsen; Kallems ord og tone støtte ham. «Alene i sandhed kan vi nærme os sanhedens Gud. Farvel!» Doktoren kom efter: «Du tror altså, at om du nu siger Andersen at benet er sat av, så kan Gud frælse ham!»

«Ja,» svarte præsten forarget, uten at vænde sig.

Nu turde Kallem ikke rejse. Han skrev utførlig til Ragni og lovte at komme, straks han turde.

Næste morgen fant han alt i den ønskeligste orden, men påla stillhed i rygglejet, og at han heller ikke måtte tale så meget. Om eftermiddagen forlangte Andersen alterens sakramente; men diakonissen svarte han tålte ikke sinnsbevægelse. «Jeg vil fornye min pakt med Gud,» svarte Andersen.

Dette turde de ikke overhøre; men de turde heller ikke gjøre det uten først at spørge doktoren, og han var i formiddag hæntet til en barselkone. Diakonissen rådførte sig da med portneren, som fra gammelt var almægtig der. For ham gjæntok Andersen sit ønske like bestemt, og det trodde portneren ikke at kunne omgå; han vilde ta ansvaret på sig. En stund efter var præsten og han i portnerstuen for at få vinen lunken; det var slåt om og blet en bitterlig kold kvæll. Så gik begge op. Andersen blev glad ved at høre hvem som kom; «jeg viste det,» sa han.

Præsten spurte om det var noget særskilt.

«Jo, det var.»

De andre gik ut. Da sa Andersen, at som ung hadde han spænt en gut brok med den samme foten som nu var syk. Det kunde vel ikke være det som han nu blev straffet for? — «Nej.» — Nej, men han var kommet så til at tænke på det, og hadde fåt trang til alterens sakramente. — Der var intet annet i vejen? — Nej. — Præsten bad ham samle sine tanker, nu skulde de be sammen. Andersen tidde, og det skedde. Efter bønnen meddelte præsten ham syndernes forladelse, og sa at nu kom han med brødet og vinen. — «Å, vænt litt!

— Jeg har fåt syndernes forladelse, nu er tavla blank. Nu skriver vi foten in på a, så det læses i himlen. Jeg kjænner mig så glad, ja jeg er så rigtig glad!»

«Hele mennesket er med i pakten, kjære Andersen.»

— «Ja; men denne gangen lover Vorherre barna og kona at jeg skal bli frisk i foten. Kom nu!» — Han rakte de frosne hænder ut.

Præsten blev svedt. «Dette kan jeg ikke,» hvisket han — fullstændig uten at vite det.

Andersen bævet om munnen, de tilbundne hænder famlet; han vilde op i øjnene med dem, men traf på forbindingen. «Vi kan ikke trænge in i Guds råd,» sa præsten; «sæt at det vi vil, er umuligt!»

Var der noget i præstens røst, eller var det selve motstanden som gjorde Andersen mistænkelig?

Uten at svare rev han forbindingen fra øjnene, og han rejste sig, gjorde det raskt, kastet tæppet til side og fallt tilbake på puten, tok sig for brystet, skrek at han vilde kvæles, den hæftigste brystgang begynte. En blodprop var faret op i lungen.

Præsten hadde sat fra sig hvad han holdt i hænderne, ilte mot døren, der portneren og de andre stod utenfor, de løp efter doktor Arentz og doktor Kent; men før nogen av dem kom, var Kallem tilbake. Da var præsten gåt; ut på natten døde Andersen.

VI

Portneren var den som først fik ungjælle. Han måtte flytte samme dag.

Siden gik Kallem ned til Andersens enke. «De er et svært dygtigt menneske. Dersom De vil, så skal De få posten som portner og økonom ved sykehuset. Ta imot den og begynn imorgen den dag at pakke in og flytte med barna, så tænker De mindre på sorgen. — Har De en bra tjenestejænte?» — «Ja.» — «Ta henne med! Mere behøves ikke. Alt det andre står færdigt, og diakonisserne vil hjælpe Dem.»

Overdiakonissen fik sine skjære skrubb; men dermed

blev det. Sin forseelse skulde hun nu gjøre god igjæn ved at hjælpe mor Andersen av beste ævne.

Præsten søkte han ikke, ej heller søkte præsten ham. Av andre hørte han at han var blet syk, og det fant han rimeligt nok. Kallem møtte Josefine et par dager efter på gaten; hun lot som hun ikke så ham.

Hvorledes denne hændelse virket, er ikke let at beskrive. Den hele by kom i opstyr. Var det ikke noget besynderligt med troen, når selv troen på en løgn kunde redde en mann fra den visse død?

Portneren med sin store familie fallt naturligvis ned over præsten og hans hustru som en bjælke. Josefine måtte ut med penger til en bokhandel — og det langt flere æn hun hadde lyst til.

I den mann hadde Kallem siden en trofast og sann fiende. —

Umiddelbart fra dette drog Kallem op til skogbygden. Han varskudde ikke; han kom kjørende fra stationen op til gården i måneskinnet en kvæll, nætop som gårdstunet og vejen utover stod full av forspænte slæder, somme med folk i, andre tomme; gamle og unge skulde avsted til en kanefart; herfra tok de ut, og herhen skulde de vænde tilbake og danse.

Man la ikke mærke til ham som kom fra stationen; man trodde han hørte til følget. Først da han stod i gangen, der husets folk og gjæster nætop klædde sig, var der flere som så han var fremmed; men de tænkte ikke større over det; der stampet pelsmænn ut og in. Ragni hadde nætop fåt sin pels på og kjænte sig omfavnet bakfra, gav et skrik og så op. Nej, som der blev glæde! Og Karl, som stod borti en krok og strævde med storstøvlerne — uten et ords lyd fik han dem av igjæn, skinnklærne også, kastet så benene til vejrs og på hænderne bort for at hilse på Kallem; — nu var kunsten lært! Faren stod der med sit svære hår og sit tungsinnte ansigt; han forestilte Kallem for sin hustru, en blek stillfærdig en; hun talte bygdens dialekt og hadde en spæd røst — omtrent alt Kallem la mærke til. Nu fik han ikke tid til annet æn at være med.

Hæstevrinsk og rop og små skrik og latter, intil der mældtes færdig over hele linjen, og første slæde med en dame i og en pelsmann bakpå suste avsted; — så slæde efter slæde, brede og smale, sluffer med én og to hæster for. En lang, bugtet snor med gråsorte knuter bortefter snemarken i måneskinnet in imot skogen, der det snart gav ljom mellem stammerne av bjæller, hunder, latter og tale. Nogen børjet at synge, andre stemte i; men det var umuligt at holde takten, så det fallt sammen. Kallem sat i bredslæde med sin hustru; hun var så søt inni alle sine skinn, at han flere ganger måtte by til at kysse henne — en svært vanskelig opgave. Nej, alt som hun hadde oplevd! Han fik, mens han hørte på henne, klart for sig, at nu først levde hun sit ungdomsliv. Han hadde aldrig set nogen gladere, han hadde aldrig visst at hun bar al den trang til glæde i sig. Det samme kom for ham senere om kvællen, da de danste, lekte, pratet, spilte, spiste! — hun moret sig for mange år. Enten det var en tung skogejer som holdt om hennes smækkre liv og bar henne, så hun knapt nådde gulvet med de ytterste tåspisser; eller hun hadde fåt tak i et av barnene og valset ivej med det, eller Karl eller en annen ungdom fra skole eller universitet snudde henne den bakvændte vej som en top — samme frydefulle ansigt, samme hellige iver. I en hjørnestue over hele husets bredde gik dansen og leken; men herfra strømte den ofte ut over de andre stuer, ja like in i kjøkkenet på det andre hjørne; døren til det stod åpen. Nogen ældre herrer prøvde at få sig et slag kort i et hjørne, men måtte slutte; de blev i ett væk budne til dans, de også. Gamle og unge var oppe i samme glæde.

Klokken elve næste dag sov Ragni ænnu, og da hun ved middag kom ned litt træt, litt fortumlet og meget forundret over at Kallem var ståt op, uten at hun hørte det, fik hun vite at han ændog var rejst! Telegram fra doktor Kent, som atter var dårlig, gjorde det umuligt for ham at bli. Nogen ord i et brev han hadde rablet ned, mens han spiste frokost, trøstet henne litt; for deri skrev han, at slik som hun hadde ståket til langt på nat, kunde han ikke vække henne, æn mindre ta henne med;

men større glæde æn at se henne så glad hadde han aldrig hat.

Det første Kallem fant, da han kom hjæm, var en inbydelse fra «foreningen» til ball. Og den vilde han ta imot. Inbydelsen var skrevet med søsterens hånd (hun var en av direktricerne), og inbudt var «doktor Kallem og frue». Se, se!

Skulde han telegrafere efter Ragni? Han lot henne bli der hun var; bedre kunde hun ikke få det.

Imidlertid kom han selv op i en meget alvorlig historie. Det første sykebesøk samme kvæll gallt en stakkars mor nede i byen med mange barn, en vaskerkone, Sissel Aune; hun lå i lungebetændelse. Det var især for hennes skyll at Kent hadde telegraferet. Syvende dag var gåt uten krise, og når denne nat var halvgåt, var også niende døgn forbi. Overlevde hun det? Både øvre og nedre lap angrepet, hjærtet tok på at svigte, pulsen svært liten og andre slemme tegn; — skulde han stive hjærtet op i den siste kamp med *atropin?* Midlet ikke prøvd i tilfælde som dette; men det var rationelt. Hvor han gik og stod, hvad han tok sig for, dette spørsmål fulgte. Hennes fem barn var over hos Søren Pedersen og hustru Åse; disse to var makeløse i slike tilfælder.

For annen gang gik han derhen, og så blev han der med det samme; det var et ryggetak med døden.

Et lite nokså rensligt rum med tre senger i. En stakkars geranium i vinduet og et portræt av kong Karl den 15de til hæst i glas og ramme på væggen, et par fotografier sat op med knappenåler og ved siden en violin med tre strænger; den fjærde hang. Hun som lå der, hadde været en vakker kvinne engang, stærk og ferm var hun visst ænnu, om hun kom sig. Nu lå hun avpillet til benene med de slitte arbejdshænder over et fillet åklæ. Men han som sat hos henne, var ikke stærk som hun, nej, rigtig en vekling! — et godt ansigt, såvidt i slægt med violinen der på væggen, at kanske var det i ham selv en stræng var sprunget, før den fik være ubøtt, den som hang her. Træt og uttæret av nattevåk sat han der alene, ikke fordi naboerne unlot at hjælpe; men fordi den som sist sat der, hvilte til det sværeste skulde

begynne. Det hadde rørt Kallem at se at naboerne stod vakt på begge sider; de vilde forby muntre julegjæster at passere her forbi; vakterne byttedes utover natten. Han hørte dette av henne, som ved ellevetiden kom igjæn for at hjælpe. Ikke stort at gjøre for andre æn doktoren, og han visste ikke om han turde gjøre noget.

Første insprøjtning av ⅓ milligram, og pulsen hævedes. Kallem fanget håb, men turde ikke sende det videre til mannens bønlige øjne; for det kunde bedrage. Pulsen holdt sig et par timer, sank så; atter en dosis, og den kom op igjæn. Under stor spænning sat han og passte på. Han hadde en bok med sig, prøvde at holde den under lampen, fik også nu og da en mening frem; men den glæmtes. Ikke blev der talt, bare stønnet, sukket. De siste rop fra det fjærne, siste bjællelyd længst utdød, siste dør længst lukket, natten tom og grå. Fem barn, den ældste ti år, var ved at miste sin forsorg, og han som sat der og snart dubbet, snart strøk sig over knærne, snart la albuerne ned på dem og hænderne sammen — og stirret op fra henne på doktoren, åja, han mistet sin forsorg, han med.

Straks pulsen slappedes, ny dosis, og den hævet sig, så det virkelig syntes at være rigtig hvad han gjorde. Men krisen sluttet ikke; det var over midnat, og niende døgn, efter hvad de hadde sagt, utløpet, og ænda samme opslitende kamp. Han rejste sig i håb og frygt, og satte sig igjæn, tok sin bok, holdt den op, la den ned — og atter bort for at måle. Ja, nu var det snart på slutten med kræfterne; mannen så det på ham, og kjæmpet for ikke at slippe gråten; doktoren hyttet til ham. Atter et forsøk, og om litt fallt hun i søvn. Ja, var det virkelig søvn? Han lyttet. De andre så på ham, og han på dem. Gik en stund bort fra sengen for at komme igjæn med frisk sans: det var rolig, ægte søvn! Han vændte sig om mot mannen, som så det i hans ansigt, og et gjænskin av livets lys flyttet fra doktorens over i hans. Mannen rejste sig, atter drog det sammen i ham — nu vilde det bryte ut. «Gå til sengs!» hvisket doktoren. Mannen kastet sig ned over en av sengene med ansigtet i puten — så brast det.

Hviskende forskrifter til henne som sat ved kokeovnen og nu rejste sig. Han lovte at være der igjæn ut på formiddagen; blev hjulpet ytterfrakken på, lukket selv døren sagte op og sagte igjæn. Det grå vejr var blet til stærkt snefall. Intet lys tændt i et eneste vindu, bare det som våket over den nytændte livsgnist. Kallem kunde ikke nægte sig, da han gik forbi sadelmakerbutikken, at banke på; men de sov godt derinnenfor. Han banket igjæn, for han var sikker på at de hadde overlatt både sin seng og sit lille varme rum til barnene og lå selv nu her i butikken. Ganske rigtigt. «Hvem der?» spurte Søren Pedersens fynske røst. «Sig barna, når de vågner, at deres mor kommer sig.» — «Det var da dejligt,» svarte Fynboen, og bak ham spurte Åses oplandske: «Nej, å er de'n sier?» — Kallem: «Kom nu med barna op til mig til middag!»

VII

Hele den nat og den dag et utroligt snefall og mot kvællen storm, og denne sopte den nyfallne sne ihop i store skavler. Stormen drog over, men snefallet like overhændigt. De fra landet som skulde på ball, fik sneplogen kjørt like til byen; i byen kjørte de den for annen gang idag. På ball, på ball! Det første store ball i julen.

På ball, på ball! I de større byer, der dans er en forretning som ungdommen holder vedlike i de forskjellige hus og foreninger på omgang, har man intet skjøn på hvad utsynet mot julens første ball tumler op i en liten by og blandt dem av landsfolkets ungdom som da kjører ballklædd in under sine pelser. Men likesom sneplogen godmodeligen skyver den overflødige sne ut i kanterne, således skjærer den hævdede skik, den naturlige unseelse mer æn halvdelen bort av det som de fantaserte sammen. Der møter frem en pen, sømmelig skare, som i førstningen knapt nok synes at kjænne hværandre.

Kallem lå på sofaen og var i godt lune. Den prægtige Sissel Aune kom sig; mannen gik full idag av livsfryd og brænnevin, som naboerne slog i ham. Barnene hadde

været her til middag, skjønt jænten likte det ikke; hun var i så måte som Ragni; de lignet i det hele på hværandre, de to.

Barnene hadde ikke været fullt så unselige som murer Andersens, der også var med. Kallem hadde spilt dårlig piano for dem, men gåt svært godt på hænderne, og sadelmakeren hadde hat det travlt med murer Andersens død: murer Andersen var død av sanhed; der er så mange som lever av løgn, så det kan trænges at nogen dør av sanhed — og mere av den sludder som Åse fant mærkelig.

Et langt, rasende fornøjeligt brev fra Ragni lå over Kallems mave; han hadde læst det for annen gang. Karl lot følge en rapport over hennes tilstand efter doktorens avrejse, nokså fornøjelig, den med, navnlig en beskrivelse av hennes første skitur (som også blev hennes siste). Hennes hjærtens fejghed var godt set.

Nu skulde han på ball, der en præstefrue var direktrice! Hun og hennes flotte veninne fru Lilli Bing. Var Josefine det mot sin manns vilje? En offentlig hemmelighed at så var; Lilli Bing hadde røbet den for ham. Præstefruen var første balldame i byen! Herrerne kappedes om bare at få føre henne i en kotillonstur rundt én gang. Han så henne for sig, høj, barhalset, mørkøjet, glohet av dansen. Jo, han vilde danse med henne. Han længtes efter henne, han dulgte ikke det for sig selv. Ragnis brev la han til side, likeså Karls og boken han hadde læst i, rejste sig, lampen skruedes ned, piken varskuddes — så op at klæ sig!

Det var usædvanligt som det snedde, ikke med stjærner, men med store flak, det ene jaget det andre. Hadde det ikke været stillt, så vilde det været umuligt at finne vej. Lygterne sure, skjæret nådde knapt ud over lyskjærnen, og rundt om ingen lyd. Regnen har lyd, og den har landskap; sneen gjæmmer alt bort, aldrig kan et menneske bli så alene som inne i et snefall. Kallem hadde ikke engang følge av en gjærdesgard, hilstes ikke på av en sten ved vejen, intet av trærne i haven bøjde sig for ham; han så dem ikke mere, de var insvøpt og sendt væk. Kirken stod der ænnu, men omdannet til

stejnrøjs med en hvit stav op i. Han og kjærka, og kjærka og han, sa'n; der var ingen andre.

Husene nede i gaten drog sig tilbake; de sat og gjorde sig om til troll med labber foran; engang hadde disse labber været trap. Og nede i fjæren ved Strandgaten lå et par båter kvælvte; de lignet hvite elefanter til hvile. Sjøen et snehav; men underlig nok, øen hadde kastet loss og var drevet væk; den såes ikke mere. Efter almanakken var det fullmåne, og ikke mørkt heller, skjønt også månen var snedd væk fra denne forgjorte værden.

Selv stabbet han i vej som en omvændt sukkertop. Han og sneen som fallt, var det eneste der rørte sig. Det glodde ikke engang ildøjne ut av husene, skjønt klokken næppe var ti. Slukt og lukt og nedsnedd. Alene de sure lys-kjærner i lygterne vidnet at engang var her en levende by.

Jo, nu hørte han en klarinet mjaue og en bass skrubbe; — en ræv og en isbjørn måtte etsteds hoppe sammen. Det trippet, og det humpet, sneflakene drysset, og husene sat og stundet.

Han kom så langt at han så en osende ildtåke omkring et stort hus; det var derinne det mjauet og skrubbet. Dithen stævnet han.

Gik han fejl? Han fallt in i en restauration eller nærved — in i tobakslugt, punschelugt, matlugt, så nogen tykke herrer inni den som svin i sit fett. De var ikke ballklædd! men d e r kom nogen som var. Og da han ændelig fant frem til den rette trap, søkte flere ballklædde herrer forbi nedover til tobakken og punschen. Kallem hadet og foragtet tobak og punsch og knejpeliv, og især de herrer som ikke orket danse uten at stive sig.

Ingen bør komme sent til et ball. Han så på klokken, den var over elleve og ikke bare ti, som han trodde — enten var han kommet for sent hjæm, eller han hadde læst for længe. Nogen opgløddde, svedte unge mennesker, som nætop kom ut av osen — det var nemlig ikke helt frit for tåkeos, hvær gang døren åpnedes —, hilste på ham og slog derved fast at han var kommet, så han mekanisk gik videre og drog av sig yttertøjet.

Flere svedte og opglødde mennesker i gangene. Den ene syntes at løpe avsted, fordi den andre løp, deres tale intetsigende, deres øjne ville, deres latter som tom —rom—tromme. Der kom damer også, tre og fire sammen, så ut som åpne roser, lo av intet, og talte om intet, færdige til at føres bort gjænnem musik og sludder. Musikken forskreket, blussene i et flor av damp, kronerne i gulrødt.

Et overfyllt ball; man hadde møje med at komme frem mellem alle de kavalerer som stod ledige ved døren; de hadde klumpet sig. En blanding av fint og grovt — en ægte norsk blanding.

Der dansedes kotillon med vals. Så høj som Kallem var, kunde han nu, da hans briller var tørret, snart se at hans søster ikke var blant de dansende, knapt nok i salen. Men han glæmte henne; for dette syn her var i visse måter nyt for ham: av norsk kjænte han alene Vestlandet og Kristiania. Et ball i en liten norsk inlandsby er særeget. Damer og herrer som kunde høve et fint Pariserball, glir let avsted mellem unge mennesker som går tungt til det daglige, og aldrig har lært kunsten, men trør takten ærlig i et ufortrødent arbejdslag. Mænn i kjole, mænn i frak, kvinner i utringet balldragt, kvinner i jævn, sort helkjole, somme ældre, somme rent unge, alle på sin egen vis med moro for sin egen part.

Like fra Kallem var så uhældig at falle in i restaurationen eller i nærheden av den og derved i den punschelugt og tobaksrøk som han hadet, var han grætten og så sort. Men her i ballsalen foran så megen frejdig selvstændighed fortok det sig. Her valset to forbi, han i frak, hun i mørk ullkjole, lukket med lås; de holdt hværandre traust, de stoppet ikke, men blev ved at tvinne, alvorlige og sindige. Der strøk forbi dem en lang, lyslett gut i rundtrøje, væntelig en ung sjømann, som var hjæmme i julen; han førte en kone på over fyrti, utvilsomt hans egen mor; hun kunde være med i en ordentlig merssejlskuling ænnu, hun. Der en kjænt jærnbanemann med opadvændt åsyn, en tynn fyr i sort kjole, som hoppet med skiftevis hældning av kroppen;

trødde han på højre fot, så hældte han til højre, og trødde han på venstre fot, hældte han til venstre, bestandig i den samvittighedsfulleste takt, og så glad, så pipende jærnbaneglad; hun som han danste med, lo hele tiden, men ikke som hun var unselig, langtfra, hun moret sig. Og de blev ved at danse, og var oppe igjæn, straks de hadde sat sig. Der fejet en handelsmann forbi, straks efter en officer, begge udadlelige med friske, unge ballklædde damer, dernæst et galt menneske med lang hårdusk og et stort sort fruentimmer. De raste frem gjænnem midten av den lange ballsal, op og ned, folk var rædde, og fór av vejen som for hæster. Der snudde et tårn forbi, et bredt, rundt, højt tårn med en liten spinkel dame, der stod op efter ham som en stige. Oventil rørte tårnet sig ikke, bare snudde; om de hadde sat øverst op en tallerken suppe, vilde den ikke ha skvulpet over med en dråpe. Så kom der to der holdt hænderne ut som sejl, to høje mennesker, og tok derved en plass som for tre jævne par. Men det syntes at være hævdet ballsæd, at alle hadde ret til så megen plass de orket at ta, og al den fart de bare ønsket, og til det lag og den bunad de selv kjærte om. Her danste hvær for egen regning, og ingen for at danse, alle for at more sig.

Men se der kom to som kunde danse! De kom frem fra et siderum, en rask, skjægløs kavaleriløjtnant og en høj . . . Josefine! Hun var i rød silke med sort, hennes faste hals, hennes drejede armer i deres varme farve, hennes yppige hår i den vanlige knute, hennes ville øjne, for det var de, og den figur, ja, hun var balldronningen! Som hun danste! Nu viste sig hvad for en styrke og naturlig smidighed der var i hennes legeme. Og nu blinket det irske blod; dette var henne. Broren trængte længer frem, han likesom tapte ånden. Og han syntes at alle stirret på disse to, som svang snart højre rundt, snart venstre rundt, så snurrende på et eneste sted, så i en fart rundt salen; ingen ny kom til, alle så, og efter hvært stoppet mange av dem som danste; de vilde se. Kavaleristen hadde den fejl at han ikke var højere æn sin dame; men han var en stærk, mandig kar, der førte

fortrinlig. Dansen var disse to kjærnesunde menneskers lidenskap og rus; slik så det ut. Og det gav rus. Kallem kunde ikke stå imot, men vilde danse, han også, og det med henne, og helst nu straks. Næste gang de kom glansfullt svingende forbi, så han på henne, så på henne således, at han visste hun nu måtte se dit han stod. Og det gjorde hun. Som om en hadde tat henne om livet og stanset henne, stod hun. «Tusen takk!» sa hun til sin kavaler. Uopholdelig var hennes bror ved siden av henne, men like snart hennes veninne Lilli Bing. «Kom sæt dig hos mig!» sa hun, og umiddelbart vændt mot Kallem: «Det var morsomt at se Dem her!» — «Jeg må takke for inbydelsen!» svarte han vændt til begge. «Men jeg har fåt slik lyst til at danse med dig, Josefine;» han drog sine hansker på; «tillater De?» — han bukket for løjtnanten, som høflig bukket igjen. «Har d u lyst?» sa han til Josefine. Hun var andpusten efter den raske dans; men hennes mørke øjne strålte. «Ja,» svarte hun sagte. Gulvet var imidlertid blet fullt igjæn; derfor stod de en stund og ventet. Men da det aldrig sluttet med trængselen, tok han henne om livet for at begynne. «Det går ikke!» hvisket hun. — «Jo, det går!» sa han og svang i vej forbi enhvær uten at støte eller la sig stanse; var der fare, bar han henne, mere æn han førte. Men snart skjønte han hvor unødigt det var; hun bøjde efter og føjde sig i hans arm for det sagteste tryk. De var ikke så like at det klisset, ikke så ulike at det støtte fra; de blev interessante for hværandre, og nød et øjebliks forsoning før striden. De så på hværandre fra og til, altid samtidig, han meget rød, hun blek.

Nu lyste lamperne med glans, musikken var livlig, menneskene glade og naturlige, ballsalen prægtig. De hadde ikke danset sammen, siden han var ballernes første mann, og hun en ubehagelig tøs, som han førte rundt et par ganger av nåde. Men i holdning, takt, lag var de som sammenspillet; deres dans blev let, de var lykkelige. Mens de holdt hværandre omsluttet, kunde ikke det de tænkte, løses op; det hadde slynget sig ihop. De var hværandres med stærk natursammenhæng — nu

når naturbunden var nådd. Alt skillende tumlet væk som fremmed og tilfældigt. Og da det de hadde oplevd sammen, egentlig lå i barndommen og i et annet land, flyttet begge derhen. I den brandhete luft over hav og strand, side om side på sine små ponier med den underlige far imellem sig; han var så vakker til hæst.

Broren — højere æn søsteren — så ned på hennes brede hodeform; han kjænte farens igjæn. Hun tænkte også på sin far, da hun så op i hans skarpe ansigt; men likevel lignet han mere deres mor æn hun; hun kjænte det kloke og gode i moren igjæn i ham, om der også gik uvejrsdrag fra faren i det. Hun kunde lagt sig in til ham som til sin mor, sikker på ham til det ytterste — ja, som hin siste kvæll i deres fjordby. Og hun hadde ingen større længsel i værden.

Så sluttet valsen.

Arm i arm gik de mot den plass Lilli hadde inbudt til — varme, taknemlige. De møtte Lilli med kavaleriløjtnanten, hun i sin yppighed rent forkommen, og han, som altid, korrekt og ærbødig.

Ikke så længe efter var Kallem i ytterfrak, sælskinns støvler og med hænderne dypt i de store lommer, atter ute i snefallet.

Enten måtte de to søsken nu være alene, eller han måtte gå. Dette tok ham for stærkt. Han holdt dypt av henne, og hun kanske ænnu stærkere av ham. I disse øjeblik, da hennes væsen var glidd over i hans, formet det sig som det vilde og kunde; til hværdags holdt noget henne bundet; kristendommen var det næppe, men hvad var det? Hun gjorde akkurat hvad hun vilde, hensynsløst; — og ænda var hun værre bundet æn de fleste.

Det snedde og snedde; luften var likevel lys av den måne som ikke sæs. Hans søster stod barhodet og bararmet med ildøjne foran i luften, musik i det fjærne.

Men da han kom op i sit hvite soverum, som den snille piken hadde holdt varmt, danste det i skogbygden. Ragni bares av en svær skogejer, så hun næppe nådde gulvet med den ytterste tåspiss; — hun svang rundt med de små barn, hun hoppet avsted med «år-

fuglen» eller en fejende fyr fra hovedstaden; — han så hennes lyksalighed efter hvær dans, hørte hennes: «Nej, som jeg morer mig, Edvard!» og sovnet in i det.

Og dagen efter — han hadde just spist middag alene og gåt in i den store stue som av vane, for da var det Ragni spilte for ham — åpnedes døren, og Ragni — han trodde ikke sine egne øjne? — jo, inni alle disse skinn var hun! Han lot henne så komme frem, lubben, mælkehvit og kjælen — og bar henne.

«Nej,» sa hun, da de en stund efter sat i fred, «nu var det bare det samme op igjæn, og så længtes jeg.» — «Du har skjæv næse!» — «Og du, som har været på ball!» — «Du har skjæv næse!» — «Det sees næsten ikke. Men vet du at Karl slet ikke bare er snill? Nu vil jeg si dig det.» — «Karl?» — «Ja mot mig! Mot mig er han makeløs; det kan ikke tænkes som han er. Rent anderledes mot sine søsken, hissig, svært hissig, lunefull, en selvrådig herre.» — «Å, det kan jeg nok tænke mig.» — «Vet du, også derfor vilde jeg rejse nu: vi vil være alene; ikke sandt? Vi har ham over os bestandig.» — «Nej, Gud bevare mig, er du nu kjed av ham også?» — «Det har jeg slet ikke sagt. Men bestandig om os, det blir —» «— kjedeligt?» — «Nu ja, kjedeligt likevel; det er sant. Ja, jeg er slem. Hør, jeg vil be dig om én ting til; men vær nu søt og kall mig ikke æstetiker!» — «Nå da?» — «La ikke Kristen Larssen få vite at jeg er kommet. Nej, gjør ikke det! La os nu rigtig være i fred.» — «Men nu har jeg fåt nogen barn som —» — «Nej, nej! Ingen barn heller! Å nej!» — Og så gråt hun.

«Kjære min søte Ragni —!» — «Ja — ja, det er så egenkjærligt; men jeg likesom ikke orker det; det ligger ikke for mig.» —

En stund efter tonte flygelet ut av sine rikeste akkorder jubelhymnen over hennes hjæmkomst; skjønhedens ånder besatte huset. De fløj til tak, til vindu og dører, op i sovekammerset, ut i kjøkkenet, in i kontoret, sang, sang, sang så tuberkelbacillerne doktoren studerte på, danste bent mot det der skulde dræpe dem; — de sang op kjøkkendøren, så hele opvasken danste og kaffekje-

len kokte over, og den nye kjolen som Sigrid hadde fåt av fruen julekvællen, fiks og færdig med fløjelsbesætning og overkjole, ophæftet med snorer og dusker, fallt i balltanker der oppe under loftet, højest av alt i huset.

VIII

Dagen efter kom Kallem fra Sissel Aune, vaskerkonen; han hadde ærgret sig over mannen, som i overdådig glæde hadde fåt sin violin strænget, spilte i lagene og drak sig full. Han vilde prøve det samme med ham som med Søren Pedersens, og gik inom der for ved hjælp av dem at få fat i den lyriske Aune. Men han fant «hustru Åse» alene i butikken, i færd med at hjælpe et av Sissels barn op i en sadel; fire av dem var i butikken, den femte lå inne i deres rum. Søren Pedersen var ikke tilstede, men hos Kristen Larssen, som var syk. Kristen Larssen? — Ja, han hadde hat voldsomme brækninger, til slut av det bare blod; men han vilde ikke tale til doktoren. Kallem måtte straks derhen, men ønsket først at gi litt forstærkning til barnenes underhold her; det avsloges. Idag hadde Åse solgt to sæler og en springfjærsseng; nu arbejdet et søskenbarn av Åse med i værkstedet, en kvinne som også het Åse; for at skille dem kallte Søren henne «Åses Åse».

Kallem fant Kristen Larssen i sengen; han hadde et arbejde mellem sine langhårete fingre, og Søren Pedersen læste for ham. Henne i kroken mellem vinduet og bordet, rigtig klæmt in i hjørnet, sat hustruen og strikket, tørklæet dradd så langt frem at ansigtet var mørkt. Der var urimelig dårlig lugt i stuen. Ved at se på den syke blev Kallem forskrækket; han var mere skiddengrå og mager æn vanligt. «Har De spist fet mat i julen?» — «Hm; vi hadde sylte.» — «Har De før hat ondt på den måte?» — «Åja, av og til.» — «Nej, ikke så stridt som nu,» sa hun som strikket. — «Føler De smærter nu?» — «Ikke nu. Men av og til.» — «Under brystet og i maven?» — «Ja.» — «Og smærterne kommer ofte igjæn?» — «Åja.» — «Oftere for hvær dag,» lød det borte fra kroken. Kallem til at undersøke, og fant

en svulst av en valnøts størrelse i mavegruben; den kjænte også Kristen Larssen til. «Har den vokset?» — «Åja.» — «Den har vokset fort,» sa hun i bænken. Kallem blev hetere og hetere. Hvorfor hadde han slåt sig til ro med den andres avvisninger? Hustruens øjne fulgte ham, hennes pinner gled langsommere, hun likesom stivnet av; doktoren prøvde at holde sit ansigt roligt, men hun lot sig nok ikke narre. Også Kristen Larssens kolde øjne fulgte forskende. Kallem bad dem åpne spjællet i gruen og la det være åpent hele tiden, nat og dag; det fik gå ut over veden. Søren Pedersen rejste sig og åpnet med stor iver. Både Kristen Larssen og hustru så misbilligende på ham; veden var ikke hans. For at vinne tid og ro tok Kallem op de bøker som lå der; det var hans egne engelske og en mekanik; dernæst gav han sig til at stirre på det vesle spillet den syke holdt mellem fingrene. «Hvad er det?» Søren Pedersen forklarte, at det var en forbedring av den strikkemaskine som Kristen Larssen hadde gjort. Efter hvært forklaringen gik frem, rørte Larssens fingre ved hjulene og pinnerne med et så hændigt og sagte lag, at tankekraften og kjærligheden synliggjordes.

Rundt i stuen, på værktøjbænken, på gulvet, oppe på bordet, lå atter fullt av ting til reparation — fra ur og gevær til symaskiner, kaffekværner, låser, istykkerbrutt værktøj. Kallems revolver var nu tat ut av kassen, og han hørte, at den var det eneste Larssen nu i julen hadde fåt i stand. Under denne Sørens megen tale fik Kallem utsættelse; nu visste han hvorledes han vilde ta det. Han talte om diæt og smærtestillende midler, og bad Søren Pedersen følge med efter de siste.

Ikke før stod de på gaten, så sa Kallem at med Larssen var det forbi; dette var utvilsomt langt fremskreden mavekræft.

Den selvgode fiffighed i Søren Pedersens runde blanke fjæs smøg sig ut gjænnem alle slags bakvejer; ansigtet stod igjæn tomt med opslagne dører og vinduer.

«Jeg skal snart si det bestemt, og da må De, som kjænner ham bedre æn jeg, fortælle ham det.» Kallem glæmte aldeles at tale om Aune.

Innen nogen dager visste hele den lille by at tusenkonstneren Kristen Larssen lå for døden av mavekræft; det stod ændog i bladet. Deri kalltes han «en av vore bygder vel kjænt mekaniker og opfinner». Kallem trådte ikke in i et hus, traf ikke kjæntfolk på gaten, uten at de nu spurte efter Kristen Larssen. Næste gang han kom til den syke, efterat Pedersen hadde sagt fra, nævntes ikke et ord. Larssen lå fremdeles med sin opfinnelse mellem fingrene, noget matt efter et forfærdeligt smærteanfall. Skjægget hadde fåt gro, han så fæl ut. Hustruen strikkende, men noget nærmere sengen. De engelske bøker var flyttet, og dette var det eneste yttre tegn på at fremtiden var opgit.

Kallem gik derfra inom til Søren Pedersen, som fortalte Kallem at den forrige portner på sykehuset hadde været hos Larssen for at omvænde ham; han måtte ændelig ikke fare lukt i helvede. Larssen hadde ikke git annet svar æn at han bad om ikke at hæftes; han stelte med noget som var nær ved at være færdigt. Så kom præsten; denne tok det både vakkrere og varsommere; men kanske netop derfor tapte Larssen denne gang tålmodet; hans opsamlede bitterhed fik ord der brænte, og hun med det fremskutte hodetørklæet og strikkepinnerne stilte sig ved døren. Præsten forstod, og gik tålmodig; siden hint med murer Andersen var han ikke den samme mann. Ute i menigheden vakte det dog adskillig forargelse.

Efter et møte i ynglingeforeningen samlet dens sangforening sig utenfor Kristen Larssen og istemte dæmpet en salme. Folk kom til, men i stillhed. Det traf til at være under et av den sykes anfall; han sa de kjæntes som tusene knappenålers idelige stik — og under disse lidelser ærtet sangen ham, så Kallem måtte blande sig i det og forby alt sådant. To lægprædikanter, den forhenværende portner og en til, søkte doktoren på sykehuset for at forklare ham at det var altsammen skedd i den beste mening, og at det gik ikke an at holde Guds ord rent borte fra en døende. Kallem blev hissig og svarte uvørnt.

Som han til vanlig tid om kvællen var nede hos Kri-

sten Larssen, syntes han bestemt det lå ansigter på vinduet. Den syke spurte nætop doktoren ut om hvor længe han hadde igjæn, og om smærterne bestandig vilde ta til — så Kallem ikke ænste det derute anderledes æn at han bad noget hængt for. Han vejde om han kunde sige Larssen den rene sanhed, og trodde det gik an. Han fortalte da at det kunde ta to à tre måneder ænnu, og at smærterne altid kom oftere — om ikke alle dager like ofte og like slemme. Hustruen hørte på.

Ingen stod ved vinduerne, da Kallem kom ut; men litt længre fremme i gaten gik en dame — langsomt, som væntet hun nogen. Ved at få øje på ham kom hun straks mot ham; det var hans søster. «Var det du som lå på vinduet nede hos Kristen Larssen?» — «Jeg,» sa hun — og han så hennes ansigt under kysen bli rødt; «jeg plejer ikke at ligge på vinduerne hos folk.» — «Unskyll, men jeg så virkelig nogen gjøre det.» — «Ja, det gjorde også jeg.» — «Kjænte du dem?» — «Ja. Men jeg er kommet for at tale med dig, Edvard. Jeg visste hvad tid du plejde at være her.» — «Hvad vil du mig?» — nu først mærket han at hun var i oprør.

«Er det sant du har sagt du tar på dig ansvaret for at Larssen kommer i helvede?» — «Jeg tror ikke en døjt på helvede.» — «Nej, men har du sagt det?» — «Jeg vet ikke. Nej, det tror jeg dog ikke.» — «Ja, for der er andre som har annen mening æn du, og dem oprører slik tale. Du taper alt du har arbejdet op for dig her, ved slikt; det vil jeg si dig.» Kallem kjænte henne igjæn i dette. «Ja, det er naturligvis galt at si sådant. Men jagu er det galt at plage en mann som Kristen Larssen også. Så længe han har sin forstand, får ingen ham til at tro på helvede; så de kan la ham være.» — «Det er visst heller ikke det de vil ham.» — «Ja, hvad er det da?» — «Du vet det så godt som jeg, Edvard, og det er for din egen skyll jeg ber dig ikke at håne alvorlige og kjærlige folk.» — «Jeg har ikke villet håne; jeg siger bare de kan spare sig møjen og spare ham også.» — «Han er for kold?» — «Kold eller varm, slikt kommer an på anlæggene, og på hvad måte en har levd.» — «Men folk kan leve sig sjælskulde til, og det

har visst han gjort.» — «Kanske; men jeg kjænner en som er varm nok, og som tænker akkurat som Kristen Larssen. Så det er ikke det.» — «Ja, hvad er det da?» — «Tusene ting. Hun jeg nu husket på, tænker helst i billeder, og fra hun så en ældgammel tegning av treenigheden, en svær krop med tre hoder på, og hørte at hodet i midten var søn til de to på siderne, faren og moren (for du vet at den Helligånd begyndte med at være kvinnfolk), så kunde hun aldrig siden tro på treenigheden; hun lo av den. Og hun er som sagt varm nok.» — «Fyss!» presste Josefine frem av al sin harmes magt; «varm er hun kanske; men hun må være u r e n!» Kallem følte et stik i hjærtet; hun sigtet Ragni! Søsteren var ond, og så ond ut som i tøsedagene — og straks blev han gutten fra da —: klask, der fik hun en ørefik. Den traf kysen; men den var hjærtelig ment.

Med lynende øjne sprang hun like på ham som i de dager de sloss. Hun hvisket: «Jeg mener du —!» hun gnistret av hån og raseri, så vændte hun sig foragtfullt, og gik.

Hadde nogen set dem? De var alene i gaten. Han kjænte en ubestemmelig frygt; dette kom kanske til at gå ut over Ragni.

Ordet «uren» i Josefines munn trodde Kallem sigtet til det fortidige; — og derfor blev han så oprørt. Men hvad vilde han ikke ha blet, om han hadde visst at det æn mere sigtet til nutiden? Når præstens efter deres hjæmkomst holdt sig borte, hadde det også sin grunn i at gudsbespotteren Kristen Larssen var blet velsét i Kallems hus, at Ragni læste Engelsk med ham, og at Kallem stadig talte med ham. Kristen Larssen stod for de fleste av menigheden som et stykke djævel, og når nykomne folk, både mann og kvinne, slog fællig med ham (som før med Søren Pedersens), var det en utæskning. Litt efter kom Karl Meek i huset, og siden såes ikke Ragni uten i hans selskap. Ændelig rejste de sammen op i skogbygden; — så meget behøvdes ikke, når det gallt en fraskilt hustru, der var fritænker og før grepet i ægteskapsbrudd.

Josefine var kommet i det oprigtige øjemed at varsku sin bror. Hadde hun fåt ro til at tale, hadde hun sagt ham alt dette; hun var ikke rædd, og hun holdt av ham. Nu gik hun hjæm med branden av hans foragt.

Så brøt hennes tilbaketrængte lidenskap frem, først i bittert had mot henne, som skilte bror fra søster, men efterhånden mot alt som gjorde det. Murer Andersens død — jo dypere den bevæget hennes ægtefælle, jo stærkere kom motsætningen dem imellem frem — og i en højst uhældig tid. Alt det Tuft klaget over hos sig selv, var jo inrømmelser til henne, og nætop nu vilde han gjøre slut. Værre kunde det ikke træffe.

I huset ved siden av sat en tør gammel kone, præstens mor; hun levde i protest mot huset foran. Aldrig satte hun sin fot der i et selskap, sjælden ellers uten til husandagt og på kirkelige fæstdager til middag. Svigerdatterens væsen, dans, toilette og veninner var henne en forargelse, præstens stadige frieri en ugudelighed. Den lille gut blev hennes spion. Josefine sat en sommerdag på andre siden av den åpne dør, og hørte henne spørge ham ut om hvem som dagen forut hadde været der, hvad de hadde spist, og om de hadde drukket vin, og hvor mange slags. «Bestemor spør om mor er ute idag også,» sa han engang. «Og hun spør hvad far siger til mor, når mor kommer hjæm, og om far har sovet oppe hos os.»

Josefine bar det med ro. Men at hun visste svigermoren sat bakom præstens kristelige formaninger, gjorde henne ikke bøjeligere. Hun agtet at føre sit liv som hun selv lystet, han fik gjøre det samme.

For ham var det kampen fra hans ungdom, like fra den tid han for hennes skyll opgav missjonen, og altid med samme utgang: han fallt for sin forælskelse. Ikke fordi hun lokket ham; nej, det motsatte! Når hun stundom blev træt av ham som av alt — for der gik stærke ilinger i henne —, da syntes hun ham fagrest, attråværdigst, som sagakvinnerne. Da kunde han ikke motstå.

Men den store opgave som Gud gav ham foran sin

vens sykeseng, den synte ham hvad han i sit liv hadde forsømt; her kom eftergivelsens frugt!

Da han hadde nådd så langt i sin selvprøve, at han kunde tale til sin hustru, gik nætop hun og tidde over sin egen kamp. Efter slaget hun fik, hadde hun straks på det rene hvad som nu var retfærdigt — at hævne sig kallte hun altid så —, men også snart, at hennes egne ugreje forhold hadde broren gjænnemskuet. Fra hun danste med ham, visste hun at ingen skjønte henne som han; fra siste møte visste hun at hennes befatning med trossaker foragtet han. Og det hadde han ret til. Aldrig hadde hun gjort op, altid nøjd sig med at hennes manns tro og gjærning fik agtelse, og at hun selv fik være i fred. Således kunde det ikke længer stå hen; sin brors foragt tålte hun ikke.

I præstens hus var andagt morgen og kvæll; da kom bestemor bestandig in; efter henne pikerne og straks præsten. Til morgenandagten møtte ikke altid Josefine, og aftenandagten sløjfedes, hvis der var gjæster. Præsten inledet eller avsluttet med en bøn for lejligheden. I denne tid blev disse bønner både lange og intrængende — og Josefine blev borte.

De højtidelige opgjør var hennes pest, de offentlige æn mer æn de private. De siste plejde at komme henimot sengetid, når gutten sov, og husandagten var ændt; skjønte hun det på forhånd, gik hun til sengs; og da kom han ikke altid efter; grunnen deroppe var slibrig. Men i kvæll kom han. Hun hadde hørt det på fotlaget nedenunder i kontoret, og hun hørte ham i trappen. Hun låste ikke av, og lot den store lampe brænne. Men da han tok i døren sa hun: «Du må ikke komme in.» — «Jo.» — «Ikke så længe jeg klær av mig.» — «Jeg skal vænte.» — Han gik ned igjæn, og hun gjorde sig langsomt færdig.

Kammerset vændte ut mot haven over kontoret; til højre gjænnem en portiére hennes toiletrum over gjæstekammerset; til venstre en dør til klæskammerset. Ved siden av dette trappen op fra gangen ved kontoret. I den hørte hun ham nu komme fast for annen gang; da

lå hun. Ingangsdøren var på midten like mot vinduerne, deres sengesteder på højre side av døren, hennes nærmest. Gutten sov på den andre siden av døren mot klæskammerset.

Han spurte ikke mere om han kunde komme, men åpnet. Hun lå i sin hvite dragt, hennes sorte hår i sin vanlige knute. Hodet støttet i sin venstre hånd, som på sprang til at rejse sig i sæte.

Han satte sig hos henne på sengkanten; hun flyttet sig straks noget tilbake, som likte hun ikke berørelsen. Han var mørk. «Josefine, du skyr mig; det er ikke rigtigt av dig; jeg trænger trøst og råd. Den gamle plage er over mig, Josefine, og nu kan opgjøret ikke sættes ut.» — Han så smærtelig på henne, hun på ham, men i taushed. «Du vet hvad som er i vejen med mig. Jeg lever her hos dig i velvære og nydelse og ute blant menigheden i stille dyrkelse. Men i det liv vokser ikke gudsmennesket sin naturlige vækst. Nylig blev jeg målt og forkastet.» Han gjæmte ansigtet i sine hænder og sat længe stille hen, som han bad. «Kjære, kjære Josefine!» — nu så han op — «hjælp mig! Jeg må ændre alt omkring mig her; jeg må leve og ta fat på en annen måte.» — «Hvorledes?» — «Ja, jeg er ikke præst, og du er ikke en præsts hustru; vi fordærves i vor vilje!» — «Alle disse dine forsøk på at leve anderledes, Ole, begynner bestandig med mig og mit hus. Begynn med dig selv! Jeg er som jeg har lyst til; vær du som d u har lyst til. Og huset, ja det er ikke i nogen måte anderledes æn som en familie med smag og formue har trang til; behager det dig ikke således, da har du jo dine egne rum; inret dig som du vil. Ønsker du også særskilt levevis, så varsku!» — «Ja,» svarte han, «du får det hele ned til en omflytning i huset eller til en annen kjøkkenseddel.» — «Disse dine almene klager har jeg ikke en døjt respekt for.» — «Fordi du fatter ikke den åndelige grunn i dem.» — Hun blev blek. «Jeg vet ikke rettere,» svarte hun hårdt, «æn at jeg ikke vilde være så kjødelig som du var — og at dermed begynte det.» — «Dette lar du mig høre hvær gang. Men jeg skammer mig ikke ved at den første krise kom av kjødets

for store trang og av din motstand, den vakte mig. Jeg skammer mig ikke ved det. For da jeg i et og alt vilde vi skulde reformere —» — «Forbød jeg dig kanske det?» avbrøt hun. «Ja, at begynne med mig forbød jeg dig; — begynn med dig selv, Ole!» — Han reiste sig: «Du fatter mig ikke, du fatter ikke Guds vilje med os. Jeg holder fast at der er noget uåndeligt ved dig, Josefine, du har aldrig smæltet i anger og bøn, aldrig git dig hen i livsalig dyrkelse; du har ingen trang til det uændelige, men bare til jorden. Nok vilje til at være en kristen; men du gjør intet for det...... Du svarer ikke? Vil du da ikke forsøke det? Nu, sammen med mig? Josefine! Å, som jeg lider — også for din skyll.» Han satte sig ydmygt ned igjæn hos henne. — «Mener du jeg skal følge dig til Zuluerne?» svarte hun koldt. — «Jeg mener at vi skal fullkommengjøres sammen i alt godt, kjære Josefine, så får Gud siden føre os.» — «Prat skjønner jeg ikke,» svarte hun; «si grejt, hvad skal vi gjøre?» — «Vi skal i tro på Jesus leve blant og for de små.» — «Hør, Ole, det kan jeg bedre æn du. Du våker aldrig en nat ved nogen sykeseng i noget fattigt hjæm; det gjør jeg ofte. Og det er jeg som har fåt i stand «Gjænsidigheden» (så kalltes et samfund av byens bedre stilte kvinner, der hvært medlem hadde sine fattige at skaffe arbejde og stød; Josefine var selskapets chef; hun fordelte arbejdet). — «Ja,» svarte hennes mann inrømmende, «du har administrativt talent — som din bror. Men det er ikke dette: selv at leve storkar og så engang imellem nedlate sig til de små; nej, det er at leve blant dem og helt ut for dem.» — «Skal vi sælge huset? Flytte ned i småbyen? Si hvad du vil!» — «Hvis Gud driver os til det, ja! Men det må gjøres i og av tro, for Jesu skyll, Josefine, ellers er det ingenting værdt.» — Hun svarte ikke et ord.

«Hvad siger du, Josefine? Vil du ikke vi skal forsøke et ægte kristenliv?» Hans øjne bad, hans hånd søkte hendes: «Josefine!» Hun drog sin hånd væk. «Nej, du vet jeg fatter ikke hvorfor jeg skal gjøre mit eget liv uhyggeligt; det vilde ingen gagne, og mig vilde det skade.» — «Si ikke det! Æn om vi prøvde? I tro

på Jesus tilsammen at leve helt for at gjøre godt mot andre?» — «Tøv med dig! Ja, det er det samme om det støter dig; men at jeg skal tro på Jesus for at hjælpe fattigfolk, er tøv. Ja, det nytter ikke, jeg siger som jeg synes.» — «Hvis du t r o d d e på Jesus, da fattet du grunnen.» — «Jeg har aldrig sagt at jeg ikke tror på Jesus.» — «Ak, Josefine, det er ingen tro! Så fatter du ikke engang hvad tro er! Denne din dype skade er mit ansvar; jeg, som lever år ut og år in med dig uten at nå mere!» Han bøjde sig ned mot henne; der var tårer i hans øjne. «Hvor dejlig vi kunde ha det sammen, om du vilde bøje dig for Gud — slike kræfter som der er i dig —, og som jeg ælsker dig» — han vilde ta mildt om henne. — «Isch!» sa hun og rejste sig i sæte.

Han fór op som stukket av en brodd. Hun sat med brænnende øjne — la sig atter ned med begge hænder under hodet; brystet gik, hun var i oprør. «Jeg vet ikke om vi for Gud tør bli ved på disse vilkår,» sa han. — «Nej, gjør som du vil.»

Han vændte sig fra henne; ti han fant det under sin værdighed at svare. Den lille gut stønnet i søvne og snudde på sig, som blev han uroet. Tuft så på ham; den lille lå over sin arm med halvåpen munn. Tuft kjænte hans panne, han hadde set den hos sin far, den var også hans egen, håret likeså, den lille hånds bygning, fingrene, ja deres neglestilling. Men den dag kom at heller ikke den gut blev hans egen — hvis dette skulde bli ved.

«Ja, Josefine — det skal ikke bli således ved. Gud hjælpe os begge; men kampen lægges ikke mere ned.»

Det brede og mægtige hos ham bak det hjærtensgode holdt på at flytte foran; hun følte det. Og det svulmet i henne selv. Han hørtes i kontoret gå frem og tilbake uten hvile, men også uten tvil. Hun kunde ikke sove.

*

Dagen efter at Kristen Larssen hadde fåt full besked om sin sygdom, dræpte han sig. Det skræmte folk forfærdelig; der stod rigtig gufs av ham; en turde næsten

ikke gå forbi huset. Et rygte sneg sig ut, at Kallem hadde overlatt Larssen sin revolver til det bruk; men det blev stoppet av hustruen, av Søren Pedersen og av Kallems eget vidnesbyrd.

Kristen Larssen hadde dradd sig tilbake uten varsku og uten at takke for sig. Til hustruen hadde han sagt at snar død vilde være best. Men heller ikke mellem dem var noget avtalt eller noget opgjør eller nogen avsked. Han hadde bedt henne gå hen efter Søren Pedersen, og imens hadde han kravlet op, og med den overlegne grundighed som var ham egen, hadde han så gjort det.

Sædvanlig begravelse blev nægtet, et hjørne ved nordre mur utvist, og der arbejdet tre karer hårdt med at få op en grav. En svært kold dag, den han skulde i jorden på; der var nok dem der så en Guds orden også i det. Til usædvanlig tid, nemlig om eftermiddagen, blev Kristen Larssen sænket ned uten klokkers lyd, uten præst eller sang. Den mærkbareste av de få som var tilstede, var Aune, for han var full og alle steder på færde — så tynnt klædd at en frøs ved at se på den blå fyren. Søren Pedersen bad ham flere ganger holde sig rolig, men uten nytte. Av Sørens blanke ansigt såes bare næse, øjne og litt av kinnerne; resten dækkedes av et vældigt ullskjærf nedenfor, flere ganger snodd rundt, og av en skinnhue ovenfor, trukket ned til øjnene; næverne var inne i et par nordlandske votter — av de uhyrer som folk ror fiske i, og føtterne i lodne labber. Søren Pedersen hadde lagt sig ut, ytterfrakken var blet for trang; med disse utvækster så han ut som en hummer. Åse i en liten kåpe og huekyse holdt ved siden av enken, der stod der lang og mager i finnesko og en fotsid sæk, like bred op og ned; over hodet et svært ullkastetørklæ; hun la åbenbart an på at holde ansigtet skjult. Aune slang rundt og fortalte at han hadde været med «at fragte tøjet hennes på jærnbanen». Og nu «hadde'n stængt huset, au; han bar nøkkelen i lomma»; den synte han frem. Herfra skulde enken gå like på stationen og bli hos en slægtning et par mil derfra; siden videre til sin fødebygd. Foruten disse fire var to av graverne der; den ene stod lænet på sit grev i frak og lo-

votter, stod og tygde tobak uten avladelse; den andre bodde inni i et brunt skjæg, var kuvrygget og surøjet.

Under muren et stykke borte lå en tæt sammenpakket skavl; Karl Meek kom gående med Ragni, og de stilte sig på skavlen. Alle stod og væntet på Kallem, der var blet hæftet, men nu kom pilende. Han tok sin hue av for enken, og hilstes av de andre, gik så hen til graven. Han vilde gjærne sige nogen ord, men væntet at noget annet skulde ske først. Da der intet skedde, sa han:

«Jeg kjænner ikke den manns fortid som vi nu begraver; ej heller kjænte jeg ham selv. Han har hat andre meninger om religiøse ting, har jeg hørt, æn de han levde blant, og han har lidt straf for dem. Hans livsmål og hans hustrus med var nok at nå over til det fri Amerika.» (Ved ordet Amerika begynte det at hive og dra inni tørklærne.) «Han prøvde at lære sig Engelsk; for ham var det som at lage sig vinger.

Men når jeg har sagt dette og lagt til, at han visstnok var den mest begavede jeg har møtt her, så har jeg omtrent sagt hvad jeg vet om ham.

Derfor kan jeg heller ikke være med at dømme ham. Det intryk fik jeg ofte, mens vi sat sammen, at han frøs. Kulden omkring ham hadde slåt sig på hans indre.

Det har laget sig så at bare vi fem—seks stykker siger ham farvel. Men alle de hans sindrige arbejde var til gagn, og især alle de tusener hans opfinnelser har gjort livet lettere for og derfor skaffet større glæde, hvad det kommer an på — alle de skyller ham takk, og den bærer jeg frem.»

Der blev stillt; det knittret i den kolde sne, når en eller annen rørte sig; men ingen bød til at gå. Da sjanglet Aune frem til graven. «Jaha, du får nå ha takk for violinen da! Å — å syndernes forladelse, å, å, leva så vel» — han hadde nær stupt i. Søren Pedersen tok ham forarget i armen, vændte sig til sin hustru og sa: «Hør nu, lille Åse, du ber så dejlig Fadervor; kom nu med det!» Og hun gik et steg frem, strøk votterne av og foldet hænderne. Alle mænn strøk huerne av, og alle bøjde sig; og så bad Åse Fadervor.

Derefter fallt de første svære klumper på kisten; det hørtes som den skulde knuses.

Hustruen kom hen til Kallem. Nu først fik han se henne nærved, opløst av gråt, utslitt av nattevåk, pillet for næsten al sin kraft og for sit siste håb; men med fast hånd tok hun hans, med stærke, dype øjne så hun i hans, med grænseløs smærte, med tilbakeholdt bevægelse nikket hun, hun kunde ikke tale. Aldrig er noget menneske takket varmere. Likeså tok hun Ragnis hånd, som blev så forskrækket, for hun visste med sig selv at hun ikke fortjente det. Enken skyndte sig forbi de andre og nedover mot byen, Søren Pedersen og Åse hadde ondt for at følge. Men Ragni grep Kallems arm, hun kunde ha lagt sig om hans hals og stortutet.

IX

Kristen Larssens hus blev stående øde uten kjøper eller lejeboer; uhyggen fra det fallt også over dem der var hans venner. Hadde ikke Søren Pedersen levd mere av landet æn av byen, var det gåt ham ilde. Ragni forstod ikke at i denne tid blev hun mere påagtet, mere omtalt æn før; hun var ikke det minste forsigtig. Allerede at præstens vægret omgang med dem, satte henne jo op til skive; hun tålte ikke at noget nyt kom til.

Mot det som nu fantes på, stod hun værgeløs, fordi hun ikke ante det. Hvis hun og Karl Meek holdt hværandre i hænderne på isen, eller han fik henne til at le, mens han hjalp henne skøjterne på, eller hun prøvde at skyve ham av, når de stod på hvær sin mej bak på doktorens slæde; eller de rænte på kjælke sammen, eller de spilte sammen for nogen som besøkte dem — altid hadde en set øjekast der ikke var til at ta fejl av, hørt ord der hadde undertydning, eller set friheder der var umulige mellem andre æn dem der var vant til ænnu større. Forrige gang med en logerende, nu igjæn med en; hvad kunde Kallem vænte bedre? Det var da hans retfærdige straf.

Søren Kules slægt førte an; denne slægt var utbredt

her på Oplandet, og den hadde en frodig fantasi — især i sanselige ting.

En skulde høre Lilli Bing lægge ut hvordan Ragni Kule i sin tid «hvær kvæll» gik in i rummet til student Kallem; det lå da i samme gang. «Kjære, hvad ondt var der i det, når de holdt av hværandre? Hvem kunde leve sammen med den ækle Søren?»

At den nuværende fru Kallem ikke behøvde så meget som at gå over gangen, lå altid bak. Engang sa hun: «Når hun aldrig får barn, hvad skade er der så egentlig i det?»

At ingen av dem som det gik ut over, hørte noget! At der ikke dumpet ned et av de vanlige anonyme brev! Det første kan alene forklares av at de omgikkes næsten ingen, og det annet av at de kanske ikke trodde Kallem brydde sig om det; fritænkere har gjærne løse begreper i det sædelige. På vårkanten så man Kallem følge hustruen og Karl Meek til dampskibet; de skulde over til det andre landet; man så ham hænte dem på bryggen igjæn mandag formiddag. Man visste han selv var ute hele dagen, og de sammen hele dagen i haven og huset.

Karls eksamen gik nokså godt, skjønt under adskillig spænning; den dag nærmet sig da han skulde forlate dem. Ragni hadde i det hele hat hygge av samlivet, men hans ustadige flid hadde voldt henne møje, og hans lidenskabelige væsen vokste med hans legemlige kraft. Hans dype hengivenhet for henne dæmpet det; men også formen for den plaget henne ofte; hun holdt av jævnhet og fred. Hun spådde ham at engang måtte det gå ham ilde; han førte for store sejl.

Hun længtes til at få leve alene; hun sa det til Kallem, som ærtet henne med at om tre uker vilde hun savne Karl. Han skulde nu først være hjæmme i sommerferierne, men rejse derfra til Tyskland for at gå over til musikken. Skjønt han hadde vænnet sig til at leve og tænke under Ragnis øjne, i kamp med henne, i lydighed mot henne, altid i tilbedelse — syntes han om at komme på egen hånd. Skilsmissen vilde ingen vanskelighed volde.

Men så hændte at en av de siste dager var han hos en kammerat — den eneste han nu og da så, siden han kom i Kallems hus —, og på tale om avrejsen sa kammeraten: «Hvordan er det så egentlig med dig og fru Kallem?» Karl fattet ikke hvad han mente, og ødslet pris og beundring over henne. Den andre avbrøt. «Ja, det der kjænner jeg, men rent ut sagt — du står ikke i noget forhold til henne? Folk siger det.» Karl spurte hvad han understod sig! Han måtte være ansvarlig for sine ord! Men det var vennens alvorlige agt at varsku Karl; han hadde selv nætop fåt nyss om rygtet, det var ænnu ikke almindeligt. Tålmodig bar han Karls raseri og fik sagt ham, at han ikke kunde annet vænte æn at folk tænkte noget av hvært, så uforsigtige som de hadde været.....

Hjæmme hos Kallems kunde de ikke forstå hvad som med én gang gik av Karl. De par siste dager var han ikke inne, sjælden hjæmme, og var blet like taus, sky og mørk som da han kom. Det nærmeste at tænke sig var jo at han var fortvilet over at skilles fra dem, og da især fra Ragni; men det var underligt at fortvilelsen skulde komme akkurat mellem tre og fem onsdag eftermiddag! Klokken tre hadde de i muntreste stemning spilt sammen; klokken fem skulde hun gå gjænnem med ham noget i hans siste eksamensfag; og da kom han hjæm så sanseløst fraværende at de måtte slutte. Slik hadde han siden været. Kallem ærtet Ragni med at gutten var forælsket; det var sprunget op for ham like før «avskedens bittre stund». Kallem sang: «To drosler sad på bøgekvist», spådde at med det aller første fik hun en erklæring, sansynligvis på vers — han hadde selv i sin tid gjort flere. Kanske vilde han skyte sig også. Hun måtte slet ikke inbilde sig at nogen i hans alder kunde slippe billigere fra hennes skjæve næse æn med en liten forkjølelse på hjærtet.

Når gutten sat og nidstirret på henne i frygtelig taushed, ikke spiste, ikke talte; når han spilte tungsindeligen, og søkte ut ifra dem til ensomhed — sa Kallem: «Hu, livet er sort!» Han gjorde gutten efter med døende øjne på henne, sukket i tre trappetrin, op i håret med

begge hænder, hylte. Men mot Karl selv var han inderlig snill.

I avskedens stund sluttet al spøk, fordi Karl var så fortvilet av sorg at ingen kunde tale til ham, bare skynde på, så han kom væk. Ragni vilde ikke følge med til jærnbanen; hans overdrivelse gjorde henne rædd. Men da Karl så at hun stod igjæn på trappen, sprang han ned av vognen og op til henne igjæn. Hun veg, men han kom efter, så på henne og gråt, så piken, som stod litt længre tilbake, virkelig fik ondt av ham og gav sig til at gråte med. Ragni blev kold og taus; hun kunde ikke ane, at nu gjorde Karl det smukkeste han hadde gjort, følte det dypeste han hadde følt.

På jærnbanen var der dem der la mærke til hans fortvilelse — som også til Kallems alvor. Men især til at Ragni ikke var med. Hadde Kallem nu fåt vite det?

*

Denne avslutning på deres samliv med Karl Meek gav lej eftersmak. Han var ikke gjærne i deres samtale; ja, de følte begge tvil om de burde ha inlatt sig på et slikt forsøk, de burde kanske ha forutset at så vilde det ænde. Men herom sa den ene intet til den andre. Deres eget samliv blev inderligere; aldrig hadde Kallem været så meget hjæmme eller hat slik sans for alt hennes.

Sommeren blev «feberpavillonens»; ingen av dem kunde bli træt av at se den bygges og inredes eller av at se alt sættes i full stand. Nu da alle sommertelt stod der, gik ord av sykehusets inredning og orden.

Men mens de var alene og delte sin tid mellem sykehuset, studier, haven og pianoet, så just fordi de var blet alene, gled noget med in i alle skiftninger som begge længe hadde tænkt på, og som vokste, nætop fordi det aldrig nævntes. De kunde snart ikke møtes uten at tro at læse noget om det i hværandres øjne.

Hvorfor fik de ikke barn? Stak fejlen hos Ragni? Vilde hun ikke gjøre noget for det?

Han hadde efterhånden lært sig, at hun var for sky til at h a n kunde være den første som nævnte det. Turde hun intet sige selv? Ikke engang røbe lyst til at

sige noget, så han kunde hjælpe henne på glid? Hvad var grunnen? Rædselen for undersøkelsen — for operationen? Sjælden så han henne uten han følte at nu tænkte hun på det. Og hun på sin side: han savner barnet. —

I slutten av August fik Ragni et stort brev med Berlins poststempel på — fra Karl Meek! Det var dem begge velkomment, ja mere æn de straks vilde være ved. Karl hadde besøkt fæstforestillingen i Bayreuth, han skildret nu sine intryk med glødende farver, voldsomme ord. Hele brevet bare om det, og fire—fem linjer takksigelser, hilsener — og tilsist spørsmålet: «får jeg lov at skrive Dem oftere til?» Begge skjønte straks at disse fire—fem linjer var brevet, og alt det andre et åndfullt omslag. Nætop det syntes Kallem om og vilde hun skulde åpne brevbytte med ham; det kunde på mere æn én måte være ham til gagn i hans utlændighed.

Uten særdeles lyst — som ofte i den tid hun arbejdet med Karl —, mere av lydighed, av godhed satte hun sig hen, skrev med lune, fordi hun således best slap forbi, og fik svar — først ett, så ett til, lange svar, hele dagbøker.

En av de første dager i Oktober var Ragni i haven for at høste frugt og kjøkkensaker. Hun gik bortover mot rækværket ved kirkevejen, da en vogn langsomt kjørte opover. I sætet sat en svær kar, han lot sig vugge av vognens støt som mælk i et spann. Ragnis duer suste hjæmover fra kirketaket like over vognen; den ejendommelige lyd av vingeslagene gjorde at han vændte hodet til den kant de fløj. «Var det duer?» spurte han, og kusken svarte.

Ragni skulde just stige op på en trap for at ta æpler ned, men måtte holde sig fast; denne tunge røst, denne langsomme takt, denne nordlandske ensformighed var Søren Kules! Hans blinde øjne lå nu halvt i retning av duerne, halvt derhen som svaret kom fra, mens han førtes væk i ledløs rulling.

Søren Kule her? En blind, til halvten lam mann er ikke på rejse! Arven heroppe som to ganger var tilfalt ham, har d e n ført ham hitop?

Noget efter kom Kallem. Også han hadde møtt Kule, hun så det straks — og h a n så straks at hun var tydd in i den store stue for at gjæmme sig; der møttes de, hun presste sit hode mot hans bryst; hun kjænte onde ånder i luften.

Kallem sa sig selv: Dersom Søren Kule skal overta en av de ejendommer som er tilfallt søsknene her, altså flytte hit, da har Josefine sin hånd i det; da har hennes «retfærdighed» været ute.

Den eneste i værden han syntes han ikke hadde handlet rigtig imot uten at ha gjort godt igjæn, var denne blinde mann.

Jeg vil gå og finne ham, tænkte han; jeg vil tale rent ut med ham. Så kan jeg med det samme få gjort ham klart at for Ragnis skyll må han ikke bo her.

Han fik snart besked om hvor Kule bodde: i huset like bak dem; i parken ved sykehuset!

Den del av arven var altså blet hans; og her skulde de ha ham daglig! Han gik længe omkring for at vinne magt over sig selv; men ænnu var han så oprørt, da han stod foran huset, at han hadde møje med sig selv. Et lite murhus i to etager med en have foran; i gangen hørte han lyd fra opvask i kjøkkenet og så først derin — til den nordlandske kjæmpekvinne med opsmøgede ærmer, så uforandret som skiltes de igår. Da døren åpnedes, så hun over skulderen og kjænte straks den høje brillekaren med krumnæsen og de stærke bryn, smilte og vændte sig helt mot ham. «Er det ikke Kal—lem?» sang hun op. — «Jo.» — «Jeg hørte det igår at De bodde her,» — hun smilte mere. Å, din tranfisk, tænkte han, du har visst det længe. «Når kom dere?» — «Igår kom vi.» — «Fra Kristiania?» — «Fra Kristiania; Kule har arvet huset; og her skal være billigere at le—ve.» En dør åpnedes bak Kallem, han vændte sig om; forsigtig stak en firskåren fyr med kloke, små øjne, der så mistænksomt, sit hode ut fra stuen. Kallem lukket kjøkkendøren, den andre kom helt frem og lukket stuedøren bak sig; så stod de mot hværandre. Men kjøkkendøren åpnedes igjæn, og Nordlandsjænten så ut og smilte mot den firskårne. Kallem ante en sød

hemmelighed. «Er det din mann?» — «Ja, siden i som—mer.» Fyren så ut til at være sjømann. «Er Kule at få i tale?» Den firskårne fik et højtideligt uttryk; han skulde gå in og spørge. Blev længe borte; Kallem hørte der underhandledes, snart Kules likelydende slæp, snart den andres knappe, tørre Trøndermål, begge dæmpet. Imens fortalte Oline om sin mann, at han oprindelig var seminarist, hadde tat styrmannseksamen, talte Spansk og var Kules sekretær og fullmagt. Så fortalte hun om «barna» at de var i fru Rendalens pensjon på Vestlandet; — ellers er nok pensjonen ikke længer fru Rendalens nu, sa hun, men sønnens, «han som bodde hos os». Og med én gang: «Å, frua da? Kor lever fru—a? Så hu blej no Deres lel, hu — da? Å nej, kor artigt det skal bli —.» Nu åpnedes døren, den firskårne stilte sig op utenfor, Kallem kunde gå forbi in til Kule.

Han sat i samme svære rullestol med samme brætt foran benene, med samme spanske billeder omkring sig, samme møbler, bare at de hadde et annet falmet overdrag. Flygelet og barnelekerne borte.

Selv var han blet grå og adskillig førere. «Lufferne» lå over stolarmerne som vanligt; en svær tobakspipe stod ved siden og var ledig.

Kallem nævnte hvem han var; Kule svarte ikke; men en liten bevægelse med den friske hånd og nogen svære støn tydet på at der var sjøgang i ham.

Kallem hadde også møje med at holde sig rolig. For at gjøre pinen kort sa han straks, at Kule kanske ikke kjænte til at de nu var naboer. — Jo, han gjorde. — «Det trodde jeg ikke,» svarte Kallem og lot tonen forklare hvad han mente.

Kule tidde.

«— De vil bli boende?»

«Ja.» —

Kallem så på det blinde åsyn; det var koldt og lukket. Kallem følte det nyttet ikke at få et strejf av hensyn til Ragni innenfor det; en forfærdelig motbydelighed grep ham. «Da har jeg intet mere at si,» sa han og rejste sig.

Kjøkkendøren stod på gløtt. «Di må no vær' så snill å hels' fru—a!»

Først utenfor husket Kallem den oprindelige del av sit ærend, men denne Kules nye råhed fritok ham. Altså: fra nu av var han deres nabo. Så fik de prøve at tåle sin egen fortid, de, som andre.

Han drev utover bort fra byen; han turde ikke straks gå hjæm. Hun tålte ikke ondt i nogen skikkelse; han måtte tænke over hvordan dette skulde tas.

Ragni var i kontoret, og hadde tændt lamperne, da han langt om længe kom hjæm. Straks læste hun sin dom i hans åsyn — ja, hadde alt hørt den i fotlaget. Hun seg ned i sin stol og kjænte det som fra nu av var der ingen glæde mere til.

Han prøvde at gjøre henne klart at hun, som ingen skyll hadde, heller ikke skulde være rædd — hun rystet på hodet; for det var ikke det. Nej, det var ondskapen, den kunde hun ikke holde ut; det var kulden. Hun minte ham om hvad han selv hadde sagt ved Kristen Larssens grav.

Men de kunde da ikke sammenligne sig med Kristen Larssen? De hadde da så meget av det som gjorde varmt. Javisst — men et godt navn! «Ved at ta d e t fra mig, lukker de al varmen ut.» — Og om en stund: «Dette er kulden.» Hun gråt ikke som altid ellers.

«Så bryter vi op!» ropte Kallem.

Som hun hadde overvejet det for længe siden, svarte hun: «Hvad for en doktor er rik nok til at kjøpe alt det du har sat in her? Og dit arbejde! Som du lever for og er lykkelig ved! Nej, Edvard!» — «Men jeg kan ingenting mere gjøre, hvis du blir ulykkelig,» han kysste henne. Hun svarte ikke. — «Hvad tænker du på?» — «Jo, det tror jeg nok du kan.» — «Hvad kan jeg?» — «Arbejde og bli lykkelig uten mig,» svarte hun og brast i gråt. Han holdt henne in til sig og væntet på henne; hun måtte føle hun hadde gjort ham ondt. «Egentlig passer ikke jeg for dig.» — «Men Ragni!» — «Ja, som din gode kammerat, den beste du har i værden; gid jeg kunde få lov til at være det længe! . . . .»

Hun trykte sig tæt in til ham, som vilde hun forseglet ham til taushed.

Den næste dag var tåke. Skjønt Ragni hadde sovet godt og uten drømme, var hun tung i hodet og gik omkring og så på alt i det kolde lys fra igår; ingen glans længer over noget. Først vilde hun ikke gå ut i kjøkkenet; hun inbildte sig, at derfra kunde hun se det hus som Kule bodde i. Ændelig fik hun tvil om det og våget sig ut; — hun kunde ikke se det. Så turde hun ikke gjøre sin morgenrunde i haven; han kunde jo komme kjørende forbi. Ændelig satte hun sig til flygelet — men rejste sig fra det uten at spille. Så skrev hun et brev til Karl; hun skyllte ham et som svar på to, og noget måtte hun ta sig til. Skrev ut av sin stemning, at ondskap i al slags form, som løgn, forræderi, underfundighed, magtsyk forfølgelse, list, bedrag var dødskulde. Den var det vi sloss mot; livet var varmen. Somme mennesker var mere utsat for at forkjøles æn andre, akkurat som nogen lå for tuberkulose, andre ikke, og hun var visst en av disse ulykkelige. Man hadde pustet koldt på henne fra hun var barn, og tilsist blev denne kolde strøm stærkere æn hun hadde varme til at stå imot med; hele spørsmålet var dette.

Brevet blev ikke langt; ti ved at tænke på sin barndom, og hvad hun også senere gik igjænnem like til giftermålet med Kule, fik hun lyst til at skrive det op og engang ved lejlighed lægge det i Kallems trofaste minne. Fortælle det muntlig kunde hun ikke; men skrive det ned? Jo, nu kunde hun det. En ubestemt frygt drev henne også, og samme dag begynte hun.

Hun opbød al sin kraft for at være jævn og fattet, da Kallem kom hjæm. Han så forskende på henne, men var selv i den største spænning for noget helt nyt og annet. Han skulde foreta en operation som begge de andre læger og en tredje, der var tilkallt langvejsfra, hadde sine tvil om.

En av de mest ansete mænn på de kanter, oberst Bajer, led i en måneds tid av mavehindebetændelse med tegn til *septichæmi*. Den militære læge, doktor Arentz, var hans huslæge og behandlet ham på vanlig vis med vandomslag og opium. Men sygdommen blev betænke-

lig, og Arentz vilde at Kallem skulde tas med på råd. Fruen motsatte sig — ikke nætop fordi hun var en ivrig kristen, men fordi hun følte uhygge ved Kallem. Hun var et godt, varmt menneske, men hysterisk, og slike tar gjærne stærkt parti for og imot. Præsten Tuft hadde engang frælst henne; hun var syk av svækkelse, intet hjalp, før han kom og rejste hennes vilje i troen — et faktum ingen bestred; siden sværmet hun for ham.

Nabobygdens læge og doktor Kent blev hæntet; men begge var ærlige nok til at sige at her kunde intet gjøres; obersten var langt inni døden, og operation umulig.

Nu blev kjærligheden til ægtefællen større æn al motvilje; hun lot spænne for og rejste selv efter Kallem, som straks og ubetinget vilde foreta operationen. Uten at la sig stanse av deres invænding åpnet han bukhulen og fant våg *(pus)* og åpnet tyktarmen.

Især fordi de andre rådet fra, la begivenheden beslag på al hans karakterstyrke. Obersten holdtes for en hædersmann, i by og bygd fulgte de med, og fruens tilstand var slik, at døde mannen, blev hun gal. Fra at nære uvilje til Kallem slog hun om til den mest ubegrænsede tillid; hans nærhed syntes at ha magnetiseret henne. Alt dette holdt Kallem i svær bekymring.

Ragni fik annet at tænke på æn sig selv, da hun så hvad ansvar og vånde han gik i like før operationen, og ænda værre dagene efter. Når slikt kom på, holdt hun alt smått borte fra ham med sjælden kunst, styrket og glædet ham, levde udelukkende for ham. At få være noget for en slik mann gav «varme» nok!

Obersten kom sig, Kallem gik omkring i perlehumør, Ragni spilte igjæn, tok sit øvrige arbejde op, ja våget sig ut i haven og lot øjnene gå hen til huset deroppe! Hun hørte vognen rulle forbi uten at skjælve mere æn bittelite gran; hun blev tiltalt av Nordlandsjænten, som gik med kurv til torvet — og skjønt hun kjænte det som at bli stukket av en orm, døde hun ikke. Hun kunde ændog en dag snakke med henne — ja, hun kunde vænte henne hvær morgen komme igjæn uten at rømme. Det skedde ikke av mot, å langtfra; men det skedde, og hun befant sig vel ved det.

Vejret slog om til det aller kvasseste; bladene føk i nordenvinden, marken frøs, hvær morgen rimlagt, ovnene trak så det duret, de kappedes med vognrammelen utenfor over hul grunn. Hvær dag spørsmål om at sætte in dobbeltvinduer og lukke altandørene, hvær dag utsættelse. Kanske kom ænnu vakkre dager.

En dag hadde hun fåt brev fra Amerika, fra Nordland, fra Berlin, det siste fra Karl; hun hadde åpnet dem alle, men ikke læst noget; der var for meget at gjøre med at ordne huset for vinteren. Sin søsters læste hun dog ut på eftermiddagen, og det hadde gjort henne lej; søsteren hadde det ikke godt; Ragni tænkte på at få henne ned til sig. De to—tre siste brev fra Karl hadde været farvet av stærk hjæmve; han kjænte sig tungsindig, hun længtes derfor ikke synderlig til hans nye brev. I denne tid læste hun en amerikansk roman, en av Howells' beste, et intrængende sjælemaleri, som spænte; den tok hun først fat på, da hun ved kvællstid satte sig i kontoret. Men noget i fortællingen minte om Karl, så hun la boken væk og tok hans brev frem. Som vanligt hele ark, ret interessante, men tonen så sjælesyk. Da hun kom til siste ark, stod der skrevet over det med rødt blæk: «Læs dette for Dem selv!»

Han skrev: «Jeg har været i uvisshed — like fra jeg fik Deres brev om «ondskapens kulde» —, om jeg skulde sige Dem at jeg straks forstod det. Jeg har længe kjænt hvad som sagdes om os. For en rå bakvaskelse! Denne var det som nær hadde gjort mig gal i sommer, da jeg fik høre det like før vor skilsmisse. Er det ikke forfærdeligt? Der kunde umulig komme noget som var istand til at ramme mig dypere, tænkte jeg; men nu er det kommet: De har også fåt høre det — dette betyr naturligvis Deres brev.

Jeg har betænkt mig i uker. Men for min egen skyll og for Deres er det bedre vi taler om det! La ikke Kallem få vite det! Jeg skammer mig så forfærdelig, jeg er så ulykkelig, ja, visste De som jeg er ulykkelig! — men la os spare ham!

Derfor skriver jeg dette på et ark for sig selv; herefter vil jeg altid gjøre det.

Også for en annen tings skyll, som nu kommer, kjære, kjære!

Fra første tid De var god mot mig, blev De mig uændelig kjær; jeg trodde ikke at De eller nogen kunde bli mig kjærere. Men nu er vi likesom smæltet sammen i denne skam og smærte, vi to er ene om den, og nu, ved Gud, bare lever, lider og arbejder jeg i tanken om Dem. De er i alt fra morgen til kvæll og i nattens drømme.

Jeg ælsker Dem, ælsker Dem, ælsker Dem. Jeg skriver det og gråter. Jeg ælsker Dem, ælsker Dem, ælsker Dem.

Kanske forfærder ordet Dem, forfærder Dem mer æn det andre som har truet det frem. Men om De visste for en fryd det gjør mig bare at få skrive det ned og vite at De læser det! De er så god, og De vet at jeg har den grænseløseste ærbødighed for Dem....»

— Da Kallem kl. 8 kom hjæm, stod aftensbordet dækket i spisestuen; i kontoret var tændt og varmt, men begge rum tomme, i stuen mørkt. Sigrid kom in med teen og fortalte at fruen lå. — Lå? Var hun dårlig? — «Hun var nok mest træt, tror jeg.»

Kallem straks op. Det var mørkt; men i måneskinnet så han en hvit natkjolearm strække ut mot sig. «Unskyll mig,» sa hun; «men jeg følte mig så træt, og så var der et brev fra min søster som gjorde mig trist. — Nej, tænd ikke lys! Det er så dejlig sådan.» — Hvor det lugtet friskt og sundt av ham, hans røst klang av kraft, da han svarte: «Din søster?» — «Ja, hun vantrives deroppe.» — «Æn om vi fik henne ned?» — «Jeg vilde just be dig om det. Du er god;» og hun gråt. — «Men, kjære, hvorfor gråter du? Jeg forsikkrer dig, den eneste grunn til at jeg ikke har sagt det før, var at du så gjærne vilde vi skulde være alene.» — «Ja, det er også så dejligt. Men om nu en av os skulde bli syk?» — «Passiar! Ingen av os skal bli syk. Nu er du jo blet dygtig. — Du er litt varm om pannen. La mig få pulsen! — Nå, det er bare hvile du trænger. Det var rigtig du gik til sengs. Jeg går ned og spiser, jeg er skrubbsulten; så lar jeg dig ha ro. Du fik brev fra Karl?» — «Ja, det ligger på pulten.» — «Godt, det læser jeg, mens jeg spiser. Siden har jeg meget at

gjøre. Godnat da!» — Han kysste henne, hun slog begge armene om hans hode, drog ham tættere til sig, kysste ham. «Du dejlige menneske!»

Han gik; hun hørte hans raske steg i trapperne og in mot stuedøren, hørte ham åpne og lukke dernede.

Atter hin smærte i brystet som hans komme hadde løftet av, hans fotslag kyset. Noget tungt, forfærdeligt, hun skulde aldrig mere bli det kvit, og så frøs hun. Kulden, kulden, kulden — nu hadde den nådd in til det innerste. Nu skjønte hun isnende hvorfor «hvalen» hadde kommet og væltet sig in i det lille hus ved siden av og vilde ikke mere ut. Nu skjønte hun hvorfor de andre hadde tillatt det.

«Nej, nej, hvorledes er det gåt til, hvad har jeg gjort?» klaget hun og gjæmte sig for sig selv. Som en hvisken i en havbrænning nævnte Karls kjærlighedsord sig. Stakkars gut! Hun lå her i mørke for ikke at sees og for at få tænke. Hvad skulde hun gjøre? Det siste ark hadde hun tat ifra, skulde hun vise Kallem det . . .?

Da Kallem noget over tolv kom op for at lægge sig, var hun sovnet fra alle sine sørgelige overlægninger. Han tændte lyset bak henne, så in i hennes ansigt og lydde til hennes åndedrag. Hun sov med åpen munn, uskyldig.

Næste formiddag gik hun frem og tilbake utenfor husets søndre vægg, like forfærdet, like uviss. Det hadde snedd og var halvvejs borte igjæn, første gang i år. Ned på fjællkammene lå tæt tåke, så tæt, at den syntes som et selvstændigt, uigjænnemtrængeligt land der grænset til fjællene og strakte sig ut over hele synsvidden. Det underlige land sendte en lang tange ned i skogen som det ytterste av en hemmelighed. Hun frøs, hun kunde ikke gå langt uten at komme frem og sees av folk på vejen, og idag kunde hun ikke la sig se; kanske aldrig mere.

Tåpeligt slagsmål, det mellem træsorterne derute omkring gårdene. Længst borte fra husene barskog; i det tunge vejr var den næsten sortladen; nærmere husene blandet løvskogen sig in, langhalset asp, forstrukne bjørk, lysegult i det mørke; — ænda nærmere rognen

og hæggen i blodrødt; dertil løn og andre, fra linblekt op mot rødgult. Høje oretrær og asp, for gamle til at skyte løv, med nakne grener op over de andres farver som en blågrå røk.

Hun stampet med føtterne, kunde ikke få varme i dem, vilde ikke gå frem, ikke in, før hun visste hvad hun skulde gjøre! Om Kallem fik dette at vite, hvad så? Og hvad, om han i k k e fik det at vite?

Engene skares itu av mulden, åkerpløjd jord. Ellers mattgrønne rugsletter, tilsådde i høst, og kløverenger i stubb. Men se de misnøjde grå markflækker længre borte fra husene, som aldrig ænstes, uten hvær gang de skulde plyndres; altfor mange av dem her i landet.

Juanita? Hvordan kom hun in i høstbilledet? Det friskeste, rørigste minne om den første vår? Ak, herute vågnet længselen efter barnene. Nu var hun sikker på at h a n ikke var hvor de var; — så kunde hun rejse dit ned til Rendalens og se barnene!

Så længe den rejse stod på, behøvde hun heller ikke at avgjøre hvad som var rigtigst; og hun trængte til opsættelse. Bare et lite brev til Karl Meek, at han ikke måtte skrive oftere nu, kanske siden; han skulde få besked. Disse få ord til Karl — telegrafere dem? Ikke herfra! Men rejse straks og telegrafere undervejs!

Et forsæt, en befaling så stærk som hadde hun ikke mere igjæn at gjøre æn nok engang at se barnene, steg i henne. — Da Kallem noget efter kom hjæm, og hun drev om på gulvet for at få føtterne varme, hørte han det av henne selv at nu måtte hun se barnene, og han fik et uimotståeligt intryk av at minnet om hennes samliv med Kule var sprunget over i længsel efter barnene; det var helt naturligt. «Rejs straks!» sa han; «siden blir det for koldt.» Han forstod det jo ikke som det skulde være nætop idag; men sådan vilde hun ha det, og om eftermiddagen fulgte han henne på jærnbanen . . .

Straks hun var hos Rendalens, skrev hun et fortvilet brev; møtet med barna hadde været grusomt; de kjænte henne ikke! Heller ikke hun dem! Visst meget velopdragne barn, men ikke søsterens, ikke i slægt med henne selv — derimot med ham: hans slægt var vel stærkere

æn deres. Store barn, fetladne; de så på henne, som de ikke forstod hvad hun vilde. Og alle disse fremmede der bestandig la mærke til. Hun vilde ha vændt hjæm straks, var hun ikke blet så forkjølet. — Et senere brev var lysere; ikke fordi hun var mere nøjd med barnene; de var like fremmede og «uåndelige»; hvær gang hun tok dem in til sig for at tale med dem eller spille for dem, forstod hun at hun hæftet dem. Nej, samlivet med de prægtige mennesker på skolen og utenfor var henne en glæde; «hadde vi noget lignende,» sukket hun.

Fra Rendalen fik han også brev, som i store sving uttrykte hele koloniens glæde over at ha henne i deres midte. Han sendte frem «en enstemmig bøn» om at måtte få beholde henne en tid; hun var også træt efter turen og ikke vel; hun syntes at ha godt av hvile.

Først otte dager, så otte dager til blev hun borte. Hun kom igjæn en kold middag, i full vinter, var blek, fremdeles forkjølet, rædd, uten ævne til at sige hvor forfærdeligt det var at flytte in igjæn blant mennesker som holdt henne for et uhæderligt fruentimmer. Kallem forskrækkedes over forkjølelsen og over at hun så dårlig ut; deres gjænsyn blev intet møte, men en bekymret ransaking av hennes bryst og nogen matte fortællinger; hun var træt og vilde til sengs.

Kallem spurte efter brev fra Karl; her var intet kommet. — Nej, hun hadde heller ikke fåt. — Hadde hun da ikke skrevet? — Nej; Karl var kommet med en fortrolighed hun ikke skjøttet om. — Ofte hadde der været knuter på tråden, som han først fik høre om bakefter, og da hun ikke så på sin mann, følte han at han ikke skulde spørge.

I flere dager holdt hun sengen. En kjedelig tørhoste blev der aldrig ænde på; ellers var der ingen farlige tegn; slet ikke. Den dag hun kom op igjæn, syntes hun ham så mager; ansigtet hadde et matt, sykeligt drag med mørke ringer under øjnene. Hun måtte i frisk luft; men hun motsatte sig på det bestemteste at gå spaserturer utenfor haven. Først sa hun det var kjedeligt; fra den stilling dreves hun, men tok en stærkere: hun tok på at gråte. Han holdt dette for et underlig tegn; — hun

Dette overbeviste ikke Søren Pedersen.

Der var overtro i luften. Den ene rev den andre med; snart talte hele byen ikke om annet, og især efter at præsten blandet sig op i det. Siden i vår hadde han levd alene med sin mor — hans hustru og søn var borte og kom først nylig tilbake —; i al denne tid hadde hans forkynnelse vokset i strænghed, i den siste tid med et lidenskabeligt præg, der bebudet uvejr. Nu forkynte han i bedehuset, at den troende visste at ånder hadde liv og gjærning blant os, og at mange efter døden måtte vandre de hviletøses vejer; dette var vidnefaste ting som gjæntok sig til advarsel i hvær slægt.

Da Kallem hørte herom, gjorde han alvor av en tanke han længe hadde hat, nemlig at ta Aune i sin magt. Aune vilde nødig til, og var en opfindsom sjæl, som snodde sig unda; han ejde en stor overtalelsesevne, så han også narret Kallem; men nu skulde han! Hustruen var aldeles enig, og en søndag formiddag i hennes nærvær inne på sykehusets kontor tok Kallem ham i sin magt — først for brænnevinets skyll, men også for at få rede i spøkeriet, som naturligvis ingen annen æn denne tusenskjælm hadde sat i gang! Det v a r således. Nu møtte den vanskelighed, at blev dette kjænt, var Aune ødelagt; hustruen inså det straks og bad for ham. Derfor var her intet annet at gjøre æn at forby ham det — og at tie.

Dette hindret naturligvis ikke Kallem i på sin formiddagsrunde at fortælle Kent, der ikke trodde mer på spøkeri æn han selv, at nu kjænte han til hvem som hadde sat i gang hele opstyret med Kristen Larssens gjænfærd; navn kunde ikke nævnes; men det hele var en tilstelling. Da doktor Kent traf Josefine hos en syk og visste at intet var henne kjærkomnere æn nyt fra hennes bror, gjængav han Kallems ord. Ved middagsbordet fortalte lille Edvard, som hvær dag holdt på med disse spøkelseshistorier, at nu hadde Kristen Larssen også synt sig for to gutter, den ene søn til Aune, den andre lægprædikantens! Edvard bruste av iver. Kort og bestemt oplyste moren ham om at dette var et bedrag; en av byens læger visste hvem bedraget skrev sig fra; der var ingen Kristen Larssen som gik igjæn.

Da gutten var gåt fra bordet, sa præsten at han fant hennes opførsel hensynsløs. «Hvad hensynsløst?» — «Jo, at du siger dette til gutten; du hørte jo, at han straks skjøt sig inunder at jeg trodde på gjænfærd!» Præstens tone var ikke overlegen, ikke engang bebrejdende, og hun fant han hadde ret; derfor svarte hun ikke. Men det drog efter, og om en stund stod hun på kontoret.

«Jeg har tænkt over det du sa.» — Han lå i sofaen og røkte, rejste sig nu for at gi plass; han likte at hun kom in. Men hun blev stående. «Skal da det, at du har sagt en ting, stå for gutten som sant, også når det ikke er sant?» — «Nej; men så kunde du vel overlate til mig selv at rette det.» — «Er det sagt at du vil?» — «Hvad mener du med det?» — «Jo, jeg mener, at du blir ved at lære ham mange ting som du umulig selv kan tro på.» — «Hvad er dette for noget?» — Han blev rød; ti han forstod at her begynte et opgjør. «Jeg har ofte i den senere tid tænkt at tale til dig om det,» sa hun, «og nu kan det jo ske. Du tror ikke at værden er skapt i seks dager sådan for en seks tusen år siden, eller at sagnene om de første mennesker og patriarkerne er annet æn sagn? Likeså alt om paradiset. Jorden og menneskene kan ikke ha begynt med at være fullkomne. Men dette lærer du barnene, og i denne siste tid også Edvard.» —

Han gik nu op og ned på gulvet, hun stod mellem dørene til stuen og gangen. Hvær gang han kom nærmere mot henne, så han stærkt, ja mægtig på henne; sådan ser ikke ond samvittighed ut, det følte hun. Og for at vise henne i hvad ånd her burde forhandles, stanste han og sa rolig: «Skal vi sætte os, Josefine?» — «Nej,» svarte hun; «jeg kom bare til straks at rejse mig igjæn.»

«Det du kaller sagn,» sa han, «har den evige sanhed i sig, at Gud har skapt alt og alle, og at synden er frafall fra ham.» — «Hvorfor ikke lære dem det således og ikke i usanne billeder?» — «Barn fatter det best i billeder, Josefine.» — «Så sig dem det bare er eventyr da.» — «Der ligger ingen vægt på det.» — «Der ligger megen vægt på at barn ikke lærer evige sanheder i usanne

billeder — synes jeg da.» — Han så hvor lidenskabelig hun tok det, og han advarte mot det; de måtte kunne tale uten det. «Nej,» sa hun, «jeg kan ikke; for du må vite at dette skal gjælle guttens fremtid, og din og min.» Hun gik fremover til pulten som for at komme ham nærmere og kanske også for at støtte sig.

Men han lot sig ikke skiple. «Var du selv så gjænnemtrængt av den evige sanhed du nævner, som du gir dig mine av, Josefine; og var det på dens vegne du protesterte, da blev dette dig helt underordnet. Det vi vilde sætte i stedet, er heller ikke sikkert; vi vet at således kan det næppe ha gåt til som den ærværdige bok siger os; men vi vet ikke hvorledes det i virkeligheden har været. Kun det vet vi at av Gud er vort liv, og i Gud er det lykkeligt, og la barn og voksne fatte den første tilgang på fædrenes måte — i alle fall intil videre.» Der var overbevisningens ærlige styrke i hans ord, og de ejde magt. Derfor tidde hun længe; men med én gang brøt noget annet op. «Vet du at uten denne grænseløse forkvakling av min forstand og vilje i min barndom var også jeg blet . . . anderledes æn jeg nu er?» — «Ja, jeg hører det,» sa han koldt, «at du i senere tid har fåt det til at troen er dit livs ulykke.» — «Det har jeg aldrig sagt!» fór hun op meget blek; «aldrig ment det heller.» Men hun føjde roligere til: «Troen på Gud og frælsen ved Jesus har jeg aldrig kjænt som tvang på min forstand. Aldrig.» — «Tænk hvor hældigt!» sa han, men drog bakefter et dypt suk. — «Ja, vil du ikke høre på mig,» sa hun, «så siger jeg kort og godt mit ærend. Enten slutter du med at fortælle gutten de eventyr som ikke er uskyldige, når de kan besnære hans barneforstand — eller jeg holder dig ikke længer for helt samvittighedsfull, Ole!»

Det var ikke første gang hun hadde talt hårdt; de hadde hat lange og svære kampe. Men hun hadde aldrig talt så hårdt, aldrig gjort anfall på hans tro. Hun hadde forsvaret sin ret at være på sin vis — om også med stærke utfall mot hans; hun hadde tat imot hans utæskinger med skarpe våben, men aldrig før i dette øjeblik sagt noget sådant eller stillet vilkår. Han hadde nok længe kjænt tyngsel av at noget drog sammen i

henne; — men hennes fullt rustede forsæt, båret av slik harm, slik vilje .... nu stod de øje til øje; de vilde prøve dybden i hværandres vilje. Også i ham kokte det ôp til vældig harm — og for straks at skjære enhvær inbildning tvært over, sa han: «Gutten blir hos mig!» — «Hos dig?» — hun blev askegrå. «Har d u ret til ham fremfor mig? Er d u hans mor?» — «Jeg er hans far. Bibel og lov gjør faren til barnets ejer.»

Nu begyndte hun at gå; men bare mellem vinduet og dørene, som var de stængsler i et bur. Hennes barm bølget, hennes åndedrag hørtes, hennes ansigtsfarve, røst, øjne fortalte for et forfærdeligt oprør hun var i; noget slikt hadde hun ikke trodd ham istand til. — «Skammer du dig ikke? Vilde d u beholde gutten?» — «Det vil jeg, såsant Gud befaler mig det. D u skal ikke fordærve vor gut!» — «Fordærve ham? Jeg? Nej, nu skal du ha det! Fra barndommen fik d u magt over mig nætop ved dette. Du fik magt over min forstand ved din urokkelige tro, uten at jeg skjønte det, fordi du var god og gav dig hen. Derved forkvaklet du min natur — det gjorde du! — den lå for annet. D u gav mig livsvalg, du gav mig mål, jeg visste ikke selv av det. Jeg siger det som det er, uten at gi dig skyll for det. Men du skal vite hvorfor d u ikke også får magt over mit barn! Så længe der er gnist av liv i mig, får du ikke — tross både lov og Bibel. Du skal vite det, og du skal få se det!»

Hadde hun visst at han længe, længe hadde væntet, at således vilde hun engang stå op og tale, så hadde hun sparet sig for at sige det med slik forfærdelig lidenskap. Selv var han fullt herre over det han følte. «Ja, din guddommelige natur har jeg ledet på avvejer — jeg har længe visst det! Jeg har gjort det ved den tro — som ikke blev din! Kjære, det har jeg skjønt, før du rejste bort.» Han sa det bredt og tryggt. «Nu, så vet du det!» skrek hun med samme sprutende lidenskabelighed; «så vet du det! Din tro blev aldrig min, den høvde mig nemlig ikke. Men så blev heller ikke nogen annen min; jeg gik og tænkte det var en synd, at jeg ikke kunde tro som du; det knuget mig, at jeg ikke kunde lægge alle mine kræfter tilrette i noget som var

mit. Derfor blev jeg heller ikke som andre. Det blev galt altsammen!» — «Hvad skulde du været, du da?» — «Å, la mig nu si det værste — beriderske!» svarte hun uten at blinke med øjnene. Han stanste op, han trodde hverken sine øren eller øjne: «Beriderske!» Han lo hånt. «Ja, det var et stort tap for værden — og for dig, Josefine, at du ikke blev det!» — «Jeg visste du vilde tænke så. Men om jeg kunde kommet til at styre og stelle med en cirkus, da kunde jeg ha skaffet hundre brød og tusener en sund moro. Det er ikke lite, det — det er mere æn de fleste gjør. Hvad har jeg nu gjort? Hvad er det for pusleri jeg har strævd med! Hvad har jeg nådd? At jeg er nær ved at foragte både dig og mig! Hvad er v o r t liv, og hvad er vort forhold blet til? Kan du ænda si du har kjærlighed til mig? Kan jeg si jeg holder av dig?» — «Nej, Josefine, vi vet begge hvem d u holder av.» — Om også h a n hadde slåt henne, som hennes bror gjorde, kunde hun ikke ha blet mere rasende — først fordi det blev sagt (hun visste næppe at det var tænkt), dernæst fordi den mann sa det som skyllte broren og henne det han var, og likevel var skyll i at søsknene var skilt. — «Ja, h a n har hvad ikke du har!» svarte hun for rigtig at såre ham. «For resten er det usselt av dig at si slikt!» — «Er det det? Du tror ikke jeg vet at det er for hans skyll jeg har tapt dig, har tapt min huslige fred, dermed tapt glæden i mit kall — og nu trues med at tape mit barn?»

Hans røst skalv, han begynte i harme, det gik over i stærk sorg, og det samme blev tilfældet med henne. Hun kjænte trang til at storgråte. Men ingen vilde gi efter for nogen slags vekhed. Hun stod ved vinduet og så ut; han gik op og ned. En lang, lang stillhed. I den tok harmen henne igjæn. Hans tunge gang hørtes trossig; tausheden var det også. Og det han nylig hadde sagt, var skammeligt.

«Ja,» sa hun uten at se inover; «du kjænner nu vilkåret. Slike eventyr som det om Kristen Larssens gjængangeri . . . taler du over; og du har ikke engang undersøkt dem! Akkurat det samme med paradiseventyrene; dem tror du ikke engang på, og fortæller dem likevel!

Kan jeg ha agtelse for slikt? — Da er min bror en annen helt oprigtig kar! Kommer du oftere til gutten min med de eventyr uten at si det er eventyr» — og her vændte hun sig — «da slutter vort samliv, Ole. Ved Gud, det er sant. Det skal aldrig nytte dig at ta ham fra mig ved det der.» Hun gik mot ham: «Jeg gir mig aldrig på det, Ole!» Hun gik.

*

Den samme søndag og til samme tid kom Kallem hjæm for at spise middag; den fallt hos ham noget senere æn hos svogeren.

Allerede gjænnem kjøkkendøren så han Ragni med et stort forklæ på, som gik helt under haken, stå og skjære grønsaker på kjøkkenbænken. Han tok av sig i gangen, og gik in til henne; han hadde i den senere tid en stadig stigende angst som han dulgte. Var det det hvite forklæ som kastet blekt skjær over henne, eller dampen av Sigrids steking — hun så da så forfærdelig dårlig ut. Og hun hadde bestemt grått? Det grep om hjærtet på ham. Hun så ikke op fra arbejdet, men sa: «Vi har fremmede til middag.» — «Vi?» — «Ja, Otto Meek, Karls far, har været her i formiddag, og kommer nu til middag.» — «Hvor står det så til med Karl?» — «Ikke bra. Ja, der kommer Meek!» Dennes svære hode i en skinnhue såes over velstands-tuluppen; han var på andre siden gjærdet; nu bøjde han in, Kallem ut imot ham. Dengang Meek praktiserte, hadde han også særlig strævd med brystsygdommer, altfor almene på disse kanter av landet, og han fulgte Kallems arbejde i skrift og sykehus med årvåken deltagelse; Kallem så ham gjærne komme. Mens han hjalp frakken av ham, sa han at Ragni fortalte det stod ikke bra til med Karl. «Nej, det gjør ikke det.» — «Hvad er ivejen?» — «Ja, det var det jeg rejste in for,» svarte Meek. — «De har talt med min hustru?» — «Ja.» Begge gik in, der var varmt og koseligt, og pianoet stod opslåt. Hadde hun spillet, da Meek banket på? Så kunde hun ikke være så dårlig som hun syntes; han længtes efter at undersøke henne.

Idag var Meek mere tung og taus æn vanligt. «Nå,»

sa Kallem, «kom I så overens om Karl, De og min hustru?» Meek så litt forundret op på ham: — «De mener om at skrive ham til?» — «Ja, f. e. det. Der har jo — som så ofte — været en kurre på tråden?» — «Ja,» svarte Meek og blev sittende der taus. — «Kanske tror De at jeg kjænner til det? Nej, far, jeg vet ikke en døjt.» Meek syntes mere og mere betænksom. «Jeg har sagt Deres frue at hun burde si Dem det. Det er jo smukt av henne at hun ikke gjør det. Men det begynner at ta en farlig vænding.» Hans tungsinnte øjne så op i Kallems. «Farlig, siger De?» — «Ja; jeg må ta ham hjæm.» — Kallem sprang op fra sin plass. Meek vedblev: «Det er aldeles til unytte at han er der.» — «Kjære, hvad står på? Vil De vi skal forsøke med ham igjæn?» — Kallem tænkte sig muligheden av tilbakefall hos gutten. Meek så forskende på ham, næsten forfærdet. «Hvordan har egentlig Deres frue det?» spurte han. Kallem blev rød; det traf som et skudd midt i hans hemmelige angst. «Hun fik en lej forkjølelse, og den har hængt i; jeg trodde en stund ... vet De hvad? Kan ikke De undersøke henne?» Hans egen tvil var blet til visshed, hans hjærte slog, så han selv ikke kunde ha undersøkt henne. Meek blev ved at se på ham, og mere rædd blev Kallem. «Hør, vil De ikke undersøke henne?» — «Jo, naturligvis. De har ikke nylig gjort det?» — «Ikke helt nylig. Nej. Jeg vil nødig skræmme henne. Så sætter hun fantasien på det, og det er hos henne frygtelig farligt. Desuten var der noget annet ... Men, nu skal jeg —» han vilde gå ut efter henne. «Har De kjænt hennes far?» spurte Meek. Det isnet i Kallem: «Har De —?» — «Ja, jeg var fiskerilæge deroppe.» — «Hadde h a n —?» spurte Kallem åndløst og svælgte slutten. Meek bare nikket, Kallem tok sig med begge hænder om hodet, skyndte sig mot døren, kom tilbake: «Ja, De vil undersøke henne nu her med det samme?» — «Som De vil.» — Kallem kom lemfældig in med henne, uten at hun hadde fåt tat forklæet av; varsomt drog han henne frem mot vinduerne. Jo, hun hadde grått — og disse ringer om øjnene, denne magerhed, denne farve —! Hans for-

færdelse så hun, og tok fejl av grunnen. Derute i kjøkkenet hadde hun tænkt: — nu taler de vel om Karl, nu får Kallem vite hvad som er ivejen, så jeg ikke tar mot brev fra ham. Da hun nu så Kallems oprør, tænkte hun: er han vred, fordi jeg intet har sagt? Hun tålte ikke sådant, hun frøs og blev het. — Kjære, kjære Ragni — nu skal du la doktor Meek undersøke brystet dit.» — Var det dette —! Hun forskrækkedes svært, hun så på ham som et sykt dyr, der ber om at skånes. Men han bad igjæn, og begynte varsomt at ta det høje forklæ av henne; lydig, som hun var, gav hun sig over til dem.

Straks på hele laget, på hvor han stanste og lydde op igjæn, ante Kallem at nu var noget forfærdeligt kommet til. Hennes forskræmte øine søkte ægtefællens og økte hans egen smærte — ante hun det selv? Eller var det bebrejdelse, fordi han lot en annen gjøre dette?

Nu lå det store hode mot hennes rygg. På højre side, ja . . . fortætning i lungetoppen? Hulheder i vævet? Han tænkte det værste — og hun også; han så det. Visste hun kanske mer æn hun hadde villet sige. Dulgte over noget, likesom han dulgte over sin frygt? . . . Gud, så kummerfullt spørgende søkte ingen øjne andres, uten i dødsangst! Den grep ham selv.

«Har De hostet usædvanlig i den senere tid?» Hun syntes usikker på hvad hun skulde svare, og så bønlig på Kallem. Hennes hænder var skjælvende, og det vilde hun skjule; Meek så det. — «Blir De meget matt, når De går tur?» spurte han. Atter så hun fortvilet på Kallem, som vilde hun be ham om forladelse for det. «Får De straks åndenød?» blev den andre ved. — «Ja.» — «Kjænner De Dem til sine tider dygtig avkræftet — ja, som om De vilde dåne?» I skrækkelig angst så hun nu på Kallem. — «Kanske h a r De fallt i avmagt?» — «Ja.» — «Har du?» ropte Kallem. «Ja, idag,» skyndte hun sig, hun bævet. — «Var det efter jeg hadde talt med Dem?» — «Ja; — for så vilde jeg få litt frisk luft og —» tårerne trængte frem med ordene.

Meek væntet en stund. «Når De hoster — ja da kjænner De ondt her?» — han pekte på højre krave-

ben. Hun nikket. — «Har De nogen tid set på det som De får op?» Hun svarte ikke. «Har De aldrig gjort det?» — «Jo, igår aftes.» — «Og da?» Hun tidde, hun stirret på gulvet. — «Var der blod i det?» Hun nikket, tårerne trillet, hun turde ikke mere se op.

Kallem stod målløs. Meek spurte ikke mere. Hun ordnet sit toilette, Meek rakte henne stilltiende et tørklæ som hun hadde tat av, da undersøkelsen gik i gang. Og mens hun sat hjælpeløs og puslet med at få det på, syntes Kallem at huske noget han skulde hænte på kontoret. — Han blev borte med det samme. Hun forstod hvorfor, og en stund mistvilte hun om at hun kunde rejse sig, og kjænte det som skulde hun atter besvime; men tanken på ham derinne på kontoret overvant magtløsheden, hun vilde til ham. Derfor bad hun Meek unskylle, rejste sig og gik mot spisestudøren og gjænnem den vidre. Også hun blev borte.

Meek væntet først et øjeblik, væntet længer — og ænnu længer. Så gik han ut i gangen, tok på sig tøjet, varskudde in kjøkkendøren, at han måtte gå; bad hilset.

Sigrid søkte dem i stuen, banket på til kontoret, fik intet svar, lyttet, åpnet likevel. Kallem lå på sofaen, Ragni knælte foran ham og op til ham. Sigrid mældte sagte at maten var færdig, og at doktor Meek var gåt. Ingen svarte, ingen så op.

Kallem og Ragni hadde trodd til nu, at den dag Ragni rejste til Amerika, var den værste de hadde levd; både i brev og muntlig hadde begge sagt, at de følte det som skulde de dø. Men døden er anderledes; den er ikke som noget annet. Det lærte de nu. —

Efter denne dag fulgte en lang tid med kamp uten håb, fortvilelse uten ord og den inderligste kjærlighed uten glæde. Ragni hadde et og annet «at ordne» som hun gav sig stille i færd med; hun hadde også adskilligt at skrive, og så ofte hun orket, var hun ved det. Skrev, slettet ut — efter langt arbejde blev det hele kort. Men så længe hun holdt på med hvad hun hadde foresat sig at få færdigt, hadde hun det nokså bra; Kallem var forundret.

Selv hadde han tapt alt mot. Han så det værste for

sig. Han kvidde sig i længste laget for at ransake hennes *expectorat;* . . . han visste på forhånd at da fant han tuberkelbacillen — den fiende han hadde sat formue og liv in på at kjæmpe mot. Den hadde overvunnet ham i hans eget hus. Men en dag måtte han til — og fant den. Han løp ikke frem og tilbake i laboratoriet, han gråt ikke, han vred ikke hænder. Han bare forsøkte om han kunde tænke uten henne; men det blev altid at tænke henne. Fra første stund de møttes — alle smådrag, de umærkeligste bud fra hennes ynde og begavelse, hennes svakheder like meget som hennes tause, poetiske kjærlighed, han levde det op i samme glæde og smærte; det var alt like kjært, like umuligt at miste; — utallige hændelser fulle av lune, varme, frygt, skjønhedssans, hengivelse i øjeblikket; de så alle efter ham som øjne. Hvor skulde han hen, hvad skulde han videre ta sig til? Hun var også i alt hans arbejde. Hennes portræt fra tredje året i Amerika stod der på kanten over gruen; det var i sin tid kommet som første avtryk av hvad hennes åndelige fremgangsliv hadde formet i åsyn og øje, en skjøn stadfæstelse av hvad han ante, da han sendte henne derhen. Fra portrættet søkte nu som altid hennes øjne hans; det smil i dem hadde under væntetiden hat alt godt i vænte for ham; — og hvad hadde det derved ikke været for ham? Nu strømte minnerne til det fra deres første gjænsyn, første ord, første forlegenhed ved det fremmede som var kommet til, første hele, fulle gjænkjænnelse, første omfavnelse . . .

Bare for at sige at nu sluttet alt. Også alt han hadde tænkt og gjort i samliv med henne; glæden i det, ævnen, troen. Hvad i al værden var hændt? Nej, han måtte engang tale med henne om det; der var noget hun gled unda for? En uforsigtighed som hun ikke turde bekjænne? Hvad kunde det være? — Men han måtte ikke trænge på.

Så en dag han kom hjæm, fant han henne ikke nedenunder. Og se, da han kom op, lå hun! Hun rakte sin hånd ut — hvor var den blet mager! — og fæstet de store øjne på ham med et matt, halvdulgt uttryk: «Jeg har lagt mig litt,» hvisket hun; — «bare for en stund.»

— Hun så ikke dårlig ut; kanske fordi hun lå. Han satte sig foran sengen med hennes lange, magre hånd mellem begge sine.

«I alt dette,» våget han, «er noget jeg ikke er med i. Engang var jeg på fullstændig galt spor; men også siden har det gåt fortere æn jeg forstod — av den grunn at jeg ikke var årvåken nok. Her er noget bakenom, en eller annen stor, kanske gjæntat uforsigtighed som jeg ikke hadde med i regningen. Kjære, si mig det nu; jeg får ikke fred.» —

«Jeg skal si dig det. Jeg har just nu overlagt det. Dernede i m i n pult er nogen papirer, i første skuffe til venstre; de er alle for dig. Dem skal du læse, når —» hun avbrøt sig selv. «Siden,» føjde hun til og trykte svakt hans hånd. — «Altså nu får jeg ikke vite det?» — «Jo, det du spør om, jo. Jeg kom bare ikke langt nok.» Hun bad om at lægges litt anderledes; han hjalp henne. — «Jo, du skal vite det. Det er bare for din skyll jeg har holdt skjult,» — hennes øjne fylltes — «du min» — atter et svakt tryk og et smil. Han tørret tårerne av med sit lommetørklæ og lot det gli in under sine briller. Hun lå og så på ham og talte ikke; hadde hun glæmt det, eller tænkte hun sig om? Han bøjde sig ned mot henne: «Nu —?» spurte han; «du vil ikke si mig det?» — «Jo. Det øverste du der finner, det med Karls hånd, det kan du læse straks. Ikke det annet.» — «Finnes det da i Karls brev?» Hun nikket, det var næsten ikke til at se; så lukket hun øjnene. «Nøkkelen?» hvisket han. «Den står i,» svarte hun uten at åpne øjnene, og slap hans hånd.

Han gik ned, åpnet skuffen og tok frem det brev som vi kjænner, satte sig med det for at læse ordentlig.

Hans forfærdelse! Og hans harm — og hans avmagt! Dette hadde han i tide ikke visst om! Han var oppe på gulvet og raste, han satte sig ned som lamslåt; — han la planer og forkastet dem, han vilde søke op al værden og fortælle at de løj. Han vilde bryte in i bedehuset en dag det var propfullt, stige op og anklage dem for det fejgeste, usleste mord . . . og husket så på, at om Ragni var aldeles frisk, av sådant vilde hun ha død.

Selv levde han for at gjøre menneskene det beste han kunde; og ikke en eneste av dem var ærlig nok, taknemlig nok eller bare oprørt nok til at sige ham at han måtte værge sit eget eller sin hustrus gode navn, sit ægteskaps ære! Så megen dvask ansvarsløshed! Så stor og fri plass for dømmesyke og for ondskap i dette «kristelige» samfund! Nu forstod han sin søster: — denne bakvaskelse trodde hun på! Især for at tale med ham om d e t t e, væntet hun på ham hin kvæll da han —! Og av harm over dette, som hun trodde fullt og fast på (hvad kan folk ikke tro om en fritænker?), fik hun «hvalen» halet like in på dem! Alle trodde, alle dømte, som ikke lot syv være like; — ingen rejste motstand, ingen kom!

Det skulde Ragni ha for sin hjærtensgodhed mot Karl. Den hadde været så meget uegennyttigere som hun alene med overvinnelse av sin natur fra først av gik til det — og mangen gang siden også; først nu bakefter visste han om det. Han kjænte ikke noget snillere menneske æn henne! Hennes ejegode hjærtelag, det skulde de . . .! Kjæltringer, ansvarsløse salighedsvæktere, salmesyngende egoister, kolde bønnemakere! Han læste Karls brev op igjæn; han fik så hjærtelig ondt av ham. Stakkars gut! Hans kjærlighed kom helt naturlig; hvad for en bra kar måtte ikke tilbe et menneske som folk gjorde så dyp uret for hans skyll? Guttens taknemlighed og beundring måtte så tilsist bli til kjærlighed. Straks Karl kom hjæm, skulde han få komme dit, det skulde han! Og der skulde han være til hun drog sit siste suk! Og Kallem skulde ta ham under armen, ham skulde han ta og ingen annen . . den forfærdelige dag nærmest hennes kiste! Han kastet sig på sofaen og skrek. —

Kanske hadde han været for optat av sit; han skulde mere ha omgåts folk, mere ført henne ut iblant dem, så var dette aldrig skedd. Ingen som hadde fåt stadigere intryk av hennes sjælsrene godhed, kunde ha våget . . . skjønt hvem vet? Dogmeblinde vanedyr ser ikke.

Sigrid kom løpende, fruen var blet så syk, et hosteanfall. Han tok stuerne, gangen, trapperne i ni—ti byks; anfallet var over, da han kom; men hun lå i

sved, og så matt, så overgit at hun sikkerlig var ved at dåne. Det hun hadde fåt op, var grønagtigt, adskillig blodblandet — han kjænte det. Han forklarte sig at han var blet for længe borte, hennes spænning var vokset, hun var blet het, hadde blottet sig også . . . Hun lå med gjænlukte øjne, og han hjalp henne til at få sove. Efter dette forlot hun ikke mere rummet.

Han gik like ned fra henne til skrivebordet og fortalte doktor Meek hvad som var hændt, og uten at inlate sig på noget, sa han: «Er Karl kommet, så ser vi ham vel snart. Jeg kjænner nu alt.»

Han var ute efter en våkekone og, straks han kom igjæn, atter oppe hos henne; hun hadde det lettere og sov, og da hun ændelig vågnet, var han den hennes øjne møtte. Han hjalp henne, gav henne drikke, kjærtegnet henne, og spørsmålene i hennes øjne svarte han på med at kysse hennes magre hånd, mens det bævet om hans munn, og tårerne dugget brillerne.

Men de talte om helt andre ting — om at hennes søster ikke kunde komme, om at han selv hadde hæntet Sissel Aune for at våke hos Ragni; hun var den beste til det som han kjænte, og hun var dem hengiven. Ragni nikket sit samtykke. De blev ved at se på hværandre, som de gjør der ikke mere kan bli mætte. Og begge tænkte på hvad nu begge visste — årsaken til, at hun nu lå der. «Stakkars Karl!» hvisket hun. «Stakkars Karl,» svarte han.

Han måtte rejse sig, lot som der var noget han hadde glæmt dernede; der var jo altid et påskudd.

Hadde han ænda kunnet få tale med henne! Men han turde ikke — og han fik heller ikke stunder til at være alene med sig selv. Han fik såvidt gjort visitter på sykehuset og tat mot en del besøk; alt annet frasa han sig for at sitte hos henne.

Som han syntes det var grusomt at han hadde git folket sin formue og sit arbejde, og de svarte ham med at myrde hans livslykke! Hvad er det for mål folk har at måle med, når de ikke bare ved at se henne kan fatte at h u n er den fineste, reneste lille person iblant dem — dette uforklarlige blev han aldrig kvit; deres

blindhed var ham for oprørende. Fra dem han kjænte, sluttet han til de fleste; — et jævnt middelsfolk, byggeligt til daglig, ingen ut over grænserne, forstår sig; alle var de kirkefolk, mange bedehusets også, pastor Tufts livvakt. Av de siste hadde han truffet flere, også skikkelige, forsigtige mennesker. Likevel så ansvarsløse i sin dom, så kjærlighedsfullt grusomme — lutter fejlfri mordere.

Ikke én at gå til og ta i strupen: «du er det; du skal stå mig til regnskap!» alle og ingen. Blide medvidere, ælskelige medskyldige. En var der som skilte sig ut fra de andre — Josefine. Josefine hadde ikke funnet det op; det lå ikke for henne. Men vel at tro hvad som var funnet op, når det gallt en hun hadde mot. Med iskold taushed lot hun så de andres onde tro være hvad den var — eller vokse. Som hans hjærte nu fylltes av harm mot henne! Skjønt hun utvilsomt ikke var ophavsmannen — han måtte altid gjænta det, hun hadde næppe tat bakvaskelsen på sine læber, hun var for fornem til det —, Josefine hadde det største ansvar for dette mord! Han var overtydet om, at så lite kristen hun var i sig selv — den kristelige dogmesyke hadde også i henne følt sig fornærmet over det lille menneskes vantro, over at en så fejlfull person våget at komme og forkaste deres tro. Derav den overvættes «retfærdighed» som dræpte så sikkert og velmenende.

Men så vidt var han i slægt med henne, at de dypeste ilinger av hævnlyst også drog gjænnem ham. Også han kallte dem «retfærdighed»; og han hadde ingen anelse om at han løj. Ikke når han sat hos Ragni, følte han slikt; bare ved sit nærvær gjorde hun ham god. Der blev han, når disse tanker kom på, frygtelig bevæget, krammet hennes hånd, strøk henne over pannen, så i hennes øjne, hjalp henne — til han måtte gå; ellers hadde han knælt ned og rent git sig over.

Den staute Sissel Aune sat der nu; hennes mørke øjne våket med forstandig ro og vændte sig stundom fulle av deltagelse mot ham. I henne hadde han nærværende alle dem han hadde været noget for, og som vilde ha hjulpet, om de nu kunde. Åse og Søren Pedersen kom

listende til kjøkkenet hvær morgen for at vite hvordan det gik, og eftersom tidenden spredte sig, flere og flere, alle stille og deltagende. Sigrid kunde selv så vanskelig gå op til fruen for gråtens skyll. Men kom likevel, når slikt hændte — som f. e. at oberstinne Bajer stak in en vakker potteblomst hun hadde ælsket op gjænnem vinteren, og som hun holdt under kåpen i den strænge kulden; den måtte sættes op til fruen og stå, så hun fik se den. En pike der hadde fåt et barn som Kallem hadde frælst under en hård sygdom (den samme pike som så Kristen Larssens gjænfærd!), hun ejde også en blomst, en eneste en, og da hun hørte om oberstinnens gave, kom hun med sin. Potten den stod i, var svært simpel, men likevel. — Uten slikt hadde Kallem ikke holdt det ut.

En dag han hadde været i sykehuset, fordi noget stod på, og i tanker kom tilbake i gangen, så han fremmed rejsetøj hænge der. Før han selv tok av sig, åpnet han stuedøren; der stod henne ved vinduet mot verandaen Otto og Karl Meek. Karl vændte sig først, kom og kastet sig om Kallems hals. Han så dårlig ut og hadde noget uroligt, næsten forvirret. Hans lange hår var i uorden, hans ovale ansigt, så stort i sig selv, syntes at være blet større, øjnene i det brænnende, smægtende med en magt som Kallem ikke kjænte til. De slap ikke hans egne. En bøn i dem om overbærelse, en historie om stor smærte fulgte efter ham, hvor han gik. Karl kunde ikke styre sin bevægelse, ikke være rolig, og da Kallem også måtte tale med faren, gav Karl sig til at se sig om, være henne ved flygelet, stryke hånden henover bordene, fingre ved blomsterne, blade i noterne — gik så ut i spisestuen, in i kontoret, var der alene, derfra ut i kjøkkenet til Sigrid, og derute blev han. Kallem så sig gjæntagende om efter ham; doktor Meek la mærke til det og sa: «Alle vi Meek'er har stærke følelser. Vi har prøvd at tæmme dem; men han der, han kan ikke tæmme sine; de stænges in på den ene kanten for at bryte over på den andre.» Karl kom in meget forgrått; Kallem ønsket ikke han skulde op til Ragni; i hvært fall måtte der væntes, til han blev roligere. Selv forsikkret han at deroppe blev han straks rolig; han bad

inderlig om at få se henne; men det hjalp ikke. Hele det døgn kom han der ikke; kvællen var værst for henne, så hun ikke engang fik vite han var der.

Næste formiddag hun var flidd, varskudde Kallem henne om at doktor Otto Meek var kommet til byen og hadde været der igår og spurt til henne. «Æn Karl,» sa hun. — Jo, Karl hadde været med. — Hun lå en stund uten at sige noget. «Der nede fra må jeg kunne høre der spilles.» — «Ja, når stuedøren åpnes; men er det værdt —?» Gangen var varm og avstængt; gjænnem den blev rummene ovenpå luftet — forsåvidt var intet ivejen. «Men tror du at du tåler musik?» — «Jeg længes efter musik,» svarte hun. Sissel Aune så på doktoren; hun trodde visst ikke at det gik. «Karl får ikke lov at hilse på dig?» Ragni lå og foldet lakensnippen med den ene hånd; i den andre holdt hun lommetørklæet; hun svarte ikke, det var henne åbenbart imot. «Men doktor Meek får hilse på dig?» — «Det kan ikke ungåes?» Kallem ønsket han skulde se henne. Opover dagen kom doktor Meek, og Kallem fortalte ham det hele. Karl bad så ydmygt om han ikke kunde få stå bak de andre ved døren. Han skulde ikke sige et ord, ikke gjøre en bevægelse og straks gå igjæn. Kallem syntes synd i ham og kunde ikke nægte det. Han gik først in og mældte Meek, og så kom denne. Doktor Meeks svære rygg dækket Karl, som stilte sig ved døren. Ragni lå med hodet fravændt dagen, altså mot døren. Hun så ikke Karl, men han fik et glimt av hennes avmagrede, hulkinnede åsyn, av feberroserne og de tørre læber; øjnene lignet i sin glans lange nødrop. Tærende tørst, som plaget henne nat og dag, gjorde at også Sissel fra den annen side kom halvt foran henne for at støtte og læske.

Meek spurte om et og annet, hun svarte adspredt, men hun skottet rædd på begge sider av ham; ante hun at Karl var der? Senere flyttet hun sig, og Sissel gled bort igjæn; da kunde hun ha set Karl; men da var han gåt.

De fant ham senere i stuen sammenkrøpet, fortvilet. Men han bad om at få være der, om at få sit gamle værelse igjæn; — selv om han ikke mere fik se henne

— han kunde ikke være derifra. Kallem turde ikke nægte ham det; faren syntes også at ønske det. Noget ved hans hele tilstand ængstet dem begge.

Næste formiddag spilte Karl; døren stod åpen dernede, hos henne stod den på gløtt, det klang avdæmpet og smukt. Han hadde gåt frem i at spille; stykket kjænte hun ikke; men det tok henne; hun bad ham hilset, at hun var ham taknemlig for det. Han spilte senere et til; næste formiddag spilte han også. Det ændte med at han måtte få komme op og hilse på henne. Karl lovte at være stille, å så stille, og bare at bli der et øjeblik. Alt i gangen tok han på at gå på tærne, og gled in som en skygge. Likevel hadde han den største møje med at bli herre over sig selv. Men straks han stod under hennes øjnes magt som i gamle dager, følte han hun var rædd ham, og at hun helst vilde han skulde gå igjæn. Dette stemte ham ned; han stod der som en forknyt bøn om at få bli. Hun kjænte ændringen i ham, Kallem tok hennes hånd, og hun stillnet av. Jo længer han stod, jo mere synd syntes hun i ham. Hun hadde lidt, han var en god gut, hun prøvde at smile, ja hun gav sin magre hånd ut. Karl så på Kallem og tok den ikke, ej heller gik han frem; men bevægelsen stormet på, og som for at døve den hvisket hun: «Gode Karl!» Han gik.

Efter dette besøk var han stille og hensunken, som grunnet han over et forsæt. Han talte sjældnere med Kallem, slet ikke med nogen annen. Hvær formiddag fik han være med op et lite øjeblik; spilte for henne der nedenfra, gik hele dagen for sig selv.

En formiddag han atter spilte, hørte hun på de første anslag at dette var noget av ham selv. Et par ganger før hadde han git små stubber hun skjønte var av ham; nu fulgte han nye mønstre; det særegne ved hans begavelse led under det. Dette nye stykke var tilsprang til noget større, en vill inledning, lidenskaper i storm — Gud, dette skal visst være ham selv! tænkte hun. Langt inni brusen blev det stillt, og da sprang en melodi frem, troskyldig og væver; mon ikke den skal være mig? Så begyndte det at skrike og ule omkring denne fredsæle

lille melodi — nogen takter melodi og nogen takter jammer og skrik, det første tema bruste og sprøjtet in over det andre, naturlig gjort — altfor naturlig, for det blev uimotståelig komisk. Hun måtte værge sig for ikke at le; hun tålte intet sådant. Hun så på Sissel Aune for at be henne skynde sig ned og få slut på det; men Sissel Aunes kloke ansigt var selv så forundret over disse naturlige skrikene; — kjære, kan folk skrike i musik også? Den siste forgjemte rest av Ragnis gamle lystighed brøt løs i et par latterstøt, et par til — og så hosten! Atter hosten, og atter og atter — et værre togt æn hun hadde hat til denne stund.

Karl hørte gjænnem musikken at det niringte i kjøkkenet; han hørte Sigrid storme op trapperne og straks efter komme tilbake, ropende på doktoren. Karl visste han nætop var gåt op i sykehuset, løp selv avsted uten hat og frak, fandt ham ikke straks, så de kom ikke tilbake før det var stanset. Mer æn almindelig blod i hosten, Kallem svært skræmt, det så Karl, som var fulgt efter op uten selv at vite av det. Han drog sig også straks tilbake.

Længer op på formiddagen blev rummet luftet, og Kallem var der fremdeles; da kom Karl utenfor og hørte ham tale; så våget han sig til at kikke in. Ragni lå matt hen, men Kallem hadde nætop spurt om hun ikke nu kjænte sig lettet. Hun så et skimt av Karl, av hans store, forfærdede ansigt. Hun husket hun hadde ledd ham ut, og hun hadde av Kallem hørt han i sin angst var løpet efter ham uten hat og frak. Da gjorde hun tegn til Kallem at Karl kunde komme in. Hun smilte mot ham, løftet ændog litt — rigtignok lite — på hånden; var det for at takke? Han våget sig nærmere, idag vilde han ta den. Han vilde mere, han vilde bøje sig over den; der skjøt noget op i øjnene. Kallem, der stod på hennes højre side, så det, så tillike det var den hånd hun holdt lommetørklæet i, han vilde bøje sig nedover, kanske kysse, skyndte sig: «Gjør ikke det, Karl!» — Karl rejste sig også igjæn og så på dem begge; men atter skjøt dette underlige op i hans øjne, og i et blink var han over både hånden og lommetørklæet og

kysste begge. Før der kunde siges noget, var han oppe og stod som han vilde slåss, eller som han hadde utført en stor dåd. Ragni lå med et par øjne uten håb og forstand, hans krigerske holdning, hans høje forsætt fattet hun ikke, men så meget sikkrere hans forfærdelige uberegnelighed. Karl var ute av døren.

Hvis han vilde dø med henne, var det en fejlregning som under andre omstændigheder kunde falle morsom, især når det huskedes at hun selv nætop var stelt efter sit anfall, og lommetørklæet nyt. Men Kallem tænkte bare, at det man lager til på det beste, gjør gale folk om til det værste; — hun var blet skræmt.

Så snart han kunde, gik han for at finne Karl. Denne stod nætop i sine ytterklær for at skynde sig ut. Men Kallem ropte: «Hvor vil du hen?» Karl svarte ikke, han var i oprør, og vilde ændelig avsted. Kallem drog ham innenfor, stilte ham op foran sig og så rigtig på ham, la så armen om hans hals. Da brast Karl i gråt. Han var et umuligt menneske, klaget han, tilovers og færdig, før han begynte, han dudde ikke til noget. Kallem kunde længe ikke få et ord in, ej heller vilde han vite av trøst, hans elendighed og uværdighed var for stor, han var også aldeles uten begavelse. Hans siste komposition, vokset op av hans eget liv som ingen annen, det sanneste han kunde få i stand, hadde han spillet i formiddag, og da syntes den ham komisk, frygtelig komisk! — Åhå, tænkte Kallem, er det dette som er i vejen!

Og det var det. I hennes nærhed fik han også uvilkårlig hennes dom.

Kallem skjønte hvad det var for en fejltagelse at la ham komme hit; han tænkte med skræk på hvad Ragni i sin tid måtte ha ståt ut med ham. Han hadde jo selv ikke liten møje med at holde ham i likevægt.

En dag sa han til henne — hun spurte just efter Karl: «Du har nok hat mere bry med ham æn jeg fik vite?» Hun lukket øjnene, åpnet dem igjæn og smilte.

Karl kom ikke mere op til henne, bad heller ikke mere om det. Under al sin selvpinsel kunde han ikke spille; Kallem måtte virkelig true ham til at få høre et par av

hans egne småstykker. Dette skedde for lukkede dører; men Ragni hadde likevel hørt det og sa til Kallem at det var bra, hvad han også selv syntes. Herover blev Karl atter glad; i al stillhed vændte en del av hans selvfølelse hjæm igjæn — og litt efter litt blev han ælskværdig.

Straks Kallem fik det stillt omkring sig, kom hans tur. Hans mandige kamp slog ikke altid til, og Karl fik ændelig en følelse av, at her var andre som led, æn han, og også andre at ta sig av. Og nu slog han helt om, levde udelukkende for Kallem, både vâr og opfinsom. Et trøstemiddel som aldrig slog fejl, tok han ofest til: at tale om Ragni, intrængende skildre henne. Han kunde gi fint billede av det egne i hennes ævne og væsen; han kunde kunstnerisk tegne en handling eller et ord av henne, og den forgudelse han styrte det ut med, trængte nætop Kallem til, han trængte til medfølelsens lysende varme, for han sank med hennes tiltagende avkræftelse. Hun kunde ikke holde hodet på puten, det gled til den ene eller andre siden; hennes øjne hadde noget oversanseligt som tok alt hun så på, op i forklarelse; hennes tynne stemmeløse læber stod åpne i åndenød, hun lignet, der hun lå i sit hvite rum, mellem hvite laken i hvit dragt, noget der gispet fjærløst i en forlatt dunrede. Ofte når Kallem kom derifra, fordi han ikke kunde styre sin sorg, eller blev for træt, var det Karl som fik ham til at hvile, eller som fant det rette ord eller ændog litt efter litt flyttet ham over i ændeløs sang om henne.

Hun kunde så lite tale, hadde heller ingen lyst; men det hun sa, tydet på at hun ikke et øjeblik tok fejl av sin tilstand — som andre brystsyke plejer. En dag gjorde hun tegn til Kallem han skulde bøje sig dypere ned. «Kristen Larssen,» hvisket hun, «i kroken der.» Så smilte hun og føjde litt efter til: «Nu er jeg ikke rædd ham.» En annen gang lot hun Kallem budsende bare for at sige: «Du må ikke ha mot nogen — for min skyll.» Hun nævnte intet navn. Kallem trykte hennes tynne hånd. hennes øjne fløt om ham i en himmel av godt. Stundom prøvde hun at lægge et smil til

som hun ikke længer ejde. Dersom hun så hans tårer, vinket hun ham ned og stak sine fingre in i hans hår. En gang han i denne stilling takket henne fra første møte av og til nu — prøvde hun at lugge ham; han skulde la slikt være.

Siden blev der næppe mere talt mellem dem. De førte øjnenes og håndens sprog. De var sammen i hværandres smærte og ejde intet som var usagt. Den taknemlighed de følte, den gru de hadde for at skilles, slog ord heller ikke til for. Stunden kom.

En eftermiddag hørte de Sissel ringe, ringe, ringe. Sigrid styrtet op, Kallem, Karl; den siste blev stående utenfor. Han hørte det var hostetogt igjæn, et forfærdeligt. Han forstod ikke at hun hadde så mange kræfter igjæn; hvært hostetak rev ham i hans bryst, skar ham, brøt ham; hennes smærtestøn in imellem tvang sveden frem på ham, han kunde ikke lytte, og han turde ikke gå fra. Dette måtte være hennes siste stund. Han hørte Sigrid gråte, han hørte henne sige: «Frue! frue!» — og straks efter: «hun dør!» Da åpnet han døren. Det første han så, var blod, og så fik han ondt og segnet om.

Han fant sig igjæn på sin seng; Sigrid sat der foran og gråt. Dette var det første han fattet, så husket han det andre og spurte: «Er hun død?» — «Doktoren tror, nu sker det snart.»

Senere fik de komme in, begge to. Hun lå i sengen, som hun sov, hvit som laknerne hun lå imellem. Kallem holdt hennes hånd; de kommende så ikke hans ansigt, men undertiden et rykk i skuldrene, og de hørte ham stønne. På andre siden stod Sissel. Hvor det var underlig at se slike grader i smærten. Skjønt hennes stærke, åpne ansigt hadde megen medfølelse — det var en fremmeds; i en mils avstand fra Kallems stumme fortvilelse så hun på det. «Er hun død?» hvisket Sigrid. Sissel ristet på hodet. Og Ragni hørte spørsmålet; hun så op. Ut av sin aller siste ævne vilde hun ænnu en gang gjøre dem godt ved at prøve — en kan ikke sige at smile, for det orket hun ikke! nej — sende dem et bud. Sigrid og Karl fik det; men hun flyttet det straks over på Kallem. Litt efter var hun død.

De andre gik; ænnu sat Kallem.

Han kom ned og fandt ingen. Karl var gåt på sit rum, Sigrid sat med Sissel inde i sit. Kjøkkenet stod tomt, tomme stuerne, tomt kontoret. Han hadde lovt henne at læse noget fra henne — ja det lå under Karls brev, påskrevet «siden». Men han kunde ikke, og næppe så længe hun var i huset. Han stilte sig hen ved hennes bokhylle og så in i den — et billede av henne, den med. Hvor ofte han hadde gjort det og smilt ved at læse boktitlerne. Hans øjne fallt nu på ryggen av «Vildanden» ved Henr. Ibsen. Høj som han var, kunde han se den såvidt ovenfra, at han syntes der var et glipp mellem bladene på slutten, derfor drog han boken ut. Tænk, hun hadde klippet ut av den de blad som Hedvigs sørgelige historie går til ænde på, der hun skyter sig, og hvad som da følger. Klippet det ut; det skulde ikke være hændt.

Intet kunde ha grepet ham stærkere. Han kastet sig ned over sofaen i gråt som et mishandlet barns. Naturligvis, hun var for fin og for rædd; den værden vi kjæmper i, er ænnu for rå; den må bli bedre før slike kan leve med. Hun prøvde om hun ikke kunde klippe ut av den det hun ikke likte; men det var nok hun som blev klippet ut.

XI

Den søndag kampen stod om lille Edvards undervisning, hadde han i nogen dager hostet; om kvællen var han ikke bra, så han blev holdt inne.

Han kom ut igjæn om et par dager, og nu syntes han nokså dygtig, men en kvæll var han atter het og grætten med tørhoste, de nærmeste dager blev han holdt inne. Han, som var vant til friluft, blev grinet og tapte matlysten; Josefine strævde dygtig med ham, og var tilsist stræng. Da suttret gutten og vilde over til bestemor; det fik han ikke lov til. Men da så bestemor kom over til ham, slog han sig vrang og strøk in til sin far. Derfra kom han tilbake gråtende; han hadde ikke fåt lov til at dra bøkerne utav de nederste hyller og bygge hus med.

Så til sengs, het, sint; klaget over at det slet og holdt igjæn i højre side av brystet, når han hostet, hadde om natten feberanfall, deri han talte over sig: Kristen Larssen var efter gutterne med en stor sæk, han skulde bære dem til helvede.

Josefine kurerte på ham med terpentinomslag o. s. v.; men om morgenen, da præsten så op, bad hun om at doktoren måtte hentes.

Kent var deres huslæge; han kunde ikke komme før mot kvællen, og da fandt han at gutten hadde brystbindebetændelse i højre side. Hvad Josefine hadde gjort, var rigtig; selv ordnet han diæt, gav mikstur for hvær annen time og sa, at hvis feberen tiltok, så temperaturen nogen gang kom over 39°, måtte han kalles.

I de følgende dager bedredes gutten, spiste noget, hostet mindre; temperaturen ingen kvæll over 38°. Gud ske lov!

Så liten faren hadde været, både Tuft og Josefine kjænte den som et sagte tryk på skulderen av en usynlig hånd. Derved vændtes deres åsyn langsomt mot hværandre, og de søkte leilighed til at tale sammen — rigtignok bare om barnets tilstand; men noget i røst og væsen bad om forladelse.

Hosten og holdet i siden tok av, gutten bedredes tilsynelatende efterhånden; men matlysten var ikke rar, daglig nogen feberhete, derfor vokste ikke kræfterne. De kjøpte nye leker til ham, som moret ham første dagen, men kjedet ham den andre; eventyrene som far og mor skiftevis fortalte, hørte han på uten spørsmål, bestemors besøk ænste han slet ikke. Så blev han undertiden het og frøs bakefter. Kent var især urolig ved at termometret steg mot kvællen; han begyndte med kinin, la også en spanskflue. Josefine hadde ikke været fra sengen, og tålte ikke høre tale om avløsning; ej heller likte gutten at andre kom ham nær.

Men det blev bedre, og præsten sa en kvæll de sat sammen efter termometer-målingen: «Vi slipper nok med skrækken, Josefine.» Hun så på ham, han gav hånden ut; hun la såvidt sin i den; men syntes skamfull ved det, og drog den tilbake.

Doktor Kent hadde sagt dem at fru Kallem var svært syk; hun forlot ikke mere sine rum ovenpå. Av andre hørte de senere, at det var tæring hun led av; de spurte hvær for sig doktor Kent, som sa at det ændog var galopperende tæring.

Præsten nævnte intet til Josefine; men til Kent sa han at det visstnok var en lykke for hans svoger, kanske vilde han nu bli en fri mann, og på det svinge sig højere op.

Josefine tok det anderledes; det så han derpå at hun sluttet sig helt inne i sig selv; han fik bare såvidt nogen ord av henne nu og da.

En eftermiddag længre tid efter, da hun lå på sengen og grunnet over hvordan hennes bror vilde ta det, hvis Ragni faldt fra — så hun ham. Hun tænkte først intet ved det; men det blev så overvættes tydeligt. Hun så ham ligge, så lang han var, på en sofa i hans kontor, hun så hele rummet, dets gardiner, bokhyller, bøker, pulten, to bord, en stor lænestol, flere opslåtte bøker, beskrevne papirer, arkvis ved siden av hværandre... hun så hvært blad, hvært gran og ham selv i en brun klædning hun ikke kjænte. Men kontoret hadde hun ikke været i siden det blev møbleret, og disse møbler hadde hun aldrig set, ej heller gardinerne, ej heller tæpperne, men tvilte likevel ikke om, at det var som hun så det. Til hvær annen tid vilde dette ha gjort et sælsynt intryk; nu sluktes det aldeles av at hun så ham; ti han var blet så uttæret av sorg! Jo nøjere hun så på ham, jo værre blev det. Ja hun så ham i slik fortvilelse, at intet før i hennes liv, ikke engang farens død, hadde tat henne som dette nu tok henne. Hun så ham kaste sig rundt og storgråte, hun så ham holde hænderne sammenflættet foran sig, hun så tilsist bare ham, øjnenes jammer under de buskete bryn og briller, og et stort øde omkring ham... Hun vågnet av det i kold sved og med en matthed som kunde hun ikke røre en hånd. Siden levde hun under trykket av en uklar frygt; den tok søvnen fra henne. Var det hennes bror, eller var det gutten det gallt? Lille Edvard lå her ved siden av henne i åndenød og hoste likesom en langt fraværende.

Hans høje panne syntes ubebodd, hans øjne aldrig hos nogen; hans hænder ikke længer småguttens ru næver, ikke livets. Hun skyndte stundom bort til ham for at få ham hjæm til sig om bare i et øjekast. Åja, det kom så vidt; men du himmelske Gud! — hun skulde da vel ikke miste ham? I denne lidelse kjænte hun sin brors igjæn, kjendte sig hver gang sammen med ham. Guttens skjæbne blev knyttet til Ragnis. I våkne nætter og bange dager ballet hun det så uopløselig in i hværandre, at begge syntes henne under én bestemmelse.

Til nu hadde hennes gudsførelse nærmest været fribedstrang og en aldrig svigtende sandruhed. I angsten blev den til skjæbne, ubøjelig, mystisk skjæbne. Hvær ting skræmte; hun så tegn og bebudelse. Gutten syntes bare at kunne ligge på den syke siden, ellers smærtet det så han jamret . . . og hvær gang hun skulde hjælpe, var dette henne uforståeligt. Hun støttet ham op med luftputer, han svarte med hjærteskjærende bøn om at få være i fred; hun visste ikke længer hvad som var ret eller rangt. Hun måtte ikke engang komme nær hans ben, han vilde helst ha knærne bøid og det ene knæ i en viss stilling ovenpå det andre . . . uforklarlige infall, der skjøt henne tilside som overflødig eller ændog besværlig. Betydde det, at hun skulde vænne sig til at forstå at hun i grunnen alt var i vejen.

Dette måtte tilsist slite henne op. Alene angsten fra siste gang hun rørte ham, til næste hun måtte til igjæn, hadde været nok; men tankerne hun la i det, gjorde henne gal; hun talte til ingen om det. Dette med benene forekom henne især så fortvilet mystisk i sin urimelighed, at hun derigjænnem blev rædd hele gutten: han var ikke længer hennes. Først sent og tilfældig kom hun til at opdage hævelsen omkring anklerne. Dette hadde hun altid hørt var begynnelsen til ænden; hun kunde knapt vinne sig ned trapperne til kontoret, der præsten sat i en røksky. Han så henne blek, forfærdet i hennes hvite natdragt: «Kjære, hvad står på?» Han hørte det, fulgte med og så på hævelsen, han også, la sig på knæ foran sengen med hodet over sine hænder; han bad. Den vesles korte, overfladiske åndetak, det glinsende, men

dypt likegyldige øje han så på sin far med, skrek til henne over farens hode. Hun vilde ha bedt, hun også; men gutten skjøv i det samme faren fra sig med hånden; han tålte ikke tobaksluft. Dermed skjøv han henne væk fra bønnen.

Doktor Kents lune smil, hans stille trygge dom, at sygdommen var den samme som da han første gang opdaget betændelsen, intet værre var kommet til, hævelsen skrev sig visstnok fra den uheldige stilling med knærne — lettet dem, så Josefine gråt av glæde. Han undersøkte urinen, og dette stadfæstet hvad han hadde sagt.

Den nat fik Josefine sove mer æn på længe, men likevel følte hun sig mattere æn før.

Atter gik en tid; så kom præsten en kvæll op med doktor Kent i en viss høitidelighed. Josefine lå påklædd på sengen, rejste sig i sæte for at stå op, men blev både av Kent og præsten bedt om at lægge sig ned igjæn. Doktor Kent fortalte at dagen forut var fru Kallem død. Begge mænn så på Josefine; hun lukket øjnene. Aldeles stillt en stund. Men ved gjæntagne rykninger i hennes åsyn skyndte Tuft sig: «Under disse omstændigheder er det bare bra for Edvard, Josefine. Han tar sig det naturligvis nær nu; men siden vil det bli bra. Han vil vokse på det.» Josefine vændte hodet bort. Øjnene forblev lukket; så brøt gråten frem.

I det samme følte han at han hadde sagt noget inlært noget, ja at han hadde gjort sig skyldig i råhed. Under guttens sygdom og i denne tids angstfulle samliv var han ændret. Disse ord fra en tidligere tilværelse — fordi de fallt i denne stund og på hennes brænnende smærte; fordi de fallt over deres eget syke barn — tok selvstændigt liv, blev hans tause følge, «var sendinger fra Gud».

Intil disse ord fallt, hadde Josefine i stillhed bedt når præsten bad; siden gjorde hun det ikke. Hun følte det som da han i førstningen av deres samliv var umådelig og samtidig vilde ha henne til at synge med. Den gang mærket han intet, nu følte han det straks. Men nætop derfor måtte han ha samfund, fremfor alt ha det i bønnen for sit syke barn. Så vændte han sig til vennerne i bedehuset: dem var han sikker på. Disse dages

smærtelige opgjør, hans frygt for guttens liv, hans glædeløse, såre kjærlighed samlet sig i et stærkt utbrudd, han bad dem be med, han stormet Guds forbarmelse: måtte han bare finnes værdig til højere samfund med Gud, da var ikke prøven for hård.

Han skinte av trosmagt, da han kom hjæm og fortalte. Når det stærkeste i ham møtte op, var han som få; men det vilde så sjælden til.

Josefines tilstand blev betænkelig. At unvære frisk luft og jævn søvn uke efter uke og tape matlysten på det i uavladelig spænning holdt på at knække dette kjærnesunde menneske. I hemmelighed talte Tuft til Kent; men her var intet at gjøre, når hun selv intet vilde.

Mens han våket over hvær bevægelse av henne, måtte han mot sin vilje en dag meddele henne at Ragni ikke skulde begraves her, men ved nærmeste landskirke. Deri kungjorde jo svogerens harm, ja avsky sig på den stærkest mulige måte. Utvilsomt var det rettet mot selskapet i det hele; men mest mot dem.

Hvad Josefine følte, fik Tuft ikke vite; ham selv gik det nær. En eneste gang røbet hun hvor utålmodig hun var blet. Han hadde bøjd sig ned over gutten, men kom litt for nær; Edvard suttret og skjøv fra sig med hånden. «Men så læg dog av at røke,» sa hun bittert. Han vændte sig mot henne og svarte sagtmodig: «Det skal jeg gjøre.» Da han senere rejste sig, la han bekymret til: «Idag er han ikke bra.» — «Nej,» svarte hun stille; hans måte at ta det på gjorde henne skamfull.

Doktoren blev hæntet; han var vant til disse brå budsendelser, så han tok det med ro og ejde den kostelige ævne at meddele den til andre. Straks syntes forældrene at gutten spiste med større appetit, og tok mere hensyn til bestemor. Fire ganger om dagen var hun der, og måten hun blev tat mot på, var barometer.

Bestemor hadde været oppe ved sykehuset og set Kallem og Karl Meek kjøre ut derifra med Ragnis lik. Kisten var hvit og stod på en sluffe i sort; foran hos kusken sat Sigrid; efter kom Kallem og Karl Meek i en bredslæde. Det var hele følget.

Fortællingen om denne Ragnis siste rejse kom uforvarende på dem. Og at Karl Meek var med og alene! Betydde det at Kallem ingen mistanke hadde til ham? Eller, hvad som var rimeligere, at han hadde tilgit? Kanske ændog vilde dække over og således yde henne denne siste tjeneste? Hvem der kunde være så god!

Natten efter kom Josefine ned til sin mann, da han sov. Hårknuten var gåt op; med det store huløjede ansigt, omgit av utstående sort hår, øjet stirrende og stivt over lampen som hun holdt, så hun ut som en betagen eller en søvngjænger. Han satte sig op, og vilde ut av sengen. Hun stanste ham med hånden og sa entonig: «Jeg vil tale med dig, Ole; jeg kan ikke sove. Denne min brors hustru vil ta gutten vor.»

Han kjænte alt blodet fare in mot hjærtet. «Hvad siger du?» hvisket han.

«Vi har været for hårde, vi to. Nu må vi betale; og hun nøier sig ikke med mindre.» — «Kjære Josefine, du er ikke dig selv længer. La os dog få ta hjælp!» han styrtet op. «Ja, det er efter hjælp jeg går. Alle som kan be, må komme nu! Hører du, Ole!»

«Men kjære —!»

«Eller tror du ikke at I er stærkere æn hun; tror du ikke det? Du kom nylig hjæm så glad fra bedehuset — å, du kjænner dem, la dem komme, la dem ændelig komme, Ole, hører du!» — hun tok på at suttre og gråte. «Det er dog kristenpligt at hjælpe her, de kan da ikke se på at hun tar ham fra os!» Røsten gled ut i en lang, klagende tone. Han sat på sengekanten, han hadde dradd på sig underklærne, men stanste nu med benklærne i sine hænder. «Kjære, kjære, tro dog at Gud har magten og ingen annen. Josefine, du er syk!». — han var så kjærlig bekymret, og skyndte sig at få på sig. «Vil du virkelig gå efter dem?» spurte hun glad og satte lampen fra sig. «Takk, det tænkte jeg nok! Jeg forsikrer dig hellig, Ole, at det haster!» — Han skyndte sig også, men sa: «Du vet, Josefine, vi må være varsomme, når vi ber om ikke-åndelige ting.» Dette gjorde henne urolig, hun strakte sine hænder ut mot ham. Alt på henne var løst og åpent, ærmerne gled ned — så

utrolig mager hun var blet! — en stor frygt overvældet ham. Hennes ville åsyn, febersyke tale, avpillede skikkelse...! «Gud velsigne dig, Josefine, sæt nu ikke alt in på bønnen heller; — så kunde du falle sammen på det, så vek som du er blet!» — «Tror du da ikke, Ole?» det kom som et lyn. «Jo, jo! Men om Guds vilje ikke er vor, kjære barn?» . . . det smærtelige minne fra Andersens dødsseng rejste sig; — «det er miraklet du ber om!» — «Ja! Javisst! Naturligvis? Hvad ber vi ellers om?» — «Vi ber for at komme i samfund med Gud, Josefine; i alle fall gjør jeg det. Så er alt godt, så er mit sinn styrket — og jeg trænger ofte så forfærdelig til det.» — «Bøje Guds hjærte, står der. Står der ikke det? Bøje Guds hjærte? Ole da! Bøje Guds hjærte? Svar mig!» — Han var kommet på knæ ved ovnen med et vedtræ i den ene hånd og en kniv i den andre, han vilde gjøre ild; hun var så tynnklædd; men nu holdt han inne og så sorgfullt op på henne: «Jeg tør ikke be om miraklet, Josefine; jeg er ikke værdig til det.» Mens han sa det, vokste det, og før han visste det, blev han så bevæget at han måtte slippe hvad han hadde i hænderne, for at dække sit åsyn. Men da han atter så op, sprang han i vejret; for om hun hadde holdt fanget fullt av det kosteligste porcelæn og latt det falle, så det knustes i tusen stykker . . . hun kunde ikke stå anderledes, stivnet, rædselslagen, hænderne utstrakt over hvad hun hadde sluppet, øjnene fæstet ved ham, sanserne borte, det næste måtte være at hun fallt. Men så var det ikke; ti da han grep henne, vågnet hun, fattet sig raskt, og uten nogen overgang sa hun fort: «Så må vi sende bud på min bror! Så kan bare han få henne til at la gutten være.» Disse ord utav samme underlige tankegang lød for ham som inskydelse. Tusen ganger hadde han tænkt det samme, tilfældet med obersten hadde vakt ønsket, mange hadde tilrådet ham det; men til nu hadde han unset sig.

Nogen minutter efter var han på vej til doktor Kent, som først måtte spørges.

En klar, skarp nat, føret svigtende om dagen, tilfrosset om natten, så han måtte ta sig i vare — vanskeligt

nok, så jaget av sine tanker som han var. Hvad blev Bibelens dogmer om skabelse, syndefall og alt det andre, hvad blev det værdt, når døden banket på? Hvad blev så nummer ett, og hvad blev nummer tyve?

I Kents hus vilde ingen vågne; han kimet og kimet uten selv at høre lyden av det; klokken måtte være tat av. Så gav han sig til at dundre; det klang hårdt og hult, og han som tænkte på døden, syntes nu den banket på, det var jo også så. Ændelig kom en pike litt fortrædelig; men da det var præsten, gik hun for at varsku doktoren. Den tålmodige Kent møtte, fik ham in i stuen og hørte på ham. Han skulde med glæde gå til Kallem; hadde han trodd det gik an, vilde han ha gjort det for længe siden.

Josefine var oppe hos gutten, da Tuft kom tilbake; hun misforstod ham, hun trodde hennes bror skulde komme straks, og da han ænnu ikke var der klokken 7, ikke 8, ikke 9, frygtet hun han ikke vilde, og blev rent fra sig; præsten måtte avsted igjæn. Kent var ikke straks til at finne, men svarte at Kallem og han kom præcis elleve. Da kom de også; men da var præsten kallt ut, så ingen tok mot dem. Kallem hadde ikke sat sin fot på deres trap, siden hin dag og time han kom til byen.

Når en længes, går det gjærne som nu med Josefine, at hun siden i nat ikke hadde hat broren av sine tanker; men den gang Kent og han ændelig på tykke tæpper kom trapperne op, tænkte hun ikke på ham; hun stod just bøjd over gutten og gav ham drikke; da det banket på, skvatt hun højt i vejret og kunde ikke få målet op. Døren åpnedes likevel. Kent lot Kallem gå først.

Et let skrik møtte ham. Hun hadde nær sluppet hvad hun holdt; for som han så ut! Det var selve døden som kom, knoklet, skjærende skarp, ikke for at hjælpe, men for at dømme gutten fra henne; hun kjænte det straks.

Kort, ubarmhjærtig så han på henne, uten gnist av medfølelse, skjønt også hun var tilredt av sorg. Han så på gutten, da han var kommet længre frem, og fra nu av var hun ikke til for ham; hun gled også til side. Kent kom hen og hilste venlig, gik så tilbake til Kallem. Nu hændte det sædvanlige — det som nylig var

hændt Kallem selv ved siden av doktor Meek —, at Kallems intryk blev doktor Kents, guttens utseende et nyt og gjorde ham dygtig rædd. Hvad han før hadde skyvd fra sig, nu mældte det sig av sig selv; — «Empyéme?» hvisket han på fransk op til Kallem, som ikke svarte, men gik nærmere, kjænte guttens bløte, svake puls, perkutterte ganske let, hørte de overfladiske åndetak, så på temperaturlisten og på det gutten nylig hadde hostet op. Derefter en kort overlægning mellem lægerne; — Josefine hørte hvært gran, skjønt hun stod et stykke ifra på sengens andre side — guttens seng stod der farens før hadde ståt —; men hun forstod ikke de tekniske ord, derfor ikke betydningen. Noget overhændig ondt var det, det følte hun; hænderne presste sig sammen under brystet, mens hun lot øjnene gå fra den ene til den andre. Kent kom ændelig et par steg nærmere; han vilde bare spørge om de måtte få lov til at sætte en nålfin sprøjtespiss in i brysthulen. «Er det en operation?» hvisket hun og måtte støtte sig.

«Det får vi se,» svarte han like sagte. Hun seg ned på en stol. Hennes bror væntet ikke på svar, men drog op sin forbindtaske, tok derav noget blinkende tynnt og langt, bøjde sig over gutten med det. Hun så intet mere; ej eller tænkte hun — strævde bare med ikke at gi efter; hørte gutten suttre og kalde på «mor», ængstelig, gjæntagende; formådde ikke at rejse sig, turde ikke; hørte Kent sige: «Nu er det over, gutten min,» kunde ikke se hvad som var over.

Lille Edvard klaget, klaget, vilde ændelig ha mor hen til sengen. Så prøvde hun et par ganger, men rent umuligt; hennes bror trykte henne ned, skjønt han ikke engang så derhen.

Så gik det i døren; han var borte — og hun pustet frit op. Kent kom straks til henne, mild, deltagende: «Her må en operation til, frue,» hvisket han. «Hvorfor?» hun visste jo det nyttet ikke; hun hadde set det i sin brors åsyn. «Fordi alt skal være prøvd,» svarte Kent. I den aller ynkeligste tone bad gutten mor være der hos ham. «Nu kommer jeg.» Hun la sig på knæ

hos ham og fallt i gråt over ham. «De gjorde mig ondt,» klaget han. Å, om hun kunde ha svart: «for at du kan bli frisk og komme ut.» Men ikke engang Kent turde det. Hun lette efter mot til at forby dem operationen; men hun turde ikke for sin bror. Kent stod og væntet; det følte hun ændelig og så fortvilet på ham. Han bøjde sig ned mot henne. «Deres bror plejer at sende nogen av betjeningen for at desinficere og lage til,» sa han sagte. «Er det idag?» hvisket hun og gråt svært. — «Nej; men rengjøringen og utluftningen må nok begynne idag. De nærmeste rum må tas med.» Hun hadde lagt sit hode ned igjæn hos gutten, hun svarte intet; hun hørte han gik.

Da præsten kom hjæm, stilet han like op til sykerummet, og blev ikke lite forundret ved der at finne bestemor og Sissel Aune! Den siste hadde vakt, gutten var sær, og vilde ikke vite av nogen annen æn mor, heller ikke av sin far, han lugtet ænnu tobak, skjønt røkingen hadde slut. Tuft fandt Josefine i kontoret på hans sofa, fortvilet og opreven, hennes tale sammenhængsløs: — «Dødsdommen!» svarte hun til næsten alt han spurte om.

Om eftermiddagen kom en av diakonisserne og tok tilsynet, nye folk rykket in med henne, deres hjæm var brutt op, skuringen hadde en lyd som høvling på en kiste. Tjenerne i sorg, gamle bestemor i gråt; og da guttens seng flyttedes in i et annet rum, og de hørte tråkket, sat forældrene hånd i hånd og bævet.

Tænk om nogen nu sa: «Det er bra for forældrene at gutten dør. Rigtignok kjænner de det ikke så nu; men de vil vokse på det» — tænk om nogen var rå nok til at si dem slikt! Tuft måtte tale om det til Josefine og bekjænne hvad disse ord hadde utrettet i ham. Hun trykte taus hans hånd.

Om kvællen, der var blet ro, var de begge oppe hos gutten, og de syntes han bar dødens mærke. Med morens hånd i sin sovnet han, og Tuft ledte henne sagte bort. Hun fant sig i at bli ledet nu; blant den megen flytning som foregik var også at en seng til blev sat in i gjæsterummet.

Fra tidlig næste dag sat forældrene hos den lille. Straks de gik, skulde han flyttes in i sit gamle rum; der var alt i stand for operationen.

Klokken ti kom lægerne. Josefine lå på sofaen i kontoret. Hun dækket for sine øren, straks hun hørte dem; tæpperne var nu tat av, så det svakeste støvleknirk mærkedes. Hun lot sig ikke trøste, ikke tale til, fallt i hin halvt sanseløse tilstand hun en gang før hadde svævet om i, vilde op til gutten, han kunde jo dø mellem deres hænder. Præsten ønsket at tale med lægerne; men hun hængte sig ved ham, hun måtte med; så gik han ikke. Bare nogen deroppe flyttet foten, visste hun hvem det var, og rørte begge lægerne sig på én gang, da stod noget på, da krokte hun sig sammen og sat på huk med hænderne for ørene. Vilde ikke ledes ind i de andre rum, vilde bli her og pines; tydde stundom op til Tuft som in i en havn; da hadde hun jaget sig selv dødstræt; — «hjælp mig!» hvisket hun, fortalte det gallt hennes forstand og liv, og at hun altid hadde visst at engang måtte det bli så elendigt med henne.

Tuft fik henne lagt ned med kjølende omslag over pannen, han bad højt, og hans kjærlighed var så stærk at den holdt henne. «Takk, Ole, takk!» hun blev stille på det.

«Han skriker!» ropte hun med ett, rejste sig i sæte og vilde op. Præsten forsikkret han hørte intet; men i det samme hørte begge det.

«Ja, ja!» svarte hun og måtte avsted. Tuft favnet henne med begge sine armer, bad og velsignet. Også da stillnet hun av. Nu blev det lydløst ovenpå.

Ovenpå gik det fort. På Kallems ansvar var gutten kloroformeret, og skrikene forældrene hadde hørt, gallt just flonelsmasken som Kent holdt over hans ansigt; gutten skjøv til den, han vilde kvæles; «mor, mor!» Men han sovnet snart. Bestemor sat i en renvasket dragt ved hodegjærdet på andre siden og holdt hans hånd; hun skalv, den gamle; men hun sat, og hun agtet at sitte, til det blev slut. Ingen hadde bedt henne om det, hun hadde selv bedt Gud om det. Men straks gutten var

sovnet, sa Kallem henne høflig at nu måtte hun gå. Langsomt og taust fjærnet hun sig.

Da tok han fat. Mellem ribbenene i højre side gjordes et otte centimeters insnit. Med stumpe instrumenter trængte han in i dybden, fik ribben-randen fat og saget av en liten del; materien flommet ut av såret.

Her skræmtes alle op av et villt skrik bak dem. Josefine hadde lynsnart åpnet døren og set disse hvite operationsfrakker, Kallem blodig rotende i hennes barns bryst — og der lå hun over gulvet.

«Var døren ikke låst?» sa Kallem. Sissel løp til innenfra, præsten utenfra, begge bar henne ut. «Pass temperaturen!» blev hvisket over til diakonissen; — «og luk døren av!» — «Men Sissel —» — «Må bli ute!» De hørte henne siden ved døren, men ingen ænste det. Et drænrør lagdes in i brysthulen, som utsprøjtedes, og en stryforbinding forsigtig om siden. I flere døgn skulde drænrøret ligge, og temperaturen i rummet dag og nat holdes jævnt på 15 °. Snart drog Kallem sig tilbake til næste rum med sine instrumenter, og var ute av huset, før nogen som ikke var inne i operationsrummet, visste han var færdig.

Bestemor, stakkar, var kommet op igjæn for at lye ved døren, da Sissel, som var inne, åpnet og bar ut noget under forklæet. I forbigående fortalte hun fort at alting var over. Så våget bestemor sig in; men da hun så det bleke barn, tapte hun magten over sig selv, hun gik straks ut, og det var med nød og næppe hun nådde over til sig selv.

Denne forstening fra havkanten, pietistisk flattrykt, inmurt i husets nordre væg, var til daglig ikke til at få tak i. Det eneste hun syntes at ha samfund med, var gutten. Hele hennes hus var hans lekestue; han fik dra in omtrent alt han vilde, hun drog det ut igjæn og hadde ikke annet at gjøre heller æn at pynte efter ham. Nu skulde folk tro han var henne hengiven for det; men eget nok: fra han blev syk, måtte bestemor helst ikke komme. Morens greje væsen hadde tross al strænghed tat hans fantasi; den andres eftergivenhed, full av

bakhold og forbud, full av bønner han skulde lære utenad, og av bibelske fortællinger han ikke forstod, hadde plaget ham. Nu han var syk og matt, måtte hun ikke tale. Men det er synd på slike gamle. Også hennes søn forsømte henne nu, siden Josefine var blet tilgjængelig. Hadde ikke diakonissen kommet, var kanske operationen foretat, uten at den gamle hadde fåt besked.

Hun listet sig op igjæn et par timer senere, lydde utenfor, hørte intet, tænkte det var slut, og våget sig til at se in. Sissel sat der og dubbet, men så nu op. «Lever han?» spurte bestemor. «Ja,» svarte Sissel, såvidt at det hørtes, og større var vel ikke hennes håb heller. Bestemor kunde ikke mere, men vendte om. Om et par timer var hun der dog, og ænnu levde han. Nu hadde hun for det tilfælde sine briller med og en gammel kjær bok, hun vilde sitte der, til det var slut, Sissel kunde sove. Hun fik da besked om hvad som var at gjøre, og Sissel la sig på Josefines seng.

Først klokken seks om kvællen stak præsten hodet in; først nu turde han forlate Josefine et bel. Han så sin mor sitte der med brillerne og sin gamle postille, kom nærmere og gransket hennes åsyn som en skrift; «han lever,» læste han i det. Hun nikket som Sissel før, og med samme mening. Foran guttens likbleke, avsovnede, slappe åsyn gøs han og gik.

Huset var aldeles, aldeles stille. I kjøkkenet, som lå avsides, taltes sagte, overalt var gjængerne smurt, tæpperne lagt på igjæn. Hver time kom præsten, altid på tærne, altid samme besked: ænnu såvidt liv. Alle kom og gik lydløst, som færdedes ånder. I og omkring gjæsterummet, der Josefine lå, blev ordene avløst av tegn.

Natten om muligt ennu tausere. Bestemor sat der ikke; men Sissel; i kjøkkenet var ild på, og vakt sat der, om noget skulde hænde; præsten våket og gik av og til. Men ved tretiden sovnet både han og vakten. Da bestemor kom op klokken fire, sov også Sissel; bestemor satte sig på sin plass; ikke en lyd fra nogen kant før henved 7. Bestemor passte ovnen og medicinen; — drog lille Edvard pusten lettere, eller skuffet hun sig?

Ved syvtiden åpnedes døren langsomt. Hun væntet sin søn; men det var Josefine som kom. I halvskinnet så hennes store åsyn under rusket hår, hennes ville øjne ænnu værre ut, hun skræmte den gamle, som længe hadde været rædd for hennes forstand. Men Josefine stod stille ved døren, hørte Sissels sikkre åndetak, ikke guttens; turde så ikke gå længre. Dette så bestemor og nikket tilskyndende. Et par steg frem, og moren så sin gut — forfærdelig blek og ikke et livstegn. Men bestemor nikket igjæn, så hun våget sig længre frem. Gardinerne var ænnu for, derfor så hun ikke godt; men nu syntes hun han pustet! Da knælte hun ned . . . han pustet lettere, eller . . .? Hun hang så fast i sin tro på en dødsdom, at hun ikke hørte hvad hun hørte. I aller største spænning lydde, overvejde hun, holdt imens sin egen ånde tilbake, og først viss på at han pustet lettere, slap hun ånden uten at vite det i full fart over guttens åsyn. Dens varme vift vækket ham, han slog øjnene op og så på sin mor, men syntes at samle sig. Jo, det var mor som var kommet tilbake. Hans øjne blev livligere, klarere æn hun hadde set dem i uker, de så på henne, til hennes fløt fulle.

Ikke et ord sa han, ikke et lem rørte han av frygt for den gamle smærte; og henne syntes det som måtte livsånden fly, hvis han gjorde det, eller hvis hun tok i ham eller mælte. Ja, hun trodde hun pustet for hårdt, dæmpet det, flyttet ikke hænderne, vændte ikke hodet. I denne urørlige stillhed kjæntes det som var der bredd vinger over dem. Stunden lignet den hun hadde født ham i, da hun hørte det første kluk av hans levende røst. Her begynte livet annen gang i dets første sky åndetak. Hans øjne var som lys i sne. Aldrig blev hun mæt av deres friske glans, de to svævde sammen, det burde aldrig høre op.

Men gutten overlastedes av hennes øjnes magt, og overgav sig til tryggheden i hennes nærhed, så han lukket sine øjne igjæn, åpnet dem et par ganger for at prøve . . . jo, hun var der, og så sov han in.

En stund efter stod hun i kontoret. Utenfor var der lys dag; in måtte den! Hun rullet gardinerne op, dagen

fyllte det høje rum med livets liv, fyllte hennes egen sjæl in i den innerste krok — hun skjøv døren til gjæsterummet helt op og stilte sig i åpningen.

Tuft lå der bred og stærk med utslåt arm, hodet hårrikt, den høje panne skinnende av sveden fra igår, og med smil om munnen. Nu slog lyset ham halvvåken. «Ole!» sa hun; han åpnet øjnene stort, men knep dem i igjæn; inne i minnet ordnet han hvad han i et blink hadde set, og samtidig hørtes det ut av alt dette lys med Josefines røst: «han lever!»

*

Søndag talte så en mann fra kirkens prækestol ut av hvad han hadde lært.

Nemlig om hvad som er det første for os alle.

E n glemmer det i sit store stræv, en annen i sin kampiver, en tredje i sin bakvændthed, en fjærde i sin egen visdom, en femte i sin vanegang, og alle har vi mer eller mindre lært galt om det. «For spurte jeg nu dere som hører mig, så just fordi jeg spurte fra dette sted, vilde I alle tankeløst svare: «Troen er det første!»

«Nej, så sandelig om den er. Sit over dit barn, der det ligger i åndenød på livets ytterste rand; eller se din hustru gli efter barnet ut til den ytterste rand, ute av sig selv av angst og nattevåk — da lærer kjærligheden dig det at l i v e t e r d e t f ø r s t e. Og aldrig efter denne dag skal jeg søke Gud eller Guds vilje i nogen formel av ord, i et sakrament, eller i nogen bok eller på noget sted, som var han først og fremst der; nej, først og fremst i livet — livet, som det vinnes fra dødsangstens dyp, i lyssejren, i hengivelsens ynde, i det levendes samfund. G u d s øverste tale til os er livets; v o r højeste dyrkelse av ham kjærligheden til det levende. Denne lære, så selvfølgelig den er, trængte j e g til fremfor nogen. Det er den jeg på forskjellig vis og av mange grunde har skutt fra mig — og stærkest i det siste. Men aldrig mere skal ordene bli det øverste for mig, ikke heller tegnene; det skal livets evige åbenbaring være. Aldrig mere skal jeg fryse fast i en lære, men la livsvarmen løse min vilje. Aldrig skal jeg dømme

mennesker efter dogmer ut av forrige tiders retfærd, når den ikke holder kjærlighedens mål i vor. Aldrig for Gud! Og det, fordi jeg tror på ham, livets gud, hans uavladelige åbenbarelse i livet.»

XII

Den eftermiddag fik Tuft sjældent besøk. Det banket sagte på, og på første «kom in» viste ingen sig. På annet åpnedes døren betænksomt av Søren Pedersen, og efter ham kom langt om længe og i stor unselighed også Åse.

Deres ærend var intet mindre æn at sige præsten takk for talen idag. «For ingen, hr. pastor, kan leve uten Gud; i alle fall ikke ulærde folk; det går ikke; nej, det går ikke. Og så kommer vi som den forlorne søn — ja, Åse må nok ellers være den forlorne datter . . . (kom du kun frem — nå, gjør som du vil!) og vi ønsker at De må be om Guds nåde for os begge to, hr. pastor.» Og det blev gjort med al den inderlighed Tuft kunde lægge i en bøn. Søren sa de vilde gå like til doktor Kallem. «Han er visst det beste menneske på jorden, i alle fall her i byen. Men i disse deler er han fejltagende, hr. pastor. Der er såmæn både Gud og ånder til, og det vil vi nu si ham.» —

Tuft hadde selv bestemt at gå til Kallem samme eftermiddag. Han var ham taknemlig, og han længtes efter at bekjænne at uten deres uret mot Ragni hadde ikke engang disse dages oplevelser blet ham til forklaring av livsværdierne. Han vilde fremfor alt retfærdiggjøre Josefine ved at ta hennes skyll over på sig. I den travle dogme-skyss han hadde gåt i, akkurat som en posthæst med sækker fulle av papir, hadde hun måttet kjøre med, enten hun selv vilde eller ej; og av den uret var hun blet mistænksom og hård.

Da han en times tid senere begav sig i vej, stod deres barndom så levende for ham. Den gang vilde han bli missjonær; nu skulde han kanske bli det for alvor! At lægge frem evolutions- eller fremgangslæren også i det religiøse, var en missjon værd, og han tænkte at ta den

på sig. De forrige tiders lille dogmegud og hans præster måtte overvinnes som hedningernes avguder og mirakelmakere. Og hadde han senere i teologisk velmagtsfølelse drømt om at bli bisp, nuvel, her stod et farligt bispedømme — av let forklarlige grunne — ledigt i Norge.

På trappen til øvre ingang væntet Sigrid, da pastor Tuft i lange drag kom sagende over gården. Hun var sortklædd med et sort silketørklæ over sit lysgule hår. «Doktoren er ikke hjæmme,» sa hun på sin stillfærdige måte. Han omkring, og med samme bestemthed mot sykehuset. Der stod mor Andersen, også sortklædd og i kappe med sorte bånd. «Bærer De ænnu sorg for Deres mann?» — «Nej, denne gang for fru Kallem.» — «Er Kallem her?» — «Nej, han gik hjæm for litt siden.»

«Deri tar du fejl,» tænkte Tuft og slog fart ut over bygdevejen; han kunde gå sig en god tur så længe.

Mange spaserende var ute; de hilste ham med glad deltagelse, det var ikke til at ta fejl av. Mor Andersens strænge åsyn hadde kastet skygge; for denne de andres mildhed drog den sig tilbake. Han kom atter i det stormende mot han hadde for litt siden, og som er særeget for de fleste nyomvændte. Like ved sykehuset møtte han Søren Pedersen og hustru, som nu kom fra Kallem; også de vilde ta sig en tur den lyse søndagskvæll, så full av vårbud. «Var han hjæmme?» spurte Tuft. «Ja, hr. pastor,» svarte Pedersen meget oprømt. «Nej, hvad sa så doktoren?» — «Det gefallt mig hvad han sa, hr. pastor. Der er to slags mennesker, sa han; det ene slag tror bare hvad de vet; det annet gjør også det; men det de vet, kan ikke bevises — ja ikke for andre æn dem selv da.» — «Han har ret,» Tuft lo og skyndte sig avsted. Men ikke før var han alene, så satte Marcus 16, 16 in på ham; — det lå i bakhold og lurte fra hans «rettroende» tid. De som ikke tror, skal nemlig fordømmes; Gud respekterer nok ikke «to slag mennesker». Tuft satte sig ivrig til motværge; fra niende vers av er sekstende kapitel en senere tilsætning, som de ældste håndskrifter ikke kjænner. Når dette sted er uægte, så ejer intet av de tre evangelier noget eneste så-

dant forfærdeligt sted. Det fjærde som ejer dem, har derved «fordømt» sig selv. Nej, livet er alt, og troen den underbare vej til forklaring av livet, d. e. til Gud. På den vej vil vi en gang nå det højeste samfund med ham, om ikke her, så hisset. Troen er ikke til dom, men til vejledning. At dømme folk for deres tros skyll kunde gå for sanhed i henfarne tider; i vore frastøter det. Gud åbenbarer sig i vor forstand højere end som så. Atter skyndte han sig in over gårdsrummet.

Men atter kom Sigrid ut på trappen: «Doktoren er ikke hjæmme.» De tilslørte øjne unveg, men hun blev stående urørlig, åsynet tæt inrammet i tørklæet. Huset bak henne syntes en hemmelighed, et sluttet samfund, noget inbyrdes trofast han lukkedes ute fra.

Nu forstod han.

Prisen for at komme in her var nok større æn han hadde tænkt. Han gik ydmyget hjæm, og han tidde med det for Josefine.

Tilbakevisningen blev til ytterligere krav; videre frem ad den vej som alene førte de to søsken sammen — vilkåret for alt annet. Han tilstod helt ut at han hadde været skinsyk på sin svoger. Dette i det private hadde hat sin stærke del i hans forkynnelses trangsyn.

Utenifra fik han hjælp. Først undrende spørsmål, tilbakeholdende væsen, som gjorde ham ondt, stundom tvilende; men snart åpen kamp med sine nærmeste tilhængere, og det drev ham frem! Hans gamle ven, den forhenværende portner, syntes at ha længtet efter en lejlighed til at sige sig løs fra et taknemlighedsforhold som pinte ham; han gjorde stor kvalm og drog hjælpetropper til like fra hovedstaden. Seminarielærere, skolemestere, opbyggelsesrejsende og et par præster gik på pastor Tuft i bedehuset med allehånde teologiske instrumenter. Han lærte først og fremst at tale tydelig; for det meste de gik på ham for, var misforståelser; men han fik også bruk for kræfter og kunskaper han til nu ikke hadde øvd.

Den første måned var Josefine bare træt og sløv — hun var kommet længre ned æn hun forstod —; men efter den tid tok hun på at følge bondegutten, som i

sin tid hadde tat hennes hjærte med sin lyse tro; — kom han igjæn?

En hændelse som hun skjulte for sin mann, hadde sinket henne, så hun ikke vant kræfter, derfor var hun sen. Hun hadde nemlig også i al stillhed været hos sin bror, det første hun kunde gå ut; også hun hadde møtt Sigrid på trappen med den besked at han ikke var hjæmme; — men hun hadde set ham stå på verandaen, da hun kom! Med nød og næppe hadde hun nådd hjæm.

Hun hadde jo hat den dypeste medlidenhed med ham, og stod rede til alle inrømmelser; men hans ubønhørlighed vakte hennes tross. Om sin egen skinsyke på Ragni hadde Josefine ingen anelse, altså heller ikke om hvad del den hadde hat i hennes eget væsen. Hun så sin skyll i at ha været ufordragelig mot en som dog var brødefull. Når Sissel Aune sat deroppe hos gutten og fortalte henne om Ragni, så ælskelig hun hadde været til det siste, følte hun det umenneskelige i at ha overset Ragnis hjærtensgodhed, og i at ha overset Kallems kjærlighed. Men ut over denne ufordragelighed kjænte hun sig ikke skyldig.

Skuffelsen var overmåde stor, og den vilde hat følger, om ikke nætop nu hennes manns kamp hadde tat henne med. Et uklart menneske, som væsentlig har levd på tross, kan alene løses av en stærk begivenhed. En slik blev det den dag Tuft sa henne: «På dette, Josefine, må vi sætte både embede og formue in.»

Tre måneder var gåt, da hun oplivet av kampen trodde sig stærk nok til at ta saken op med sin bror. Hun skrev og sa, at hvad de æn hadde forbrutt — de måtte få grej besked; de måtte værdiges at bli anklaget. Deres taknemlighed mot ham var stor, men også deres trang til samarbejde nu, da de angret sin fordums ufordragelighed, og ønsket at gjøre hvært muligt offer til den retfærdighedens og kjærlighedens ånd de hadde miskjænt.

Et dygtigt brev; det sa også hennes mann.

Men dag efter dag gik uten svar. Det var en ren lykke at nætop disse dager blev de sværeste kampdager Tuft

hadde hat. I bedehuset og senere i kirken hadde han brukt de ord Josefine sluttet med i sit brev. «Retfærdighed og kjærlighed» uten nogen trosforskjel (som i fortællingen om den barmhjærtige Samaritan) var kristendommens kjærne, derfor måtte alt måles med dette mål, først og fremst selve læren, så hvært grand der ikke holdt målet, fallt som fjærne og hårde tiders teologi for retfærdighedens åbenbarelsesmagt i vor egen.

For dette blev han instævnet til ordskifte ænnu samme dag; der holdtes tre møter i ukens løp, alle overfyllt. Hovedtaleren mot ham var en præst og teologisk redaktør fra hovedstaden. Helvedeslæren blev så godt som eneste æmne, og Tuft holdt fast at det som Paulos hadde derom, var vidt forskjellig fra t. d. åbenbarelsesboken. Efter Paulos var livet her og hisset i en fræmgang som ændte med at Gud blev «alt i alle». Den lære holdt både retfærdighedens og kjærlighedens mål — og det gjorde intryk, da han med sin malmfulle røst i Vestlandets vævre toneart ropte utover den tæt pakkede forsamling, om de trodde der blev ænde på krig og undertrykkelse ved den stærkere, så længe helvedeslæren i al sin grumme hævn og råhed lærtes gjænnem alle skoler og kirker som Guds retfærdighed og kjærlighed!

Motstanderne var i «helvedeslærens egen stil», idet de gjorde alt for at forkjættre og fordømme ham. Blant tilhørerne var bare én mening om at i grejhed og overtalelsens magt var Tuft de andres overmann.

Siste gang var doktor Kallem møtt frem; han så også Josefine sitte der med flammende øjne, og næste dag mot kvællen kom hans svar.

Hun gik utenfor huset og så på sin guts lek med havens vandslange, da hun fik brevet, kjænte straks skriften, bævet og kunde ikke åpne. Hun forfærdedes over hvor lite stærk hun ænnu i grunnen var; skulde hun ikke mer få sin ungdoms sundhed igjæn?

Så gik hun op på sit rum og låste av bak sig. Et stort brev; hun vændte og drejde det, satte sig og betænkte sig ænda om kanske Tuft skulde læse det først. Men muligvis stod noget om ham som han ikke skulde se.

Hun åpnet.

Ikke et ord fra hennes bror, ikke et ord til henne! Det første hun traf på, var skrevet av en fremmed hånd, det næste, det næst-næste også, altsammen av to forskjellige. Nogen sammenhæftede ark, nogen brev, et par løse lapper; ... ikke et ord fra Edvard.

Hvad betydde det? Av alle papirer tok Josefine uvilkårlig det minste, en liten lap på tre linjer:

«De dræpte mit gode navn, og jeg visste det ikke. For jeg visste ikke at jeg hadde det, før det var dræpt.»

På en annen lap bare disse ord fint skrevet: «Tilgiv dem; de vide ikke, hvad de gjøre.»

Denne spæde, let svingende håndskrift var naturligvis Ragnis. Josefine tok på at skjælve, og visste ikke hvorfor.

Her lå et brev, skrevet av en annen hånd, og de første ord med rødt blæk. Ingen underskrift. Men da hun læste at dette måtte Kallem ikke se, ante hun et kjærlighedsbrev fra Karl Meek, som Kallem bakefter hadde funnet. Hvad skulde Josefine med det?

I hast læste hun de første ord, men stanste ved at han skrev «De», at han omtalte en smærte han vilde ha båret alene, men som nu også hun hadde fåt, en bakvaskelse ...? Var hun blet bakvasket?

Hele vejen de aller ærbødigste uttryk; — når var det skrevet? Ingen tid stod angit; men brevskriveren var i utlandet; altså efter deres samliv her. Brevet var et eneste stort skrik, en smærte så ægte at hun aldrig hadde læst ord fra nogen større.

Josefines hånd ristet, så hun måtte lægge brevet ned på bordet.

Hun læste at under denne grusomme bakvaskelse kunde Karl ikke tænke på andre eller annet; hun læste hvorledes han derved også kom til at ælske Ragni; Josefine så denne kjærlighed, født av sorg, taknemlighed, tilbedelse ånde ut i rene og rørende uttryk.

Ragni uskyldig? Du himmelske Gud, var hun uskyldig? Da hadde de gripende optrin mellem Edvard og henne, mens døden slet dem tommevis fra hværandre (Sissel Aune hadde skildret det så ofte), ikke været til

at holde ut! Ja, da forstod hun hvorfor han rejste bort med hennes lik og hadde Karl Meek ved sin side; hun forstod bare ikke at han overlevde det.

Det banket på døren; hun hoppet i sætet. Men det var alene piken som kom for at be henne spise til kvælls. Hun kunde ikke svare, det banket en gang til; «nej, nej!» fik hun pint frem, mens hun vred sig i smærte og skam. Hun måtte til sin bror, hun måtte til ham, om hun skulde gå dit på sine knær.

Men her var flere papirer, og hun kjænte sin bror stå over og befale henne at læse. Hun skalv og læste:

«Nu jeg skal skrive av hvad jeg efter mange forsøk og strykninger har fåt istand om min barndom og mit første ægteskap, kjænner jeg mig så færdig og så træt. Jeg hadde tænkt at sætte nogen ord foran og ofte glædet mig til det. Nu er det blet for sent. Nu får jeg bare såvidt sige dig, du mit livs «hvite pasha», som det har gåt med mig. I stor korthed har jeg sagt det, fordi det er en pine; jeg har også alene sagt det, forat du skal kunne forsvare mig, om nogen længer finner det værdt at tale ondt om mig, når jeg er borte. Kjære ven, jeg klager ikke. Jeg har levd det skjønneste jeg kunde leve; det var bare så altfor kort. Tænk, jeg hadde jo kastet mig selv bort av bare rædsel for noget ænnu værre — og så blev jeg hæntet op igjæn fra havsens dyp av dig, båret hen til fred og alt godt i gode menneskers varetægt — til du kunde komme igjæn og bære mig vidre til dig selv. Tænk, her i dit hjæm at få eje alt dit og dig selv med uten at fortjene det; jeg følte det så ofte; men var like lykkelig.»

«Jeg strak ikke til her, jeg vet det; men nu det må slutte, er det som heller ikke det gjorde noget. Du hadde båret over med mig, så længe det skulde være; det vet jeg så tryggt.»

«Min ven, om jeg nu sa dig alt jeg føler av taknemlighed og beundring for dig, vilde du ikke forstå det; så naturlig har det fallt dig, at alt det glædelige i dit liv kom fra mig. Dette har da også været det skjønneste i mit.»

«Men du læser jo dette først efter at jeg ikke længer

sitter her i stolen, og da er der intet som bedre tegner minnet om mig, som jeg vil ha det levende i dig, æn et stort uændeligt:

Takk.» — —

Dette var det ægteskap de hadde holdt for ikke at fortjene navnet. Josefines eget sammenlignet med det!

Hun gled ned av stolen på sine knær. Hun jamret, og hun jamret — og tvang sig til taushed, forat ingen skulde opdage henne, der hun var krøpet sammen i forbrydelsens skjændsel. Sine hænder foldet hun over Ragnis skrift, sit hode la hun ned på hænderne og hvisket: «om forladelse, om forladelse!» og visste at ingen hørte henne, også at ingen, ingen kunde forlade henne.

Hun fattet i et blink at så stod Ragni ren i sit første ægteskap; at også der var hun like bakvasket! Papirerne om hvorledes dette ægteskap var blet til — hun behøvde dem ikke, hun kunde ikke læse dem. Med svedte hænder pakket hun altsammen in — Ole skulde læse det. Nu måtte han hjælpe henne; dette gallt jo hennes liv. Hun hadde del i mord, i mord på en aldeles uskyldig. Ikke ved tale eller tilskyndelse; hun hadde ikke sagt noget. Men nætop denne taushed, og at hun fra første dag skjøt Ragni fra sig — just derved blev den arme redningsløst fortapt; dette slog ned som lyn i hennes sinn; hun lå der døv og forstenet. Dommen hun hadde læst i sin brors øjne, dødsdommen — hun hadde ikke læst fejl —, den gallt bare ikke hennes søn, den gallt henne selv. Hun fortjente døden!

En rædsel tok henne, en sved brøt frem som efter et svimeslag ... nu var det kommet!

Ja, nu var det kommet hvad hun i alle disse år hadde hat frysninger av — noget over al måte forfærdeligt, som skulde knuse henne til støv. Hun hadde intet været, intet villet, intet gjort op; likevel trosset, dømt og spillet højeste spill.

Nu var det kommet! Hun hadde trodd det var over med gutten; nej, først nu var det der, nu som hun hadde vunnet samglæde med sin mann og fast grunn under føtterne ... nu hæntet det henne in og ramte dødelig.

Hun skyndte sig ned i kontoret, mens Tuft ænnu

spiste, og la omslaget på hans pult; sin hat og et sjal hadde hun på, og nu mere løp æn gik hun avsted mot sin brors hus; dette måtte briste eller bære.

Ad en benvej stilet hun på kirken; husket Oles siste præken og kom i gråt; for tænk om deres samliv fra først av hadde hat så frit valg og ejet slike mål! Hun gråt, og hun sprang mot det forfærdelige hus. Hun skimtet i løvet deroppe til venstre den hvite murvæg av det andre også, det Kule bodde i, mordinstrumentet. Nej, nej, nej, h u n hadde ikke bedt ham komme; hun hadde ingen, ingen del i det der! Jo, hun hadde hørt det foreslå og funnet det retfærdigt! Somme hadde tat det for en god spas, andre alvorligt, ja religiøst, Josefine husket hvært ord hun hadde tidd til, også hvær tanke hun selv hadde hat.

Mord, mord! Der gaves ingen tilgivelse, hun visste det, hvad vilde hun hos sin bror? Han hadde frælst hennes barn; — noget utover det vilde han ikke ha med henne at gjøre. Likevel, til den plet var hun herefter naglet; derhen, om hun skulde dø der! Hun løp.

Hennes liv var utskjæmt, hun turde efter dette ikke mere se et ærligt menneske i øjnene. Med kulde og ondskap hadde hun dræpt et aldeles, aldeles uskyldigt menneske, lagt sin brors hjæm øde! Hvor skulde hun herefter leve? Hvad vilde hun nu? Søke sin retfærdige straf! Ja, men den skulde hun gi sig selv. Først måtte hun ha set ham, hørt ham og selv fåt tale — ja, for hun hadde noget at sige, han visste jo ikke engang som hun ælsket ham og altid hadde ælsket ham, han kjænte henne jo slet ikke. Hun gråt, og hun løp.

Hun så ham stå i gården mellem huset og uthusene, bøjd over noget han holdt på med; hun så ham over ribs- og stikkelsbærhækken, hvær gang de højere frugttrær længer inne åpnet sig. Det gøs i henne; men hun gik på. Snart var hun under parkens trær, bøjde så ned mot gårdsrummet; alene uthusets vægg skilte dem; så kom hun helt frem.

I en gul råsilkefrak, kanske den samme han kom i for to år siden, stod han med opskyvde ærmer — manschetterne var tat av — og vasket en rejsekuffert under

pumpen; alle de papirsedler som jærnvejopsynet hadde klistret på, den ene over den andre, skulde løses fra; — — tænkte han på at rejse bort? Han var solbrænt og mager, i profil syntes åsynet æn skarpere; nu hørte han hennes steg, og så op.

Så op i hennes forgråtte, bønlige åsyn. Av fordums farverike toilette intet spor; mørk sommerkjole med bælte om livet, en bredskygget halmhat med brunt bånd, et tørklæ løst over armen. Gråten brøt frem, sår, fortvilet: «Edvard!» Hun kom ikke længer . . .

. . . For han hadde sluppet kufferten, rejst sig rank; en røst der hadde noget av to oktaver, sa: «Du får i k k e min tilgivelse, Josefine!» — «Edvard, la mig få forklare mig!» — hun vændte sig mot huset, det var en rædsel og fortvilelse over så stræng han så ut; men han trodde hun vilde de skulde gå in der.

«. . . Du kommer aldrig in!» — han satte hænderne i siden, som vilde han stå vakt.

XIII

Tuft gik fra aftensbordet in på studerrummet, men så ikke omslaget, fordi han så ikke hen på pulten. Som ofte om kvællen tok han sig en tur; hadde Josefine været nede, så hadde hun gåt med, tænkte han. En times tid spaserte han; det var lørdag, og han ordnet sin præken for morgendagen. Da han kom hjæm, satte han sig hen til vinduet med en bok han hadde bruk for, læste, drev, læste igjæn, til klokken blev ti.

Han gik op for at lægge sig, og fant ikke Josefine, heller ikke inne på hennes eget rum, ja ingensteds huset over. Så drev han in igjæn på kontoret; han vilde vænte på henne der; hvor kunde hun også være? Hos en syk? Han visste om ingen. I ren åndsfraværelse tok han efter omslaget, mens han drev forbi pulten; hans navn stod utenpå — skrevet med Josefines hånd! Nu blev han het og gik til vinduet for bedre at se. Ingen forsegling, men ovenpå en del papirer lå en seddel med følgende ord fra Josefine: «Jeg har gåt til ham for mit livs skyll.» Hvad var dette? —

Et kvarter efter var også Tuft på vejen over ved kirken; også han mere løp æn gik. H a n var den ene skyldige; han hadde i sin tid ingit Josefine at Ragni var sin første mann utro, derved sat i gang alt som siden var hændt! Og uten at han hadde været skinsyk på sin svoger, hadde han næppe tat deres brudd med kirken, deres omgang med spottere til påskudd for at dra sig tilbake. Selv om svogeren vilde svare: Josefine var jo ikke kristen nok til av den grunn at være med på at forskyte Ragni, eller av den grunn straks tænke det værste om en fritænker — da vilde Tuft svare at det heller ikke er de kristne som gjør slikt; det er nætop de halvkristne. Den som kjærlighed til Gud er blit livslov, dømmer aldrig; men det gjør de andre så meget ivrigere. Josefine har været stedt slik at hun ikke kunde bli mere æn halvkristen, og dette var atter hans skyll; — det teologiske studium stanser en kar i væksten.

Som han nu skjønte det hele! Derfor holdt han ikke ut at tænke henne i sjælenød; han løp, så han kom andpusten in i parken og gjænnem porten og gårdsrummet op på trappen. Gatedøren var låst — klokken bare noget over ti! Han ringte og ringte igjæn, hørte straks steg i gangen, manns steg; det var Kallem som åpnet.

«Er Josefine ikke her?» — «Nej.» — «Har hun ikke været her?» — «Jo, for halvannen times tid siden.» — «Nå —?» — «Jeg forbød henne at komme in.» — «Du talte ikke med henne?» — «Nej.» — Da slog Tuft stort ut med højre hånd: «Nu er d u også dogmereden! —» vændte ham ryggen og avsted. Hans brede hat over de brede skuldre tok sig ut som et firskåret tryk på de siste ord.

Klokken over elve ringte det igjæn, nøje på samme måten. Kallem kom straks ut. Han hadde altså ikke været i seng.

Atter var det Tuft som stod der; men såvidt Kallem skimtet, før han kom ham nær, en helt annen, en forfærdet, oprevet mann. «Hvor tror du hun er gåt hen, Edvard?» — «Jeg tror hun må være gåt til Ragnis grav!» —

En sår strupelyd, et synligt opvæld av smærte, så om-

kring og avsted. Hans tunge steg hørtes i natstillheden langt opover.

Henimot klokken ett atter ringing, men bare én gang og frygtsomt. Kallem hørtes straks komme ut fra stuen, han var altså ænnu oppe.

En kvinne stod der. Den nærsynte Kallem skyndte sig hen til henne, da røsten mældte sig som Sissel Aunes: «Kjære, gode doktor, vær snill og barmhjærtig,» begynte hun klagende; «kjære, gode doktor!» — Kallem trodde hun kom på hans søsters vegne, og at der var hændt noget; han frøs. Men Sissel blev ved: «Ingen andre kan styre'n; han blir gælen hvær evige nat.» — «Er det Aune?» ropte Kallem. «Ja; han trur han ser Kristen Larssen etter sig, og så lægger'n avsted ut over bygda, in i skogen og ut over landevejen; det er nu tredje natta, og jeg orker ikke mere. Kjære, gode doktor, jeg har ingen annen at gå til» — her gråt hun — «og ingen annen får magt over'n heller.»

Den vævre bokbinder og spillemann var blet gal? Så hadde han vel revet sig løs fra hans magt? Drak han igjæn, var det delirium? — Nej, nej, han var «gælen» av frygt for Kristen Larssens gjænfærd. Kallem gik straks med.

Himlen var overskyet, og natten ret mørk; men en frisk nordenvind tok på at feje rent. Den rusket også i trærne langs vejen, det bladtætte sus spurte og spurte om allehånde, mens de strøk forbi. Var det da ikke også altfor underligt, at Aune, som hadde narret folk til at tro på Kristen Larssens gjængangeri, nu rænte avsted, avsindig av rædsel over hvad han selv hadde funnet op! Hvær kvæll det blev mørkt, forsikkret Sissel, var Kristen Larssen etter'n og vilde ha'n med sig til helvede! — «Men, kjære Sissel, der er ikke noget helvede til!» — I det samme hørtes et skrik langt fremme fra, et skjærende, eneste ændeløst rop om hjælp. Det rejste sig i natten som et spøkelse, det blev næsten synligt. «Der er han!» ropte Sissel, foldet sine hænder. «Jesus Kristus hjælp!» skrek også hun og gav sig til at løpe. Men Kallem skyndte efter: «Nej, du kommer senere frem på den måten, Sissel; gå jævnt — gå jævnt, siger

jeg!» Hun adlød straks, men vændte sig ivrig mot ham: «hvem annen æn satan kan drive en mann slik i vej?» spurte hun andpusten. I det samme gjødde en gårdshund i nærheden, den var skræmt op av skriket og gav hals uten stans. Kallem skrek over hunden: «Aune behøver ikke mere at være besat av satan, Sissel, æn den sinte bikkjen der! Vet du hvordan folk fik fat på satan? De trodde alting var skapt fullkomment, og da hadde de ingen at gi skyll for at synna var kommet in i værden.»

I det samme satte den rasende hund in på dem; Sissel kom rømmende over til Kallem. «For en sint præst!» ropte han og bøjde sig ned efter sten. Da drog bikkjen sig tilbake et stykke. Et nyt skrik, nærmere æn det første, et nødrop ut av et menneskes siste kraft hørtes; det gøs i dem, selv hunden holdt inne. Men derpå satte den ut i en stor bøjning forbi dem, ut mot spøkelset. «Å, Gud hjælpe os, nu har han det vondt!» gråt Sissel og skyndte sig; den gale måtte i alle fall ikke komme ut for hunden! Og der hørte de den gjø som hadde den et villt dyr foran sig, og skulde i næste stund sætte tænner i det; så løp de begge alt de orket. Kallem var straks langt forbi Sissel. Det kunde næppe være Aune som var i fare; så nær var ikke siste skriket; det rasende dyr hadde faret på den første det traf — og hvem var så det? Kallem hadde ikke løpet slik siden han var gut: han hørte på hunden at der var kamp, og fik ny kraft. Snart så han i vejkanten mot et skogholt noget stort sort, og foran dette var det at hunden holdt på. Så skar skriket én gang til natten itu; det kom virkelig derfra! Hvad var det for en stor, sort klump? Vel ikke et dyr?

Nej, det var en mann, en stor mann, der stred med en mindre, og hunden med begge. Den store slog efter den, de drejde rundt, og samtidig holdt han en annen fast med venstre hånd. Nu kjænte han hatten, bred over brede skuldre, det var Tuft som holdt Aune, holdt ham med kjæmpekraft; det var denne hunden nu vilde in på, og han spænte hvær gang fra sig. Kanske Aune trodde hunden var djævelen, og at Kristen Larssens gjænfærd

holdt ham; for den vesle sparket, spænte, bet, slog, rev for at komme løs; han kastet sig bakover, og med sin røsts siste hæse rest hvinte han: «Hjælp, hjælp!» Var han ikke rædd før, så blev han det, da han så Kallem vokse op i halvmørket; da slap han sig ned og brølte. Hunden satte straks i benet på ham, præsten løftet begge op; dyret var så rasende at det så ikke Kallem, før det fik et spark av hans fot, som sendte det et par meter avsted. Et eneste kort hyl og nogen hik — en doktor forstår at træffe — og de hverken så eller hørte den mere; kanske var den død.

Nu tok Kallem fat i Aune, og præsten slap; han var også ille tilredt, hans frak iturevet, han drog den efter sig, ærmet hang i filler ned over hånden, hans ullskjorte med, han blødde av bit og klor, men var så opildnet at han ikke kjænte smærte. Kallem tok veslingen med begge hænder i kraven, løftet ham op til sig, og med hele ejmen av spranget og blodets fart stirret han in i øjnene på ham, så de blev store, dumme, glaskolde, munnen gapte, åsynet slap muskelstyret, fyren hang som en ganet sild. Den gang Sissel ændelig kom andpusten og gråtende efter, lå Aune på græsmarken inne under trærne og sov. Begge mænn stod over ham.

Kallem sa Aune kunde bli liggende der, her var ingen dugg, det forbød vinden; senere skulde de begge bli hæntet. Han tænkte nok at dette avsinn skulde han få styr på.

Præsten hadde tat av sig frakken, tørket blodet av sig og fik nu det værste ombundet; så gik de hjæmover.

Ikke ett ord om Aune, eller om hvorledes han traf på ham; men ikke før stod de på vejen, sa Tuft klagende: «Hun var der ikke, Edvard, hun var der ikke!» og litt efter: «Nu vet jeg intet mere; nej, nu vet jeg intet mere. At du kunde vise henne fra dig, Edvard!» Trærnes løvtætte sus tok det igjæn, tok det uophørlig igjæn: «At du kunde vise henne fra dig, Edvard!»

«Vet du hvad hun skrev og la efter ved siden av brevene fra dig? «For mit livs skyll går jeg nu til min bror».»

Det isnet i Kallem. «For mit livs skyll,» suste det

tusenmunnet, og susningen vinnet sig om ham, trangere og trangere, så han hadde vondt for at dra vejret.

Det tok på at morgne; Tufts svedte, oprevne åsyn var vændt mot opgangen, som gik han hele tiden og sa: «Nåde, nåde for henne!» Han travet frem det forteste han kunde; han visste ikke hvor han skulde søke henne, men han måtte gå, gå; — Kallem med.

«Å, den rædsel, den rædsel!» bryter han ut. «Husker du uvejrsnatten fra vor barndom, Edvard? vi trodde værden skulde forgå. Husker du som du var rædd på haugen kvællen efter? I hele nat har «havuhyrerne» slikket op efter mig også! Rædselen, du! Syndestraffens rædsel over vor sjæl! Fra barndommen pisker den al forståelse ut av os, just som vi hadde den mest behov; vi rømmer og fortviler — eller kaster os næsegrus ned for Gud. Senere blir vi kanske kvit rædselsdogmet, men ikke arven og inøvelsen. Som jeg gik og tænkte det, fallt jeg over den gale mann; han sprang op; rædselen var i ham, han trodde jeg var et spøkelse, og at hunden var djævelen! — Og Josefine! Også hun fortviler og rømmer! Og du, Edvard! Du er under rædselen, du også, når du har hjærte til at pine henne ytterligere æn hun nu piner sig selv. For det er det værste med rædselen at den gjør ond; den som selv har været skræmt, lærer at skræmme andre.» — Ordene kom tungt, som han selv saget tungt i vej; Kallem mælte ikke; når han led, tidde han.

Men lægprædikantens søn hadde fra barn hørt alt der oplevdes, bli omsat i lærdomme. Nu forblødde han i sit indre, men talte hele tiden. Kallem måtte ikke tvile på Josefine; hun var det ærligste, det sandrueste på jorden. I denne sak her var hun blet ledet vill av ham. I den inderligste medfølelse la han hennes sjælehistorie åpen, som han selv så den, og beviste det tydelig, at blev hun nu forstøtt av sin bror, kunde hun ikke leve.

Kallem kastet in et «kjære Ole», «hør nu Ole!» — men kom aldrig længer. For selv da han tok svogeren in til sig i sit hjæm for ordentlig at se efter hans sår, talte Tuft uten ophør; det var som skrækken, uvissheden vilde ha vunnet på ham, om han tidde; og så

skulde Edvard se henne som han så henne, og fremfor alt hjælpe henne! «Alle som har faret fejl, skal hjælpes; de som har faret fejl mot os — straks de selv skjønner det, skal hjælpes fremfor alle andre! Guds tilgivelse er denne: at hjælpe os vidre.» — Ænnu da Kallem fulgte ham til dørs, gik han på med sin utlægning; hans kjæmpekraft strak til. Men tænk om hun nu i mellemtiden hadde vændt tilbake til sit barn og til ham! Håbet var visst ikke stort; men han skyndte sig i vej.

Det lysnet mere. Kallem kunde ikke sove, tilsist ikke være hjæmme. I større angst æn han hadde villet syne sin svoger, drev han ut og in av stuerne, op og ned, som skulde huset gjænnemsøkes. For det var jo sant at han bare hadde dømt og fordømt, han også.

Søsteren hadde altid holdt mere av ham æn han av henne. Han visste, fra de danste sammen i vinter, at hennes kjærlighed ikke hadde minket. Ja, selv da han slog henne — var hun ikke kommet til ham for at gjøre ham godt? Hennes utfall mot Ragni den gang . . . naturligvis var der mere æn dogmeblindhed i det — skinsyke! Skinsyke, fordi han var blet alt for Ragni og intet for henne. Han kunde ha ført de to kvinner sammen; derom var det ikke muligt at tvile. Hadde han gjort noget for det?

Jo dypere han kom, jo mindre ret hadde han til at være stræng: han var jo en medskyldig! Hans søsters store øjne fra igår kvæll . . . nu hvilte de på ham i den ytterste nød, nu nådde de. Sit liv igjænnem hadde hun, uklar og sky, når ikke lidenskapen blåste rent, inneklæmt i unaturlig lære, trossig på sin sandruhed, set ut efter ham fra år til måned, fra uke til dag. Så kom han og forkastet henne. Forkastet henne for en som ikke var ham værdig — sådan tok det sig ut for henne.

Stakkars, stakkars Josefine! Han hadde nok aldrig været noget for henne, bare gjort henne ondt, og dog hadde hun længtet trofast efter ham.

Stuerne blev kvalme, og han var rædd; han måtte ut og søke efter henne. Det lysnet mer og mer, følelsen av morgen gjorde at han slog verandadørene op; men han hadde intet ærend derute; tværtom, han måtte stænge

dem igjæn, hvis han vilde gå sin vej. Så steg han ut for at dra dem til igjæn, kom derved til at se til siden — og i ly av verandaen mot nordenvinden, på Ragnis bænk, under hans kontorvinduer sat Josefine med sit sjal over knærne. Hun så ham og krøp sammen som en vingeskutt fugl der ikke kan komme av pletten, men heller ikke tør sees. Og dog var det for at bli set hun sat der. Hun kunde ikke være noget annet sted, hun hadde jo prøvd. Han skyndte sig ned trapperne og bortover. Da skalv hun: «Å, nej, Edvard, å, nej, la mig få sitte!» bad hun og brast i gråt. Og ænda da han tok hennes armer og løftet henne op, bad hun for sig, vekt som et barn: «Å, nej, Edvard, la mig —!» men kom ikke længre, for hun kjænte hun lå mot hans bryst, følte rykkene i ham av den bevægelse som brøt på, han var jo ikke ond, han vilde kanske høre henne, og hun slog sine armer op omkring ham, og hennes gråt blandet sig i hans; de to søsken lå hode til hode, kinn til kinn; alt av slægt i deres nerver og blod, det ældste og første i deres følelse, det hjæmlige i deres sans, like til lugten av deres tøj fra gangene hos far og mor, møttes i deres trang til aldrig mer at slippe.

Og likevel — da han tok på at gå med henne mot verandaen, stanste hun; hun trodde sig ikke til at følge derin. Hun så på ham gjænnem tårerne: han tvang henne vidre op, steg for steg, ænnu på trappen holdt hun tilbake. Men han førte henne med sig, til de stod i stuen; her slog hun armene om ham igjæn og sank fra ham ned på en stol, gjæmte sit åsyn i sine hænder: — alt i stuen lyttet længe til hennes gråt, og han med.

Så gik han hen og strøk hennes hår, men visste at det var ikke han som gjorde det; det var Ragni.

I sommernatten arm i arm gjænnem en lysvåken by, som folkene sov i. De to søskens storvækste gang skyndte frem i takt fra gammelt; uten at tale om det søkte de Ole, men glæmte gjænvejen og kom ned på Strandgaten. Snart bøjde de op mot præstens hus; de hadde gjort et par steg på vejen, da Josefine likesom nødtes til at se ut over stranden. Straks stanste hun og holdt Edvard tilbake. «Jo, det er ham!» hvisket hun. Derutefra kom

Tuft, fort, fort, men med lutende hode, som kunde han ikke bære det. Forgjæves hadde han søkt efter henne langs stranden, vilde nu søke vidre sydover igjæn — like forgjæves, men like fort. Begge forstod det, hennes arm skalv i brorens. Hun trykte sig op til ham, for hun hadde nylig sagt ham det, at var hun blet jaget ut av hans have, så —! — Hyss! Nu vændte de, og gik Ole til møtes. Lydhør blev han snart stegene var, så op, kjænte henne, slog ut med armene og kunde ikke gå længre, ej heller tale. Men Josefine løste sig av brorens arm og kom.

*

Alle tre gik langsomt hjæm, præsten med Josefine under armen og Kallem på hans andre side. Han sa gjæntagende: «På Guds veje! På Guds veje!»

«Men jeg er ikke med på din tro,» syntes Kallem han måtte lægge in. «Nej, nej, nej, nej,» ropte præsten ivrig; «der bra folk går, der er Guds veje!»

INNHOLD